

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

AFET YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**AFET SONRASI İYİLEŞTİRME ÇALIŞMALARI KAPSAMINDA İSKAN
POLİTİKALARININ HAK SAHİPLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

DOKTORA

Seda UZUNALI

MART-2022
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

AFET YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**AFET SONRASI İYİLEŞTİRME ÇALIŞMALARI KAPSAMINDA İSKAN
POLİTİKALARININ HAK SAHİPLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

**EVALUATION OF HOUSING POLICIES FOR BENEFICIARIES WITHIN
THE SCOPE OF POST-DISASTER IMPROVEMENT STUDIES**

DOKTORA

Seda UZUNALI

**MART-2022
GÜMÜŞHANE**

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

AFET YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**AFET SONRASI İYİLEŞTİRME ÇALIŞMALARI KAPSAMINDA İSKAN
POLİTİKALARININ HAK SAHİPLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

**EVALUATION OF HOUSING POLICIES FOR BENEFICIARIES WITHIN
THE SCOPE OF POST-DISASTER IMPROVEMENT STUDIES**

DOKTORA

Seda UZUNALI

Danışman: Doç. Dr. Ahmet Burhan ÇAKICI

**MART-2022
GÜMÜŞHANE**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Doktora Tezi olarak hazırlamış olduğum “**Afet Sonrası İyileştirme Çalışmaları Kapsamında İskan Politikalarının Hak Sahipleri Açısından Değerlendirilmesi**” isimli bu çalışmanın, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve alıntı yaptığım tüm çalışmaların kaynakçada yer aldığını taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

18/03/2022

.....

Seda UZUNALI

TEŞEKKÜR

Öncelikle tez konusunu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup bana yardımcı olan, tez çalışmamın planlanmasında ve yürütülmesinde ilgi, destek ve samimiyetini esirgemeyen, bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım değerli hocam Doç. Dr. Ahmet Burhan ÇAKICI'ya sürekli destekleyici danışmanlığından dolayı teşekkürü saygılarımla arz ederim. Tez sürecinde önemli eleştirileri ve katkılarından dolayı Tez İzleme Komitesi Üyesi Sayın Prof. Dr. Ekrem CENGİZ ve Dr. Öğretim üyesi Aydın KIVANÇ'a teşekkür ederim. Çalışmamın uygulama kısmında ihtiyaç duyduğum bilgilere ulaşmamda her türlü kolaylığı sağlayan doktora eğitimim süresince tavsiyeleri ve eleştirileri ile her zaman yanımda olan deneyimini, fikirlerini ve hoşgörüsünü esirgemeyen Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü personeli Ülkü BİNLER'e teşekkür ederim.

Araştırmam boyunca her daim yanımda olan eşime, canım aileme ve dostlarıma teşekkür ederim. Ayrıca bu süreçte hayatıma giren ve varlığı ile bana enerji veren oğlum Çağan UZUNALİ'ye ve tezi hazırlarken benimle beraber yorulan her türlü koşulda desteğini esirgemeyen varlığından güç aldığım güzel annem Aysel BAĞBANCİ'ya bütün kalbimle minnettarım.

Tezimi anneme ve oğluma ithaf ediyorum.

Seda UZUNALİ
GÜMÜŞHANE – 2022

ÖZET

Çalışma, iyileştirme aşaması kapsamında Evini Yapana Yardım, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) ve Toplu Konut (İhaleli) iskân yöntemlerinden birini seçerek konutlarına yerleşmiş 18 yaş üstü 14 hak sahibi ile görüşme şeklinde gerçekleştirilmiş olup bireylerin afet sonrası iskân sürecindeki deneyimlerini fenomenoloji nitel araştırma deseni ile değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında demografik/genel bilgiler ve iskân deneyimine yönelik kapsamlı sorulardan oluşan görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşmeler gönüllük esaslı ve yüz yüze olacak şekilde ses kaydı altına alınmıştır. Deşifre edilen veriler MAXQDA 2020 nitel veri analiz programı ile analiz edilerek 3 tema, 9 kategori ve 65 kod belirlenmiştir. Analizler neticesinde mevzuatta yapılandırmaya gidilmesinin, vatandaşın ihtiyacına göre hareket edilmesinin, halkın bilgilendirilip yönlendirilmesi gerektiğinin, kurumların iskân sürecinde ilgili olmalarının, hak sahibi bireylere farklı iskân seçenekleri sunulmasının, kira yardımı olmasının ve geçici barınmanın sağlanmasının gerektiği saptanmıştır. Ayrıca hak sahibi bireylerin bu süreçte yalnız kaldıkları, korku ve panik duygularını yaşadıkları, yer değişikliği sebebiyle çevreye adapte olamadıkları, geçim kaynaklarının köyde olması sebebi ile ekonomik zorluklar yaşadıkları, yeniden yerleşmenin uzun zaman aldığı, finansal düzenlemelerin yetersiz olduğu ve maddi durumun yöntem tercihinde etkili rol aldığı da tespit edilmiştir. Sonuç olarak hak sahibi bireylerin sürece aktif katılımının sağlanmasının, ihtiyaçları ve beklentileri göz önünde bulunduran politikaların düzenlenmesinin afet iskân politikalarının etkinliğine ve uygulanabilirliğine olumlu yönde katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hak sahibi, İskân yöntemleri, İyileştirme

SUMMARY

This study is in the form of an interview with 14 beneficiaries over the age of 18 who settled in a housing by choosing one of the settlement methods of Assistance to Home Builders, Housing Development Administration of Turkey (TOKİ), and Public Housing (tendered) as a part of the recovery phase, and aims to assess their experiences in the post-disaster settlement process using the phenomenological qualitative research design. Within the study, an interview form containing comprehensive questions about demographic/general information, and housing experience was created. The voluntary and face-to-face interviews were audio-recorded. The decoded data were then analysed using the MAXQDA 2020 qualitative data analysis program and 3 themes, 9 categories, and 65 codes were determined. In the study, it was found that there is a need to restructure legislation, act according to the needs of citizens, inform and guide the public, follow the resettlement process, and provide the beneficiaries with different housing options, housing benefits, and temporary housing. It was also found that the beneficiaries are left alone in the process and feel fear and panic, cannot adapt to the environment due to location change, face economic difficulties as they earn their living in the village, resettlement takes long, financial arrangements are insufficient, and financial situation plays an effective role in method preference. In conclusion, it is believed that the active participation of the beneficiaries and the regulation of the policies that address the needs and expectations can positively contribute to the effectiveness and applicability of disaster settlement policies.

Keywords: Beneficiary, Settlement Methods, Recovery

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar DİZİNİ	XI
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XII
EKLER DİZİNİ.....	XIII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	XIV
1. GİRİŞ.....	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. Afet Kavramı	6
2.2. Afetlerin Etkileri.....	7
2.2.1. Afetlerin Fiziksel Etkileri	9
2.2.2. Afetlerin Ekonomik Etkileri	10
2.2.3. Afetlerin Psikolojik Etkileri.....	11
2.2.4. Afetlerin Sosyal Etkileri	12
2.2.5. Afet Yönetimi ve Aşamaları.....	13
2.2.5.1. Hazırlık	15
2.2.5.2. Zarar Azaltma	16
2.2.5.3. Müdahale.....	17
2.2.5.4. İyileştirme	17
2.2.6. Afet Sonrası İyileştirme ve Yeniden Yapılanma Süreci.....	19
3. AFET İSKÂN POLİTİKALARI VE HAK SAHİPLİĞİ	26
3.1. Afet İskân Politika Yöntemleri	28
3.1.1. Konu ile İlgili Yapılan Çalışmalar.....	39
3.2. Literatür Taramasının Sonucu.....	49
4. YÖNTEM.....	51
4.1. Araştırmanın Modeli	51
4.2. Araştırmanın Yürütülme Süreci	52
4.3. Görüşme Sorularının Hazırlanması	53

4.4. Pilot Çalışma	55
4.5. Araştırma Grubu.....	56
4.6. Veri Toplama Aracı ve Süreci.....	58
4.7. Verilerin Analizi.....	63
4.8. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği.....	65
4.9. Araştırma Sürecinde Yaşanan Zorluklar	68
4.10.Etik Açıklamalar	68
4.11.Araştırmacının Rolü	69
5. BULGULAR	71
5.1. Hak Sahibi Bireylerin Demografik ve İskân Bilgi Durumu Özellikleri.....	71
5.2. Afet Sonrası İyileştirme Çalışmaları Kapsamında İskân Politikalarının Hak Sahipleri Açısından Değerlendirilmesine Dair Bulgular.....	74
5.2.1. İskân Sürecinin Olumlu/Olumsuz Yönleri	74
5.2.1.1. İskân Edilme Sürecindeki Sınırlılıklar.....	75
5.2.1.2. Seçilen İskân Yönteminin Dezavantajları.....	79
5.2.1.3. Seçilen İskân Yönteminin Avantajları	82
5.2.2. İskân Yöntemi Tercihinin Yaşam Koşullarına Etkisi	86
5.2.2.1. Psikolojik Etkileri	86
5.2.2.2. Ekonomik Etkileri.....	88
5.2.2.3. Sosyal Etkileri.....	89
5.2.3. İskân Sürecinde İhtiyaç ve Beklentiler	91
5.2.3.1. İskân Sürecinde Dikkat Edilmesi/Geliştirilmesi Gereken Noktalar	92
5.2.3.2. İskân Edilme Sürecinde Temel İhtiyaçlar.....	100
5.2.3.3. İskân Yöntemi Tercihindeki Kriterler.....	102
5.3. Afet Sonrası İskân Yöntemleri İki Vaka Modelleri.....	106
5.3.1. EYY ve Toplu Konut (İhaleli) İskân Yöntemlerinin Karşılaştırıldığı İki Vaka Modeli	106
5.3.2. EYY ve TOKİ İskân Yöntemlerinin Karşılaştırıldığı İki Vaka Modeli	107
5.3.3. Toplu Konut (İhaleli) ve TOKİ İskân Yöntemlerinin Karşılaştırıldığı İki Vaka Modeli.	108
5.4. Afet Sonrası İyileştirme Süreci Kapsamında Hak Sahibi Bir Birey Olarak İskân Süreci Fenomen Özü	109
5.5. Kod Bulutu	113
5.6. Tartışma	113
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	127

KAYNAKÇA.....	130
EKLER.....	149
ETİK KURUL KARARI	153
ÖZGEÇMİŞ	155

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo 1. Acil durum yönetiminin aşamaları: Tanımlar ve açıklamalar	18
Tablo 2. Afet iyileştirme fonksiyonları.....	23
Tablo 3. Afet iyileştirmeye ilişkin kısa ve uzun vadeli perspektifler: Özellikler ve sonuçlar.....	23
Tablo 4. 1950’lerden bu yana konut ve afet sonrası yeniden yapılanma politikaları	36
Tablo 5. Kritik başarı faktörleri odağında ele alınan bazı çalışmalar	48
Tablo 6. Pilot görüşme bilgileri	56
Tablo 7. Araştırmanın alt sorularına göre ulaşılan temalar.....	64
Tablo 8. Katılımcılara ilişkin tanımlayıcı bilgiler.....	72

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Afetlerin insani maliyeti, afet etkileri 1980-1999 ve 2000-2019.....	9
Şekil 2. Konut yeniden inşa programlarının yönetimi için genel bir çerçeve.....	30
Şekil 3. Araştırmanın basamakları ve içerikleri.....	53
Şekil 4. Afet sonrası iyileştirme çalışmaları kapsamında iskân politikalarının hak sahipleri açısından değerlendirilmesi temalar gösterimi	74
Şekil 5. İskân sürecinin olumlu/olumsuz yönleri teması hiyerarşik kod alt kod bölümler modeli.....	75
Şekil 6. İskân sürecinin olumlu/olumsuz yönleri temasına dair ilgili kategoriler ve kodların katılımcılara göre dağılımı	84
Şekil 7. İskân sürecinin olumlu/olumsuz yönleri temasına dair ilgili kategoriler ve kodların iskân yöntemlerine göre dağılımı	85
Şekil 8. İskân yöntemi tercihinin yaşam koşullarına etkisi teması hiyerarşik kod alt kod bölümler modeli.....	86
Şekil 9.İskân yöntemi tercihinin yaşam koşullarına etkisi temasına dair ilgili kategoriler ve kodların katılımcılara göre dağılımı	90
Şekil 10.İskân yöntemi tercihinin yaşam koşullarına etkisi temasına dair ilgili kategoriler ve kodların iskân yöntemlerine göre dağılımı	91
Şekil 11.İskân sürecinde ihtiyaç ve beklentiler teması hiyerarşik kod alt kod bölümler modeli.....	92
Şekil 12.İskân sürecinde ihtiyaç ve beklentiler temasına dair ilgili kategoriler ve kodların katılımcılara göre dağılımı.....	104
Şekil 13.İskân sürecinde ihtiyaç ve beklentiler temasına dair ilgili kategoriler ve kodların iskân yöntemlerine göre dağılımı	105
Şekil 14. EYY ve Toplu Konut (İhaleli) iskân yöntemleri (iki vaka modeli).....	107
Şekil 15. EYY ve TOKİ iskân yöntemleri (iki vaka modeli).....	108
Şekil 16. Toplu Konut (İhaleli) ve TOKİ iskân yöntemleri (iki vaka modeli)	109
Şekil 17. Hak sahibi bir birey olarak iskân süreci fenomeni.....	110
Şekil 18. Kod bulutu	113

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Afet Yaşamış Hak Sahibi Bireylere Yönelik Görüşme Formu	149
Ek 2. Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu	151
Ek 3. Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü İzin Yazısı	152

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ADPC	: Asya afete hazırlık merkezi
AFAD	: Afet ve acil durum yönetimi başkanlığı
COREQ	: Consolidated criteria for reporting qualitative research
DIDR	: Kalkınma kaynaklı yerinden etme ve yeniden yerleşim
EM-DAT	: Emergency events database
EU	: Avrupa birliği
EYY	: Evini yapana yardım
GSYİH	: Gayri safi yurt içi hasıla
MSOYY	: Mal sahibi odaklı yeniden yapılanma
PDHR	: Afet sonrası konut yeniden inşası
PDNA	: Afet sonrası ihtiyaç değerlendirmesi
SRQR	: Nitel araştırma raporlama standartları
STK	: Sivil toplum kuruluşu
TOKİ	: Toplu konut idaresi başkanlığı
TOYY	: Topluma dayalı (toplum odaklı) yeniden yapılanma mülk sahibinin
UN	: Birleşmiş milletler
UNDP	: Birleşmiş milletler geliştirme programı
UNDRO	: Birleşmiş milletler afet yardım organizasyonu
UNDRR	: Birleşmiş milletler afet riskini azaltma ofisi
WHO	: Dünya sağlık örgütü
vb.	: Ve benzeri

1. GİRİŞ

Afet kavramının birçok tanımı bulunmakla birlikte bu tanımlarda “meydana geldiği toplumu dış yardıma muhtaç hale getiren olaylar” (AFAD, 2014) vurgusu ön plana çıkmaktadır. Bu vurgu ise hangi olayın afet olarak adlandırabileceği konusunda bir ölçü sağlamaktadır. Genellikle afetler kontrol edilemeyen olaylar olarak nitelendirilmektedir. Kasırgalar, yangınlar, depremler, kentsel huzursuzluklar (ayaklanmalar), seller, terör eylemleri, endüstriyel kazalar, yangınlar, kar fırtınası gibi afetlerin hepsi değişik derecelerde tahribat yaratabilmektedir. Afetler her yıl dünya çapında ciddi hasarlara sebep olmaktadır. Ülkemiz de afetler konusunda ciddi tecrübelere sahip durumdadır. Genellikle hasarlardan tamamen kurtulmanın bir yolu olmamakla beraber yapılacak uygulamalara en az zararla devam etmek için yeterli girişimler yapılabilir. Afet yönetimi aşamaları arasında eylemleri gerçekleştirecek yaklaşımlar kültürel nedenlerden dolayı değişebilse de ulusların ekonomik, politik, sosyal özellikleri ve dolayısıyla küresel olarak değişmeyen afet yönetiminin motive edici kavramları olan; yaşam, mülkiyet ve çevre bağlamında zararları en aza indirmek konusunda aynıdır (Kırçın vd., 2018: 22).

Afet sonrasında ortaya çıkan en acil ve ilk sorun afetzedelerin barınma ihtiyaçlarının karşılanmasıdır (Yılmaz, 2012: 71). Afetlerde binaların yanı sıra ailelerin yapısı, birliği ve bütünlüğü zarar görmekte, toplumun demografik yapısı değişmekte, afet yöresinin fiziki yapısının yanında sosyal ve ekonomik yapısı da olumsuz etkilenmektedir. Bu sebeple uzun dönemde iyileştirme hizmetleri bir "Daimî İskân" sorununa indirgenmemelidir. Afet bölgelerinde iyileştirme konusu sadece barınak gereksiniminin karşılanması biçiminde düşünülmemelidir. Sorun; fiziki, sosyal ve ekonomik bütünlüğü ile genel hayatı bozulan bir bölgenin aynı bütünlük içerisinde fakat daha üst seviyede farklı bir yapıda yeni bir düzeye kavuşturulması şeklinde ele alınmalıdır (Ataman, 1977: 35). Afet sonrası iyileştirme doğrusal olmayan ve çok boyutlu karmaşık bir süreçtir. Birçok çalışma, müdahalelerin topluluklar üzerindeki etkilerini incelemeye çalışmıştır. Fakat iyileştirme genellikle afet döngüsünün en zor anlaşılan aşaması olduğu için daha kapsamlı ele alınmalıdır. Afet iyileştirme sürecinin anlaşılmasında önemli bir adım sürecin tanımlanmasıdır. Bununla birlikte, toplum ölçeğinde toparlanma sürecinin tanımlanmasına yönelik geniş kapsamlı ve iyi kabul edilmiş bir yöntem mevcut değildir (Hettige vd., 2018: 1288).

Yardım, iyileştirme ve yeniden yapılanma bir afetten sonra etkilenen bir bölgenin yeniden inşasında en önemli faaliyetlerdir (Karunasena ve Rameezdeen, 2010: 174). Afet sonrası konut inşaa başarısının kritik göstergeleri ise konut maliyetleri, inşaat süresi ve konut sakinleri memnuniyetidir. Bu bağlamda belirli bir konut imar yaklaşımının etkililiğini ve başarısını değerlendirmek için sonuçları anlamak gerekmektedir. Literatürde afet sonrası yeniden konut inşası konusunda etkilenen nüfus için en iyi sonuçların hangi yaklaşımda olduğu noktasında çok az fikir birliği olduğu görülmektedir.

Araştırmanın nitel veri toplama yöntemiyle yapılarak, konunun derinlemesine incelenmesi ve bireylerin kişisel iskân tercihleri hakkındaki algılarını derinlemesine görüşme ile açıklığa kavuşturması önem arz etmektedir. Bu çalışma, çeşitli faktörlerin farklı yaklaşımları nasıl etkilediğini analiz ederek iskân yöntemlerinin seçiminde tetikleyici olay, katılımcılar, süreç ve sonuç gibi durumların etkisini ortaya koymaktadır. Ayrıca çalışma belirli bir yaklaşımın neden seçildiğini anlamak açısından da önemlidir. Katılımcıların hak sahipliği sürecindeki rolünün anlaşılması afet sonrası yeniden yapılanmada başarılı uygulamayı kolaylaştırmakta ve hangi iskân yönteminin etkili olduğunu açıklamakta yardımcı olmaktadır. Afet sonrası iyileştirme çalışmaları ve iskân politikaları üzerine yapılan çalışmalar alanda yarar sağlasa da bu çalışmalar da iyileştirme süreci, etkilerin azalması ve hafiflemesi olarak tanımlandığı için birebir afet sonrası iyileştirme sürecinde yaşanan durumlar ve etkilenen kişilerin yaşadıkları deneyimlerin gözden kaçırılmasına neden olmaktadır. İskân politikaları bağlamında iskân edilme yöntemlerinin ayrı ayrı ele alınarak yapıldığı çalışmalara ek olarak, hak sahipleri açısından üç iskân yöntemini de odak noktası olarak ele alan bir çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Problem Durumu

Yeniden yapılandırma faaliyetleri, afet risk yönetiminin iyileştirme aşamasındaki faaliyetlerdir. Burada temel amaç etkilenen toplulukların afet öncesi yaşam koşullarını iyileştirmek ve mümkünse eskisinden daha iyi duruma getirmektir. Afetten hemen sonra yiyecek, tıbbi tedavi ve barınak sağlamanın acil yardım noktasında etkili olduğu düşünülürken orta ve uzun vadeli iyileştirme faaliyeti olarak yeniden yapılanma evresi ise genellikle yavaş, pahalı ve karmaşıktır. İyileştirme evresi etkili bir şekilde ele alınmazsa, topluluk gelişimi için fırsatlar genellikle kaybedilmektedir. Ulusal afet yönetim kapasitesinin gelişen teknolojik şartlara göre yeniden şekillendirilmesi ve mevcut yasaların uygulamalarda karşılaşılan sınırlılıklar çerçevesinde tekrar ele alınarak yenilenmesi gerekmektedir (Peynircioğlu, 2007: 92). Afet sonrası birçok düzenlemenin

yetersiz olduğu ve yeniden inşa etme acelesinde restore edilebilir binaların genellikle yeni inşa edilen binalara yer açmak için yıkıldığı vurgulanmaktadır. Bu nedenle hükümet yetkilileri tarafından neyin yapılabileceğini belirlemek için afet sonrası kapsamlı planlama ve değerlendirme gerekmektedir (Baroudi ve Rapp, 2014: 183).

İyileştirme hem afet öncesi hem de afet sonrası koşulların şekillendirdiğı sosyal bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Afet sonrası iyileştirmenin alternatif bir tanımı da insanların karşılaştığı sayısız zorluk ve felaketin insan yapıları üzerindeki etkileri (yani aileler, gruplar, organizasyonlar, topluluklar, hükümetler ve ekonomiler) ve doğal sistemlerin afetten nasıl etkilendiğı ve toparlandığı konusundadır. Konutun yeniden kurulması toplumun toparlanmasının önemli bir parçasıdır (Sutley ve Hamideh, 2018: 110). Topluluk ve uygulayıcılar açısından afet iyileştirme süreci afet yönetiminin en az anlaşılan yönünü temsil etmektedir. Ayrıca afet yönetiminin yaygın olarak kabul edilen hazırlık, zarar azaltma ve müdahale aşamalarında ki temel sorunlar ele alınmamışken uygulayıcıların bütünsel bir politika çerçevesi oluşturmaları afetler sonrası iyileştirme eylemlerinin oluşturulmasında başarısızlığa sebebiyet vermektedir (Smith ve Wenger, 2007: 234). Konut birimleri düzenlenirken, bölgede canlı bir yaşamın oluşmasına imkân verecek bir yoğunluğa ulaşma hedefi ve burada yaşayan halkın toplumsal yaşamı, alışkanlıkları, önceki yaşam tarzlarının yeterince düşünülmüş ve tasarım ölçütlerine yansıtılmış olması, planlanan yerleşimdeki toplumsal donatılar, kamusal alanlar, karşılaşma ve kesişim noktaları dinamik ve canlı bir toplumsal yaşamı sağlayacak nitelikte olması önem teşkil etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile farklı afetler sonrası iyileştirme aşamasında hak sahibi olmuş ve konutlarına yerleşmiş bireylerin iskân edilme yöntemleri tercih süreçlerini etkileyen faktörleri bulmak ve tercih ettikleri yöntemlerin yaşam koşullarına etkilerini açığa çıkararak iskân deneyimlerini bütüncül bir şekilde açıklamak amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak araştırmanın ana soru cümlesi; afet sonrası iyileştirme sürecinde konutlarına yerleşen hak sahibi bireyler seçtikleri iskân yönteminin hayatlarına (yaşam koşullarına) etkisini nasıl tanımlamaktadır?

Araştırmanın alt sorularıysa aşağıdaki şekilde belirlenmiştir;

1. Hak sahibi bireylerin tercih ettikleri iskân yöntemi ile ilgili duygu ve düşünceleri nelerdir?
2. Hak sahibi bireylerin iskân yöntem tercihlerini etkileyen faktörler nelerdir?

3. Hak sahibi bireylerin seçtikleri iskân yöntemi ile memnuniyet durumları arasında ne tür ilişki(ler) vardır?

4. Hak sahibi bireylerin seçtikleri iskân yönteminin avantaj ve dezavantajları nelerdir? (Hak sahipleri iskân yöntemlerinin avantajlarını ve dezavantajlarını nasıl algılar?)

5. Hak sahibi bireylerin iskân yöntem tercihlerini etkileyen farklı durum ve koşullar var mıdır?

6. Hak sahibi bireylerin seçtikleri iskân yöntem tercihleri ile ekonomik, sosyal ve güvenlik durumları arasında ilişki var mıdır?

7. Hak sahibi bireylerin seçtikleri iskân yöntemi ile karşılaşılan sınırlılıklar arasında ilişki(ler) var mıdır?

Araştırmanın Önemi

Araştırma, iskân politikalarının etkinliğini arttıracak yeni bir bakış açısı kazandırması bakımından, afet mevzuatı ve iskân politikalarında sunulan yöntemlerin sorgulanmasını sağlayarak avantaj ve dezavantajlı durumları tespit etmek, konutlarına yerleşen hak sahiplerinin iskân politikalarını değerlendirme durumlarını açıklamak, politikaların zayıf ve güçlü yönlerini ve nasıl algılandıklarını ortaya çıkarmak açısından aynı zamanda iskân politika tercihlerinin hak sahiplerinin yaşam standartlarına ve memnuniyet durumları sürecine etkilerini incelemek, var olan iskân politikalarını geliştirmeye yönelik önerileri ortaya koyarak hak sahibi bireylerin iskân politikaları konusundaki bakış açılarını betimlemek açısından önem taşımaktadır.

Afet sonrası iskân yöntemleri çalışmaları afetlerde iyileştirme çalışmalarından bağımsız olarak incelendiğinde, hak sahipleri açısından iskân yöntemlerinin derinlemesine incelendiği çalışmaların sınırlı sayıda olmasının yanı sıra üç ayrı iskân yönteminin ele alındığı, konutlarına yerleşmiş hak sahibi bireyler ile doğrudan derinlemesine görüşmelerin yapıldığı bu çalışmanın alandaki boşluğu doldurarak literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. Araştırmaya konu olan hak sahipleri sadece Trabzon ilçeleri ve merkezinde yaşayan konutlarına yerleşmiş hak sahibi bireyler,

2. Araştırmaya katılan hak sahibi bireylerden elde edilen verilerin görüşme kılavuzunda yer alan sorular,

3. Konu ile ilgili ulaşılabilen kaynaklardan elde edilen bilgiler,

4. Araştırma bulgularının çalışma grubu ile sınırlı olması,

5. Kadınların konu ile ilgili çekinceleri oldukları için görüşmeye katılmamaları,
6. Araştırma verilerinin araştırmanın yürütüldüğü zaman diliminin özellikleri ile sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmada;

1. Katılımcıların veri toplama araçlarını cevaplandırırken gerçek görüşlerini yansıttıkları,
2. Hak sahiplerine uygulanan görüşme formunun dil ve kapsam geçerliği konusunda başvuru uzman görüşlerinin yeterli olduğu,
3. Araştırmaya katılan hak sahibi bireylerin görüşme sırasında herhangi bir baskı hissetmediği varsayılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümünde afet kavramı, afetlerin etkileri, afet yönetimi ve aşamaları, afet sonrası iyileştirme ve yeniden yapılanma süreci konularına yönelik araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur.

2.1. Afet Kavramı

Afet kavramı çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü afet kavramını “Toplumun kendi kaynaklarını kullanma yeteneğini aşan ve genellikle insan, maddi, ekonomik ya da çevresel kayıplara neden olan bir topluluğun ya da toplumun işleyişinde önemli derecede yaşanan aksamalar” şeklinde tanımlamaktadır (WHO, 2020). Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2020) afet kavramını “Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay” şeklinde tanımlamaktadır (AFAD, 2020). Bir başka görüşe göre ise afet, sosyal yaşamın ve işleyişlerinin, normal durumun dışına çıkması ve iyileştirme çalışmalarıyla hayatın tekrar normale dönmesidir (Patel, 2003: 15). Kadioğlu (2011) afeti, “Toplum ya da yerleşim yerleri için maddi ve manevi zararlara sebep olan ve normal hayatı durduran ya da kesintiye uğratan doğal veya teknolojik kökenli olayların doğurduğu sonuçlardır” şeklinde açıklamaktadır (Kadioğlu, 2011: 36). Panesir (2018) afetleri, toplumun kendi kaynaklarını kullanarak baş etme kabiliyetini aşan insani, ekonomik veya çevresel kayıplara neden olan durum şeklinde ifade etmektedir (Panesir, 2018: 21). Drabek (2007) afeti, toplumun şiddetli bir şekilde kayba uğradığı ve toplumsal kaynakların kullanılmadığı olaylar şeklinde açıklamaktadır (Drabek, 2007: 4).

Quarantelli (1988) afet kavramını; ani bir şekilde ortaya çıkan, toplumun günlük rutinlerini önemli derecede bozan ve bozulan rutine adapte olmak amacı ile daha önceden planlanmayan yöntemlere uyum sağlamaya sebep olan belli bir yer ve zamanda beklenilmeyen şekilde gerçekleşen ve sosyal varlıklara tehdit durumu oluşturan durumlar olarak ifade etmiştir (Quarantelli, 1988). Boin (2005)’e göre afetler, sistemin yaşamı sürdürme işlevleri bozulduğunda meydana gelen sosyal sistemlerin normal bir işlevidir (Boin, 2005). Pelling (2003)’e göre afet, tehlikelerin ve zarar görabilirliklerin çakıştığı noktada ortaya çıkmaktadır (Pelling, 2003: 5). Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi ise afeti maruz kalma, zarar görabilirlik ve kapasite durumları ile

etkileşimde olan tehlikeli olaylar yüzünden bir topluluğun işleyişinin bozulması ve ilgili toplumun insanların, ekonomisinin ve çevresinin zarar görmesi olarak tanımlamaktadır (UNISDR, 2020). Yapılan tanımlar üzerinden genel olarak afetlerin fiziksel, sosyal ve ekonomik zararlara ve birçok kayba sebebiyet verdiği, günlük yaşam aktivitelerini durduran ya da tamamen ortadan kaldıran olaylar olduğu görülmektedir. Afet kavramına ilişkin tanımlar arttırılabilecek olmak ile beraber belirtilen tanımların ortak vurgusu göz önüne alındığında kavramın bir olayın ya da tehlikenin varlığı değil sonucunu tanımlayan bir kavram olduğu görülmektedir.

Afet ve afet kavramsallaştırmalarında karşılaşılan ortak noktaları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Fritz, 1961; Kumar, 2000):

1. Afetler, gerçekleştikleri topluluklarda geçici ya da kalıcı, kısa veya uzun süreli olarak normal işleyişi bozmaktadır.
2. Afetler, gerçekleştikleri topluluklarda fiziksel ve ekonomik alanlarda ciddi problemlere (ölme, yaralanma gibi) yol açmaktadır.
3. Afetler, afet öncesinde kendine yetebilme kapasitesine sahip olan toplumun belli bir süre dışarıya bağımlı hale gelmesine sebep olmaktadır.
4. Ayrıca afetlerin, farklı sosyal kesimler için fırsatlar penceresi oluşturma potansiyeli de bulunmaktadır (Odabaş, 2010).

2.2. Afetlerin Etkileri

Afetler; etkilenen toplulukların özel önlemler alarak cevap vermesini gerektiren ani olaylar olup her yıl dünya çapında önemli hasarlara neden olmaktadır (Blaine, 1994; Leon, 2005; Shakuf, 2007; Quarantelli, 1998). Afetlerin genel etkileri; can kaybı, yaralanma, mülkün zarar görmesi, geçimlik ve nakit mahsullerin zarar görmesi veya yok olması, üretimin aksaması, yaşam biçiminin bozulması, ulusal altyapının zarar görmesi ana hizmetlerin aksaması, ulusal ekonomik kayıp, sosyolojik ve psikolojik etkilerdir (Carter, 2008).

Afetlerin toplum ve ekonomi üzerindeki etkileri doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki aşamada ele alınabilir. Afetlerin doğrudan etkileri kapsamında; can ve mal kayıpları, yaralanmalar, hayvanların ve tarım ürünlerinin zarar görmesi, altyapıda oluşan hasarlar, arama-kurtarma ve ilk yardım ile geçici barınma çalışmalarının sebep olduğu giderler, tedavi masrafları, temel ihtiyaçlardan beslenme ve barınma giderleri ele alınmaktadır. Afetlerin dolaylı etkilerinde ise; üretim tesislerinin zarara uğramasına paralel olarak üretimde yaşanan kayıpların yanı sıra sağlık ve eğitim başta olmak üzere devlet hizmetlerinin birçoğunun kesintiye uğraması sonucu yaşanan hizmet ve gelir

kayıplarıyla devletin kaynaklarının çoğunun arama-kurtarma, ilk yardım, geçici barınma veya hasar tespiti gibi çalışmalara harcanmasının doğurduğu ekonomik sıkıntılar ve afetin sonuçlarından kaynaklanan zorunlu göçün yol açtığı diğer sosyal maliyetlerden bahsedilebilmektedir (Ergünay, 2014: 5).

Afetlerin insanlar, mülk ve çevre üzerindeki etkilerinin ciddiyeti gibi ortak bir paydası vardır. Doğal ve /veya insan yapımı afetler bazen yerinden edilmiş insanlar sebebi ile sonraki afetlerin sosyal ve ekonomik yönlerini etkilemektedir (Shakuf, 2007: 688). Türkiye’ de doğal afetler sıklıkla yaşanmakta ve yıkıcı etkiler oluşturmaktadır. Bu durumun oluşmasında doğal ve jeolojik yapıdan kaynaklanan faktörlerin yanı sıra sosyal ve ekonomik faktörlerin de etkisi oldukça fazladır. Afetler genel olarak şok etkisi yaratmakta ve sonuçları ile bölgenin özelliklerini ve geleneklerini kısmi bir biçimde, ekonomik yapısını ise ciddi ölçüde bozmaktadırlar. Bu bağlamda doğal afet potansiyeli ve yerleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar bir araya geldiğinde doğal afet kayıplarının kaçınılmaz olduğu görülmektedir. Doğal afet risklerini arttıran ve kentlerin doğa olayları karşısında dirençsiz hâle gelmesine sebep olan bu etkenler, kentlerin yerleşim yerlerinin planlanmasında, seçilmesinde ve gelişme alanları tespit edilirken de doğal afet risklerine dikkat edilmemesinden kaynaklanmaktadır (Genç, 2007: 202-206).

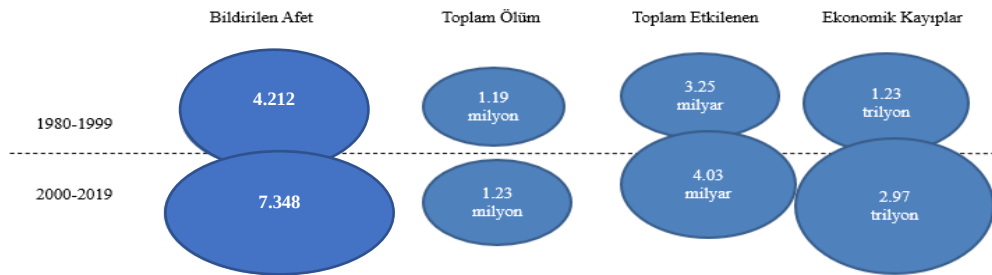
Doğal afetler özellikle yoğun kentsel alanlarda büyük kayıp ve yıkıma aynı zamanda da etkilenen toplulukların işlevsel olarak bozulmasına, hayatta kalanların yaşam tarzlarının ve yaşam koşullarının travmatik değişimine sebep olmaktadır (Carrasco vd., 2016: 35). Doğal afetlerin bir diğer etkisi de nüfusun yer değiştirmesidir. Birçok insan evini ve topluluğunu terk etmek, tamamen yeni bir yere geçmek ve yeni bir hayata başlamak zorunda kalmaktadır. Çok sayıda insanın göç etmesi sağlık hizmetlerine, eğitime, yiyecek ve içilebilir su kaynaklarına erişimi engelleyebilmektedir (Panisir, 2018: 23). Ayrıca altyapıyı bozarak bulaşıcı ve salgın hastalıkların ortaya çıkmasına yol açarak toplumun uzun sürede gerçekleştirmeyi hedeflediği yatırımları geciktirmekte ve ülke ekonomisini sarsarak bireysel ve toplumsal sorunları ortaya çıkarmaktadır (Ataman ve Tabban, 1977: 25). Bir doğal afet yerleşim yerlerini vurduğunda öncelikle yapılı çevrede tahribatlara ve ardından etkilenen insanların sosyal ve ekonomik rutinlerinde bozulmalara neden olmaktadır. Bu doğrultuda genellikle insanlar etkilenen alandan göç etmeyi düşünürler (Yılmaz, 2013: 89). Sonuç olarak, meydana geldikleri çoğu ülkede afetler, telafi edilmesi zor fiziksel, sosyal ve ekonomik kayıplara yol açmaktadır. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerde bu kayıpların yanı sıra etkisi uzun yıllar sürebilecek ekonomik krizlere sebep olmaktadır. (Press ve Hamilton, 1999).

Afet durumlarının yönetiminde kamu politikasının formüle edilmesi için sağlam temellerin geliştirilmesi gerekmektedir.

2.2.1. Afetlerin Fiziksel Etkileri

Afetler farklı bölgelerde farklı seviyelerde ölümlere, yaralanmalara, tarım sektörü ve altyapıda farklı fiziksel hasarlara sebep olmaktadır. Afetlerin tahmin edilebilirliği meydana geleceği bölge ve yaşanan afetlerin sıklığına bağlıdır (Guha Sapir vd., 2004). Afetler meydana geldikleri bölgelerde öncelikle fiziksel etki oluşturmaktadır. Bu fiziksel etkiler toplum huzurunu önemli derecede etkilemektedir. Fakat bu etkiler afet sonrası iyileştirme sürecinde en aza indirgenebilmektedir. Afetlerin fiziksel etkilerini azaltmanın yolu çoğunlukla risk azaltma uygulamalarına odaklanmaktır. Bu durum da afet öncesi yapılabilecek faaliyetleri kapsamaktadır (Lindell ve Prater, 2003: 177).

Afetten etkilenen bölgelerde fiziksel varlıklar ve altyapı kısmen veya tamamen yok olabilmektedir. Afetlerin fiziksel olarak verdikleri zararlar, ev sayısı, eğitim ve sağlık tesisleri, hükümet binaları, kültürel ve dini merkezler gibi sosyal altyapıya, ulaşım ve iletişim, enerji üretimi, dağıtım ve tedarik hatları gibi temel altyapıya ve tarımsal altyapıya hasar vermekte ya da tamamen yok olmalarına sebep olmaktadır (PDNA, 2020: 24). Son yirmi yılda EM-DAT tarafından dünya çapında birçoğu birden fazla durumda yaşanan toplam 7.348 afet olayı kaydedilmiştir. Bu bağlamda ciddi can, mal ve ekonomik kayıplar yaşanmıştır (Şekil 1). Ayrıca Şekil 1’de yer alan veriler önceki yirmi yıla kıyasla kaydedilen afet, toplam ölüm, toplam etkilenen nüfus ve yaşanan ekonomik kayıpların sayısında ciddi bir artış olduğunu da göstermektedir (Cred, U. S. A. I. D., 2020).

Şekil 1. Afetlerin insani maliyeti, afet etkileri 1980-1999 ve 2000-2019 (EM-DAT: OFDA/CRED, 19 Ekim 2020 tarihinde <https://www.undrr.org> download adresinden erişildi).

2.2.2. Afetlerin Ekonomik Etkileri

Afetler toplumun ve ekonominin normal gidişatını kesintiye uğratmakta ve ulusal öncelikleri etkileyerek ekonomide geri dönüşü olamayacak etkilere sebep olmaktadır (Otero ve Marti, 1994). Afetler, afetten sonra yeniden yapılanma maliyetleri nedeniyle ülkelerin ekonomik gelişimi için önemli bir tehdit oluşturmaktadır (Laachemi ve Boughaci, 2017). Afetin neden olduğu fiziksel hasarların olması ve normal mekanizmanın bozulması kısa dönemde ekonomide potansiyel yokluklar oluşturmaktadır (Dacy ve Kunreuther, 1969: 59). Ekonomik yönden afetler; beşerî, fiziksel ve finansal sermaye kayıplarına sebep olmakta, ekonomik eylemleri azaltmakta, kamu ve özel sektör kuruluşlarının harcamalarını ve gelirlerini önemli şekilde etkilemektedir (Benson ve Clay, 2004).

Afetten etkilenme derecesi afetin büyüklüğüne, derinliğine ve ülkenin ekonomik ve sosyopolitik durumuna bağlıdır. Ekonomide mevcut politikalar sürdürülürken afet olayları meydana geldiği zaman var olan politikalara ek olarak acil önlemler alınmakta ya da mevcut politikaların iyileştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca orta vadede yeniden yapılandırma faaliyetlerinin yürütülmesi, ekonomi politikalarının önemli derecede değişmesine neden olabilmektedir. Afetler, işletmelerin ve gelir getirici endüstrilerin kesintiye uğraması ile yüksek enflasyon oranları ve yoksulluk gibi sorunlara yol açarak toplulukların ekonomisine zarar vermektedir. Yaşanan afetler sonrasında yapı çevrenin yeniden inşasına verilen önem, ekonomik iyileşmeyi gölgede bırakmaktadır. Bir afet sonrasında bir kasaba veya şehrin ekonomik olarak toparlanması, topluluk üyeleri tarafından verilen iyileştirme kararlarını etkilemektedir. Dolayısıyla çoğu zamanda ekonomik toparlanma oranı, evlerin ve altyapının yeniden inşasını ve toplumun yer değiştirmeye ilgili tercihlerini etkilemektedir (Mannakkara vd., 2018).

Etki düzeyi fazla olan bir afet ülke bütçesinde öngörülemeyen miktarlarda harcamalara sebep olmakta ve bu miktarların finansmanı için ülke kaynaklarının yetersiz olması durumunda ise uluslararası kaynaklara gereksinim duyulabilmektedir. Neticede afetler ülkelerin makro ve mikro ekonomi politikalarının uygulanmasını engelleyebildiği gibi ülke dışından alınan kaynaklar nedeniyle ülkelerin ilave borç yükü altına girmesine de sebep olabilmektedir. Afetler ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınma çabalarını önemli derecede sekteye uğratabilecek potansiyel barındırdığından ülkeler kalkınma politikalarını hazırlarken olması muhtemel doğal ve insan kaynaklı afetleri de kesinlikle göz önünde bulundurmalıdır (Erkan, 2010: 11). Son Amerikan kentsel afet kayıpları ve dünyadaki benzer olaylar arasındaki ortak konu, ciddi konut kaybının şaşırtıcı ekonomik kayıp ile birleşimidir. Gelişmekte olan ülkelere yaşanan

afetlerdeki can kaybı baskın bir endişe kaynağı olsa da kentsel konut kaybının etkisi tüm ülkeler için bir sorundur. Amerika Birleşik Devletleri deneyimiyle en karşılaştırılabilir kentsel kayıplar 1985'te Mexico City'de ve 1995'te Japonya'nın Kobe kentinde gerçekleşmiştir. Bu iki afetten sonra uygulanan hükümet politikalarındaki karışıklık, hükümet politikalarının özel konutların toparlanmasındaki önemini göstermektedir (Comerio, 1997).

Küresel ekonomik yapıların etkisi ve onları ayakta tutan siyasi çıkarlar hem kırılganlık koşullarını hem de afetlerin ciddiyetini etkilemektedir. Çin, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Tayvan, Türkiye, Japonya, Haiti ve Yeni Zelanda'daki depremler ve ABD ile Orta Amerika ve Karayipler'deki kasırgaların ardından oluşan etkilere ve toparlanmaya üstünkörü bir bakış bile afetlerden sonra toparlanmanın güçlü bir şekilde yönlendirildiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca ekonomik güç ve gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH)' yı içeren küresel ve toplumsal düzeydeki faktörlere göre; toplumların iyileşme zorluklarını ele alma göreceli gücü, uluslararası kuruluşların ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) iyileşmeye katılımının niteliği, kapsamı ve bu katılımın sonuçları, afet mağdurlarına ne tür ve nasıl yardım sağlanabileceğine ilişkin politikalar önemli yer tutmaktadır (Tierney ve Oliver Smith, 2012: 127).

2.2.3. Afetlerin Psikolojik Etkileri

Afetlerin bir topluluğun psikolojik durumu ve sosyal yaşamı üzerindeki etkisi daha az görünür olmakla birlikte genel iyileşme üzerindeki etkisi ciddi boyutta bir etkiye sahiptir. Afet yaşayan bireyler, karar verme yeteneklerini ve motivasyonlarını etkileyen travma sonrası stres bozukluğu ve uzun süreli yastan etkilenebilmektedirler (Kristensen vd., 2012). Afetlerin yol açtığı yıkımlar değerlendirilirken genellikle ölüm ve yaralanmalar ile ekonomik kayıplar dikkate alınmaktadır. Fakat afetlerin yol açtığı sosyal ve psikolojik yıkımlar afetlerin diğer olumsuz etkilerine oranla daha karmaşıktır. Çünkü afet sonrası ortaya çıkan sosyal yaraların sarılması çok daha uzun zaman almaktadır. Alınacak önlemler ve yapılacak iyileştirme uygulamaları ile ekonomik kayıplar bir noktaya kadar telafi edilebilmesine rağmen, toplum ve birey üzerindeki sosyal ve psikolojik olumsuzları gidermek için kapsamlı tedbirler gerekmektedir (Şahin ve Sipahioğlu, 2003).

Afetlerin etkisinin sistematik olarak incelenmesi hem pratik hem de teorik öneme sahiptir. Dünya son zamanlarda büyük çapta nüfusu etkileyen afet olaylarına tanık olmakta ve afetlerin psikolojik etkisinin büyüklüğü, doğası ve kapsamının belirlenmesi, ilgili insanların yaşamları üzerindeki olumsuz sonuçları en aza indirebilecek etkili

müdahalelerin planlanmasını mümkün kılmaktadır. Afet sonrası yer değiştirme, sosyal ağı bozmakta ve bu doğrultuda psikolojik sorunlar ortaya çıkarabilmektedir. Afetlerin etkilerine ilişkin kapsamlı incelemelerde geçici veya kalıcı yer değiştirmenin var olan mahalle kalıplarını bozup kişilerarası gerginliklere ve çatışmalara neden olabileceği belirtilmiştir (Kılıç vd., 2006: 195). Afet yaşayanların psikolojik tepkileri afet olayının şiddetine ve afetten etkilenen kişilerin bireysel özelliklerine göre farklılık göstermektedir (Karancı, 2006). Afetlerin kısa ve uzun dönemde hem kişilerin hem de toplumun psikolojik hayatını ve ruh sağlığını önemli ölçüde etkilediği söylenebilir (Uyar, 2007). Gelişmiş ülkelerde afetin yarattığı fiziksel zararların etkileri çok kısa bir sürede giderilebilmekte fakat hayatta kalan kişiler üzerinde oluşturmuş olduğu psikolojik hasarların etkisi yıllar boyu sürebilmektedir. lkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde ise fiziksel zararların etkileri, bu zararlarının giderilmesi ve zarara uğrayan bireylerin resmi olarak hak sahibi olarak tespit edilmesi yani iyileştirme aşaması olarak isimlendirilen bu aşama zaman alabilmektedir. Bu süre zarfında hayatın hızlı bir şekilde normale dönebilmesi hem devletin hem de yerel yönetimlerin ve STK'ların beraber hareket etmesi ile mümkün olabilmektedir (Patel, 2015).

2.2.4. Afetlerin Sosyal Etkileri

Afetler normların bozulduğu ve sosyal kaynakları korumak ve onlardan yararlanmak amacıyla toplumun olağanşt çabalar içine girmesine neden olan durumlardır (Dynes, 1998). Afetler, sosyokültürel sistem bozulmalarını içeren bir süreçten doğan sosyal olaylar olarak da ifade edilmektedir (Bates ve Peacock, 1993: 13-14). Bu doğrultuda insan eylemleri ile afetlerin büyüklük ve etkileri arasında yerleşim yerleri açısından doğrudan bir ilişki bulunduğu görülmektedir. İnsan eylemlerindeki gelişmeler olumlu doğrultuda ise afetlerin büyüklük ve etkisi azalmakta tersi yönde ise artmaktadır (Ergünay, 1996: 264).

Afetler ekonomik ve beşerî sermaye ile birlikte sosyal yapılar üzerinde de hasar oluştururlar. Sosyal hasar diğerlerine göre daha az görünür olsa da telafisi ve iyileştirilmesi çok daha zordur. Afetler sebebi ile toplumun olağan işleyişinin kesintiye uğraması ile sosyal bozukluklar ve çatışmalar ortaya çıkabilmektedir. Afetzedeler afetlerde yakın akrabalarını arkadaşlarını, komşularını, mülkiyetlerini ve işyerlerini kaybetmiş olabilirler. Bu kayıpların oluşturduğu büyük stres, kısa ve uzun vadeli psikolojik sorunlara neden olabilmektedir (Ekşi, 2017: 159). Afetler nedeniyle bireyler evsiz kalmakta, gelir kaybı yaşanmakta ve sağlık ile ilgili harcamalar artmaktadır (Charveriat, 2000: 12). Bunun yanı sıra afetlerin meydana gelmesi ile birlikte, afetten

etkilenen bölgede göçler sebebi ile sosyal alışkanlıklarda şekil değiştirmektedir (Harris, 2010: 5). Toplumların sosyal ve ekonomik hassasiyetleri farklı olabilmektedir. Bu hassasiyet pek çok değişkenin birleşimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir toplumun sosyal ve ekonomik yapısının dayanıklı olması o toplumun afetlere karşı hem sosyal hem de ekonomik yönden daha az zarar görmesine ve afet durumundan daha hızlı bir şekilde iyileşebilir duruma gelmesine işaret etmektedir (Wisner ve Luce, 1993).

Afetlerin neden olduğu sosyal etkiler uzun bir sürece yayılmaktadır. Afetlerin sosyal etkilerini tamamen belirlemek mümkün değildir. Ancak bu zorluğuna rağmen etkilenen toplumu ve uzun vadede işleyişi gözlemlemek oldukça önemlidir. Afetlerin sosyal etkileri; psikososyal, sosyodemografik, sosyoekonomik ve sosyopolitik etkiler olmak üzere dört grupta ele alınmaktadır (Lindell ve Prater, 2003);

1. *Afetlerin psikososyal etkileri*; yorgunluk, sindirim sistemi rahatsızlıkları, konsantrasyon bozuklukları, madde bağımlılığı ve depresyon gibi davranış bozukluklarını kapsamaktadır.

2. *Afetlerin sosyodemografik etkisi*; hane halkı konutlarının yok olması durumudur. Böyle bir durum afetten sonra yeniden yapılanma sürecini uzatabilmektedir.

3. *Afetlerin sosyoekonomik etkileri*; doğrudan ve dolaylı maliyetleri kapsamaktadır.

4. *Afetlerin sosyopolitik etkileri*; özellikle yeniden yapılanma ve iyileşme sürecinde politik bozulmayla sonuçlanan sosyal aktivizme neden olmaktadır. Afet sonrası toplumların politik değişiklik talep etmelerinin nedenleri arasında politika yapıcılarının afet öncesinde afet risk azaltma önlemleri almamaları, afet sonrası afetzedelere yeterli yardım yapmamaları ve bu sebeple afetzedelerin yaşam kalitesinin düşmesi gösterilmektedir.

2.2.5. Afet Yönetimi ve Aşamaları

Afet yönetimi; “afet sonucunu doğurabilecek olayların önlenmesi veya zararlarının azaltılması amacıyla, afetlere hazırlık ve onların olası risk ve zararların azaltılması ile birlikte afetlerden sonra müdahale etme ve iyileştirme gibi çalışmaların tümünde yapılması gereken çalışmaların, toplumun tüm kesimlerini kapsayacak şekilde planlanması, yönlendirilmesi, desteklenmesi, koordine edilmesi, gerekli mevzuat ve kurumsal yapılanmaların oluşturulması veya yeniden düzenlenmesi; etkin, verimli bir uygulamanın sağlanabilmesi için toplumun tüm kurum ve kuruluşlarıyla, kaynaklarının bu ortak amaçlar doğrultusunda yönetilmesi” (Kadioğlu, 2011: 48) şeklinde ifade edilebilir. Afet yönetimi, çevrede meydana gelen olayların ve potansiyel olumsuz

etkilerinin yönetimi üzerine yapılacak düzenlemeler olarak tanımlanmaktadır (Zawavi vd., 2018: 225). Afet yönetimi bir tehlikenin etkisini hafifletmeye yönelik politika ve programları içerecek hazırlık veya planlama dönemi ile organizasyonel müdahalenin eğitimini ve yeterli kaynakların, envanterlerin konumlandırılmasını içeren müdahale ve uzun vadeli iyileşme aşamalarını kapsamaktadır (Wallace ve De Balogh, 1985: 135).

Başka bir tanımda ise afet yönetimi, afetlerin etkisini azaltmak ve acil durumların bütün insani yönleriyle başa çıkabilmek adına kaynakların ve sorumlulukların organizasyonu ve yönetimi olarak tanımlanmıştır (Panesisir, 2018). Afet yönetiminin nihai amacı, sonuçları afet olmayacak şekilde koşulları yönetmektir. Afet yönetiminin kapsamı şu şekilde özetlenmektedir; koordineli bir sistem, mümkün olduğu kadar tehlikeleri ve bunlara karşı savunmasızlığı önlemeye çalışan faaliyetlerle tehlikenin etki ettiği durumlarda sonuçları hafifletmek için etkin bir şekilde müdahale edilen, etkilenen bölgeyi, ulusu, topluluğu veya sistemi, tehlike etkisi ile sonuçlanan durumdan daha az tehlikeli ve daha az hassas bir duruma getirmek için harekete geçen bütüncül bir sistemdir (Stenchion, 1997: 41). Etkili bir afet yönetimi veya sürdürülebilir bir afet yönetiminin gerçekleştirilebilmesi için afetin gerçekleştiği veya ortaya çıkma ihtimalinin bulunduğu toplum ve topluluklarının özellikleri hakkında bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Bu durumun en önemli sebebi toplumdaki tüm kesimlerin afetten eşit derecede etkilenmemesidir (Odabaş, 2010).

Afet yönetimi stratejilerinde reaktif anlayıştan proaktif anlayışa doğru bir yönelim vardır. Bu doğrultuda, ilk olarak odağı belirli tehlikelerden uzaklaştırıp genel güvenlik açıklarını afet yönetimi sürecine dahil etmek ve sonrasında reaktif durumdan proaktif önlemlere geçiş, afet yönetimini müdahale ve iyileştirme faaliyetlerine odaklanmaktan topluluk planlamasına odaklamaya taşımak ve son olarak topluluklarla çalışma ve ilişki kurma konusundaki vurgu ile afet yöneticileri ve topluluk planlamacılarına halkı planlamalarına dahil etmeleri için güçlü bir vurgu yapmaktadır (Pearce, 2003: 213). Bu bağlamda halkın katılımı afet yönetiminde başarıyı etkilemektedir (Reyes, 2002).

Afet yönetiminde pek çok sorun gerçekleşebilmektedir, bunlardan bazıları şu şekilde özetlenebilir (Esen, 2000: 35-36).

1. Kriz yönetimi sorunları
2. Ulaştırma altyapı ve hizmetleri sorunları
3. Genel altyapı sorunları
4. Müdahale, kurtarma ve tahliye sorunları
5. Güvenlik sorunları
6. Mimari ve mühendislik yönüyle sorunlar

7. Afet mağdurlarının geçici ve kalıcı barınmaları sorunu

Sonuç olarak afetler uygun şekilde yönetilirse değerli olacak yeni kalkınma girişimlerini başlatmak için önemli fırsatlar sağlamaktadır. Öte yandan afetler büyük ölçekli kalkınma çabalarını tersine çevirebilmektedir. Ayrıca yeniden yerleşimler ve kalkınma programları bir bölgenin afetlere karşı savunmasızlığını arttırarak olumsuz sosyal ve ekonomik sonuçları doğurabilmektedir. Bununla birlikte olumsuz etkileri azaltmak ve gelecekteki afetlere karşı duyarlılığı en aza indirmek için kalkınma programları tasarlanabilir (UNDP, 2004). Afet yönetimi; hazırlık, zarar azaltma, müdahale ve iyileştirme aşamaları olmak üzere dört aşamadan oluşmaktadır (Alexander, 2002).

2.2.5.1. Hazırlık

Bu evre afetler ile baş edebilmek için afet öncesi dönemde yapılan eğitim, tatbikat, erken uyarı sistemlerinin kurulması, malzeme stokları ve bilgilendirme çalışmaları gibi faaliyetleri kapsamaktadır (AFAD, 2020). Afetlere hazırlık en uygun koşullarda, etkili organizasyon ve yöntemlerle, afet etkilerinin ortadan kaldırabilmesi için daha önce yapılan çalışmalardaki yeterlik düzeyini belirtmektedir (Güler, 2008: 42). Hazırlıklı olma afet olmadan önce acil müdahale ve yönetim yeteneklerini geliştirmeyi kapsamaktadır. Afete hazırlıklı olmak konusunda en önemli faaliyetler arasında müdahale ekiplerinin eğitimi, acil durum tatbikat planları, vatandaşları bilgilendirme ve vatandaşlara eğitim verme, tehlike tespit ve uyarı sistemleri, tahliye yollarının ve sığınaklarının belirlenmesi, acil durum malzemelerinin ve iletişim sistemlerinin bakımı, kilit personeli haberdar edip harekete geçirecek işleyişin oluşturulması gibi tedbirlerin alınması yer almaktadır. Acil durumların genellikle bir anda ortaya çıkması ve etkin geçici önlemler için fazla karmaşık durumlar olmaları nedeniyle yönetimler acil durum yönetim sorumluluklarını ancak bazı önlemleri önceden almak suretiyle yerine getirebilmektedir. Bu durum da hazırlıklı olma aşamasını belirtmektedir. Hazırlıklı olma afet oluşmadan önce acil müdahale ve yönetim yeteneklerini geliştirmeyi, acil durumlar için yetkili birimler ve sorumluluklar oluşturmayı ve onları desteklemek için kaynaklar depolamayı içermektedir. Bu aşamada afet konusunda toplumu bilinçlendirmek için birçok program kullanılabilir (Freeman, 2007: 188).

Hazırlıklı olmanın odak noktası, idarenin afet ve acil durum yönetimi konusundaki çeşitli sorumluluklarının eşgüdümünü sağlayacak plan ve projelerin geliştirilmesi ile bunların düzenli olarak güncelleştirilmesidir. Afetlere hazırlıklı olma, bir sonraki afetin gerçekleşmesine kadar geçen sürede can ve mal güvenliğinin afetten

en az derecede etkilenmesini amaçlayan çalışmaların yapıldığı bir hazırlık sürecini ifade etmektedir (Özkaya, 2017: 212). Hazırlıklı olma aşamasında var olan kaynakların uygulanabilir projelere dönüştürülme noktasında itici gücü korumak için yaşanan afetin üzerinden çok zaman geçmemesi gerekmektedir. Ayrıca güncelliğini yitirmiş planlar ya da uyarı sistemleri ise hiç tedbir alınmamış olmasından daha tehlikeli olma potansiyeline sahiptir. Bundan dolayı da halkı bilgilendirme programları afete hazırlıklı olma düzeyini koruma ve artırma konusunda en önemli unsurlardır (Foster, 1980).

Sendai çerçevesinin pek çok kısmında afete hazırlıklı olmanın önemi vurgulanmakla birlikte 4. öncelikli alanı, afete hazırlıklı olmayı ve bu çerçevede tatbikatlara ilişkin konuları içermektedir. Etkili müdahale amacı ile afete hazırlık çalışmalarını geliştirmek ve iyileştirme, rehabilitasyon ve yeniden inşa safhalarında “öncekinden daha iyisini inşa etmek” başlığını taşıyan 4. öncelik alanı afete müdahale için hazırlığın daha da güçlendirilmesi, afet risklerinin azaltılması çalışmalarının müdahale hazırlıkları ile bütünleştirilmesine ve etkili müdahale için tüm seviyelerde yeterli kapasitenin hazır bulundurulmasına olan ihtiyaca işaret etmektedir (Yontar, 2017: 299). UNDP 2022-2025 raporunda; afetler ve krizlere karşı direnç oluşturma konusunda ülkelerin ve toplulukların destekleneceği, doğal afetleri, sosyal ve ekonomik kayıpları önlemek, azaltmak ve bunlara yanıt vermek için ülkeleri ve kurumları direnç oluşturmak için güçlendirmek hedefi ve ayrıca yönetsel olarak gelişmekte olan ülkelere yardım etmek ve ileriye dönük yaklaşımlar ile daha iyi risk yönetimi yoluyla yönetim sistemlerini geleceğe hazır hale getirerek karmaşıklıkların ortadan kaldırılacağı belirtilmiştir (UNDP, 2021).

2.2.5.2. Zarar Azaltma

Afetler toplumun sosyo-politik faktörleri ile ilgilidir. Bu noktada risk azaltılmasına yönelik eylemler için bireylerin ve toplumların direncini arttıracak politik değişikliklere yönelmesi zorunlu olmaktadır. Afet riskini azaltmada ve kalkınma için daha sağlam bir yaklaşım edinmede birbirine paralel ve tamamlayıcı nitelik taşıyan kamu politikası faaliyetlerinde; daha güvenli yapılaşma, kentsel planlama, halkın/sosyal paydaşların katılımı ve önlem kültürünün geliştirilmesi olmak üzere dört eylemden söz edilebilir (Bendimerad, 2007: 100). Risk azaltma davranışına yönelik karar alma süreci ile ilgili araştırmalar zarar azaltma sürecinin kişisel faktörleri de içeren çeşitli etkenlerden oluştuğunu gösterir ki bu etkenlerden önemli biri de motivasyon ya da niyettir. Kişisel etkenler adı altında söz konusu olan algılar, tutumlar, kontrol odağı ve sorumluluk inançları ve yönetimden beklentiler gibi faktörler süreci karmaşık hale

getirmektedir. Bu tür bir sürecin sonucunda sıklıkla eylemsizlik ya da yetersiz hazırlık durumu gerçekleşebilmektedir (Rohrmann, 1999).

Sonuç olarak, zarar azaltma; kriz hali gerçekleşmeden önce yerleşimler yönünden olası tehlikelerin etkilerini azaltmaya yönelik yapılması gereken tüm önlemleri içeren bir terimdir. Zarar azaltma, uzun vadede risk azaltma ve hazırlık çalışmalarını içermektedir. Zarar azaltma aşaması uygulamada kriz sonrasına yönelik iyileştirme, yeniden inşa çalışmaları ile birlikte başlamakta ve yeni bir afet meydana gelene kadar devam etmektedir. Bu aşamada gerçekleştirilen çalışmaların temel özelliği; ülke, bölge, yerleşme düzeyinde olmak üzere çok geniş ve farklı alanlara yayılan ancak aynı amaca yönelmiş eylemler bütünü olmasıdır (Yavaş, 2005: 39).

2.2.5.3. Müdahale

Müdahale aşaması, afetin gerçekleşmesiyle birlikte bir afetin tehlikelerini en aza indirmeye yönelik gerçekleştirilen arama kurtarma çalışmaları sırasındaki ilk yardım ve tıbbi müdahale, güvenlik, gıda temini, geçici barınma, afetzedelere verilen sosyal ve psikolojik destek hizmetleri, mal ve çevre koruma gibi tüm destek faaliyetlerini kapsamaktadır (Khan vd., 2008: 48; McMahon, 2007: 95-96). Bir afette acil müdahale ekipleri ve araçları gibi müdahale kaynaklarının zarar görmesi olasılığı nedeniyle afet bölgesine yakın idari desteğin ya da üst düzeyden müdahale yapılması seçeneklerinin de hiyerarşik bir düzen içinde hazır bulundurulması gerekmektedir (Gülkan vd., 2003: 61). Afetlere müdahalede; hayat kurtarmak, afet etkilerinin artmasını önlemek, acıyı hafifletmek, çevreyi korumak, mülkiyeti korumak, araştırma ve soruşturma için imkanları kolaylaştırmak, kamuoyunu bilgilendirmek, kendi kendine yardım ve iyileşmeyi teşvik etmek, bir an önce normale dönmek gibi dokuz ortak hedef vurgusu bulunmaktadır (Smith ve Dowell, 2000).

2.2.5.4. İyileştirme

İyileştirme afet öncesinden daha iyi duruma gelecek şekilde yenileştirmeyi ifade etmektedir (Quarantelli, 1999). Afetin son aşaması olan ve bir sonraki afeti önleme noktasında önemli bir aşama olan iyileştirme, tüm insani ve fiziksel bileşenlerin tekrar yapılandırılarak afet öncesi durumlarına göre daha iyi bir düzeye getirilmesi için yapılması gereken tüm aşamaları kapsayan uzun bir süreçtir (Kadioğlu, 2011: 189; Tang, 2017). İyileştirme aşaması planlamacılara gelecekte afetlere karşı savunmasızlıklardan kaçınmak ve daha dayanıklı şehirler inşa etmek için zarar azaltma stratejilerini proaktif olarak uygulama fırsatı sunmaktadır (N. E. Ganapati ve S.

Ganapati, 2008: 42). İyileştirme bir “süreç” olarak, birden çok aktör tarafından ve en temelde afetten etkilenen kişilerin kendileri tarafından gerçekleştirilen birden çok eylemden oluşmaktadır (Few vd., 2021). İyileştirme evresi; insanların, normal hayatına geri dönebilmesi için toplumun ve fiziksel çevrenin yeniden düzenlenmesi çalışmalarının sürdürüldüğü dönemdir. Bu evre özellikle karmaşık politik durumlar için uluslararası hükümet düzeyinde ya da hükümetler dışı yardım ve projelerin desteğini gerektirmektedir. Ayrıca bu evrede fiziksel ve kültürel açıdan topluluklar ve kurumlar arasındaki politik izolasyonun ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır (Koçak, 2018: 101).

İyileştirme aşaması afetin sıcak etkisinin sona erdiği ya da soğumaya başladığı bir evre olarak durmuş ya da kesintiye uğramış hayatın normale dönmesi için yapılacak tüm faaliyetleri kapsamaktadır. Bu doğrultuda öncelikle geçici olandan kalıcı olana doğru; barınma, sağlık, altyapı, beslenme, enerji temini ve normal yaşamın akışı için gerekli olan tüm unsurların oluşturulması gerekmektedir (Özler, 2019: 143). Hayati önemi olan yaşam sistemlerini minimum çalışma seviyelerine döndürmek için gerekli olan erken iyileşme döneminde acil destek sağlamak ve toplum normale dönene kadar destek sağlamaya devam etmek iyileştirme safhasında yapılan esas faaliyetlerdir (Petak, 1985: 3).

Tüm evreler göz önüne alındığında aşağıdaki tabloda afet yönetim aşamaları ve bu aşamalardaki tanım ve açıklamalar özetlenmektedir.

Tablo 1. Acil durum yönetiminin aşamaları: Tanımlar ve açıklamalar (Malcolm, 2010: 16).

Aşamalar	Tanımlar ve Açıklamalar
Zarar Azaltma	Daha güvenli topluluklar yaratarak bir afetin etkisini önleyerek veya azaltarak doğal ve/veya insan kaynaklı afetlerden kaynaklanan can ve mal kaybını azaltmak için tasarlanmış uzun vadeli faaliyetleri içermektedir. Bu faaliyetler; arazi kullanımı yönetimi, kapsamlı acil durum yönetimi programları oluşturma veya bina güvenlik kurallarının yasalaştırılmasıdır.
Hazırlık	Zarar azaltma önlemlerinin, afetleri önlemediği veya engelleyemediği ölçüde gerekli olan faaliyetlerdir. Hazırlıklı olma; tehditleri, güvenlik açıklarını ve gerekli kaynakları belirlemek için hükümetin her düzeyinde ve hükümet ile özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasındaki çabaları içeren sürekli bir süreçtir. Hazırlık önlemleri ayrıca gıda ve tıbbi malzemeleri stoklayarak, eğitim tatbikatları yaparak ve bekleme durumunda olan acil durum personelini harekete geçirerek afet müdahale operasyonlarını geliştirmeyi de amaçlamaktadır.

Tablo 1. (Devamı)

Aşamalar	Tanımlar ve Açıklamalar
Müdahale	Hayat kurtarmak, mülk ve çevreyi korumak ve temel insan ihtiyaçlarını karşılamak için acil bir eylem olarak bir acil durum veya afeti takip eden faaliyetlerdir. Müdahale aşaması, bir olayın kısa vadeli doğrudan etkilerini ele alan faaliyetleri kapsar. İyileştirme operasyonlarını hızlandırmak için kısa vadeli iyileştirmeyi desteklemek için acil durum planlarının ve eylemlerinin yürütülmesini de içermektedir.
İyileştirme	Tüm sistemler normale dönene veya daha iyi hale gelene kadar devam eden faaliyetlerdir. Acil durumlardan etkilenen kişi ve mülklerin restorasyonunun ve rehabilitasyonunun hızlı ve düzenli bir şekilde başlatılmasını sağlamaktadır. Bazı iyileştirme faaliyetleri müdahale çabalarıyla eşzamanlı olabilir. İyileştirme hayati yaşam destek sistemlerini minimum işletim standartlarına geri döndürmek için kısa vadeli faaliyetler ve ekonomik faaliyetleri eski haline getirmek, sosyal tesisleri ve konutları yeniden inşa etmek gibi uzun vadeli faaliyetleri içermektedir.

2.2.6. Afet Sonrası İyileştirme ve Yeniden Yapılanma Süreci

Afet sonrası toplumsal yaşamın ve fiziksel çevrenin yeniden oluşturulmasında yeniden yapılanma evresi çok önemli bir role sahiptir. Fakat uzun süreli etkileri olan yeniden yapılanma sürecinin etkili olabilmesi için sosyal, psikolojik, fiziksel, çevresel ve ekonomik faktörler doğrultusunda afet öncesi evrede bir strateji geliştirilmiş olması gerekmektedir. Yeniden yapılanma uzun vadede gelişme planlarına uygun olarak gelecekteki afet risklerinin göz önüne alınması ve muhtemel risklerin azaltılmasını öngörebilen bütünleştirici bir role sahiptir (Arslan, 2009: 20). Ayrıca yeniden yapılanmanın, temel hizmetlerin ve yaşam destek altyapısının normale döndürülmesi anlamına gelebileceği de belirtilmektedir (Labadie, 2008). Afet iyileştirme ve yeniden inşa etme girişimleri genellikle nesiller boyu süren bir gelişmeyi birkaç yıl içinde yeniden inşa etmeye çalışmaktadır. Afet sonrası dönemler, öncelikler konusunda farklı bakış açılarına sahip farklı sosyal aktörler arasında farklı kapasiteler, kaynaklar ve güçler tarafından desteklenen yoğun dönemlerdir (Chandrasekhar vd., 2012).

Afet sonrası iyileştirme sürecinin dünya çapında ciddi bir zorluk haline geldiği görülmektedir. İyileştirme afetin son aşamasıdır ancak yeniden yapılanma sorunları için belki de en kritik aşamadır (Chuang, 2019). Çünkü bu aşama politik karar vericilerin özellikle yeniden inşa konularında farklı görevlerini içermektedir. Bu gibi durumlarda yerinden edilmiş nüfus için iyileştirme ve yeniden yapılanma aşaması tamamen yeni bir inşa edilmiş ortamın oluşturulmasını içermektedir. Ayrıca iyileştirme, ilerleme ve sonuçları belirlemek için temel özellikler olan ve bu aşamayı önemli kılan; konut, altyapı, ekonomi, uygulanabilirlik ve sosyal koşulları içermektedir. Özellikle evler

insanlar tarafından son derece değerli varlık olarak kabul edildiğinden bir afetten sonra öncelikli ve en acil ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Yeniden yerleşim süreci sadece bir ev inşa etme süreci değil aynı zamanda yepyeni bir çevre yaratma sürecidir. Bu süreçte hem insan faaliyetleri hem de yapıli çevrenin birbirine uyum sağlaması gerekmektedir. Ancak bu adaptasyon süreci uzun vadeli bir sosyal sürecin sonucu olduğu için kısa vadede gerçekleşmesi beklenmemekle birlikte özellikle belirtilen koşulların sağlanması gerekmektedir (Sridarran vd., 2018: 126).

Yer değışikliğine sebep olan afetlere karşı bir koruma mekanizması olarak ulusal bir yeniden yerleşim politikası çerçevesi geliştirmek ya da etkilenen insanların çıkarlarını korumak önemlidir. Asya ve Latin Amerika'dan edinilen deneyimler, uygun yeniden yerleşim politikalarının bulunduğu ülkelerde, yerinden olmanın olumsuz etkilerinin önlenemediğini ortaya koymaktadır (Yntiso, 2008: 59). 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun içeriğı itibariyle afet öncesi ve sonrası süreçlere değinmiş olsa da ağırlığı genel olarak afet gerçekleştikten sonra acil müdahale ve yeniden inşa süreçlerine vermektedir (Yavuzçehre ve Aydın, 2013: 486). Kanunun 13. Maddesi de afet yönetim döngüsünün afet sonrası aşamalarından olan iyileştirme ve yeniden inşa kısmına vurgu yaparak afet gerçekleştikten sonra afet bölgesinde gerçekleştirilecek teknik faaliyetleri düzenlemektedir. Genel değerlendirmeye söz konusu kanun afet sonrası süreçleri düzenleyerek afet algısını, afet gerçekleştikten sonraki süreçler olarak şekillendirmiştir (Sawalha vd., 2018: 181).

Etkin müdahale, yeniden yapılanma ve iyileştirme faaliyetlerinin daha iyisinin yapılması için afetlere hazırlıklı olmanın geliştirilmesi Sendai Bildirgesi planındaki dört öncelikli maddeden birini ifade etmektedir. Bu öncelikli madde afet riskinin artması ile beraber afete hazırlıklı olma, önceden fark edilen olaylara karşı önlem alma ve her düzeyde etkin müdahale ve iyileştirme için kapasitelerin sağlanmasına gereksinim duyulduğunu göstermektedir. İyileştirme ve yeniden yapılandırma evresi afet riskinin azaltılması ve kalkınma planları ile bütünleştirilmesini içerecek şekilde daha etkili şekilde afetlere karşı faaliyetlerin geliştirilmesi için ciddi bir fırsat sağlamaktadır (Macit, 2019: 181). İyileştirme ve yeniden yapılanma, gelecekteki afetlerin etkisini azaltmak için hazırlıklı olma, müdahale ve iyileştirme dahil olmak üzere bir afetin tüm insani yönleriyle başa çıkmak için kaynakların ve sorumlulukların organizasyonu ve yönetimi ile ilgilenen afet yönetiminin önemli bir parçasını oluşturur. Böyle bir yaklaşım, iyileştirme için daha uzun vadeli beklentiler sağlamaktadır. Ayrıca afet sonrası yeniden inşayı kalkınmaya bağlamak için iyileştirmeye stratejik bir vurgu

yapmaktadır. Bu noktada amaç, afetten etkilenen toplulukların daha az savunmasızlık ve daha fazla dirençle etkilenen nüfusun normal yaşamlarına geri dönmelerini sağlamaktır. İyileştirme söylemindeki değişimlere ve kalkınmayla olan bağlantılarına paralel olarak insanların iyileştirmeye katılımı da dahil olmak üzere yeniden inşa söylemi, başarılı şekilde afet riskini azaltmanın tüm niteliksel ilkelerini yansıtacak şekilde genişlemiştir. Yeniden yapılanmadaki odak noktası, önceden var olan durumu yeniden oluşturmaktan kaçınmak ve afet direncini arttırmak için konut stoğunun kayıp ürünleri değiştirmekten, ürün üretme sürecini kolaylaştırmaya doğru yönelmiştir. Son yıllarda yeniden yapılanmada en çok savunulan iki strateji ise gelecek için afet risklerini azaltmak ve insanların yeniden yapılanma sürecine katılımına odaklanmaktır (Arefian, 2018: 6).

Abraham Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisine göre en temel ihtiyaçlardan birisi barınma ihtiyacıdır. İstanbul'da 1996 tarihinde toplanan Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferansında (Habitat II) kabul edilen "Herkesin sağlıklı, güvenli, emniyetli, erişilebilir-ödenebilir olan ve temel hizmet, kolaylık ve konfor unsurlarını kapsayan, konut ve yasal yararlanma güvencesi konusunda ayrımcılıktan uzak yeterli konutunun olabilmesi" maddesi konut hakkı profilinin tanımlanması açısından önemlidir (Akalin, 2016: 108). Afet sonrası yeniden yapılanma durumlarında, özellikle büyük çaplı afetleri takip eden durumlarda önemli zorluklar ortaya çıkmaktadır. Konut imar programlarının uygulanması açısından, toplum katılımı, iletişim, yeniden yerleşim ve iyileştirme önlemlerinin kültürel uygunluğu konuları tekrarlanan zorluklardandır. Bu durum konut imar projeleri ile sağlanan konutu değiştiren veya doğrudan reddeden hak sahiplerinin varlığına sebep olmaktadır. İnsanlar, gruplar, organizasyonlar, topluluklar, hükümetler, ekonomiler ve çevre genellikle farklı oranlarda iyileşmektedir ve bazı durumlarda afet öncesi durumlarına ulaşamamaktadır. Diğer taraftan, afetten önce geçerli olan koşullar üzerinde tanınabilir (sosyal, ekonomik ve çevresel) iyileştirmelerle sonuçlanacak şekilde iyileştirme fırsatları da mevcuttur (Smith ve Wenger, 2007: 238).

Diğer bir boyutu ile afet sonrası kayba uğrayan bireylerin hissettikleri farklılıklar travma yaratabilmekte ve toplumsal yeniden yapılanmada ayrışmalara sebebiyet verebilmektedir. Bu durumda sağlıklı bir sosyal yapılanma üzerinde önemli bir kesinti oluşmaktadır. İyileştirme afet risk azaltma çabaları da dahil olmak üzere afetten etkilenen toplulukların; olanaklarının, geçim kaynaklarının ve yaşam koşullarının restorasyonu ve uygun olduğu durumlarda iyileştirilmesidir. Bu bağlamda rehabilitasyon ve yeniden inşanın iyileştirme görevi acil durum aşaması sona erdikten hemen sonra başlar ve iyileştirme eylemi için net kurumsal sorumlulukları kolaylaştıran ve halkın katılımını sağlayan stratejilere ve politikalara dayanmaktadır. İyileştirme

programları afet sonrasında artan kamu bilinci ve katılımıyla birleştğinde afet riskini azaltma önlemlerinin geliştirilmesi ve uygulanması için değerli bir fırsat sunmaktadır (UNISDR, 2009: 23).

Afet sonrası iyileştirme hasarlı mülkleri onarmak, ekonomik faaliyetleri eski haline getirmek, bozulan toplumsal rutinleri düzeltmek ve yeniden inşa için alınan eylemleri içermektedir. İyileştirme faaliyetleri tipik olarak, geçici konut ve konutların yeniden inşası için yardım sağlanmasına, kamu altyapısının ve tesislerinin restorasyonu ve yeniden inşasına, fiziksel hasar ve diğer kayıplar yaşayan hanelere ve işletmelere yardım sağlanmasına odaklanmaktadır. Ayrıca bir afetin etkilenen topluluktaki yaşam kalitesi ve mağdurların psikososyal esenliği üzerinde sahip olabileceği olumsuz etkileri tersine çevirmeyi de amaçlamaktadır. İyileştirme dönemi aynı zamanda döngüde başka bir aşamanın başlangıcını işaretleyerek, yeni zarar azaltıcı faaliyetlerin üstlenildiği veya en azından dikkate alındığı bir zamandır. İyileştirme çalışmaları afetin türü ve verdiği zararın boyutuna göre haftalar, aylar ya da yıllar sürebilmektedir (Tierney vd., 2001: 5-6).

Fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar oluşturan insanın yaşamsal eylemlerini kesintiye uğratması açısından olumsuz şekilde nitelendirilen afetler, yeniden toparlanma ve inşa sürecinde daha önceki dönemlerde yapılan hataların tekrar yapılmaması adına önemli fırsatlar vermektedir. Bu doğrultuda afet sonrası barınma sürecinin sürdürülebilirlik ilkeleriyle ele alınması hem çevresel hem de ekonomik olarak pozitif etki sağlamaktadır. Bu açıdan bu evrede sürdürülebilirlik kavramının ve barınma ilkelerinin tanımlanması ve sürdürülebilir barınma ilkelerinin ortaya konması gerekmektedir (Koçak, 2010: 111). Başarılı bir afet yönetimi için yeniden yapılanma stratejilerine ihtiyaç olmakla beraber afet sonrasında da sosyo-ekonomik iyileşme sürecinde sürdürülebilir kalkınma politikalarıyla, ekonomik ve sosyal risklerin azaltılmasına yönelik birçok alanda yapılan çalışmalar ve halk sağlığı, yoksulluk, yönetime katılma ve çevresel bozulma gibi kırılganlık unsurlarını içeren kalkınma politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır (İnmez, 2011: 193).

Afet iyileştirme işlevleri dört kategoride ele alınmaktadır. Bunlar; afet değerlendirme, kısa dönem iyileştirme, uzun dönem yeniden yapılanma ve iyileştirme/yeniden yapılanma yönetimidir. İyileştirme aşamasının afet değerlendirme işlevi, afetin fiziksel etkilerinin belirlenmesinde acil durum müdahale aşamasının acil durum değerlendirme işleviyle bütünleştirilmelidir. Kısa dönem iyileştirme, etki alanını güvenceye alma, mağdurları barındırma ve hanelerin, işletmelerin iyileştirme sürecine başlayabilecekleri koşulları oluşturma gibi acil görevlere odaklanmaktadır. Uzun dönem

yeniden yapılanma aslında afet etki alanının yeniden inşasını uygulamaktadır (Lindell, 2013). Ayrıca afetin psikolojik, demografik, ekonomik ve politik etkilerini de yönetmektedir. Son olarak, iyileştirme/yeniden yapılanma yönetimi, afet değerlendirmesi, kısa dönem iyileştirme ve uzun dönem yeniden yapılandırma işlevlerinin performansını izlemektedir. Aynı zamanda koordineli olmayı ve bunları gerçekleştirmek için gereken kaynakları da sağlamaktadır. Aşağıdaki tabloda afet iyileştirme fonksiyonları belirtilmektedir.

Tablo 2. Afet iyileştirme fonksiyonları (Lindell vd., 2006).

Afet değerlendirme	Uzun dönem yeniden yapılanma
Hızlı değerlendirme	Tehlike kaynağı kontrolü ve alan koruması
Ön hasar değerlendirmesi	Arazi kullanım uygulamaları
Saha değerlendirmesi	Bina inşaat uygulamaları
Mağdurların ihtiyaç değerlendirmeleri	Halk sağlığı/ruh sağlığı iyileşmesi
	Ekonomik gelişme
	Altyapı esnekliği
	Tarihi yapı koruma
	Çevresel geri kazanım
	Afeti hafızalaştırma
Kısa dönem iyileştirme	İyileştirme/yeniden yapılanma yönetimi
Etki alanı güvenliği	Bilgilendirme ve hareket noktası aracılığı
Geçici konut	İyileşme olanaklarının ve ekipmanlarının mobilizasyonu
Altyapı restorasyonu	Kontrol
Enkaz yönetimi	Dış koordinasyon
Acil yıkım	Kamuyu bilgilendirme
Onarım izni	İyileşme yasal yetkisi ve finansman
Bağış yönetimi	İdari ve lojistik destek
Afet yardımı	Belgeler

Tablo 3’de ise afet iyileştirmeye ilişkin kısa vadeli bir perspektifin özellikleri ve beklenen sonuçları, uzun vadeli bir perspektifin özellikleri ve sonuçları ile karşılaştırılmaktadır (Smith, 2004).

Tablo 3. Afet iyileştirmeye ilişkin kısa ve uzun vadeli perspektifler: Özellikler ve sonuçlar (Smith, 2004).

Kısa vadeli perspektif	Uzun vadeli perspektif
<u>Özellikleri</u>	<u>Özellikleri</u>
– Geçici kurtarma	– Bir iyileştirme planı geliştirmek
– Yeniden yapılanma etkilerinin yeterli incelemesi yapılmadan inşaat izinlerinin verilmesi	– Geçici bir bina moratoryumunun kurulması
– Sınırlı halk katılımı	– Derinlemesine hasar tespiti yapılması
– Afet öncesi koşulları yeniden inşa etme	– Tehlike azaltma tekniklerinin yeniden yapılanmaya entegre edilmesi
– Eyalet ve federal kurtarma fonlarına aşırı güven	– Yerel kaynakların belirlenmesi
	– Halkı dahil etmek
	– Sürdürülebilir iyileştirme hedeflerinin belirlenmesi
	– İyileştirme hedeflerini mevcut topluluk hedefleriyle ilişkilendirmek

Tablo 3 (Devamı)

Kısa vadeli perspektif	Uzun vadeli perspektif
Sonuçlar	Sonuçlar
– Azaltılmış ekonomik canlılık	· Daha fazla ekonomik uygulanabilirlik
– Artan tehlike hassasiyeti	· Azaltılmış tehlike hassasiyeti
– Eyalet veya federal paternalizmi	· Daha fazla çevresel refah
– Sakinlerin dışarı göçü	· Gelişmiş halk sağlığı
– Vergi matrahının düşmesi	· Gelişmiş topluluk özgüveni
– Yer duygusunun azalması	· Artan vergi matrahı
	· Gelişmiş yer duygusu

En iyi yönetilebilen örgütlerde dahil her örgüt afetlerle karşı karşıya kalmaktadır. Fakat afetlerin etkisi deneyimle ve iyileştirme planları ile azaltılabilmektedir (Hiles, 1997). Ülkemizde kırsal alanda konut yapan usta ve kalfalarla, evini kendisi yapan halkın depreme dayanıklı yapı konusundaki bilgisizliğini ortadan kaldırmak amacıyla, “Deprem ve Depreme Dayanıklı Yapı Yapma Konusunda Halk Eğitimi” projesi adı altında geniş kapsamlı bir proje hazırlanmış ve 1973 yılı yatırım bütçesine sokularak uygulanmasına başlanmıştır (Gençoğlu, 1977: 49).

Dünya çapındaki ülkelerden belirli projeler bağlamında bir dizi başarılı yeniden yerleşim uygulamaları ortaya çıkmıştır. En iyi uygulamalara göre bir yeniden yerleşim planı temelde dokuz madde ile özetlenmektedir.

1. Sosyal, ekonomik ve sağlık konularına özen gösterilmelidir. Potansiyel kayıpların ve ilgili paydaşların belirlenmesi için sosyal çalışmalar yürütülmelidir.

2. Tüm etkilenenleri anlamlı bir katılımcı sürece dahil etmek ve tüm bilgileri açıklamak önemlidir.

3. Edinilen mülklerin piyasa değerine uygun bir tazminat politikasının benimsenmesi esastır.

4. Mülkiyet hakları ne olursa olsun etkilenen tüm kişilere tazminat sağlanmalıdır.

5. Tazminat politikası, arazi, konut, iş, gelir kaynakları ve yerinden edilme maliyetleri dahil tüm kayıplar açıkça kabul edilmelidir.

6. Tazminat paketi, nakit tazminat, ikame arazi, küçük işletme hibeleri ve geçici/kalıcı proje istihdamı gibi birden fazla seçenek sunmalıdır. Gelirlerin ve geçim kaynaklarının geri kazanılabilmesi için yeniden yerleştirilen kişilere temel yurttaşlık olanaklarının sağlanması hayati önem taşımaktadır.

7. Yeniden yerleşim süreci kadınlar, engelliler gibi sosyal açıdan hassas grupların yeniden yerleşim sürecindeki ihtiyaçlarına özel önem vermelidir.

8. Yeniden yerleşimi uygulamak için topluluk grupları ve STK’lar yardımıyla güçlü bir organizasyonun var olması çok önemlidir.

9. Tazminat ve yeniden yerleşim faaliyetlerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi için etkin sistemlerin oluşturulması önemlidir. Ayrıca yeniden yerleşim planında pratik bir zaman çerçevesi oluşturulmalıdır (Cernea, 1997; Fernades, 1995).

3. AFET İSKÂN POLİTİKALARI VE HAK SAHİPLİĞİ

İskân; yerleştirme, yurtlandırma anlamına gelmektedir. İskân etmek ise başka bir iradenin çoğunlukla devlet iradesinin uygun bulduğu yerde ikamet etme durumuna işaret etmektedir. İskân kavramı; insan, doğa ve mekân üçlüsünün bütünleşmesi ile başlayan ve sosyal hayata yönelim aşamaları ile büyüyen dinamik bir olgudur. Bu sürecin temelindeki hedef yalnızca yerleşme olmayıp içerisinde daha iyi bir yaşam mücadelesi, uygarlaşma ve çevreyi geliştirme niteliklerini de içermektedir. İskân kavramı, “nüfus ve toprağın dağılımı, devlet hizmetlerinin ülke geneline yayılması, ülke kaynaklarının kullanılması, etnik grupların, yerel kümelenmelerin, din ve inançların ülke düzeyindeki dağılımı, yerel yönetimler ve yerel sorunların çözümü, devletin egemenliğinin korunması, üretimin arttırılması, üretim artığının değerlendirilmesi” gibi birbiriyle ilişki halindeki konularla iç içedir (Babuş, 2006: 13-14). İskân uygulamaları amaçlarına göre üç şekilde ele alınmaktadır. Bunlar: Güvenlik ve düzenin sağlanması amacıyla yapılan iskân uygulamaları, nüfus politikaları doğrultusundaki iskân uygulamaları ve üretim faktörlerinden kaynaklı iskân uygulamalarıdır. İskân uygulamalarında bu amaçları birbirinden ayırt etmek kolay değildir (Tekeli, 1990: 50-51).

İskân kavramı ile doğrudan ilişkili olan yer kavramı ise o yerde yaşamaya başlamak ya da uzun süre barınma sonucunda o yere ait olmak ve gittikçe o yerin kendisi olmak ve o yere yeni özellikler kazandırmak anlamlarını da kapsayan devletlerin toplumsal siyasi politikalarıyla bağlantılı tercihi şeklinde ifade edilmektedir (Cengizkan, 2004: 13). En geniş ifadeyle iskân kavramı bir beşerî yerleşme olarak açıklanmaktadır. Fakat kavramın beşerî anlamı yerleşilen mekânı vurgulamakta bu sebeple kavramın bütünü ele almamaktadır. Bu noktada yerleşme kavramının açıklanması gerekmektedir. 5543 sayılı İskân Kanunu bağlamında fiziksel yerleşim; bir aileye, yerleşim yerinin elverişsizliği nedeniyle köylerin nakledilmesi ya da dağınık yerleşim birimleri ve afet sonucu parçalanmış köylerin toplulaştırılması amacıyla ya da köy gelişme alanından ihtiyaçlı olanlara yapılacak arsa satışından sonra Bakanlıkça belirlenecek kredi miktarı üzerinden verilecek kredi desteğiyle yapılan iskân şeklinde tanımlanmaktadır (Resmî Gazete: 26301, 2006). Yine aynı kanun doğrultusunda İskân Kanunu Uygulamaları Hakkında Genelgede “devlet eliyle iskân çalışmalarında, ailelerin yeni yerleşim yerlerinin uygun alan bulunması halinde eski yerleşim yerlerine yakın

olmasına öncelik verilerek arsa ve/veya arazi sağlanacaktır” vurgusu bulunmaktadır (Resmî Gazete:16811, 2018).

Afet tanımı insan merkezlidir. Afetlerden sonra yardımlardan faydalanmak için afetzede olmak gerekir. Afetzedeler; bir afet nedeni ile oturdukları binaları yıkılan, ağır hasara uğrayan veya farklı derecelerde hasar gördüğü hasar tespit raporları ile tespit edilen birey ya da bireylerdir. Afet bölgesinde yaşayan ve afetten herhangi bir şekilde etkilenen her kişi bir bakıma afetzede olarak kabul edilmektedir (Taştan ve Aydınoglu, 2015: 370). Bu bağlamda “hak sahipliği” kavramı ise afetzedelerin, herhangi bir hasar görmemiş dahi olsa, olası bir afet riski altında olup afete maruz bölgede kalan ya da gerçekleşen bir afet sebebiyle yıkılan, ağır hasar gören yapı ve binalarla olan mülkiyet ilişkileri ile yeniden yapılacak yapı ve binalardan ya da verilecek inşaat kredisinden yararlanabilme durumlarını ifade etmektedir (Resmî Gazete:12988, 1968, m.3; Tercan, 2018: 103). Hak sahipliği için afetzedelerin fiili ve hukuksal anlamda yerleştirilmeleri ve bu yerleştirme için kullanılacak yapıların yapılacağı alanın seçiminin belirlenmesinde; afet tehlikesinde olmayan bir yerleşim, afete uğrayan birey ya da toplulukların afet öncesi sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarının büyük ölçüde değişikliğe uğratılmadan devamının sağlanması, sağlıklı ve güvenli çevrenin imar mevzuatına uygunluk gibi hukuksal çerçevede gerçekleştirilmesi temel ilkelerine uyulması gerekmektedir (AFAD, 2013).

Gelişmekte olan ülkelerdeki kırsal yerleşimler doğal afetler sonucunda önemli sosyal, ekonomik ve fiziksel etkilere maruz kalmaktadır (Hossain, 1993; Osterling, 1979; Peacock vd., 1987). İyi planlanmış iyileştirme ve geliştirme süreçleri bu toplulukların uzun vadeli istikrarını yükseltme potansiyeline sahip olsa da önemli zorlukları içermektedir. Yeniden yerleşim politikaları gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kentsel ve kırsal alanlarında afet sonrası kalkınma ve planlama için uygulanan ortak bir politikadır (Hall, 1994). Afet sonrası kalkınma politikalarının toplumlar için hem kısa hem de uzun vadede olumlu ve olumsuz sonuçları bulunmaktadır (Afolayan, 1987). Bunun yanında uygun şekilde yönetilirse afetler değerli yeni kalkınma girişimleri başlatmak için önemli fırsatlar sağlamaktadır. Aksine afetler büyük ölçekli kalkınma çabalarını tersine de çevirebilmektedir. Sonuç olarak; yeniden yerleşimler ve diğer kalkınma programları bir bölgenin afetlere karşı savunmasızlığını arttırabilir ve olumsuz sosyal ve ekonomik sonuçları doğurabilir. Bununla birlikte olumsuz etkileri azaltmak ve gelecekteki afetlere karşı duyarlılığı en aza indirmek için kalkınma programları tasarlanabilir.

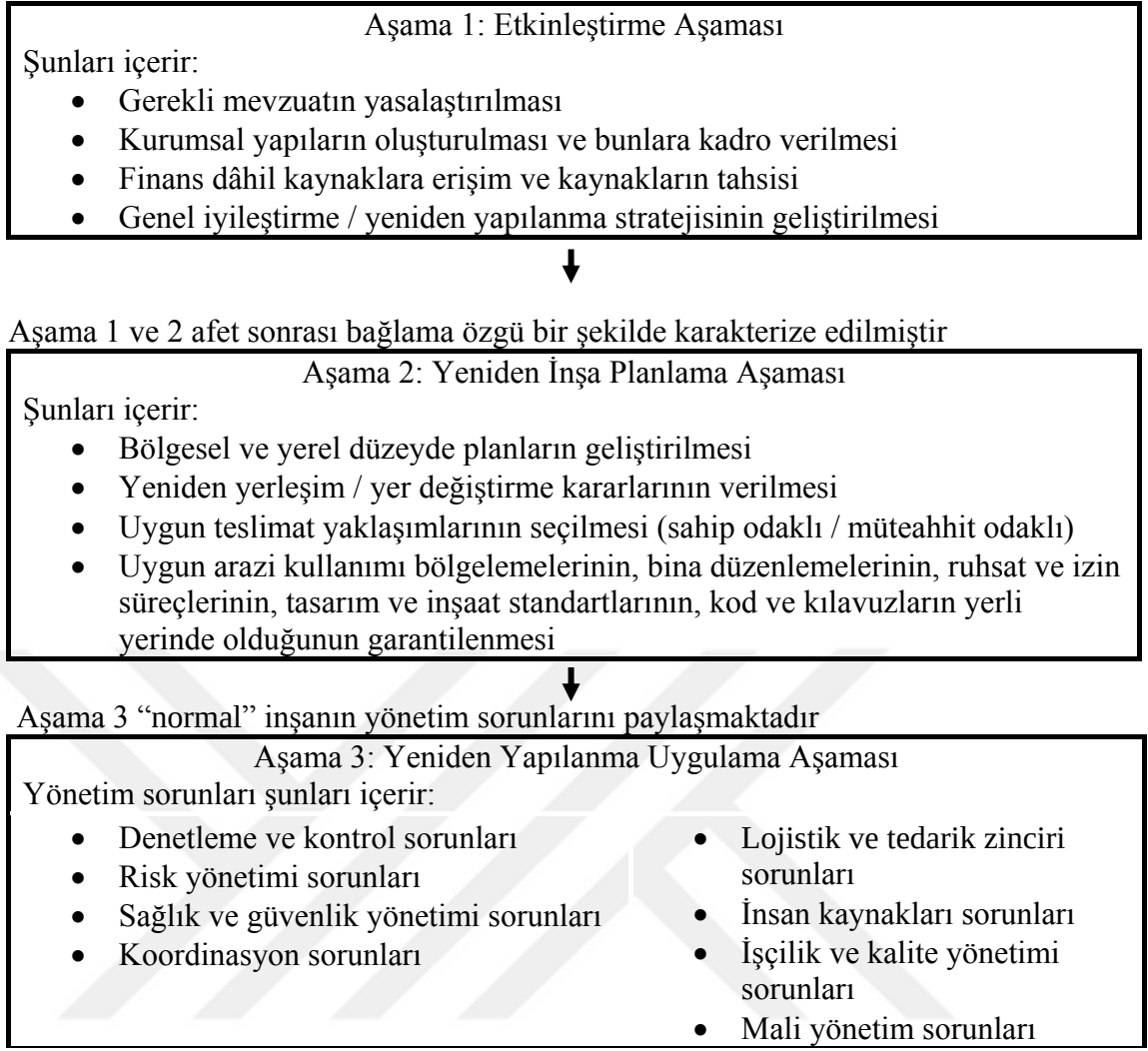
3.1. Afet İskân Politika Yöntemleri

Devletin var olma sebepleri arasında öncelikli olanlardan biri, insan yerleşimlerini, sanayi yatırımlarını belirli bir düzen içerisinde ve insan sağlığını tehdit etmeyecek şekilde düzenlemektir. Bir diğer unsur ise doğal afetlere karşı gerekli önlemlerin mevzuat ve uygulama doğrultusunda alınması, afet sebebiyle zarar görmüş olanların zararının giderilmesi ve en azından afet yaşanmadan önceki yaşam koşullarına ulaşmalarını ya da daha iyi bir düzeye ulaşabilmelerini sağlayacak koşulların oluşturulmasıdır (Şengün, 2007: 58). İnsan topluluklarının yer değiştirme hareketleri ile yakından ilişkili iskân uygulamaları, devletlerin ve toplumların hayatında kritik noktaları oluşturmaktadır. Bireysel veya kitlesel nitelikli yer değiştirme hareketleri tarih boyunca toplumsal yapıların oluşmasında ve gelişmesinde hayli önemli roller yerine getirmiştir. Bu sebeple iskân kavramı, insanların farklı türdeki yerleşim yerlerinde yaşamlarını toplu ya da dağınık biçimde sürdürmeleri şeklinde tanımlanan yerleşme kavramından çok daha geniş kapsamlıdır (Emek, 2014: 83). 1959 yılı ve sonrası dönem, ülkemizde afet zararlarının azaltılması için önemli kurumsal yapılanma ve siyasi değişikliklerin meydana geldiği yıllar olmuştur. 1959 yılında yürürlüğe giren ve halen yürürlükte olan 7269 Sayılı “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun”a göre; afet olayı gerçekleşikten sonra meydana geldikten sonra öncelikle afetin genel hayata etkili olup olmadığına karar verilmekte ve bu karar doğrultusunda afetin gerçekleştiği yerde çalışmalar planlanmaktadır. Daha sonra arama ve kurtarma, ilkyardım, acil yardım, hasar tespiti, geçici barınma, hak sahiplerinin belirlenmesi, yeni yerleşim yerlerinin belirlenmesi ve kalıcı konutların yapımı, devir ve temlik gibi evrelerden oluşan bir süreç ile devam etmektedir (Çilingir, 2018: 15).

Yeniden yapılanma politikasının ortaya çıkışı, 1970'lerde gelişmekte olan ülkelerde kendi kendine yeten konut politikasının ortaya çıkmasıyla paralel olarak başlamıştır. Konut yeniden inşası “teknik olduğu kadar insani bir sosyal süreç” olarak kabul edilmiş ve hayatta kalanlar pasif “kurbanlar” yerine “aktif katılımcılar” olarak değerlendirilmiştir (Davis, 1978). Bu iç görüş, yukarıdan aşağıya, insan merkezli ve katılımcı yaklaşımlara doğru bir hareketin temellendirilmesine sebep olmuştur. 1994'te Yokohama'da (Japonya) yapılan Dünya Doğal Afetleri Azaltma Konferansı, toplum katılımını ve katılımcıların her birini etkili iyileştirme programında gerekli bir bileşen olarak kabul etmiştir. O zamandan beri, çok sayıda araştırma ve dünya konferansı, kapsamlı yeniden yapılanma politikasının ve uygulamasının geliştirilmesini teşvik etmiş ve yirmi birinci yüzyılın ilk yıllarında, dayanıklılık yaklaşımının benimsenmesi

pekişmiştir. Bu yaklaşım, toplumun aşırı olayların neden olduğu rahatsızlıklarla nasıl başa çıkabileceğini (ve bunlara uyum sağlayabileceğini) vurgulayarak, doğal, yapı ve sosyal çevrelerin bütünsel değerlendirmesini sağlamıştır. Örneğin “direnc (karşı koymadan)” ten “dayanıklılığa (esnekliğe)” geçiş teşvik edilmiş ve hızlı ancak sürdürülebilir bir şekilde toparlanma ihtiyacı vurgulanmıştır (Bosher, 2008). 2005’te (Japonya) Hyogo’da düzenlenen Dünya Afet Riskini Azaltma Konferansı, ulusların ve toplulukların afetlere karşı direncini artırmak için kritik bir rehberlik sağlamıştır (UNISDR, 2005). Daha yakın zamanlarda, dayanıklılık politikası, Rockefeller Resilient City Programı ve UNISDR’nin Şehirleri Dayanıklı Hale Getirme programı gibi diğer uluslararası programlar tarafından da teşvik edilmiştir (UNISDR, 2012). Yeniden yapılanma politikasına artan vurgu 2000’lerin sonlarına doğru daha tutarlı olmaya başlamıştır ve sahibi tarafından yönlendirilen konut yeniden yapılandırma politikası olarak adlandırılan yöntem yeniden inşada güvenlik açıklarını azaltmış ve sürdürülebilir kalkınmayı geliştiren bir fırsat olarak kabul edilmiştir. Bu yaklaşım riskleri azaltmaya, hazırlığı arttırmaya ve daha iyi bir yapı oluşturmaya yardımcı olabilecek etkin bir yaklaşım olarak benimsenmiştir (Lizarralde vd., 2010).

2015’ te (Japonya) Sendai’de düzenlenen Üçüncü Birleşmiş Milletler Dünya Afet Riskini Azaltma Konferansı, hükümetlerin ve ilgili paydaşların riskleri belirlemesine ve dayanıklılığı arttırmaya doğru yatırım yapmasına yardımcı olmak için araştırma bulgularının politikalara, planlara ve programlara daha iyi entegre edilmesini savunmuştur. Özellikle konut imar politikası ve konutların yeniden inşası, afetlerden sonra hanelerin toparlanmasında önemli bir bileşen olarak belirtilmektedir (Alexander 1993; Quarantelli 1999). Tüm yer değiştirme süreci boyunca etkilenen hane halklarının, geçim kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda Şekil 2’ de konut yeniden inşa programlarının yönetimi için genel bir çerçeve sunulmaktadır (Ade Bilau vd., 2015: 314).

Şekil 2. Konut yeniden inşa programlarının yönetimi için genel bir çerçeve (Ade Bilau vd., 2015).

Afet sonrası yeniden yapılandırma literatürü, konut yeniden yapılandırma politikasında genellikle Tedarik ve Anahtar Teslim Politikası, Topluma Dayalı (Toplum Odaklı) Yeniden Yapılanma (TOYY) politikası, Nakit Hibe Politikası ve Mülk Sahibinin Yönlendirdiği (Mal Sahibi Odaklı) Yeniden Yapılanma (MSOYY) politikası olmak üzere dört yaklaşım kabul etmektedir.

Afet sonrası yeniden yapılandırma literatürü, konut yeniden yapılandırma politikasında genellikle Tedarik ve Anahtar Teslim Politikası, Topluma Dayalı (Toplum Odaklı) Yeniden Yapılanma (TOYY) politikası, Nakit Hibe Politikası ve Mülk Sahibinin Yönlendirdiği (Mal Sahibi Odaklı) Yeniden Yapılanma (MSOYY) politikası olmak üzere dört yaklaşım kabul etmektedir.

1. Hasarlı evlerin hükümetler veya yeniden inşa kurumları tarafından sağlanan evlerle değiştirilmesi şeklinde gerçekleşen *Tedarik ve Anahtar Teslim Politikası yaklaşımı* standardizasyona, teknoloji odaklı çözümlere ve yeniden yapılanma hızını

arttırmak, maliyetleri düşük tutmak ve nihai ürünlerin kalitesini garantilemek için profesyonel geliştiricilerin kullanımına dayanmaktadır. Bununla birlikte, nihai ürünler genellikle, hak sahiplerinin kapasitelerini ve becerilerini çok az hesaba katan, kültürel ve yerel koşulları ihmal etme eğiliminde olan ve kullanıcıların gerçek ihtiyaçlarını göz ardı eden temel bir modülün tekrarı niteliğindedir (Barenstein, 2006).

2. Etkilenen topluluklara yeniden yapılanma süreçlerinin planlanmasında aktif rol oynama ve kaynak yatırımında önemli kararlar alma konusunda arttırılmış haklar veren *Topluma Dayalı (Toplum Odaklı) Yeniden Yapılanma (TOYY) yaklaşımı*' nda güçlü yönler olmasına rağmen topluluk katılımının derecesinin farklı bir sınırlılığı görüş belirtme durumunun topluluğa ait olmadığı sadece topluluk seçkinlerine ve liderlerine danışan ajanslara izin verildiğidir (Barenstein, 2010: 98; Maskrey, 1989). Benzer şekilde kurumların, ailelerin tercihlerini sınırlayarak ve beklentilerini göz ardı ederek sınırlayıcı standartlar ve düzenlemeler uyguladığı ifade edilmektedir (Hidellage ve Usoof 2010; Karunasena ve Rameezdeen, 2010).

3. Nakit dağıtımının (aynı yardımın yerine geçecek şekilde) hak sahiplerini güçlendirmeye yardımcı olduğu, yeniden inşa yardımcılara olan bağımlılığı azalttığı ve sakinlere karar verme konusunda ek özgürlük sağladığı inancına dayanan *Nakit Hibe Politikası* yaklaşımı hak sahiplerine önceliklerine göre yardım kullanma seçeneği sunmaktadır (Davis ve Alexander, 2015).

4. Sıkı kontrol ve denetim altında koşullu mali yardım sağlamayı içeren *Mülk Sahibinin Yönlendirdiği (Mal Sahibi Odaklı) Yeniden Yapılanma (MSOYY) politikası* yaklaşımında ailelerin evlerini yeniden inşa etmeleri ve mali ve teknik yardımın bir kombinasyonunu kullanarak yeniden inşa sürecini yönetmeleri beklenmektedir. Bu politika ailelerin normal yaşama daha hızlı dönmesini sağlamayı ve travma geçirmiş kişilerin süreci daha kolay atlatıp eski duygularını geri kazanmalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu politikanın benimsenmesinin dezavantajlı toplulukların güçlendirilmesine, teknik çözümlerin geliştirilmesine ve sosyokültürel uygulamaların ve yerel öz yönetimin iyileştirilmesini sağladığı açıklanmaktadır (Davis ve Alexander, 2015). Ayrıca bu yaklaşımın başarısı temel yapı malzemelerinin fiyatlarına mali destekte bulunularak, bunlara erişimin sağlanmasını güçlendirerek, en savunmasız kişilere idari destek sağlanarak, ilgili teknik yönergelerin geliştirilerek ve teknik yardım ve eğitimin kolaylaştırılarak yaratılacak bir çevre sağlamaya dayandığı belirtilmektedir (Barenstein ve Iyengar, 2010).

Afetler Yasası olarak bilinen 7269 sayılı kanun, algı itibariyle afetin gerçekleşme olasılığını göz önünde bulundurmamış ve bu duruma paralel olarak

yıkımlar kabullenilerek yıkım sonrası müdahale ve inşaa süreçlerinin ne şekilde yürütülebileceğini düzenlemiştir. Yasal düzenlemelerden önemli sayılacak bir yönetmelikte Afetlerin Genel Hayata Etkinliğine İlişkin Temel Kurallar Hakkında Yönetmeliktir (Resmî Gazete, 1968, 13007). Özellikle incelenen dönemin doğal afet algısını aktarması açısından da büyük önem taşıyan bu yönetmelik doğal afetlerin genel hayata etkinliğinin belirlenmesi içeriğini oluşturmaktadır. Yönetmelik çerçevesinde köylerde konut, il ve ilçelerde bina sayısı temel alınmıştır (Yavaş, 2005: 127). Yıkılması veya bir daha oturulamayacak veya kullanılamayacak derecede ağır hasar görmesi halinde afetin o yerin genel hayatına etkili olduğu ifade edilmektedir. Yönetmeliğin 2. maddesinde belirtilen meydana gelen bir afetteki zarar durum tespit kriterleri şu şekildedir;

- a. 100 haneye kadar olan köylerde ve bucaklarda mevcut konutlardan en az 1/10'unun,
- b. 100 haneden fazla olan köylerde ve bucaklarda en az 10 konutun,
- c. Nüfusu, 5 bine kadar olan ilçe ve illerde en az 20 binanın,
- d. „ 5-10 „ „ „ „ „ „ „ 25 „
- e. " 10-30 " " " " " " " 30
- f. " 30-50 " " " " " " " 40 "
- g. " 50 binden fazla " " " " " 50 " binanın yıkılması ya da oturulamayacak ya da kullanılamayacak derecede ağır hasar görmesi halinde afet o yerin genel hayatına etkilidir.

Afetlerin Genel Hayata Etkinliğine İlişkin Temel Kurallar Hakkında Yönetmeliğin 3. maddesinde ise “Nüfusu 15 binden fazla olan il ve ilçelerin mahalle (Yani muhtarlık) teşkil eden kesimlerinde en az 10 binanın yıkılması veya onarımı mümkün olmayacak derecede ağır hasar görmesi halinde de afet o yerin genel hayatına etkili sayılabilir.” İfadesi yer almaktadır. İlgili yönetmeliğin ikinci maddesinde nüfusu 5 bine kadar olan köylerde ve bucaklarda en az 20 binanın yıkılması ibaresi yer almaktadır. Buradan anlaşılaacağı üzere yönetmeliğin kriterlerine uygun olmayan sayıda yıkılan bina varlığı afet olarak kabul edilmemektedir. 7269 sayılı Afetler Kanununun esas mantığına paralel şekilde afet sonrası yardım sürecinin düzenlendiği bu yönetmelik, etkin bir afet yönetim modeli açısından iki yönlü bir sorun oluşturmaktadır. Öncelikle dönemin genel durumuna yönelik şekilde afet sonrası yardım sürecinin belirlenmesini hedefleyen bir yönetmelik olmuş ve afetler fonundan yararlanabilecek hak sahiplerini belirlemeyi amaçlamıştır. Fakat binaların yapı denetimine uygun olup olmadığını inceleyen herhangi bir ölçüt belirlenmemiştir. Ayrıca yıkılan ve zarar gören

yapıların sayısı ile afet olgusunu denk tutarak ifade edilen sayının altında kalan durumu afet olarak kabul etmemektedir.

Konut, herhangi bir topluluktaki inşa edilmiş yapıların en büyük bölümünü oluşturmakta ve bu nedenle afet sonrası iyileştirme maliyetinin en büyük bölümünü temsil etmektedir (Comerio, 1998). 1982 Anayasası'nın "konut hakkı" başlığı içerisinde yer alan 57. Maddesinde "devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler" hükmüne yer verilmiştir. Bu doğrultuda devletin konut yapımını destekleyici rolünün yanında düzenli kentleşme ve çevre şartlarını da göz önüne alarak planlamaların yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Aynı zamanda afetler gibi özel durumlar için devletin doğrudan barınma ve konut yardımında bulunması gerekmektedir (Tekeli, 2010).

Ülkemizde Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı hak sahibi bireyler için üç farklı uygulama ile konut sağlamaktadır. Bunlar; Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ), Toplu Konut (İhaleli) ve Evini Yapana Yardım (EYY) yöntemi aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Üç farklı konut edindirme yöntemi için; bakanlıkça yıllık yatırım programına alındıktan sonra yer seçimi yapılan yerlerde ihale ile çok katlı veya afetzedelerin kendi yerine EYY metodu ile kalıcı konutları yapılır veya yaptırılır. Afet konutları hak sahiplerine Noter kurası ile dağıtılır. Kanunun 40. maddesine göre konutların inşaat maliyeti ve kamulaştırma bedeli üzerinden kesin borçlanması yapılır ve banka lehine ipotek konur. Konut tesliminden sonra 2 yıl ödemesiz 18 yıl vadeli faizsiz geri ödemeler başlatılır. Afet bölgesindeki konutlar da yıktırılır. Bankaya geri ödemeler bitince apartmanda kat mülkiyeti ile diğerlerinede müstakil tapuları verilir (Kayıhan ve Demirci, 2007).

Kalıcı konut yapımında hak sahipleri için en kritik aşama yer seçim çalışmalarıdır. 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanununun 16. maddesi bu çalışmaların temelini oluşturmaktadır. Yer seçimi, 7269 sayılı yasa gereğince afetten etkilenen ve etkilenmesi muhtemel olan konut ya da iş yeri yapmak üzere hak kazanan ailelerin (hak sahibi) afet tehlikesi olmayan bir alanda yeniden yerleşmeleri amacıyla yapılacak yapıların yerinin belirlenmesi işlemidir. Yer seçiminde afet tehlikesi olmayan, afetzede bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarının devamlılığına fırsat sağlayan, sağlıklı ve güvenli bir çevrenin hukuksal çerçevede (imar mevzuatına uygun, mülkiyet sorunu olmayan vb.) gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Yer seçiminde öncelik sıralaması jeolojik durum ve imar mevzuatına uygunluk dikkate alınarak hak sahibine ait arsa ve araziler, bedelsiz temin edilecek arsa

ve araziler, kamulaştırma yolu ile edinilecek arsa ve araziler şeklindedir. Ayrıca yeni yerleşme yerinin belirlenmesinde:

1. Afet tehlikesinde olmayan bir yerleşim,
2. Afete uğrayan birey ya da toplulukların afet öncesi sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarının büyük ölçüde değişikliğe uğratılmadan devamının sağlanması,
3. Sağlıklı ve güvenli çevrenin, hukuksal çerçevede (imar mevzuatına uygunluk, mülkiyet sorunu olmayan, vb.) gerçekleştirilmesi, temel ilkelerine uyulmalıdır. (AFAD, 2013).

Yer seçiminde birtakım sorunlar yaşanmaktadır. Bunlardan ilki yerleşime uygunluk sorunudur. Bu durum çoğu zaman yerleşim biriminde afetsellik ya da jeolojik yönden uygun alanlar bulunmamasından kaynaklanmaktadır. İkinci olarak ise hak sahiplerinin mülkiyetlerinin hisseli olması, kamulaştırma zorlukları, bedelsiz yer temin edememe, mera ve orman arazileri, tarım arazileri, altyapı götürme yönüyle uygun alan bulamama gibi mülkiyete dair sorunlardır. Hak sahiplerinin toplu yerleşimi benimsememeleri, toplu yerleşimde serbest alanın (parselin) sınırlılığı, bedelsiz yerlere konut yapımına hak sahibi olmayanların kabul göstermemesi gibi sosyal sorunlardan da bahsedilebilir (Özkazanç, 2015).

Toplulukları yer değiştirmede yeniden inşa edebilmek oldukça uzun zaman almaktadır. Bu bazen daha önce yaşamlarına mümkün olan en kısa sürede normale dönmek isteyen insanların beklentilerine uygun olmamaktadır (Mei vd., 2016: 364). Afet sonrası kalıcı konut planlarında etkilenen bölgelere uygun olmayan, yerel olmayan inşaat teknolojileri ile insanların yerel ihtiyaçlarını göz ardı ederek prototip evler inşa etme ve insanları yeniden yerleşime zorlayarak arazi kullanımı için uzun vadeli planlardan yoksun bırakma konuları eleştirilmektedir. Aslında daha da önemlisi, etkilenen kişilerin katılımı olmadan uygulamaların yukarıdan aşağıya yaklaşımlar olarak uygulanmasıdır (Yılmaz, 2014: 537). Ülkemizdeki afet sonrası kalıcı konutlarda, konutların kullanılmadan terk edilmesi veya kiraya verilerek yerleşim sorunlarının sahiplenilmemesi gibi çeşitli sorunlara rastlanılmaktadır. Afet sonrası yerleşimlerde rastlanılan bu sorunlar kullanıcılarda ciddi memnuniyetsizliklere sebebiyet vermektedir. Ayrıca yerleşim kalitesini ve sürekliliğini etkileyen bu sorunlar kullanıcıların yaşamlarını sosyal, psikolojik, kültürel, ekonomik yönleriyle olumsuz yönden etkileyerek yaşamın sürdürülebilirliğini engellemektedir (İnal ve Ünlü, 2009: 103).

Yer; insan hayatında geniş bir kavram olarak yer almaktadır (Canter, 1977). Yer deneyimlerden farksız bir alan olarak ifade edilmektedir (Tuan, 1977). Yer, insanların yaşam süreçleri zarfında o çevreye verdikleri anlamları içeren bir çerçeve olarak

tanımlanmaktadır (Ryden, 1993). Sonuç olarak yerin insan yaşamındaki yeri karmaşık ve duygusal olduğundan bu süreçleri analiz edebilecek etkili yöntemler geliştirilmesi gerekmektedir. Yer değiştirme bir yerleşmenin tamamının veya bir bölümünün güvenli olmayan bir konumdan daha güvenli bir konuma yeni bir topluluk oluşturulmasına yol açacak şekilde taşınması veya farklı bir konumda arazi ve konut sağlayarak taşınmaya yol açmak olarak tanımlanmaktadır (Demirel, 2005). Bu açıklamada da vurgulandığı gibi yer değiştirme kısmen dahi olsa mevcut toplumu etkilediği ve ilgili tüm deneyimlerin yeniden oluşması için ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Yerinden edilmiş kişiler yoksullaşmakta ve gönülsüz nüfusun yeniden yerleşiminde bu durumun temel bir risk olmaktadır. Bu merkezi riske karşı koymak için yerinden edilmiş insanların geçim kaynaklarının korunması ve yeniden inşası, adil yeniden yerleşim programlarının varlığının temel şarttır (Cernea, 1997). Yere bağlılık; bir yeri referans alan duygular, bilgiler, inançlar, davranışlar ve eylemlerin karşılıklı etkileşimini de içermektedir. Yere verilen anlam birbiriyle ilişkili üç büyük bileşene dayanmaktadır. Birincisi fiziksel yerleşimi, ikincisi kişinin sosyal ve kültürel faktörlere bağlı nitelikleriyle iç psikososyal süreçlerini ve üçüncü olarak da o yer de yapılan eylem ve faaliyetlerini kapsamaktadır (Altman ve Low, 1992).

Konut iyileştirme süreci karmaşık ve zordur. Tüm grupların konut ihtiyaçlarını karşılayan afetler sonrası konut iyileştirme politikaları oldukça azdır. Afet sonrası kamu politikası yaklaşımında da belli uyumsuzluklar bulunmaktadır. Konut iyileştirme sürecinde hükümet müdahalesinde koordinasyonsuzluk ve eylemlerin sürdürülememesi gibi sorunlar bulunmaktadır. Yanı sıra afet sonrası başarılı konut iyileştirme de konutların sayısı, inşa edilen ve onarılan konut birimleri ve yeniden inşa maliyetleri geniş çapta değerlendirilmelidir. Kritik öneme sahip halkın katılımı, yeterli altyapı, hizmetlere erişim ve arazi gibi konular yeteri şekilde tartışılmamaktadır. En önemlisi ise afet sonrası finansman ve kaynakların sınırlı olmasıdır (Mukherji, 2017). Aşağıdaki tabloda gelişmekte olan ülkelerde 1950'lerden bu yana konut ve afet sonrası yeniden yapılanma politikaları özetlenmektedir.

Tablo 4. 1950’lerden bu yana konut ve afet sonrası yeniden yapılanma politikaları (Fayazi ve Lizarralde, 2019).

Gelişmekte olan ülkelerde konut politikaları	Afet sonrası yeniden yapılanma politikaları	
	Literatür (seçilmiş literatür)	Dünya konferansları
<i>Tedarik ve anahtar teslimi politika (1950–1972)</i> Standart konut kompleksleri şeklinde toplu konut sağlanması <i>Kendi kendine yardım politikası (1972–1983)</i> Merkezi bürokrasilerden minimum yönlendirme ile kendi kendine yardım faaliyetleri “Pazarı etkinleştirme” politikası (1983– 1989) Konut ve makroekonomik ve kalkınma politikası ve neoliberal politikaların ortaya çıkışı “İyi işleyen konut” politikası (1992– 2000’ler) Kentsel ve ulusal bağlamda tüm konut sektörünün gelişimi <i>İkinci Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferans</i>	<i>Acil Durum Barınağı (Davis 1977)</i> <i>Afet Sonrası Barınma: Yardım için yönergeler – (UNDRO 1982; Davis 1978)</i> (a) Yeniden inşa programlarını yönetme konusunda en yetkin olan yerel makamlardır, (b) hayatta kalan ailelerin evlerinin yeniden inşası için motivasyonları vardır, (c) yeniden yerleştirme nadiren uygulanabilir, (d) yeniden inşa, afet riskinin azaltılması için bir fırsattır ve (e) uygun olmayan yabancı çözümlerden kaçının <i>Tehlikeler ve Yapılı Çevre: Yerleşik Dirence Ulaşmak (Bosher 2008)</i> <i>Direnışten dayanıklılığa geçiş hem direnme hem de hızla iyileşme konusunda yetkin olmak</i> <i>Daha İyisini İnşa Etmek – gerekli ölçüde insan merkezli konut imarı (boen et al. 2009)</i>	<i>Dünya Doğal Afetlerin Azaltılması Konferansı, Yokohama, Japonya (1994)</i> (a) Afet önleme, hafifletme, hazırbulunuşluk ve kalkınma planlarına yardım, (b) teknoloji transferi ve bilgi paylaşımında uluslararası iş birliği, (c) uygun teknoloji ve veri, (d) toplum katılımı ve iştirak <i>İkinci Dünya Afet Riskini Azaltma Konferansı, Hyogo, Japonya (2005)</i> (a) Kurumları güçlendirmek; (b) afet risklerini izlemek ve erken uyarını geliştirmek; (c) bir güvenlik ve dayanıklılık kültürü oluşturmak için bilgi, yenilik ve eğitim; (d) altta yatan risk faktörlerini azaltmak; (e) afet hazırbulunuşluğunu güçlendirmek

Tablo 4. (Devamı)

Gelişmekte olan ülkelerde konut politikaları	Afet sonrası yeniden yapılanma politikaları	
	Literatür (seçilmiş literatür)	Dünya konferansları
ı – <i>Habitat II</i> (1996) İnsan yerleşimlerinin sürdürülebilir temelde iyileştirilmesi, ekonomik reformlar, sosyal yatırım, çevrenin iyileştirilmesi ve demokratik yönetim <i>Kyoto'daki Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Sözleşmesi</i> (1997) Emisyon azaltma <i>Milenyum Zirvesi Konferansı</i> (2000) Milenyum hedefleri <i>Üçüncü Birleşmiş Milletler İnsan Konferansı Yerleşimler – Habitat III</i> (2016) (a) Şehirlerin merkezi ve birleşik bölgelerinde uygun fiyatlı ve sürdürülebilir konut için kamu arazisi arzu, (b) belediye finansmanının ve yerel mali sistemlerin gücü, (c) sosyal katılımı teşvik etmek için karma gelirli kalkınma, vb.	(a) Yeniden inşa, kırılganlıkları azaltmak ve kalkınmaya ulaşmak için bir fırsattır, (b) insan merkezli konutlar (özellikle mal sahibi odaklı) verimli ve etik açıdan uygundur <i>Afetlerden Sonra Yeniden İnşa: Acil Durumdan Sürdürülebilirliğe</i> (Lizarralde et al. 2010) (a) Sorunlar, gerçek karmaşıklıkları içinde ele alınmalıdır, (b) karmaşıklıkları anlamak ve uygun bir organizasyon geliştirmek için bir sistem yaklaşımı gereklidir, (c) mal sahibi odaklı yeniden yapılandırma yaklaşımı verimli ve etik olarak uygundur, (d) taktiksel planlamadan stratejik planlamaya geçiş <i>Daha Güvenli Evler, Daha Güçlü Topluluklar – Doğal afetlerden sonra yeniden yapılanma için bir rehber</i> (Jha vd., 2010) (a) Sivil toplum ve özel sektöre vurgu, (b) değerlendirme ve izleme yeniden yapılanma sonuçlarını iyileştirebilir, (c) topluluk üyeleri politika oluşturmada ortak ve yerel uygulamaların liderleri olmalıdır ve (d) sürdürülebilir yeniden yapılanma uzun vadeli kalkınmayı sağlar	<i>Üçüncü Dünya Afet Riskini Azaltma Konferansı, Sendai, Japonya</i> (2015) (a) Afet riskini anlamak, (b) afet riski yönetişimini güçlendirmek, (c) dayanıklılık için afet riskinin azaltılmasına yatırım yapmak, (d) afete hazırlıklı olmayı geliştirmek ve “daha iyi inşa etmek”

Afet sonrası konut edindirme çözümleri tartışılırken özellikle yapı üretimi sorununa odaklanıldığı insan-çevre ilişkisinin ve bu ilişkinin kültürel ve psikolojik anlamlarının ihmal edilebildiği görülmektedir. Oysa ki afetlerden sonra ortaya çıkan barınma sorunları çözümlenmeye çalışılırken konuta ilişkin gereksinimlerin tümüne özellikle de kültürel duyarlılık ve alışkanlıklara mümkün olduğunca dikkat edilmesi

afettede toplulukların yaşama yeniden tutunmasını kolaylaştıracaktır (Kümbetoğlu vd., 2007). Aynı çalışmada temel bir hak ve gereksinim olarak “uygun konut koşulları” tanımlanırken bir diğer yaklaşım konutun ne olduğunun ve nasıl olması gerektiğinin belirlenmesidir. Örneğin uygun konut, güvenli bir yapının oluşması için asgari gereklerin sağlandığı, insanların sağlıklı bir biçimde barındıkları yer olarak tanımlanabilir. Temel bir gereksinim olarak konut, sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin tartışmalarda da önemli yer tutmaktadır. Barınma, sağlık, eğitim ve beslenme temel ihtiyaçların çekirdeğini oluşturur. Sürdürülebilir kalkınmanın, istihdamdan temiz içme suyu ve uygun konuta kadar tüm unsurları bir arada ele alınmalıdır. Bunlarda biri veya birkaçına odaklanmak başarısızlığa yol açmaktadır (Oliver Smith, 1990).

Maslow, barınma gereksinimini hayatta kalmak ve daha üst düzey gereksinimleri algılayabilmek için öncelikle karşılanması gereken temel gereksinimler arasında saymıştır. Konut sadece bir barınak değildir ve farklı kişilerin konut özelliklerine ilişkin gereksinimleri de farklı olacaktır. Gereksinimlerin sabit tanımlarının bulunmaması, kentsel yerleşim planlarının da esnek olmasını gerektirmektedir (Buğra, 2000). Esneklik, planların toplum içinde farklı yerler işgal eden ve mekanla farklı ilişkileri olan grupların gereksinimlerine karşılık verebilmesini sağlamaktadır (Massey, 1994). Ülkemizde yapılan bir araştırma da farklı yaşam dönemlerindeki kullanıcıların konuta ve çevresine ilişkin beklentilerinin farklılaşabildiği tespit edilmiştir (Kalınkara, 2000). Bu doğrultuda yeni projeler yapılabilir. Bir proje, belirli bir sonucu veya öngörülen son durumu olan, tek seferlik bir çabayla önemli miktarda masraf, personel ve ekipman içeren büyük veya önemli bir iş ögesi olarak tanımlanabilir (Benator ve Thumann 2003; Kerzner, 2003). Yeniden yapılandırma projeleri ise genişletmeler, eklemeler, iç yenileme veya bir tesisin işlevsel performansını yükseltmeyi içeren mevcut bir tesisin modifikasyonu, dönüştürülmesi veya aşamalı olarak tamamen değiştirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Attalla vd., 2004).

Afet sonrası durumdaki konut imar projelerinin zorlukları, gelişmekte olan ülkelerde birçok düşük maliyetli konut projesinde karşılaşılan zorluklara benzemektedir. Bununla birlikte, afet sonrası durumda, bazı ek zorluklar bulunmaktadır. Bunlar:

1. Ortam genellikle çok kaotiktir ve kaynaklar kıttır, konut ve altyapı onarımları, çeşitli sosyal programlar, geçim kaynakları için çok sayıda yerel ve uluslararası kuruluş tarafından eşzamanlı projeler başlatılır.
2. İyileşmeyi teşvik etmek ve sonuçları görmek için projeler mümkün olduğunca çabuk tamamlanmalıdır.

3. Afet sonrası dönem genellikle projelerin sürdürülebilirlikleri göz önünde bulundurularak uygulanması gerektiğini ima ederek gelecekteki afetlere karşı savunmasızlığı azaltacak ve kalkınma seviyesini artıracak faaliyetlerde bulunulmalıdır. Bu bağlamda afet sonrası yeniden yapılanma projeleri de dahil olmak üzere konut projelerinin performansı hakkında güncel literatür, toplum katılımının değerine vurgu yapmaktadır (Davidson vd., 2007: 102).

3.1.1. Konu ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Bireylerin sosyo-ekonomik durumları afetlerle baş etmelerinde önemli bir faktördür (Masozera vd., 2007: 300). Afet sonrası yer değiştirmeler genellikle, hanelerin gelecekteki tehlikeler için risk altında olduğu düşünülen alanlardan kalıcı olarak taşınmasını kolaylaştırmak için tasarlanmış ev satın alma programları şeklinde uygulanmaktadır. Politika araçları olarak ev satın alma programları, ev sahiplerini yüksek fiyatlara veya düşük mülk değerlerine karşı finansal olarak korumaktadır (Binder vd., 2019). Afet sonrası incelemenin yapılmasının mümkün olduğunca ulusal politika ve planlarda vurgulanması gerekmektedir. Bazı durumlarda, afet yönetim sürecinde afet sonrası durumlar gözden geçirilirken bazı noktalar gözden kaçırılmaktadır. Bunun birkaç nedeni; iyileşme sürecinin baskısı, devlet isteksizliği ve idari gecikmedir (Carter, 2008: 292). Badri vd. (2006) çalışmasında, yeniden yerleşim sonrasında karmaşık değişiklikler meydana geldiğini ve planlamacıların, politika yapıcıların afetten etkilenen köylüleri yeniden yerleştirmek ve yeni bir kasaba oluşturmak için yönlendirici planlar yaptıklarını belirtmiştir. Bu planlar kısmen başarılı olsa da yine de ekonomi, eğitim ve sağlık alanında iyileştirmeler yapılmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Ayrıca etkilenen haneler için istenilmeyen ve ön görülemeyen sosyo ekonomik sonuçların gerçekleştiği ve yeniden yerleştirme sürecinde ailelerin doğal kaynaklarına erişimlerini kaybetmeleri sebebi ile afet sonrası durumla başa çıkma kapasitelerinde bir düşüşe neden olduğunu ifade ederek yer değiştirmenin yeni ekonomik faaliyetlere yol açtığını ve birçok ailenin yoksullaşmasına sebep olduğunu da belirtmektedir. Yanı sıra yerinden edilmiş nüfusun istihdam sorunları olan; istihdamın amaca hizmet etmemesi, kaynakların sınırlı kullanımı gereği değişen tüketim kalıpları ve kaynakları, fırsatlara erişimdeki zorlukların planlamacılar ve politika yapıcılar tarafından genellikle göz ardı edildiğini ve bu durumun zamanla daha büyük sorun haline geldiğini de ifade etmektedir. Aynı çalışmada yeniden yerleşimin bu olumsuz etkilerini azaltmak için eğitim ve teknoloji transferi yolu ile üretim kapasitelerini ve becerilerini güçlendirmek, kırsal çevre ile uyumlu yeni ekonomik

faaliyetlerin ve endüstrilerin kurulması yoluyla ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, savunmasız toplumlar için artan mali desteğin olması ve doğal kaynakların kullanımında daha dengeli bir yaklaşımın benimsenmesi önlemlerinin uygulanması gerektiği de ifade edilmektedir (Badri vd., 2006).

Doğal afetlerin ortaya çıkmasından sonra konutların yeniden inşası en büyük öncelik haline gelmiştir. Bu doğrultuda barınma sağlama biçimi yalnızca toplumun iyileşmesi için önemli olmakla kalmayarak özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki kırsal alanlarda yeniden yapılanmanın sürdürülebilir olup olmadığını da belirlemiştir. Topluluk düzeyinde sürdürülebilir toparlanma elde etme olasılığını arttırmak için bugün uygulanmakta olan uygulama çerçevesi yeniden değerlendirilmeli ve değiştirilmelidir. Bu sonucu elde etmek için birbiriyle ilişkili iki konu olan; toplumlar için sürdürülebilir bir iyileşme teorisinin geliştirilmesinin ve teori ve geçmiş araştırmalardan türetilen anlayışların içine yerleştirilmiş yeni bir politika uygulama çerçevesinin getirilmesinin ele alınması gerekmektedir (Peng vd., 2014: 110). Brown ve Perkins (1992) çalışmasında, yere bağlılık konusunu geniş anlamda, “Bireyler ve/veya gruplar ile onların sosyo-fiziksel çevreleri arasındaki davranışsal, duygusal ve bilişsel bağlardan zamanla gelişen bazen farkında olmadan meydana gelen olumlu olarak deneyimlenen bağlar” olarak tanımlamaktadır (Brown ve Perkins, 1992: 284). Cernea (2008) çalışmasında; yeniden yerleşim sırasında evsizlik, işsizlik ve topraksızlık dahil olmak üzere kilit riskleri ve yoksullaşma süreçlerini tanımlayan ve yeterli finansmanla desteklenen açık stratejiler yoluyla riskin tersine çevrilmesini yeniden yapılanma modelinde tavsiye etmektedir (Cernea, 2008: 5). Kates vd. (1977) çalışmasında, mevcut kaynaklar, baskın afet öncesi eğilimler ve yeniden yapılanma için liderlik, planlama ve organizasyon gibi niteliklerin iyileştirme aşaması için önemli olduğunu belirtmiştir (Kates vd., 1977: 12). Oliver Smith (1996) afet sonrası iyileştirmede sosyal değişim ve gelişmeler sırasında toplumdaki sosyal ve ekonomik yapılar sebebiyle ortaya çıkabilecek farklılıklara daha fazla önem verilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Oliver Smith, 1996).

Ade Bilau vd. (2015) çalışmasında, sorunları afet sonrası konut imar uygulamasından kaynaklanan sorunların; izleme ve kontrol sorunları, lojistik ve tedarik zinciri sorunları, risk yönetimi sorunları, insan kaynakları sorunları, sağlık ve güvenlik yönetimi sorunları, işçilik ve kalite sorunları, koordinasyon ve finansal yönetim sorunları olduğunu ifade etmiştir (Ade Bilau vd., 2015: 316). Gilbert (1998) çalışmasında, afetlerin sadece tehlike kaynaklarının fonksiyonu olmadığını ayrıca afetlerin insan kaynaklı kırılganlıktan kaynaklanan sosyal kökeni olduğunu belirtmiştir

(Gilbert, 1998: 13). Sridarran vd. (2018) çalışmasında, yapıli bir çevreye uyumun uzun vadeli bir sosyal süreç olduğunu ve verilen yardım düzeyi ve yerleşim türünün temel olumlu koşulların sağlanmasında kilit rol oynadığını belirtmiştir. Bunun yanı sıra yeniden yerleşim eksikliklerinin nedeni olarak kurumsal koordinasyon eksikliği, açık politika eksikliği, eşit olmayan dağılım, uzun süreli inşaat gecikmeleri, finansal ve yanlış yönetim olduğunu da ifade etmektedir (Sridarran vd., 2018: 126).

Hiles (1997) çalışmasında, olağanüstü durumlarda iyileştirme planının bir değişiklik yönetimi prosedürünün parçası olması gerektiğini belirterek herhangi bir değişiklik uygulandığında gerekirse planların güncellenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Aynı çalışmada bir afete müdahale etmekten daha iyi olan şeyin bir afetin etkisini önceden hafifletmek olduğunu vurgulayarak hiçbir yerin en iyi yönetilen ülkelerin bile afetlere karşı tamamen kendini koruyacak durumda olmadığını fakat deneyimlere ve etkili iyileşme planlarına sahip olanların hayatta kalacağını, olmayanların hayatta kalamayacağını belirtmektedir (Hiles, 1997: 24). Asya afete hazırlık merkezi (ADPC) finansal araçların ve kaynakların mevcut olduğu belirli koşullarda yeniden yerleşimin uygun olabileceği sonucuna varmıştır (ADPC, 2005). Coetzee (2002) çalışmasında; değişen bir çevre karşısında bireylerin, hanelerin ve toplulukların huzurunun (eseliğinin) afetler ve sonuçlarına ilişkin kırılganlıkları ile ilgili olduğundan bahsetmiştir (Coetzee, 2002: 33). Koenig (2005) çalışmasında, gelişmekte olan ülkelerde yerinden edilme ve yeniden yerleşime ilişkin analizlerin yapılması ve yerel kalkınmayı geliştirmeye yönelik farklı yaklaşımların geliştirilmesi gerektiğinden bahsetmektedir (Koenig, 2005: 133).

Ophiyandri vd. (2013) topluluk temelli yöntemle afet sonrası konut yeniden inşasının, örneğin Bam, İran, Gujarat ve Endonezya'da, etkilenen birçok alanın yeniden inşasında çok başarılı olduğunu keşfetmiştir. Proje başarısı için dikkate alınan on iki kritik başarı faktörü olduğunu da ifade eden çalışmasında bunları şu şekilde özetlemiştir: Şeffaflık ve hesap verebilirlik; uygun yeniden yapılandırma politikası/stratejisi; toplum temelli yöntemi anlamak, toplumun güven duymasını sağlamak, kolaylaştırıcı kapasitesi, iyi koordinasyon ve iletişim; yeterli finansman mevcudiyeti, uygulayıcı kapasitesi, önemli düzeyde topluluk katılımı/kontrolü, tüm topluluk üyelerinin katılımı, başarılı yararlanıcı kimliği ve devlet desteğidir (Ophiyandri vd., 2013). Roosli vd. (2012) çalışmasında; yeniden yapılanmanın aşamalı olarak tanımlanması, planlanması ve bu doğrultuda uygulanması gerektiğinden bahsetmektedir (Roosli vd., 2012). Ye ve Okada (2002) çalışmasında, afetten etkilenen bölgelerin yeniden inşasında yer alan kişilerle ilgilenilmesi gerektiğini bu nedenle de entegre

yeniden inşa yönetimi için yeniden inşa sürecini hızlandırmanın ve insan yerleşimi ortamını iyileştirmenin kilit rolde olduğunu ifade etmektedir (Ye ve Okada, 2002).

Kandelousi vd. (2011) çalışmasında, başarılı bir projenin zamanında teslim edilen ve bütçe dahilinde yönetilen bir proje olduğundan bahsetmektedir (Kandelousi vd., 2011). Islam vd. (2020) çalışmasında, afet sonrası konut yeniden inşasına aktif toplum katılımının dayanıklı evler için bir ön koşul olduğunu ve bunun nedeninin önemli karar alma süreçlerinde sağlanacak katılım ile birlikte yararlanıcıları güçlendirebilmesi olduğundan bahsetmiştir (Islam vd., 2020). Hidayat ve Egbu (2010) çalışmasında, imar projelerinin başarıyla tamamlanmasında proje yönetiminin önemli bir rol oynadığından bahsetmektedir. Ayrıca yeniden yapılanmanın başlangıcında finansman eksikliği ve yeniden yerleştirmek için yer bulma sorunlarının, afet yönetimine ilişkin politikaların olmaması nedeniyle daha da kötüleşebileceğini ve afetler sonrası yaşanamaz hale gelmiş evler için hükümetin geçici veya kalıcı konutlar için yeni yerler bulması gerektiğini de vurgulamaktadır (Hidayat ve Egbu, 2010).

Johnson (2007) çalışmasında, yeni yeri bulmanın zor olduğundan, yeni yerin iş ve hizmetlere uygun mesafede olması gerektiğinden ve etkilenen toplulukların afet öncesi günlük yaşama dönmelerini desteklemek için gerekli olan dükkanlar, okullar ve dini binalar gibi yapıların uygun yerlerde bulunması gerektiğinden bahsetmektedir (Johnson, 2007). Karunasena ve Rameezdeen (2010) çalışmasında, Sri Lanka’da gerçekleşen tsunami afeti sonrası konut yeniden inşasında kullanılan iki yaklaşım olan bağışçı odaklı yaklaşım (donör odaklı yaklaşım: donör odaklı konut programı) ve mal sahibi odaklı yaklaşım (sahibinin yönlendirdiği konut programı)’ dan söz etmiş ve bu yaklaşımların değişen derecelerde başarı elde ettiğini bulmuştur. Geleneksel olarak evleri yeniden inşa etmenin en hızlı ve en etkili yolunun halk arasında “bağışçı odaklı” olarak bilinen yaklaşımı kullanmak olduğunun ancak elde edilen sonuçların işlevsellik dışında yararlanıcı (kullanıcı) memnuniyetini ölçmek için kullanılan tüm parametrelerde sahip odaklı yaklaşımın bağışçı odaklı yaklaşımdan daha başarılı olduğunu açıkça göstermekte olduğunu belirtmiştir. Donör odaklı yaklaşımın, tampon bölgenin dayatılması, uygun arazinin bulunmaması ve inşaat sektörünün kapasite kısıtlamalarının olduğunu belirterek hak sahiplerinin memnuniyetini belirleme noktasında evin dayanıklılığı, tasarım aşamasında hak sahiplerinin gereksinimlerinin dahil edilmesi, evin konumu, gelecekte değişiklik yapma esnekliği, arazinin büyüklüğü, alan kullanılabilirliği, sağlanan genel tesisler ve işlevsellik parametrelerini kullandığını belirtmiştir (Karunasena ve Rameezdeen, 2010).

Acaroğlu (1975) çalışmasında; konutların, içinde yaşayanların toplumsal ve ekonomik yapılarını, yaşam biçimlerini ve çevre koşullarını en iyi yansıtacak şekilde yapılması gerektiğini vurgulayarak konutun yalnızca barınma amaçlı olmadığını aynı zamanda bir toplumsal statü simgesi ve güvenlik aracı olduğunu ifade etmektedir (Acaroğlu, 1975). Gökçe ve Tetik (2012) çalışmasında, modern iyileştirmede uluslararası örneklerde afettede isteğinin ve ihtiyacının öncelikli olduğunu vurgulayarak toplu yerleşim alanında iskân edilen afetzedelerin maruz kaldığı ya da yansıttığı sosyal ve kültürel problemlerin sosyokültürel yapıyı olumsuz etkilediğini belirtmiştir (Gökçe ve Tetik, 2012). Davis (1978) çalışmasında, müdahale çalışmasından yeniden yapılanma görevine geçmenin herhangi bir afet durumunda büyük bir zorluk olduğunu ifade etmektedir (Davis, 1978).

Shaw ve Goda (2004) risklerin kabul edilebilir seviyelere nasıl indirilebileceği konusunda ciddi kararlar alınması gerektiğini ve bu kararların benimsenmesi gereken yeniden inşa ve iyileştirme stratejilerine yansıtılması gerektiğinden bahsetmektedir (Shaw ve Goda, 2004). Oliver Smith (1990) her durum için en uygun ve uygulanabilir stratejinin belirlenmesi gerektiğini ve mağdurlara daha iyi yardım sağlamanın gelecekteki olası güvenlik açıklarını ve çevresel bozulmayı önleme noktasında son derece önemli olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca etkilenen kişilerin ihtiyaçlarına gereken özen gösterilmezse yeni inşa edilen tesislerin, inşaatın tamamlandığı günden itibaren kullanılmaz hale gelme olasılığının varlığından da bahsetmiştir (Oliver Smith, 1990).

Keleş (2008) çalışmasında, yeniden inşa çalışmalarında temel amacın afetten etkilenen toplulukların, gelecekte meydana gelebilecek olası afetlerde benzer olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kalmamalarını sağlamak olduğunu ifade etmiştir. Bu kapsamda afet sonrasında büyük yıkımlar olduğu alanlar ile olası afetlerde zarar görebilecek bölgelerde kısmi ya da bütüncül kent yenileme çalışmalarının yapılması, yerleşme planlarının hazırlanmasında afet açısından riskli yerlerin özelliklerinin dikkate alındığı özel planların geliştirilmesi, nüfusun ve sanayi kuruluşlarının dağılışında doğal afet ihtimallerinin dikkate alınması ve akılcı bir iskân politikasının izlenmesi gerektiğini açıklamaktadır (Keleş, 2008).

Moe ve Pathranarakul (2006) afet sonrası yeniden yapılanmanın, çeşitli boyutları olan karmaşık bir faaliyet olduğunu belirtmiştir. Hükümet, sivil toplum ve uluslararası kuruluşların afet yeniden yapılandırma programlarında, kendi çıkarları olduğunu ve bunlar arasında olduğu kadar toplumla da bağlantılar kurulması gerektiğini vurgulamıştır (Moe ve Pathranarakul, 2006). Shaw ve Sinha (2003) çalışmasında, yeniden yapılanmanın bir afetten sonra en zorlu faaliyet biçimlerinden biri olduğunu,

belirsizlik koşullarında ve ciddi zaman kısıtlamaları içinde çalışıldığından gelecekteki kırılganlıkları azaltmak ve uzun vadeli sürdürülebilirliği geliştirmek için doğru planlamanın son derece önemli olduğunu vurgulamaktadır. Aynı çalışmada sadece toplum-hükümet ortaklıklarının sürdürülebildiğini, sivil toplum kuruluşları (STK'lar) ve uluslararası kuruluşların rolünün belirli bir süre sonra azaldığını ve bu nedenle de afet sonrası faaliyetlerin planlanması ve yürütülmesinin tüm yönlerine hükümetin ve toplulukların dahil edilmesinin çok önemli olduğu ifade edilmektedir (Shaw ve Sinha, 2003).

Nikuze vd. (2019) çalışmasında, yerinden edilmiş hane halklarının; fiziksel, finansal, sosyal ve insani geçim kaynakları üzerinde birçok olumsuz etkiye katlandığını vurgulamıştır. Ayrıca muhtemel hane halkları arasında en yüksek risklerden birinin de yoksullaşma olduğu belirtilmiş ve bu bağlamda yeniden yerleşim projelerinin doğru ve ayrıntılı bilgilerinin erkenden iletilmesi, sürecin açık ve şeffaf olması, haklar ve tazminatlarla ilgili kılavuz ilkelerin açıklanması ve tartışılması gerektiği de vurgulanmıştır (Nikuze vd., 2019: 39). Aysan ve Davis (1992) çalışmasında, bir afetin ana yeniden inşa faaliyetlerinden birinin konut sağlanması olduğunu ve iyi bir konut yeniden yapılandırma stratejisinin uzun vadeli zarar azaltma ve sürdürülebilirlik ile birlikte sosyal ihtiyaçları da dikkate alarak yapılması gerektiğini ifade etmektedir (Aysan ve Davis, 1992). Kishore (2000) çalışmasında, herhangi bir yeniden yapılanma programının etkilenen insanların bir dizi karmaşık ve çoğu zaman da çelişen ihtiyaçlarını karşılaması gerektiğini açıklamaktadır (Kishore, 2000).

Barakat (2003) çalışmasında, yeniden yapılanma programlarının genellikle afetten etkilenen toplulukların isteklerini dikkate almadığını tespit etmiştir (Barakat, 2003). Chang vd. (2011) çalışmasında; iyileştirme, rehabilitasyon ve yeniden yapılanma sırasında afet sonrası konutların sürdürülebilir performans eksikliğinin, temelde acele veya gecikme nedeniyle acil durum ve yeniden yapılanma aşaması arasındaki boşluktan ve mevcut yaklaşımların ekonomik ve çevresel olarak sürdürülebilir olmayan çözümlerinden kaynaklandığını ifade etmektedir. Ayrıca bu tür proje başarısızlıklarının esasında acil kapsamlı kaynak talepleri nedeniyle kaliteli inşaat malzemelerinin tedarik edilmesindeki zorluklardan kaynaklandığını da vurgulamaktadır (Chang vd., 2011). Waugh (2000) çalışmasında; afete dayanıklı, esnek ve sürdürülebilir topluluklar geliştirmeye artan ilgi olmasına rağmen, sürecin normalde toplumu yeniden inşa etme noktasında geri kaldığını vurgulamaktadır (Waugh, 2000).

Ülkemizdeki risk yönetimi uygulamaları ile diğer ülkelerdeki uygulamalar kıyaslandığında ülkemizdeki uygulamaların daha az sahip olduğu faktörler ile başarıyı

engelleyen sınırlandırmalar arasındaki zayıflıklardan “7269 sayılı Afetler Yasasının değişen koşullara göre yeniden ele alınmaması” ve Tehdit olarak ise “Yasa ve yönetmeliklerde yer alan konuya ilişkin hükümlerin uygulanmasındaki eksik ve hataların giderilmesinde ve denetiminde yetersiz kalınması” tespitleri görülmektedir (Onuncu kalkınma planı, 2014). Aysan ve Davis (2001) çalışmasında, afetlere özgü gerçekleşen sonuçlarına göre yeniden yapılanma için planlamanın, afete uğrayan nüfusun hızla iyileştirilmesinde öncelikli bir girdi olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiş ve fiziksel hasarın afet çeşidine göre değişiklik göstermekle birlikte tüm büyük afetlerin ekonomik ve sosyal sistemi kesintiye uğratmak şeklinde psikolojik etkisi olduğunu bu sebeple de iyileştirme ve yeniden yapılanma programlarının sadece somut olan durumların değiştirilmesinin bir yolu olarak değil ayrıca doğrudan görünmeyen yönetsel, sosyal ve ekonomik sistemleri ve insanların refahını ve psikolojisini güçlendirilmesini sağlayacak şekilde yeniden planlanmasını da kapsaması gerektiğini vurgulamıştır (Aysan ve Davis, 2001).

Hilhorst (2004) çalışmasında, teori ve pratiğin yakından bağlantılı olması gerektiğini, politika ve uygulamaların genel olarak sağlam bir anlayışa dayanmadığını vurgulamıştır. Ayrıca politikaların ve uygulamaların koordine olmaması durumunda başarılı sonuçlar elde edilemeyeceğini, aynı zamanda yanlış olanın programlar ve programların uygulamaları olduğunu fakat zarar görenin her zaman insanlar olduğunu ifade etmektedir (Hilhorst, 2004). Fujikura ve Nakayama (2013) çalışmasında, uzun vadeli yeniden yerleşim sonrası, yerleştirilen nüfustaki memnuniyetin göz önünde bulundurulmasının gerekliliğinden ve yanı sıra sunulan iskân seçeneklerinin öneminden bahsetmiştir (Fujikura ve Nakayama, 2013). Phillips (2015) çalışmasında, hane halkının toparlanması noktasında konutun geri kazanılmasının kritik role sahip olduğunu ifade etmiştir. Aynı çalışmada Amerika’da en iyi şekilde tanımlanan sınırlı müdahale modeli yaklaşımında hanelerin bir dizi iyileştirme kaynağı ve programından kademeli olarak geçmelerinin beklenildiğinden bahsederek bu yaklaşımda, kalıcı konut geri kazanımının birincil sorumluluğunun hane halklarının kendi kaynaklarını kullanarak yeniden inşa etmeye gücü yetmediği zaman, hükümetin müdahale edeceği varsayımıyla hanenin kendisine ait olduğunu vurgulamaktadır. Sonuç olarak hane halklarının afet kayıplarının mali sorumluluğunun çoğunu üstlenmelerine olanak tanıyan düzenlemeler yapmaları ve hükümetin yalnızca en zor koşullarda kaynak sağlaması beklenmekte ve sorumluluk daha çok hak sahibi bireylere yüklenmekte yani katılımcıların ifadelerine zıt bir politika süreci vurgulanmaktadır (Phillips, 2015).

Chandrasekhar (2012) çalışmasında, insanların afet sonrası gelişimine yönelik ihtiyaçları ve davranışlarının zamanla değiştiğinden toplumdaki iyileşmeyi anlama da zaman sınırlılıklarının kritik faktörler olduğundan bahsetmiştir (Chandrasekhar, 2012). Claudianos (2014) çalışmasında, yeniden yerleşim politikalarında başarının, etkilenen nüfusa daha fazla danışarak ve daha fazla seçenek sunarak sağlanacağını belirterek yeniden yerleşim proje tasarımı ve uygulaması boyunca daha fazla topluluk katılımı ve istişarenin olması durumunda kalkınma kaynaklı yerinden etme ve yeniden yerleşimdeki hataların büyük bir kısmının meydana gelmeyeceğini açıklamaktadır (Claudianos, 2014).

Luchi (2014) çalışmasında, karmaşık kararların ve eylemlerin sıkıştırılmış bir zaman diliminde işlenmesi gerektiğinden, afet sonrası iyileştirme için planlamada hızlılık ve anlaşmanın aynı anda sağlanmasının zor olduğundan, politikaların, toplulukların gerçek ihtiyaçlarını göz ardı etmeyecek şekilde derhal yürürlüğe konması gerekliliğinden bahsetmektedir (Luchi, 2014). Mukherji (2017) çalışmasında, ihtiyaç temelli bir yaklaşım izlemekten ve afet sonrası konut iyileştirme programlarının odak noktasının; konum, erişim, hizmetler, arazi kullanım süresi, sosyal yapılar gibi faktörlere odaklanan bütünsel bir konut yaklaşımından ziyade, hızla inşa edilen konut birimleri aracılığıyla barınma sağlanması olduğunu belirtmiştir. Ayrıca yalnızca kayıp konut birimlerini değiştirmeyi veya yardımın hızlı dağıtımını amaçlayan politikalar yerine farklı gruplar arasında barınma ve barınma ihtiyaçlarının anlaşılması, konut iyileştirmeye yönelik ihtiyaç temelli bir yaklaşımın önemli bir bileşen olacağını da vurgulamaktadır (Mukherji, 2017).

Peynircioğlu (2007) çalışmasında, afet yönetiminin hiyerarşik yapısının yerel insiyatifin önünde yer aldığını, afetzedelerle aynı kaderi paylaşan ve yörenin yapısını daha iyi bilen yerel yöneticilerin konu ile doğrudan ilgili ve sorumlu olmadıklarını ve bu bağlamda da afetlerde yerel yönetimlerin rolünün azaldığından bahsetmiştir (Peynircioğlu, 2007). Olshansky (2005) çalışmasında, afette iyileştirme süreci için yeniden yapılanma hızının, yaşam standardının iyileştirilmesi için önemli olduğundan bahsetmişlerdir (Olshansky, 2005). De Wet (2006) çalışmasında; kültürel, sosyal, çevresel, ekonomik, kurumsal ve politik tüm alanlardaki yer değişikliğinin yerel düzeyde tepkiler ve girişimler ile değişimlere sebep olacağı ve bu durumun birbirine bağlı ve karşılıklı olarak etkili bir dönüşüm sürecinde meydana geldiğini ifade etmiştir. Ayrıca bu değişimin hem dış güç kaynaklarından hem de yerel aktörlerin insiyatifinden etkilendiğini belirterek afet sonrası iyileştirme sürecinde tüm bu faktörlerin öngörülemeyen ve rasyonel planlama yaklaşımına uygun görünmeyen şekilde ortaya

çıkıldığı ve iyileşme için bu karmaşıklığı keşfeden ve anlayan araştırmalara odaklanması gerektiğini belirtmektedir (De Wet, 2006).

Ismail vd. (2014) çalışmasında, afet sonrası iyileştirme ve yeniden yapım proje çalışmaları ile ilgili uygulamada birçok raporun mevcut olduğunu, belirlenen kritik başarı faktörleri ile proje teslim performansını etkileyen en yaygın sorunların ortaya koyulduğunu, afet sonrası yeniden yapım ve iyileştirme çalışmaları için bazı çalışmalardan elde edilen kritik başarı faktörlerinden bahsetmektedir (Ismail vd., 2014). Aşağıdaki tabloda kritik başarı faktörleri odağında ele alınan bazı çalışmalar özetlenmektedir.

Tablo 5. Kritik başarı faktörleri odağında ele alınan bazı çalışmalar (İsmail vd., 2014).

Kritik başarı faktörleri numaraları	Ophiyandivd., 2013	Ahmed, 2011	Wardak vd., 2012	Kennedy.vd., 2008	Changvd., 2010	Karunasena ve Rameezdeen 2010.	Tatumve Terrell, 2012	Patel ve Hastak, 2013	Norling,2013	Crawfordvd., 2013	Jordan ve Javernick-Will,2014	Moe ve Pathranarakul,2006	Kim ve Choi,2013	Attallayvd., 2004	Ika vd.,2012	CRS,2011	Shawvd.,2002	Hidayat ve Egbu,2011	Steinfort ve Walker,2007
1. Şeffaflık ve hesap verebilirlik	X																		X
2. Uygun yeniden yapılandırma politikası	X											X			X				
3. Açıkça tanımlanmış hedefler (projeleri anlama)	X											X	X	X	X				X
4. Kilit paydaşlarla ve yararlanıcılar ile etkili iletişim	X										X	X					X		
5. Kapasiteyi kolaylaştırma (eğitim ile topluluğa rehberlik etme yeteneği)	X														X				
6. Daha iyi koordinasyon ve iletişim (proje yönetim araçları)	X								X			X	X	X	X			X	X
7. Paydaş kapasitesi (hükümet, STK lar)	X			X						X		X		X	X	X			X
8. Önemli düzeyde topluluk katılımı	X	X	X			X					X					X	X		
9. Hükümet desteği	X	X																	

Tablo 5. (Devamı)

Kritik başarı faktörleri numaraları	Ophivandivd., 2013	Ahmed, 2011	Wardak vd., 2012	Kennedy vd., 2008	Changvd., 2010	Karunasena ve Rameezdeen 2010.	Tatumve Terrell, 2012	Patel ve Hastak, 2013	Norling, 2013	Crawfordvd., 2013	Jordan ve Javernick-Will, 2014	Moe ve Patranarakul, 2006	Kim ve Choi, 2013	Attallavd., 2004	Ika vd., 2012	CRS, 2011	Shawvd., 2002	Hidayat ve Egbu, 2011	Steinfort ve Walker, 2007
10. Siyasi, yerel ihtiyaçlar ve kültür	X	X	X	X											X		X		X
11. Finansal güç	X	X	X												X	X			X
12. Sağlık, emniyet ve güvenlik sorunları				X										X					
13. Kaynağın kullanılabilirliği (lojistik planlama ve maliyet kontrolü)					X							X		X	X			X	X
14. Etkili zaman yönetimi								X		X							X	X	
15. Yöneticilerin ve ekip üyelerinin yetkinlikleri											X	X	X	X	X	X	X		X
16. Planlama ve paydaş tahattütleri						X					X				X				X
17. Tasarım yönetiminde iyileştirme												X			X	X			
18. Etkili kalite kontrol													X	X	X				
19. Sürekli ölçme ve değerlendirme (performans ölçümü)														X			X		

3.2. Literatür Taramasının Sonucu

Ulusal ve uluslararası alanda yapılan literatür taramasına göre; farklı afetler yaşamış toplumların afet sonrası iyileştirme sürecine dair sorunlarının tespiti, bu süreçte mevcut mevzuattaki eksiklikler, afetzedelerin konut edinme sürecinde yaşadıkları sorunların çözümü ile ilgili yapısal proje çalışmaları, afet sonrası konutların yapım süreci ve halkın katılımının önemine dair çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Yapılan literatür incelemeleri sonucunda ülkemizde farklı afetler sonucu hak sahibi olup konutlarına yerleşen bireyler ile afet iskân yöntemlerine dair derinlemesine görüşmeler ile yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda yürütülen bu

araştırma ile konut deneyimi yaşamış hak sahibi bireylerin tercih ettikleri iskân yönteminin hayatlarına etkilerinin değerlendirilmesinin kanun koyucu ve uygulayıcılar için farkındalık oluşturabileceği ve iskân sistemine etki edebilecek nitelikte olabileceği düşünölmektedir. Kapsamlı literatör taraması değerlendirildiğinde ölkemiz ile diğer ölkelerde yapılan çalışmaların gerek amaç ve yöntem gerekse ortaya konan sonuçlar açısından oldukça farklı oldukları görölmektedir. Öncelikle yurt dışında yapılan araştırmalar genelde bir proje kapsamında yürütölen geniş kapsamlı araştırmalar olup derinlemesine veri elde etmeye odaklanılmış ve veri toplama aşaması uzun süreye yayılmıştır. Ölkemizde afet sonrası iskân sürecine ilişkin yapılan çalışmalar genellikle betimsel tarama türünde ve derinlemesine veri elde edilemeyen kısa süreli çalışmalar olup genelde afettede bireylerin yaşadıkları zorluklara değindikleri saptanmıştır. Bu bakış açısıyla ölkemizde hak sahiplerine sunulan afet iskân yöntemlerinin iyileştirilmesi ve eksikliklerinin giderilmesini derinlemesine inceleyen bu çalışmanın gelecekte hem hak sahibi bireyler için hem de kanun koyucular ve mevzuat uygulayıcıları için kaynak teşkil edeceği düşünölmektedir. Sürece ve uygulamalara ait detaylı bilgiler araştırmanın yöntem başlığı altında açıklanmıştır.

4. YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Modeli

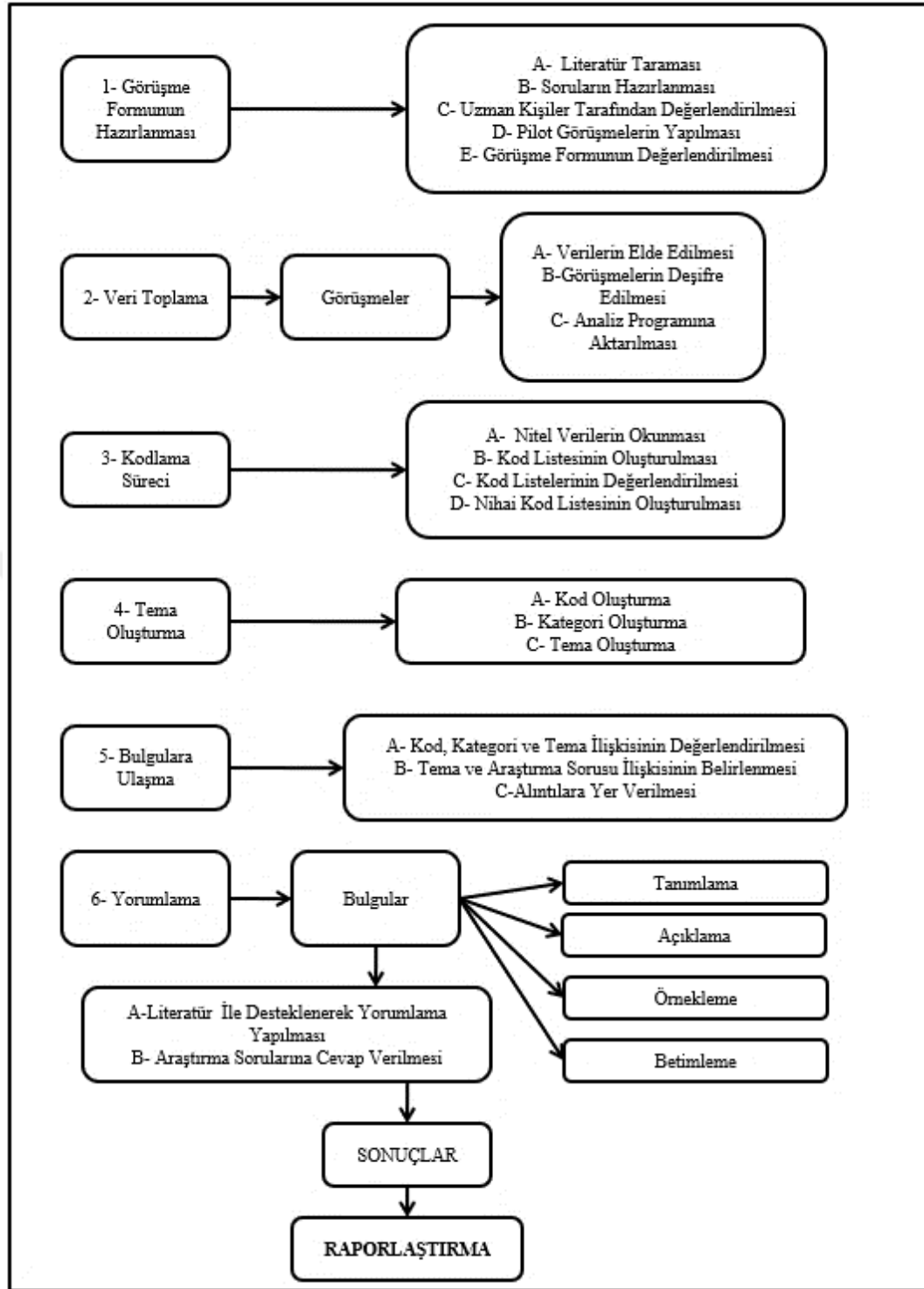
Bilimsel araştırma kavram ve süreçlerinde yaşanan gelişmeler, disiplinlerin araştırma yöntemine dair algı ve anlayışların değişmesine sebep olmuştur. Özellikle sosyal bilimler alanında yaşanan değerler değişimi, yeni düşünce, anlayış ve yaklaşım biçimlerini beraberinde getirmiş ve nitel araştırma yöntemlerinin birçok akademisyen ve araştırmacı tarafından tercih edilmesini sağlamıştır (Miles ve Huberman, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Nitel araştırma yönteminin tercih edilmesinin başlıca sebebi bu yöntemin araştırmaya konu olan olgu ve olayları, içinde geliştiği çevrede araştırmaya, anlamaya ve anlamlandırmaya imkân vermesidir. Ayrıca nitel araştırmaların, araştırılan konuyla ilgili betimsel ve gerçekçi bir çerçeve sunması ve toplanan verilerin olabildiğince doğrudan sunulması da bu yaklaşımın tercih edilmesinde etkili olmuştur. Hak sahibi bireylerin afet sonrası iskân tercih yöntemlerine dair bilgiye sahip olma, memnuniyet durumları ve hayatlarına etkisine dair deneyimleri ile ilgili yurt dışı literatürde yer bulan ancak ülkemizde bu konuda nitel yöntem kullanılarak yapılmış bir çalışmaya rastlanılmadığından konuyla ilgili kapsamlı ve derinlemesine bilgiye ulaşabilmek amacıyla nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenoloji yaklaşımı kullanılmıştır.

Fenomenolojinin konu alanı insanların yaşam deneyimleridir. Fenomenolojik araştırmalarda temel veri kaynağı araştırmacı ile katılımcı arasındaki derin görüşmeler ile elde edilir. Fenomenolojik araştırmalarda çalışma başlamadan önce katılımcı sayısı ve veri toplama süresi tanımlanamaz. Çalışmalar genellikle az sayıda katılımcı (10 kişi ya da daha az) ile yürütülür. Nitel araştırmacılar için görüşme ile yapılan sorgulama sadece bilgi almayı değil aynı zamanda yaşanan deneyimlerle ilgili çabaları, gözlemleri ve yansımaları da içerir (Erdoğan vd., 2015). Fenomenolojik araştırmada kişilerin fenomen ile ilgili deneyimlere sahip olmaları ve bunu açık bir şekilde ifade etmeleri önem arz etmektedir (Creswell, 2013: 150). Bu desende çalışma grubunu oluşturan katılımcıların doğrudan deneyimlere sahip olması önemlidir (Patton, 2014: 104). Bu bağlamda araştırma nitel araştırma yönteminin olguları açıklama, betimleme, yorumlama özelliğiyle; fenomenoloji deseninin öznel durum ve deneyimlere yoğunlaşması özelliğini birleştirerek iyileştirme sürecini konutuna yerleşen hak sahibi bireyler açısından detaylı olarak betimleme hedefindedir. Çalışmada nitel doküman

incelemesi, betimsel ve içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır. Doküman incelemesi literatür taraması ile de desteklenmiş ve yapılan görüşmeler için bir ön hazırlık olmuştur. Doküman analizi bulguları, mülakat sorularının hazırlanmasında yol gösterici olmuştur. Ayrıca mülakat sorularından elde edilen veriler betimsel ve içerik analizinde yapılan kodlamaları aydınlatmıştır. Özetle, nitel yöntem araştırmalarında araştırma probleminin oluşturulması, araştırma probleminin ilgili desene uyup uymadığının kararının verilmesi, nitel yöntemin araştırma deseninin seçilmesi, verilerin toplanması, verilerin analiz edilmesi, verilerin yorumlanması, sonuçların tespit edilmesi ve raporlaştırılması adımları izlenilmektedir.

4.2. Araştırmanın Yürütülme Süreci

Nitel yöntem kullanılan araştırmanın aşamalarını açıklamaya başlamadan önce araştırma yürütülürken izlenen adımlar akış şeması şeklinde Şekil 3'te gösterilmiştir. Şemada görüldüğü üzere araştırmaya öncelikle literatür taraması yapılarak başlanmıştır. Gerçekleştirilen literatür taraması ülkemizdeki mevcut uygulamayı konutlarına yerleşen hak sahibi bireyler açısından değerlendirme fikrini doğurmuş ve literatür ışığında hak sahiplerinin afet iskân politika uygulamalarının hayatlarına etkisinin belirlenmesine yönelik yöneltilecek olan sorular literatürden faydalanılarak oluşturulmuştur. Bu sorulara ilişkin nitel eğitim alanında ve iyileştirme alanında uzmanlaşmış üç kişiden uzman görüşü alınmıştır. Ardından bu sorular yarı yapılandırılmış mülakatlar çerçevesinde üç farklı iskân yönteminin bulunması sebebi ile üç farklı hak sahibi bireye sorulmuştur. Bu aşamada pilot çalışmaya katılan hak sahiplerinin verdikleri cevapların analizi sonucunda bazı sorular düzenlenmiş ve hak sahiplerinin iskân süreci ve sonrasını daha iyi betimleyebilmek için yeni sorular sorulmasına karar verilmiş ve sonrasında nihai form oluşturulmuştur. Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğünden alınan izin doğrultusunda paylaşılan verilerde yer alan hak sahiplerine çalışma amacı detaylı bir şekilde açıklandıktan sonra bizzat ve muhtarlar aracılığıyla iletişime geçilerek ulaşılmaya çalışılmıştır. Gönüllüğün esas olması sebebi ile sadece görüşmeyi kabul eden hak sahiplerine erişim sağlanmıştır. Araştırmaya katılan toplam 14 gönüllü hak sahibi ile 01.02.2021- 01.07.2021 tarihleri arasında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen verilerin toplanmasının ardından veri analizine geçilmiştir.

Şekil 3. Araştırmanın basamakları ve içerikleri

4.3. Görüşme Sorularının Hazırlanması

Araştırmanın içeriğini oluşturan veriler görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Nitel araştırmalarda en çok kullanılan veri toplama yöntemlerinin başında; görüşme, odak grup görüşmesi ve gözlem gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Çalışmada hak sahibi bireylerin iskân yöntem tercihlerinin hayatlarına etkisinin belirlenmesi amacıyla

sorulan soruların hazırlanmasında araştırmacı tarafından literatürden faydalanan ve literatür taraması sonucu araştırmacı tarafından oluşturulan Ek-1’de görülen görüşme kılavuzu sorularından yararlanılmıştır. Görüşme, insanların araştırma sorusuna ilişkin olgu, olay, birey ya da grup hakkındaki düşüncelerini, algılarını, tecrübe ve deneyimlerini açıklama noktasında söz konusu sorunu çözüme kavuşturmak için tercih edilmektedir (Punch, 2016: 165-166; Yıldırım ve Şimşek, 2016: 42). Bu çalışmada faydalanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları önceden hazırlandığı ve katılımcılara aynı sırayla sorulduğu ve katılımcının istediği şekil ve sıra ile soruları cevaplayabildiği görüşmeleri oluşturmaktadır (Karasar, 1999: 169). Yarı yapılandırılmış görüşmeler, görüşme sırasında başka bir önemli bilginin ortaya çıkma ihtimaline karşın görüşmenin doğal ve esnek bir yapıda olmasını sağlamıştır (Dawson, 2016: 28).

Araştırmacılara görüşme sırasında esneklik tanıyan yarı yapılandırılmış görüşmeler ne yapılandırılmış görüşmeler kadar sert ne de yapılandırılmamış görüşmeler kadar esnek bir yapıdadır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin bu özelliği bu çalışma için söz konusu tekniğin tercih edilmesi noktasında ana etkindir. Görüşme formunun oluşturulmasında, öncelikle afet iskân politikaları ile ilgili literatür taranmış hem yurt içi hem de yurt dışında bu konuda yapılan çalışmalar irdelenmiştir. Bu doğrultuda iskân politikalarının kavramsal çerçevesi belirlenerek, teorik ve pratik yansımaları ortaya koyulmuştur. Literatür taramasından elde edilen veriler danışman ve ilgili alan uzmanlarının görüşleri ve önerileri doğrultusunda önce olası görüşme sorularına, sonrasında ise araştırmanın amaçlarını ortaya koymaya çalışan 32 sorudan oluşan görüşme formuna dönüştürülmüştür. Oluşturulan soruların kapsam geçerliği için Trabzon İl Afet Acil Durum Müdürlüğü İyileştirme Şubesinden 1 (bir), açıklık ve anlaşılabilirliğinin sağlanması için Türkçe eğitimi alanından 1 (bir) adet olmak koşuluyla toplam 2 (iki) adet alan uzmanının değerlendirmesine tabi tutulmuştur. Bu çalışmada görüşme formunda yer alan sorular hazırlanırken;

1. Sorulacak soruların katılımcılar tarafından kolay anlaşılabilir özellikte olmasına ve soruların olabildiğince açık, net ve sade bir biçimde ifade edilmesine,
2. Aynı soruların farklı biçimlerde ifade edilmesine, katılımcıların soruları daha net anlaması, konunun tüm boyutlarıyla açığa çıkarılması ve katılımcıların detaylı cevaplar verebilmesi adına sonda sorular hazırlanmasına,
3. Katılımcılarda olumsuz etki oluşturmayacak, detaylı yanıtları ayrıntılı yanıtları vermelerine özendirecek detaylı ve derinlemesine verilere ulaşılmasını mümkün kılacak, açık uçlu, kapalı uçlu, dolaylı ve varsayıma dayanan soruların hazırlanmasına,

4. Katılımcıların sorulan soruya cevap vermesini zorlaştıracak, açıkça ifade etmekte çekinebileceği genel ve soyut sorular yerine, katılımcıların deneyim ve tecrübelerine odaklı sorular sorulmasına,
5. Yönlendirici cevaplar verilebilmesine sebep olacak sorular sormamaya,
6. Soruların cevaplanmasını güçleştirecek, mühim soruların unutulmasına neden olabilecek çok boyutlu sorular sormamaya ve bir defa da birden fazla soru sormamaya,
7. Soruların genelden özele ilkesine göre anlamlı bir düzen içerisinde sıralanmasına bilhassa dikkat edilmiştir.

4.4. Pilot Çalışma

Araştırmaya başlamadan önce araştırma yönteminin belirlenmesi konusunda uzman görüşüne ve yardımına başvurulmuştur. Görüşmelere başlamadan önce alan yazın sürekli okunmuştur. Alan yazın okumaları, analiz için araştırmacıya yol gösterici olmuştur. Araştırma kapsamındaki görüşme soruları hazırlandıktan sonra, sorular hem tez izleme komite üyeleri tarafından hem de nitel araştırma alanında uzman kişiler tarafından değerlendirilip verilen dönütler doğrultusunda sorular tekrar düzenlenmiştir. Daha sonra araştırmanın planlanması aşamasında ön görülemeyen ya da gözden kaçan bir sorunun olup olmadığının belirlenmesi, soruların yeterince anlaşılır olup olmadığını tespit etmek ve araştırmanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla hak sahipleri ile pilot görüşmeler yapılmıştır. Görüşme formunda yer alan sorularda soruların kolay ve anlaşılır olmasına özellikle dikkat edilmiştir. Araştırmanın esas verilerinin toplanması sürecinden önce görüşmeler esnasında sorulacak soruların belirlenmesi ve düzenlenmesi için 01.11.2020-30.11.2020 tarihleri arasında Trabzon il ve ilçelerinde konutlarına yerleşmiş toplam 3 hak sahibi birey ile (1'i TOKİ 1'i Toplu Konut (İhaleli) 1'i EYY) yaklaşık 45-52 dakika arasında süren yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Pilot uygulama sonucunda katılımcıların sorulara verdiği yanıtlar görüşme formunun son şeklinin belirlenmesini sağlamıştır. Bu görüşmelerin amacı hem işleyen konut edindirme süreci için yeni bir temel oluşturmak hem de yazılı dokümanlardan daha fazla bilgi edinerek araştırmanın genel çerçevesini oluşturarak yüz yüze görüşmelerde sorulacak nihai soruları ve soruların kapsamını belirlemektir. Bu sayede soruların anlaşılabilirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Örneğin pilot görüşme esnasında seçilen iskân yönteminin afet sonrası yeniden düzenleme sürecini etkilediğini düşünüyor musunuz? şeklindeki soruda hak sahiplerinin birkaçının “yeniden düzenleme” kavramını anlayamadıkları gözlenmiştir. Bu yüzden soru tercih ettiğiniz iskân

yönteminin yaşam koşullarınızı nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz? şeklinde düzeltilmiştir. Ayrıca pilot çalışmaya katılan hak sahibi bireylerin tümüne hak sahipliğine karar verilmesi sürecine dair ele alınması gereken başka durumlar olup olmadığı sorularak alınan öneriler doğrultusunda yeni sorular hazırlanmıştır.

Literatür, pilot uygulamaya katılan hak sahiplerinin görüşleri ve pilot görüşmelerin analizi sonucu afet sonrası iskân yöntemleri ve tercihleri ile ilgili sürecin daha geniş bir perspektifle değerlendirilmesi için oldukça fazla sayıda soru sorma ihtiyacını geliştirmiştir. Ancak soru sayısının fazla olmasının; cevaplama süresinin artışı, cevaplama motivasyonunun azalmasını ve katılımcıların düşünmeden cevap verme durumlarının artışı beraberinde getirmesi ve geçerli, güvenilir cevapların verilmesini güçleştirmesi sebebi ile veriler toplanırken hem hak sahibi bireylerin düşüncelerini rahatça ifade edebilmeleri ve sıkılmanın etkisiyle geçirtilen cevaplar vermelerini engellemek hem de konut edinme ve toparlanma sürecinde sağlanan olanakların hak sahibi bireyler açısından değerlendirilmesinin önemi sebebi ile pilot çalışma sonrası birleştirilebilecek ya da çıkartılacak sorular ile form daha yalın ve açık bir hale getirilmiştir. Ön görüşmelerin gerçekleştirildiği hak sahibi bireyler ise araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Pilot uygulamanın görüşme bilgileri Tablo 6'da verilmektedir.

Tablo 6. Pilot görüşme bilgileri

Mülakat katılımcıları	Görüşülen ilçe	Seçilen iskân yöntemi	Görüşme süresi
P1	Çarşıbaşı	TOKİ	45 dk.
P2	Maçka	Toplu Konut (İhaleli)	52 dk.
P3	Çaykara	EYY	50 dk.

4.5. Araştırma Grubu

Nitel araştırmada en çok kullanılan veri toplama yöntemlerinin görüşme ve gözlem olması sebebiyle büyük bir örneklem grubuyla çalışmak zaman ve maliyet açısından muhtemel olamamaktadır. Bu sebeple nitel araştırmalarda genelleme kaygısı olmadan muhtemel bütün çeşitliliği, aykırılığı, farklılığı ve zenginliği yansıtacak bütüncül bir profil elde edilmeye çalışılır. Nitel araştırmacılar olasılıklı olmayan amaçlı örneklem yöntemini kullanma eğilimindedirler. Amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına imkân vermektedir (Neuman, 2012: 320; Yıldırım ve Şimşek, 2008: 87).

Bu çalışmada katılımcıların belirlenmesinde sırasıyla amaçlı örnekleme teknikleri arasında yer alan ölçüt örnekleme ve maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır.

Ölçüt örnekleme araştırmanın gözlem birimlerinin (katılımcıların) belli niteliklere sahip olması gerektiği durumlarda, maksimum çeşitlilik örnekleme ise araştırma kapsamında belirlenen bir veya birden fazla kriterde olabildiğince fazla çeşitliliğe ulaşılması gerektiğinde kullanılmaktadır (Büyüköztürk vd., 2018: 93; Patton, 2005: 1636).

Bu çalışmada ölçüt örneklem kapsamında katılımcıların araştırmaya dahil edilebilmesi için aşağıdaki kriterleri sağlaması şartı aranmıştır:

1. 18 yaş ve üzerinde olan,
2. Okuma yazması olan,
3. Bilinci açık, yer, kişi ve zaman oryantasyonu olan,
4. Sözel iletişime açık olan,
5. Herhangi bir engeli olmayan (bedensel işitme ve/veya görme engeli bulunmayan afetzede bireyler.)
6. Herhangi bir afet olayı yaşamış ve hak sahibi olarak konutuna yerleşmiş olan,
7. Araştırmaya katılmaya gönüllü ve olur veren bireyler alınacaktır.

Ayrıca katılımcıların tercih ettikleri iskân yöntemi tercihi hususunda maksimum çeşitlilik yakalanmaya çalışılmıştır. Maksimum çeşitliliğe dayalı bir örneklem oluşturmada amaç genelleme yapmak için bu çeşitliliği sağlamak değildir. Aksine çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi ortak veya paylaşılan olguların olup olmadığını bulmaya çalışarak, bu çeşitliliğe göre sorunun farklı boyutlarını ortaya çıkarmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu noktada amaç göreceli olarak küçük bir örneklem grubu oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan soruna taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır. Bu bağlamda çalışmanın amacına uygun olarak Trabzon ilçeleri ve merkezde yaşadıkları farklı afetler sonucu hak sahibi olup konutlarına yerleşmiş kişiler araştırılmıştır. Görüşülen hak sahibi bireylere Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğünden izinle alınan dokümanın incelemesi ile ulaşılarak araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden bireyler ile veriler doygunluğa ulaşmaya ve yeni veri elde edilemeyinceye kadar görüşmelere devam edilmiştir. Nitel görüşmelerde görüşülen kişi sayısı hakkında farklı fikirler olmasına rağmen görüşmelerde benzer ifadelerin elde edilmesi artık yeni bir şeylerin öğrenilmemesi ve görüşmelerin veri yönüyle monotonlaşması yani doyuma ulaşılması örneklem sayısı için yeter kabul edilmesinde en önemli ölçüttür (Seidman, 2013: 55-56).

Fenomenolojik araştırmada Dukes (1984) 3 ila 10 kişi ile çalışılmasını önermektedir (Dukes, 1984). Riemen (1986) fenomenolojik çalışmayı 10 kişi ile yürütmüştür (Riemen, 1986). Polkinghorne (1989) araştırmacıların, görüşmeleri

fenomeni bütünüyle deneyimleyen ve sayıları 5 ile 25 kişi arasında değişen bireyler ile yapılması gerektiğini belirtmiştir (Polkinghorne, 1989). Mason (2010) yaptığı araştırmada fenomenolojik çalışmalardaki katılımcı sayısının 7 ile 89 arasında değiştiğini ve katılımcı sayısı ortalık değerinin 20 olduğunu ifade etmiştir (Mason, 2010).

Nitel araştırmada örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde en önemli nokta hedeflenen kitle hakkında detaylı ve kapsamlı bilgiyi sağlayacak büyüklüğe (veri doygunluğu) ulaşılmasıdır. Nitel araştırmalar dinamik süreçlerdir ve araştırma evreleri birbiri içine geçmiştir. Çalışma grubu büyüklüğünde de bu durum söz konusudur. Araştırmacı çalışmada doygunluğa ulaşıp ulaşılmadığına analizlere başladıktan sonra karar vermektedir (Creswell, 2018: 157). Veri doygunluğuna genel inanın aksine yalnızca yeni bulgularla karşılaşmadığında değil aynı zamanda kurulan kod sisteminde mantıksal boşluklar kalmadığında da ulaşılmaktadır (Corbin ve Strauss, 2015: 150-151). Görüşmelere devam edildikçe alınan cevapların benzer olduğu fark edilerek veri doygunluğuna ulaşıldığına karar verilmiştir. Görüşme süresince yapılan kod kitabında elde edilen kodlara eklenebilecek farklı bir kod olmadığı ve araştırma kapsamında ele alınan alt amaçlara ayrıntılı ve nitelikli olarak çözüm üretebilmek amacıyla yeni bilgi ve görüşün gelmediği on dördüncü afetzededen sonra doyum noktasına ulaşıldığı düşünülmüş ve görüşmeler tamamlanmıştır. Her görüşme hak sahibinin yaşadığı yere gidilerek yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan elde edilen sonuçların evrene genelleme durumu olmayacağı için araştırma grubu belirlenirken bütünsel ve derinlemesine anlaşılmasına ilişkin bir yönelim göz önüne alınmıştır. Gerçekleştirilen görüşmelere ilişkin detaylı bilgilere “Bulgular” bölümü altında yer verilmiştir.

4.6. Veri Toplama Aracı ve Süreci

Çalışmanın bu kısmında veri toplama aracı ve sürecine yönelik bilgiler sunulmuştur. Veri toplama, çalışılan herhangi bir konunun problem durumuna çözüm getirebilmek adına nitelikli ve tatmin edici bilgiler toplamayı amaçlayan bir dizi uygulamadır (Creswell, 2018: 146). Araştırmacılar konuları ile ilgili verilere ulaşabilmek için araştırdıkları konuların içerik ve özelliklerine göre farklı veri toplama yöntem ve tekniği kullanmaktadırlar. Geleneksel veri toplama teknikleri genelde gözlem, doküman incelemesi ve görüşmedir. Araştırma verileri genellikle bu üç veri toplama tekniğinden herhangi biri ya da birkaçıyla elde edilmektedir (Punch, 2016: 165).

Görüşme, nitel araştırmalarda sık tercih edilen bir veri toplama tekniğidir. Bu çalışmada, nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak iki bölümden oluşan (“Demografik ve Genel bilgiler” ve “İskân Deneyimine Yönelik Sorular”) bir form kullanılmıştır. Form çalışmanın ekler başlığı altında sunulmuştur.

Demografik ve genel bilgiler formu: On altı sorudan meydana gelen demografik ve genel bilgiler formu kısmında araştırma konusunun demografik özelliklerini ortaya çıkarabilmek ve araştırma grubunun sahip olduğu özellikleri tanımlayabilmek amacıyla cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve kimlerle yaşandığı gibi özelliklere ait bilgilere ve araştırma konusunun iskân özelliklerini ortaya çıkarabilmek ve araştırma grubunun iskân süreci ile ilgili bilgi durumlarını tespit edebilmek amacıyla da hak sahibi olmadan ve olduktan sonra yaşanan iskân yeri, hangi afet olayı sonucu hak sahibi olunduğu, afet olayının hangi tarihte yaşandığı, hak sahibi olarak konuta yerleşilen tarihe, hangi iskân yönteminin seçildiğine ve iskân yöntem tercih sürecinde bilgilendirme ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

İskân deneyimine yönelik soru formu: Bu kısım araştırma konusunun temel amacını ortaya çıkarabilmek ve araştırma grubunun tüm iskân süreci ile ilgili yaşadıklarını, deneyimlerini ve ihtiyaç/taleplerini tespit edebilmek amacıyla oluşturulmuştur. Oluşturulan bu kısımda hak sahibi bireylerin süreçte yaşadıklarını açıklamalarına katkı sağlayacak açık uçlu toplam 16 soru sorulmuştur. Hak sahibi olarak konuta yerleşme süreci, iskân yöntem tercihinin yaşam koşullarına etkisi, sunulan iskân yöntemlerinden seçim yaparken şu an ki konut tercihinde etkili olan kriterler, tekrar seçme şansı durumunda hangi iskân yönteminin seçileceği, iskân yöntemlerinin avantaj ve dezavantaj olarak görülen durumları, iskân sürecinde ilgili kurumlardan beklentiler ve ihtiyaç duyulan hizmetler, iskân edilme sürecinde ne tür sınırlılıklarla karşılaşıldığı, iskân yöntemlerinde sunulan imkanların nasıl değerlendirildiği, iskân sürecinde görmek istenilmeyen bir biçimde kural dışı davranışların olup olmadığı, yöntemlerle ilgili nasıl bir yol izlenmesi gerektiği, iskân yöntemlerinin değişmesi ve/veya geliştirmesi gereken noktalar hakkındaki düşünceleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Görüşmelerin Yapılması: Görüşme; görüşmeci ve katılımcı arasında gerçekleşen, katılımcının deneyim ve görüşü hakkında bilgi edinma amaçlı bir süreç olarak açıklanabilmektedir (DeMarrais, 2004: 55). Nitel araştırma da görüşme tekniği temel veri toplama araçlarından birisidir ve bireyin gerçekliğe ilişkin algılarına, düşüncelerine

ve anlamlandırmalarına aşına olmanın ve başkalarını anlama noktasında güçlü bir yöntemdir (Punch, 2005: 165).

Görüşmenin nihai amacı görüşülen bireyden özgün bilgi toplamaktır. Araştırmacı katılımcının aklında bulunan şeyleri öğrenmek ister (Patton, 2002:340-341'den aktaran Merriam, 2013:86). Görüşme; gözlemlenilemeyen davranışların, duyguların ya da insanların etraflarındaki dünyayı nasıl ifade ettiklerini öğrenmek için gereklidir (Merriam, 2013: 86). Görüşmenin en yaygın türü bireysel, yüz yüze söz alışverişi şeklinde gerçekleşenidir (Punch, 2005: 165). Görüşmenin katılımcı bireyler ile yüz yüze yapılması verilerin elde edilmesinde belirginlik sağlamak ve konunun daha iyi açıklanması için yeni soruların sorulmasına olanak tanımaktadır (Seyidoğlu, 2003: 37). Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Ayrıca demografik değişkenlerle ilgili bilgi almak için tam yapılandırılmış sorular da kullanılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerin niteliğini etkileyen bir etken de görüşmelerin yapılacağı yer ve ortamlardır. Katılımcılar, görüşme ortamının kendileri için rahat, serbest ve güvenli olmasını isterler. Görüşme yapılacak ortamlarda bu noktalara dikkat edilmemesi ve bu doğrultuda önlemlerinin alınmaması, yapılacak görüşmelerin kesintiye uğramasına ya da görüşmeye hiç başlanılamamasına sebep olabilir (Creswell, 2018). Bu bağlamda görüşmelerin, katılımcı bireylerin kendilerini rahat ve güvende hissedebilecekleri ortamlarda, yine kendi belirleyecekleri tarih ve saatlerde yapılmasına özen gösterilmiştir.

Görüşmeler katılımcıların evlerinde ya da görüşmeyi tercih ettikleri, kendilerini rahat ifade edebilecekleri sessiz alanlarda yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Olumsuz etkiler bırakabilecek yerlerden uzak durulmuştur. Görüşmeler önceden plânlandığı için yer değişikliği dışında herhangi bir sorunla karşılaşılmamıştır. Yaşanan pandemi süreci sebebi ile görüşmek istemeyen, görüşmek için farklı bir ortamı talep eden hak sahibi bireylerin istekleri doğrultusunda hareket edilmiştir. Bazı hak sahibi bireyler görüşmeyi yalnız yapmayı kabul etmemiş ve aile üyelerinden bir kişinin yanında bulunmasını istemişlerdir. Katılımcıların verdikleri yanıtların derinliği göz önüne alınarak çalışma grubu on dört kişi olarak belirlenmiştir. Görüşme formundaki sorular katılımcılardan daha ayrıntılı bilgiler alabilmek için çeşitli sonda sorularla desteklenmiştir. Görüşmelerde, araştırma sorusuna odaklanılmış ve afet sonrası iyileştirme sürecinde iskân yöntem tercihlerinin katılımcıların bakış açısından aydınlatılması amaçlanmıştır.

Mülakat yoluyla elde edilen verilerin kayıt altına alınmasında esasında iki yöntem tercih edilmektedir: Bunlar; yazılı not alma ve ses kayıt cihazlarıyla görüşmeyi kaydetme yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 153). Görüşmeler esnasında veriler,

katılımcı bireylerden izin alınmak suretiyle ses kaydı ve not alınarak toplanmıştır. Her katılımcı ses kayıt cihazı kullanımına izin vermediğinden bazı görüşmeler not alınarak kayıt altına alınmıştır. Yapılan görüşmelerin süresi 45-65 dakika arasında değişmiştir. Katılımcıların 12'si ile bir görüşme yapılmış, 2 katılımcı ile iki ayrı görüşme yapılmıştır.

Görüşmeler katılımcıların onayı ile kaydedilmiş ve analiz için deşifre edildikten sonra tekrar katılımcılara iletilerek düzeltmek istedikleri, eksik ya da yanlış ifade ettiklerini düşündükleri kısımları gözden geçirmeleri talep edilmiştir. Sonunda gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra katılımcıların onayladıkları deşifreler değerlendirme sürecine tabi tutulmuştur. Çalışmada kullanılan ses kayıt cihazı araştırmacıya ve araştırma sürecine kayda değer kolaylıklar sağlamıştır. Verilen yanıtları kayıt altına alma ve dinleme noktasında büyük kolaylık sağlayan ses kayıt cihazı, görüşme detaylarını kaçırmaya ya da unutma şüphesini de ortadan kaldırmıştır. Katılımcılardan ismen bahsedileceğine dair onay alınmaması sebebi ile rumuz adlar atanmıştır. Veri toplama ve döküm sürecinde katılımcıların gerçek isimleri analiz sürecinde ise rumuz adları kullanılmıştır. Görüşmeler başlamadan önce her katılımcıdan sözlü izin alınmıştır ve katılımcılara açıklamalar yapılmıştır (Ek-2: Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu)

1. Uygun görmeniz halinde görüşme esnasında ses kayıt cihazı kullanılacaktır.
2. Kişisel bilgi ve görüşlerinizin gizliliği araştırmacı ile sınırlı kalacaktır.
3. Veriler araştırmanın amacı dışında kesinlikle veri olarak kullanılmayacaktır.
4. Veri toplama aşamasından sonra tüm dokümanlarda gerçek isminiz yerine rumuz adınız kullanılacaktır.

Araştırmacı tarafından literatür taraması ve katılımcı ön görüşmeleri değerlendirilerek yarı yapılandırılmış görüşme formu ile araştırma problemi ile ilgili tüm boyutların ve soruların kapsanması ve güvence altına alınması hedeflenmiştir. Çalışmanın amaçlarına uygun verilerin toplanması için, çalışmanın odak noktası ile ilgili derinlemesine bilgiler verilerek katılımcıların konudan uzaklaşmamları konusunda da görüşme esnasında yer yer müdahalelerde bulunulmuştur. İlk görüşmelerde, görüşmenin sınırlandırılmasında zorluklar yaşansa da daha sonraki görüşmelerde deneyim kazanma ile bu sorun ortadan kalkmıştır. Ön denemenin yapılması bu noktada kolaylık sağlamıştır.

Görüşmeye katılımda tedirgin ve çekingen davranan katılımcıların detaylı bilgiler vermeleri için konuşmaya teşvik edilmesi sağlanarak araştırmanın amacına uygun dikkatlerini çekebileceği düşünülen sorulara geçilmiş ve motivasyonları sağlanmıştır. Tüm katılımcılar görüşmeleri kendi arzuları ile sonuna kadar devam ettirmişlerdir.

Görüşmelerin mümkün mertebe sohbet havası içinde geçmesine özen gösterilmiştir. Katılımcıların, özellikle yaşadıkları afetleri ve iskân süreçlerine yönelik ifadelerinde duygu yoğunluğu yaşadıkları, ara sıra öfkelenedikleri/üzüldükleri görülmüştür. Bu durumlarda, görüşmeye ara verilmesi teklif edilmiş ancak katılımcılar devam etmek istediklerini, görüşmenin iyi geldiğini, konuşmaya ve anlaşılmaya ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Görüşmelerin sonunda katılımcılara bahsi geçen konulara ilave etmek isteyecekleri bir şeyin var olup olmadığı sorulmuş ve son olarak bilimsel faaliyetlerin yürütülmesine sağladıkları özverili katkılarından dolayı teşekkürler sunulmuştur. Bazı katılımcılar, iskân yöntemleri ile ilgili bilgi almak istediklerini belirtmiş, görüşme sonunda yapılan bu bilgilendirmeler veri setine dahil edilmemiştir.

Görüşmelerden elde edilen ses kayıtları yazıya dökülerek tüm ifadelerin bütünselliği görülmüştür. Toplam on dört katılımcıdan toplanan veri seti, yaklaşık 16 saatlik ses kaydının yazılı metne dönüştürülmesiyle oluşturulmuştur. Nitel veri seti tamamlandıktan sonra veri çözümleme sürecine başlanmıştır. Görüşme verilerinin özgünlüğünün korunması amacıyla katılımcıların ifadelerine doğrudan alıntılar yapılarak yer verilmiş, araştırmanın aktarılabilirliği ve teyit edilebilirliği için gerekli olan bilgiler aktarılmaya çalışılmıştır. Görüşmelerin dokümantasyonu sonucunda toplamda 83 sayfa ve 32.616 sözcük veri elde edilmiştir. Ses kayıtlarının yazımı görüşmelerin ardından bilgisayar ortamında yapılmış, genel bir yargıya varana kadar her biri birçok kez okunmuştur. Her bir okumada olası kodların neler olabileceğine ilişkin fıkırsel altyapı oluşturulmuştur. Görüşmelerden elde edilen kayıtlar, araştırmacı tarafından içerikleri değiştirilmeden deşifre edilmiştir. Deşifreler yapılırken şive kullanılarak ifade edilen bazı kelimelerde düzeltmeler yapılmıştır. Sık tekrarlanan, “yani”, “işte” gibi ifadelerin sayısı azaltılarak yazılmıştır. Katılımcıların duygusal dışavurumları parantez içinde (ağlıyor), (gülüyor) şeklinde belirtilmiştir.

Görüşme yapılmasında izlenen aşamalar şu şekildedir;

1. Katılımcının gönüllü katılımının sağlanması
2. Katılımcılar ile görüşme yapmak için randevu alınması
3. Araştırmacının kendisini tanıtmaması ve çalışmanın amacını katılımcıya açılması
4. Görüşmelerin gizli tutulacağı, istedikleri zaman görüşmeyi bırakabileceklerinin belirtilmesi
5. Görüşmelerin akışı ve katılımcının konuşmasının akıcılığının engellenmemesi amacıyla kayıt cihazı kullanılacağı belirtilmesi
6. Araştırmacının görüşme formundaki soruları katılımcıya yöneltmesi

7. Araştırmacının katılımcıların cevaplarını verirken kendisine yöneltilen soruları cevaplaması ve buna göre katılımcıların cevaplarının alınması

8. Katılımcıya araştırmaya katkı sağladığı için teşekkür ederek görüşmenin sonlandırılması

4.7. Verilerin Analizi

Nitel araştırmada analiz anlamın derinliğiyle uğraşmaktır (Patton, 1985). Literatürde farklı nitel veri analizi yaklaşımları bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan hangisinin tercih edileceği noktasında ise, araştırma konusu, yöntemi, deseni ve çalışma grubu etkili olabileceği gibi araştırmacıların şahsi tercihleri ve kendilerine sunulan imkânlarla da yakından ilgilidir (Dawson, 2016: 92; Punch, 2016: 187). Moustakas (1994) çalışmasında, veri analizini dar kapsamlı analiz birimlerinden başlayan ve daha geniş birimlere doğru ilerleyen ve sonrasında bireylerin “neyin” “nasıl” deneyim ettiklerinin detaylı betimlendirilmesine doğru ilerleyen sistematik bir süreç olduğunu belirtmektedir (Moustakas, 1994). Polkinghorne (1989) ise katılımcıların ortak deneyimlerine odaklanan ve temel, değişmez yapı yani “öz” olduğundan bahsetmektedir (Polkinghorne, 1989).

Nitel araştırmalarda veri analizi; verilerin hazırlanıp organize edilmesini, kodlanmasını ve kodların bir araya getirilerek temalara indirgenmesini, daha sonra verilerin şekiller, tablolar ya da bir tartışma şeklinde sunulmasını kapsamaktadır (Creswell, 2018: 51-52). Bu çalışmada elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri çerçevesinde incelenmiştir. Betimsel analiz, elde edilen verilerdeki temaların belirlenmesi, analiz edilmesi ve raporlanması için kullanılan bir yöntem olup verilerin en küçük boyutlarda düzenlenmesini ve betimlenmesini sağlamaktadır (Boyatzis, 1998: 100-103). Betimsel analizin aşamaları aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır (Braun ve Clarke, 2016):

1. Veriye aşına olunması, verinin yazıya geçirilmesi ve tekrar tekrar okunması
2. İlk kodların oluşturulması
3. Kodların temalar altında toplanması
4. Her temanın açıkça tanımlanması ve isimlendirilmesi
5. Çarpıcı alıntılarının seçilmesi, verilerin analiz edilerek araştırma sorusu ile ilişkilendirilmesi ve
6. Analizlerin raporlaştırılması

Veri seti farklı zaman dilimlerinde, aralıklı ve aralıksız olarak defalarca okunmuştur. Bu okumalarda, sınıflamaya yönelik çıkarsamalar oluşturulmuştur. Veriler

kodlama yöntemiyle bazen paragraf paragraf bazen cümle cümle kodlama yapılarak yeni bir kategori çıkmayana kadar kategorilere ayrılmıştır. Bu ilk düzey kategoriler yeniden düzenlenerek daha soyut bir kategorileştirme düzeyine geçilmiştir. Tümevarımcı bir yaklaşımla, önceden belirlenen bir kod içeriği olmadan ifadelerin özüne bağlı kalınarak yapılan kodlamalarda ifade sıklığına dikkat edilmiş ve kodlar bir araya getirilerek benzerlikleri, farklılıkları incelenmiş ve nihai kodlara ulaşılmıştır. Tümevarımsal olarak oluşturulan kodlar, yeniden düzenlenerek kategorilerin altına yerleştirilmiştir. Böylece doğrudan kategorilerin içerisine kodlama yapmak yerine, kategorilerin veriden hareketle oluşması sağlanarak görüşmelerde beliren tüm düşünce ve yorumların temsiliyeti sağlanabilmiştir.

Bu çalışmada verilerin betimsel analizi araştırmanın alt problemleri doğrultusunda yapılmış, her bir veri setindeki hak sahibi bireylerin cevaplarından alıntılara da sıklıkla yer verilmiştir. Araştırma alt soruları odağından ifadelere ilişkin görüşler odağında genel bir yapı oluşturulmuştur. Söz konusu alt sorulara göre “iskân sürecinin olumlu/olumsuz yönleri, iskân yöntemi tercihinin yaşam koşullarına etkisi ve iskân sürecinde ihtiyaç ve beklentiler olmak üzere 3 tema belirlenmiştir. İskân sürecinin olumlu/olumsuz yönleri teması altında üç kategori ve toplam 23 kod, iskân yöntemi tercihinin yaşam koşullarına etkisi teması altında 3 kategori ve toplam 12 kod, iskân sürecinde ihtiyaç ve beklentiler teması altında 3 kategori ve toplam 30 kod belirlenmiştir.

Araştırmanın alt sorularına göre ulaşılan temalar Tablo 7’de verilmektedir.

Tablo 7. Araştırmanın alt sorularına göre ulaşılan temalar

Alt sorular	Temalar
Hak sahibi bireylerin tercih ettikleri iskân yöntemi ile ilgili duygu ve düşünceleri nelerdir?	
Hak sahibi bireylerin seçtikleri iskân yöntemi ile karşılaşılan sınırlılıklar arasında ilişkiler var mıdır?	İskân sürecinin olumlu/olumsuz yönleri
Hak sahibi bireylerin seçtiği iskân yönteminin avantaj ve dezavantajları nelerdir? (Hak sahipleri iskân yöntemlerinin avantajlarını ve dezavantajlarını nasıl algılar?)	
Hak sahibi bireylerin iskân yöntem tercihlerini etkileyen faktörler nelerdir?	İskân sürecinde ihtiyaç ve beklentiler
Hak sahibi bireylerin seçtikleri iskân yöntemi ile memnuniyet durumları arasında ne tür ilişki(ler) vardır?	
Hak sahibi bireylerin iskân yöntem tercihlerini etkileyen farklı durum ve koşullar var mıdır?	İskân yöntemi tercihinin yaşam koşullarına etkisi
Hak sahibi bireylerin seçtikleri iskân yöntem tercihleri ile ekonomik, sosyal ve güvenlik durumları arasında ilişki var mıdır?	

Nitel araştırmada; araştırmacının, toplanan verilerin özelliklerinden yola çıkararak ve var olan veri analiz yöntemlerini gözden geçirerek kendi araştırması için bir veri analiz planı oluşturması beklenmektedir (Yıldırım ve şimşek, 2016: 237). Bu doğrultuda analiz sürecinde takip edilen adımlar aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir.

1. Bilgisayar ortamına aktarılıp metin haline dönüştürülmüş olan yani düzenlenmiş olan ham veriler öncelikli olarak belirtilen sorular ve içerik açısından değerlendirilerek cümleler halinde anlamlı hale getirilmiş ve MAXQDA 2020 programına aktarılmıştır. MAXQDA programı elde yapılan analizlere göre verilerin daha sistematik bir şekilde c z mlenmesini sağlamaktadır (Kuckartz ve R diker, 2019). MAXQDA 2020 Programı ile c z mlleme sürecinde belirlenen kod, kategori ve temaların değiştirilebilmesi yöntemsel açıdan gerekli olan esnekliği destekleyerek verileri okuyucunun anlayabileceği şekilde tanımlamayı, açıklamayı ve sunmayı kolaylaştırmıştır.

2. Anlamlı hale getirilmiş olan verilere yönelik olarak her bir cümleyi temsil edilebilecek şekilde anahtar kavramların meydana getirilmesi sağlanmıştır. Bu anahtar kavramların açık kodlar şeklinde belirtilmesi hususuna dikkat edilmiştir.

3. Anahtar kavramlar arasında benzerlik ve farklılıklara göre kodların isimlendirilmesi sağlanarak açık kodlama sistemi tamamlanmıştır. Elde edilen kodların ortak bir başlık altında toplanabilir oluşu göz önüne alınarak temaların oluşturulması sürecine geçilmiştir.

4. Araştırmacı ve bir uzman tarafından bağımsız olarak ayrı ayrı oluşturulan temalar ve kodlara bağlı olarak analizi sağlanmış olan veri bütünlüğü katılımcılara tekrardan sunulmuş ve değiştirmek ya da eklemek istedikleri hususlara bağlı olarak onay işlemi tamamlanmıştır.

5. Raporlaştırma sürecinde betimlemeler yapılmış ve bulgular açıklanarak yorumlanmıştır. Metin içerisinde katılımcı ifadelerinden alıntılara yer verilmiş ve ifadelerin sonuna katılımcıya ait rumuz isim atanmıştır. Bulguların  rg tlenmesinde ilişkiler açıklanmış, neden-sonuç ilişkisi kurulmuş, bulgulardan sonuçlar çıkartılmış ve bütüncül bir anlam oluşması sağlanmıştır. Bu aşamada kayıtlar araştırmacı tarafından yeniden okunmuş ve raporda hangi alıntıların yer almasının uygun olabileceğine karar verilmiş ve ilgili görsellerle sonuçlandırılmıştır.

4.8. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği

Nitel araştırma yönteminde geçerlilik ve güvenirlik konularında i  güvenirliğe karşılık tutarlılık, dış güvenirliğe karşılık teyit edilebilirlik ifadeleri; yine i  geçerlik

yerine inandırıcılık ve dış geçerlik yerine ise aktarılabirlik ifadeleri kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nitel araştırma yönteminde araştırmacının araştırdığı olguyu olduğu şekli ile olabildiğince yansız bir şekilde gözlemesi geçerlik olarak ifade edilmektedir. Geçerliğin önemli ölçütleri arasında toplanan verilerin ayrıntılı şekilde rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığı yer almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Geçerlik iç ve dış geçerlik olarak ele alınmaktadır. Dış geçerlik elde edilen sonuçların benzer gruplara ya da ortamlara aktarılabirliği (LeCompte ve Goetz, 1982'den aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2006); iç geçerlik ise araştırma bulgularının dış dünyadaki gerçekliğe uyup uymadığı ile ilgilidir (Merriam, 2013: 203).

Güvenirlik araştırma sonuçlarının tekrar edilebilirliği ile ilgilidir. Güvenirlik iç ve dış güvenilirliği olarak ele alınmaktadır. Araştırma sonuçlarının benzer ortamlarda elde edilebilirliği dış güvenilirlik olarak ele alınırken farklı araştırmacıların aynı verilerle aynı sonuçlara ulaşp ulaşamayacağı ise iç güvenilirlik ile ilgilidir (LeCompte ve Goetz, 1982' den akt. Yıldırım ve Şimşek, 2006). İnandırıcılık ve aktarılabirliği sağlama yönünde atılan adımlarda öncelikle literatür incelenerek konu ile ilgili oluşturulan kavramsal çerçeve doğrultusunda görüşme formu geliştirilmiştir. Yapılan görüşmeler yazılı hale getirildikten sonra dökümler ifadelerin doğru aktarıldığını teyit etmek amacı ile katılımcıların incelemesine sunulmuştur. Sonrasında uzman görüşü alınarak görüşlerin ve ifadelerin doğruluğu sınanmaya çalışılmıştır. Veri toplama aracı literatüre dayandırılarak hazırlanmış ve böylece veri toplama aracı ile literatür arasında tutarlık sağlanmıştır. Veriler, katılımcıların yaşadıkları yerde yüz yüze görüşmeler ile ayrıntılı ve derinlemesine bir şekilde toplanmıştır. Bireylerin sözlü onamları alınarak ses kayıt cihazına kayıt yapılmıştır.

Görüşme sırasında katılımcıların farklı görüş ve deneyimlerini paylaşmalarına izin verilmiştir. Görüşme sırasında, yanlış anlamalara sebebiyet vermemek adına zaman zaman katılımcıların açıklamaları “... söylediklerinizden ... anlıyorum” “.....şekilde mi ifade etmek istediniz” şeklinde geri bildirim yapılarak teyit edilmiştir. Araştırma sonuçları, alıntılar ile birlikte verilmiştir. Raporlaştırmada süreç ayrıntılı olarak aktarılmaya çalışılmıştır. Araştırma süresi boyunca elde edilen tüm veriler, araştırmacı ve nitel araştırma yöntemlerinde uzman olan bir öğretim üyesi tarafından değerlendirilerek ayrı ayrı kodlanmış ve tüm kodlamalar arasında genel olarak görüş birliği sağlanılmıştır.

Tutarlılık ve Teyit Edilebilirliği sağlama yönünde atılan adımlarda ise araştırmacı öncelikle araştırma sürecindeki rolünü ve yaşadığı güçlükleri açık bir şekilde belirtmiştir. Araştırmanın katılımcıları, araştırma ortamına ilişkin özellikler ve

çalışmada elde edilen veriler olduğu gibi ifade edilmiştir. Görüşülen her katılımcı için görüşme kodlama anahtarları oluşturulmuş ve sonrasında kodlamalar afet alanında uzman öğretim üyesine sunularak uygun/uygun değil şeklinde görüş belirtmesi istenmiştir. Araştırmanın güvenilirliği sağlandıktan sonra, veriler için belirlenen kategori ve kodlar tekrar gözden geçirilerek son hali verilmiştir. Ardından kategori ve kodlara göre veriler betimlenmiş ve doğrudan alıntılar ile desteklenmiştir.

Görüşme formunun içerik geçerliğini belirlemek amacıyla alanda uzman iki kişi soru maddelerini incelemiş ve soruların açık ve anlaşılır şekilde ifade edilip edilmediği, araştırılan konuyu kapsayıp kapsamadığı kontrol edilerek forma son şekli verilmiştir. Sonuç olarak soru maddelerinin geçerliği saptanmış ve sorular araştırmanın amacını gerçekleştirmede yeterli görülmüştür. Araştırma verilerinin tutarlı olması (iç güvenilirlik) için verilerin kontrolünü yapan bir okuyucu tarafından yazılı dokümanların nasıl yorumlandığı incelenmiştir. Araştırmanın tutarlılığını arttırabilmek amacıyla bulguların tamamı herhangi bir yorum yapılmadan okuyucuya sunulmuştur. Bulgularda tutarlılığı sağlamak amacıyla kategorileri oluşturan kavramlar kendi aralarında her bir kategorinin diğer kategori ile tutarlılığı dikkate alınarak anlamlı bir bütün oluşturup oluşturmadığı incelenmiştir. Ham verilerin analizi sırasında görüşmeye katılanlarla ikinci defa görüşme yapılması elde edilen sonuçlar inandırıcılık açısından incelenmiş ve tutarlılığa ilişkin olarak da katılımcı onayı sağlanmıştır. Toplanan veriler ayrıntılı rapor edilmiş ve araştırmacı sonuçlara nasıl ulaşıldığını açıklanmıştır. Veri toplama ve analiz yöntemi ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

Görüşmelerden elde edilen bulgularda verilen veriler yorum katılmadan sunulmuştur. Belirli konudaki sonuçlar yorumlanırken en az iki veri kaynağından yararlanılmıştır. Araştırma sonuçları yapılan benzer araştırmalar ile karşılaştırılmış ve alan yazın ile desteklenerek raporun tartışma bölümünde ifade edilmiştir. Veriler nesnel olarak yazılarak analiz öncesinde aralıksız iki kez, aralıklı olarak da 4-5 kez de okunarak olay ve olguların yapısı tam olarak anlaşılmaya çalışılmıştır. Yazılı dökümler, veri toplama aracı, ses kayıtları ve kodlama sürecinde oluşturulan tüm dosyalar kayıt altına alınarak muhafaza edilmiştir. Çalışmada verilerin toplanması ve veri analizi süreci adım adım açıklanarak çalışmayı okuyan bireylerin benzer ortam ve süreçlere ilişkin bir anlayış oluşmaları sağlanmıştır. Araştırmanın sonunda ifade edilen genellemelerin bulgular sınırlılığında ve araştırma grubuna yönelik olduğu açıklanmıştır. Sonuç olarak elde edilen bulguların gerçekliğine, benzer yerlerde sonuçların geçerliğine, verilerin nesnel bir yaklaşımla toplandığına, süreçlerin kendi içlerinde tutarlı olmasına ve sonuçların nesnel bir biçimde ortaya konulduğuna dair

ispatlar ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu tez çalışmasında tüm bilim dallarında nitel araştırmanın çeşitli yaklaşımları ve veri toplama yöntemleri için kullanılabilir olan “Nitel Araştırmaları Raporlaştırma Standartları (SRQR)” ve “Kalitatif Çalışmaların Raporlanması İçin Konsolide Kriterler (COREQ)” kullanılmıştır.

4.9. Araştırma Sürecinde Yaşanan Zorluklar

Karşılaşılan farklı zorluklar ve yapılan tercihler sebebi ile bu araştırmanın bazı sınırlılıkları vardır. Araştırma süresince karşılaşılan başlıca zorluk, konutlarına yerleşen hak sahibi bireylere konutlarında ulaşma konusunda yaşanmıştır. Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğünden alınan konutlarına yerleşen hak sahibi bireylerin yer aldığı listeler doğrultusunda görüşmeler yapılmıştır. Listede yer alan hak sahiplerinin çoğunun konutlarında yaşamaması ve bir kısmının ise hayatta olmaması hak sahibi bireylere ulaşmayı güçleştirmiştir. Hak sahibi bireylerin çoğunun hasarlı konutunda yaşamaya devam etmesi sebebi ile hak sahibi oldukları konutlarda kişilere erişim sağlanamaması zaman kaybına sebep olmuştur. Ayrıca hasarlı evlerinde oturmaya devam eden bireylere çalışmanın amacı açıkça ifade edilmiş olmasına rağmen evleri ile ilgili hissettikleri korku ve tedirginlik sebebiyle görüşmeye ikna edilme aşamasında çok ciddi zorluklar yaşanmıştır. Veri doygunluğu sağlanmış olmasına karşın bazı hak sahibi bireylere ulaşamamış olması bazı deneyimlerin gözden kaçmasına sebebiyet vermiş olabilir. COVID-19 pandemisi sebebi ile birçok katılımcının sağlık yönünden yaşamış olduğu tedirginlik sebebi ile ya görüşmeyi kabul etmemeleri ya da yüz-yüze gerçekleştirilen görüşmelerde de maske ve mesafe tedbirleri sebebi ile samimi görüşme ortamının oluşturulmasında zorluklar yaşanmıştır. Bu durumun iletişimi ve cevapların samimiyetini engellememesi için azami önem gösterilmiş olmasına rağmen fark edilmeyen etkenlerin cevaplara etkisi olma durumu söz konusudur. Bir diğer zorluk araştırma konusu gereği bazı hak sahibi bireylerin iskân sürecinde yaşamış olduğu olumsuzlukların çoğunu sözlü ve tepkisel anlamda yansıtmış olmalarıdır. Yine konu gereği katılımcıların siyaset ve yönetsel konulara dair çok fazla konuşma isteği duymaları katılımcıları konunun odak noktasında tutma konusunda araştırmacıya zorluklar yaşatmıştır.

4.10. Etik Açıklamalar

Nitel araştırmalarda yapılan görüşmeler, araştırmacı ve katılımcı arasında gizli kalmalı ve bu durum araştırmacı tarafından gerekirse yazılı olarak güvence altına alınmalıdır. Bu durum araştırmaya katılan bireyleri rahatlatmak ve asgari güven

ortamını temin etmek bakımından önem taşımaktadır. Araştırmacı, ancak bu şekilde bir ortamda detaylı ve tatmin edici verilere ulaşabilmektedir (Dawson, 2016). Bu bağlamda yapılan görüşmelerin güvenilirliğini sağlamak amacıyla katılımcılara Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu (Ek-2) imzalatılmış, kendilerine elde edilecek verilerin sadece bu çalışma için kullanılacağına dair teminat verilmiştir. Ayrıca yapılacak görüşmelerin (ses kayıt cihazıyla) kayıt altına alınması noktasında katılımcılardan izin alınmış ve görüşmenin gizliliğine dair açıklamalar yapılmıştır.

Çalışmada etik kurallar gereğince, araştırmanın yapılması planlanan kurumlardan araştırma sürecinde veri toplayabilmek için araştırmacının bilimsel araştırma iznini ve etik kurul onay belgesini almasını gerektirmektedir. Bu durum sebebi ile araştırmacının lisansüstü eğitimini yürütmekte olduğu Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan 2021/6 sayı ile etik onay alınmıştır. Ayrıca çalışma alanı olan Trabzon ilçeleri ve merkezinde ikamet eden hak sahipleri ile görüşme yapılması için Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğünden 24.01.2017 tarihinde gerekli kurumsal izin alınmıştır (Ek 3). Diğer etik konular, çalışmada yer alan katılımcıların kimliklerini gizleme ve güvenliklerini sağlamak için yapılan işlemlerdir. Tüm katılımcılar çalışmanın amacı, önemi ve katılımı gönüllük hakkında bilgilendirilmiştir. Kaydedilecek görüşmeler için katılımcılardan sözlü onam alınmıştır ve ses kayıt cihazına kaydedilerek görüşmelere başlanılmıştır. Katılımcıların gizliliği için ses kayıtlarında ve görüşme metinlerinde kodlamalar rumuz isimler verilerek yapılmıştır. Araştırmanın, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nde doktora tezi olarak ulusal bir doküman olarak yer alacağı bilgisi verilmiştir. Görüşme nedeniyle katılımcıya herhangi bir zarar gelmeyeceği, katılımı gönüllülüğün esas olduğu ve istenildiği zaman görüşmenin sonlandırabileceği ya da çalışmadan çıkabileceği belirtilmiştir. Verimli ve etkili bir görüşme yapılabilmesi için uygun fiziksel ortam ve şartlar sağlanmaya çalışılmıştır.

4.11. Araştırmacının Rolü

Araştırmacı “Afet Sonrası İyileştirme Çalışmaları Kapsamında İskân Politikalarının Hak Sahipleri Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı araştırmasında fenomenoloji çalışmaları ile ilgili literatürü incelemiş, fenomenoloji çalışmasının nasıl planlanacağı, veri kaynakları, veri türleri, veri toplama araçları, analizi, yorumlama ve raporlaştırma süreçleri ile ilgili bilgiler edinerek fenomenoloji desenini kullanmıştır. Veri toplama aracını hazırlayarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında alan uzmanlarının görüşlerine başvurmuştur. Araştırmacı fenomenoloji çalışmasının

uygulamasının ne şekilde yapılacağını belirledikten sonra 01.02.2021-01.07.2021 tarihleri arasında yarı yapılandırılmış görüşmeler yaparak veri toplama sürecini tamamlamıştır. Araştırmacı araştırma sürecinde ortama ve verilen cevaplara herhangi bir müdahalede bulunmamış doğal ortamın yapısını bozmamaya özen göstermiştir. Araştırmacı çalışma süreci ve araştırma raporunun yazılmasında araştırma etiğine uygun davranmaya özen göstermiştir.

5. BULGULAR

Araştırmanın bulguları iki bölüm altında sunulmuştur. İlk bölümde hak sahibi bireylerin demografik ve iskân bilgi durumu özellikleri verilmiştir. İkinci bölümde hak sahibi bireylerin tercih ettikleri iskân yöntemi ile yaşadığı deneyimlerden ortaya çıkan temalar, kategoriler ve kodlar ile yaşanan fenomen açıklanmıştır.

5.1. Hak Sahibi Bireylerin Demografik ve İskân Bilgi Durumu Özellikleri

Araştırmaya 14 katılımcı katılmış olup katılımcıların tamamı erkektir. Katılımcıların 12'si evli olup biri boşanmıştır. Katılımcılardan 1'i 40-45 yaşları arasında, 1'i 46-50 yaşları arasında, 2'si 51-55 yaşları arasında, 4'ü 61-65 yaşları arasında, 3'ü 66-70 yaşları arasında, 1'i 71-75 yaşları arasında, 1'i ise 76-80 yaşları arasındadır. Katılımcılardan 7'si ilkokul, 2'si ortaokul, 5'i lise mezunudur. Katılımcıların 4'ünün geliri giderine denk, 10'unun ise geliri giderinden azdır. Katılımcılardan 3'ü Evini Yapana Yardım, 3'ü TOKİ, 8'i ise Toplu Konut (İhaleli) iskân yöntemini tercih etmiştir. Hak sahibi olmadan önce ve sonra yaşanan yere baktığımızda katılımcıların 2'si aynı yerde 12'si farklı yerlerde yaşamaktadır. Katılımcıların 5'i heyelan, 8'i sel ve 1'i sel ve heyelan afetinden dolayı evlerini kaybederek hak sahibi olmuşlardır. Katılımcılardan 1'i 1992 yılında, 2'si 1995, 1'i 2002, 1'i 2004, 1'i 2007, 1'i 2009, 2'si 2010, 2'si 2019, 3'ü 2020 yılında hak sahibi olarak konuta yerleşmişlerdir. Katılımcıların 2'si evde tek, 6'sı 2 kişi, 3'ü 3 kişi, 2'si 4 kişi, 1'i ise 6 kişi yaşamaktadır. Katılımcıların hak sahibi olmadan önce ve olduktan sonra yaşanan yer değişikliğine bakıldığında 10'u yer değiştirmiş, 4'ü değiştirmemiştir. Katılımcıların hepsi afet sürecinden önce süreçle ilgili bilgilerinin olmadığını bildirmişlerdir. Katılımcıların 8'i süreçle ilgili bilgilendirilmediklerinden, 4'ü yeterli bilgilendirildiklerinden, 2'si ise yetersiz bilgilendirildiklerinden bahsetmişlerdir. Katılımcıların 3'ü 1992-1995 yılları arasında, 2'si 2002-2005 yılları arasında, 5'i 2007-2010 yılları arasında, 4'ü ise 2019-2020 yıllarında hak sahibi oldukları konuta yerleşebilmişlerdir.

Hak sahibi bireylere ait demografik ve iskân bilgi durumu özelliklerine ait bilgiler Tablo 8'de ifade edilmektedir.

Tablo 8. Katılımcılara ilişkin tanımlayıcı bilgiler

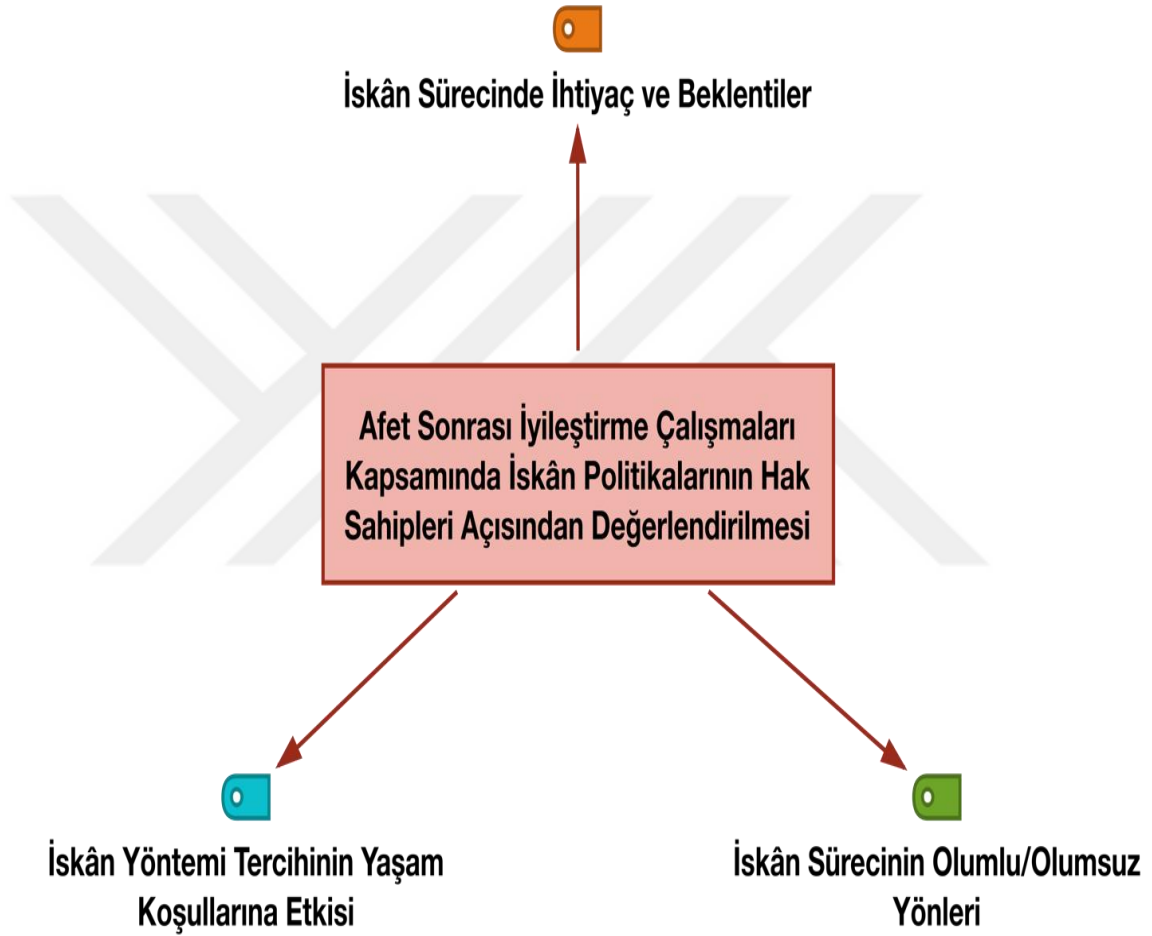
Belge adı	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Meden Durum	Yaş	Meslek	Gelir Durumu	Hak Sahibi Olmadan Önce ve Sonra Yaşanan Yer	Sonucunda Hak Sahibi Olunan Afet Olayı	Hak Sahibi Olarak Konuta Yerleşile Tarih	Tercih Edilen İskı Yöntemi	Evde Yaşayan Kişi Sayısı	Hak Sahib Olmadan Önce Olduktan Sonra Yaşanan Yer Değişikliği	Kişinin Süreçle İlgil Bilgi Yeterliliği	Kurumlar Tarafından Bilgilendirme Yeterliliği	Hak Sahibi Olunan Tarih
K1	Erkek	Lise	Evli	76-80	Emekli	Gelir Gider Denk	Farklı	Sel	2007-2010	Toplu Konut (İhaleli)	2 Kişi	Değişme	Bilgi Sahibi Olmama	Yetersiz Bilgilendirme	2007-2010
K2	Erkek	İlkokul	Evli	61-65	Serbest Meslek	Gelir Giderden Az	Farklı	Heyelan	2019-2020	TOKİ	1 Kişi	Değişme	Bilgi Sahibi Olmama	Bilgilendirilmeme	2019-2020
K3	Erkek	İlkokul	Evli	51-55	Emekli	Gelir Giderden Az	Farklı	Sel	2019-2020	Evini Yapana Yardım (EYY)	2 Kişi	Değişme	Bilgi Sahibi Olmama	Yeterli Bilgilendirme	2007-2010
K4	Erkek	Ortaokul	Evli	66-70	Serbest Meslek	Gelir Giderden Az	Aynı	Sel	2019-2020	Evini Yapana Yardım (EYY)	4 Kişi	Değişme	Bilgi Sahibi Olmama	Bilgilendirilmeme	2019-2020
K5	Erkek	Lise	Evli	66-70	Serbest Meslek	Gelir Giderden Az	Farklı	Heyelan	2002-2005	TOKİ	1 Kişi	Değişme	Bilgi Sahibi Olmama	Yeterli Bilgilendirme	2002-2005
K6	Erkek	İlkokul	Evli	71-75	İşsiz	Gelir Giderden Az	Farklı	Sel	1992-1995	Toplu Konut (İhaleli)	2 Kişi	Değişme	Bilgi Sahibi Olmama	Bilgilendirilmeme	1992-1995
K7	Erkek	İlkokul	Evli	66-70	Emekli	Gelir Gider Denk	Farklı	Sel	1992-1995	Toplu Konut (İhaleli)	2 Kişi	Değişme	Bilgi Sahibi Olmama	Yeterli Bilgilendirme	1992-1995
K8	Erkek	İlkokul	Evli	46-50	Serbest Meslek	Gelir Giderden Az	Farklı	Heyelan	2019-2020	TOKİ	2 Kişi	Değişmeme	Bilgi Sahibi Olmama	Bilgilendirilmeme	2019-2020
K9	Erkek	Ortaokul	Evli	51-55	Emekli	Gelir Giderden Az	Farklı	Heyelan	2007-2010	Toplu Konut (İhaleli)	3 Kişi	Değişmeme	Bilgi Sahibi Olmama	Bilgilendirilmeme	2007-2010

Tablo 8. (Devamı)

Belge adı	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Yaş	Meslek	Gelir Durumu	Hak Sahibi Olmadan Önce ve Sonra Yaşanan Yer	Sonucunda Hak Sahibi Olunan Afet Olayı	Hak Sahibi Olarak Konuta Yerleşilen Tarih	Tercih Edilen İskân Yöntemi	Evde Yaşayan Kişi Sayısı	Hak Sahibi Olmadan Önce Olduktan Sonra Yaşanan Yer Değişikliği	Kişinin Süreçle İlgili Bilgi Yeterliliği	Kurumlar Tarafından Bilgilendirme Yeterliliği	Hak Sahibi Olunan Tarih
K10	Erkek	İlkokul	Evli	61-65	Emekli	Gelir Giderden Az	Farklı	Heyelan	2007-2010	Toplu Konut (İhaleli)	2 Kişi	Değişmeme	Bilgi Sahibi Olmama	Bilgilendirilmeme	2007-2010
K11	Erkek	Lise	Evli	66-70	Emekli	Gelir Gider Denk	Aynı	Sel	2020	Evini Yapana Yardım (EYY)	4 Kişi	Değişme	Bilgi Sahibi Olmama	Yeterli Bilgilendirme	2019-2020
K12	Erkek	Lise	Evli	40-45	Güvenlik Görevlisi	Gelir Gider Denk	Farklı	Sel	2007-2010	Toplu Konut (İhaleli)	3 Kişi	Değişmeme	Bilgi Sahibi Olmama	Bilgilendirilmeme	2007-2010
K13	Erkek	İlkokul	Evli	61-65	İşçi	Gelir Giderden Az	Farklı	Sel	1992-1995	Toplu Konut (İhaleli)	2 Kişi	Değişme	Bilgi Sahibi Olmama	Yetersiz Bilgilendirme	1992-1995
K14	Erkek	Lise	Boşanmış	61-65	Emekli	Gelir Giderden Az	Farklı	Sel ve Heyelan	2002-2005	Toplu Konut (İhaleli)	6 Kişi	Değişme	Bilgi Sahibi Olmama	Bilgilendirilmeme	2002-2005

5.2. Afet Sonrası İyileştirme Çalışmaları Kapsamında İskân Politikalarının Hak Sahipleri Açısından Değerlendirilmesine Dair Bulgular

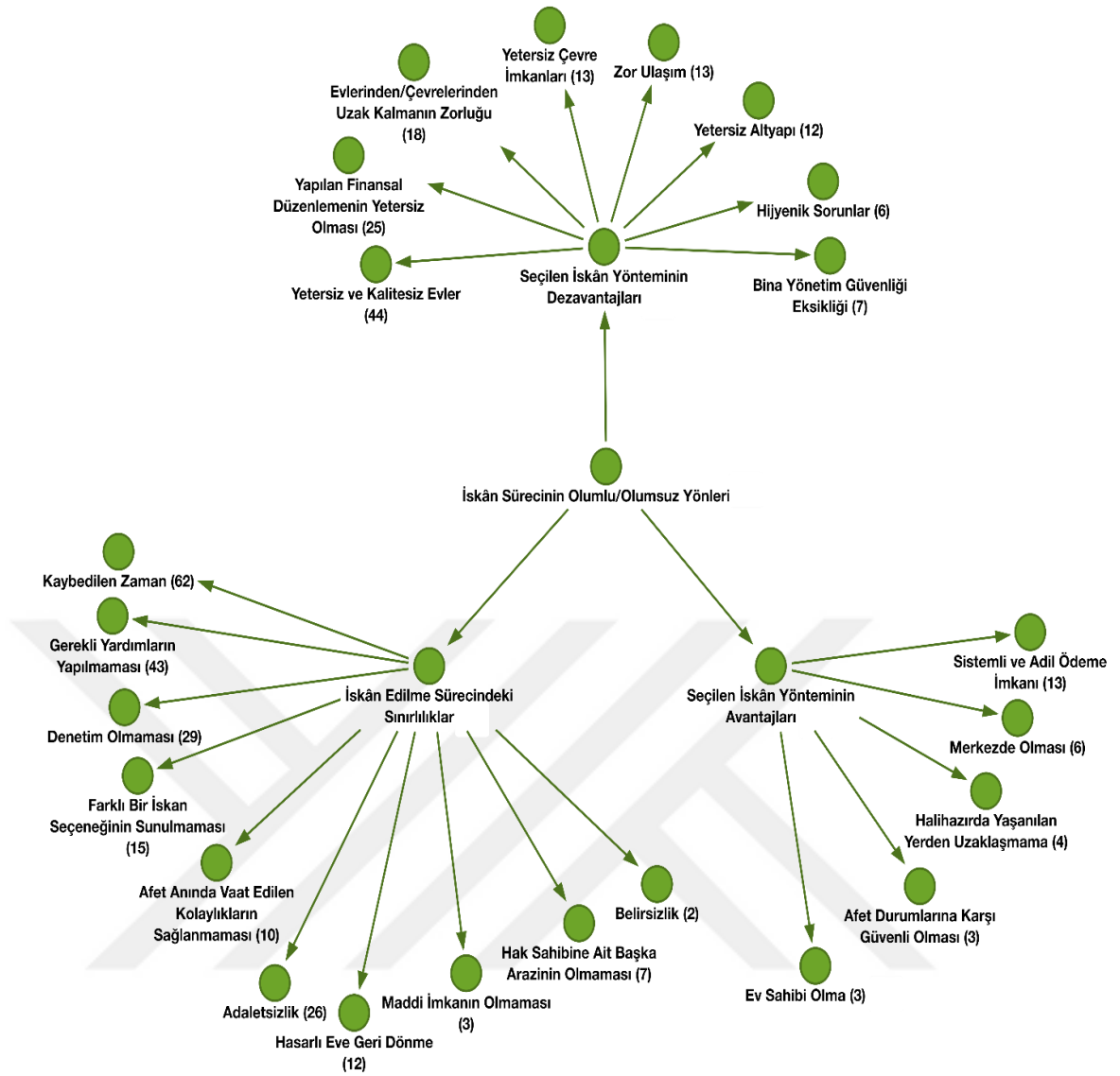
Araştırma problemlerine açıklık getirmesi adına yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular bu başlık altında sunulmuştur. Katılımcılar gizliliği korumak adına K1-K14 şeklinde numaralandırılmıştır. Araştırma Şekil 4’de görüldüğü üzere 3 ana tema altında toplanmıştır. Bunlar; iskân sürecinin olumlu/olumsuz yönleri, iskân yöntemi tercihinin yaşam koşullarına etkisi ve iskân sürecinde ihtiyaç ve beklentilerdir.

Şekil 4. Afet sonrası iyileştirme çalışmaları kapsamında iskân politikalarının hak sahipleri açısından değerlendirilmesi temalar gösterimi

5.2.1. İskân Sürecinin Olumlu/Olumsuz Yönleri

Araştırmanın ilk teması olan iskân sürecinin olumlu/olumsuz yönleri hiyerarşik kod alt kod bölümler modeli Şekil 5’te görülmektedir. İskân sürecinin olumlu/olumsuz yönleri teması 3 farklı kategori altında incelenmiştir. Bunlar; iskân edilme sürecindeki sınırlılıklar, seçilen iskân yöntemlerinin dezavantajları ve seçilen iskân yönteminin avantajlarıdır.

Şekil 5. İskân sürecinin olumlu/olumsuz yönleri teması hiyerarşik kod alt kod bölümler modeli

5.2.1.1. İskân Edilme Sürecindeki Sınırlılıklar

Katılımcıların ifadeleri iskân sürecinin olumlu/olumsuz yönleri temasında bulunan iskân edilme sürecindeki sınırlılıklar kategorisi 10 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; kaybedilen zaman, gerekli yardımların yapılmaması, denetim olmaması, adaletsizlik, hasarlı eve geri dönme, afet anında vaat edilen kolaylıkların sağlanmaması, belirsizlik, farklı bir iskân seçeneğinin sunulmaması, hak sahibine ait başka arazinin olmaması, maddi imkânın olmaması kodlarıdır.

İskân edilme sürecindeki sınırlılıklar kategorisinde katılımcılar *Kaybedilen Zaman* ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar iskân edilme sürecinde hak sahibi olup olmadıklarını öğrenmelerinin ve evlerine yerleşmelerinin çok uzun zaman

aldığından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K7, K11 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

Hak sahipliğinin belirlenmesi sürecinde ise zaman açısından evet biraz zaman geçti biz hak sahibi olana kadar ama ne yapalım. Aslında biraz değil çok uzun zaman geçti çok. Dedim ya yaşadık afeti hemen gel bak kim ne durumda hemen ona göre müdahale et. Yok tespiti yok evrakı yok imzayı derken zaman kaybediliyor. (K7, Toplu Konut (İhaleli))

Hak sahipliğinin belirlenmesi de belirlendikten sonra konutların yapım aşamasına başlayıp içine geçilen süreye kadar geçen tüm zamanın kısaltılması lazım. Çok uzun zaman geçiyor hala evlerine yerleşmeyen insanlar oluyor. (K11, EYY)

İskân edilme sürecindeki sınırlılıklar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Gerekli Yardımların Yapılmaması* olmuştur. Katılımcılar yerel kurumların mağdur bireylere yeterli ve gerekli yardımları yapmadığından ve devletin yeterince destek olmadığından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K7, K9 ve K12 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Ama biz böyle yardımlar görmedik. Kendi yağımızda yıllarca kavrulduk durduk. (K7, Toplu Konut (İhaleli))

Afeti yaşadık biz, bize dediler mi nerede kalacaksınız ne yapacaksınız, 65 m2 eve git hayatını sürdür diyorlar. Bana yine bu çevreden çok uzaklaştırmadan arazi imkânı sağlanmalı ki ben hayatımı devam ettireyim neden bana farklı şeyler sunmuyorsun ya bu ya bu, olur mu öyle benim imkânım yoksa suçum nedir (sınırlı bir ifade ile devam ediyor) ben kendi toprağında ev yapmak istiyorum ve buradan kopmak istemiyorum. Bana bunun için şans ver ya benim imkânım yoksa toprağım yoksa suç mu? (K9, Toplu Konut (İhaleli))

Bizim afeti yaşadıktan sonra toplu konuta geçiş süremiz yaklaşık iki yıl o süre zarfında biz yine hasarlı evimizde yaşamaya devam ettik. O zaman kimse gelip de burada durulmaz vb. deyip yardımcı olmadı, kira yardımı falan hiçbir şey yok zaten onları hiç söylemiyorum. (K12, Toplu Konut (İhaleli))

İskân edilme sürecindeki sınırlılıklar kategorisinde katılımcılar ayrıca *Denetim Olmaması* ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar devlet ve yerel kurumların hem afet öncesi ve sonrası hem de hak sahibi belirlenme sürecinde sürekli takip ve denetim yapmadığından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K9, K10 ve K12 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

Böyle olmaz tamam imkân sunmadın yolladın bizi toplu konuta bir kere geldin denetledin mi beni ya da yıllar geçti, sonuçta toprak da yer de değişiyor gel bak bir daha yap sondajını gönder devlet kurumlarından elemanlarını sen bize hasarlı evde oturmazsın diyorsun ama bizi o evde oturmaya itiyorsun çünkü başka şans bırakmıyorsun. Birde tamam buraya riskli bölge dedin gittin ama geri de illaki yine büyük bir afetin olmasını mı bekliyorsun yine yer yer kütle hareketleri oluyor ama ben bunu devletten gelenlere söyleyince diyorlar ki kendi imkânlarınız ile yapacaksınız benim güvenim falan kalmadı. Ben bu işlerin hükümete göre değiştiğine inanıyorum böyle olmamalı burada önemli olan insan ya (sınırlı bir ifade ile

devam ediyor) bir şeyler göstermelik olmaz. Hasarlı evinde duramazsın dediler e tamir edeyim o da olmaz dediler e sonra ben orada oturdum gelip de kimse çık demedi, yani denetim sorunu var. (K9, Toplu Konut (İhaleli))

Hem de geçen zaman içerisinde gelip inceleme yapılmadı belki artık o alan afet alanı değil olamaz mı yer de zemin de arazi de değişiyor sonuçta. (K10, Toplu Konut (İhaleli))

İnceleme yapmadan denetim yapmadan ev veremezsin. Küçük bir sarsıntıda oynayabilirler çünkü kargir evler, yani olabilir titreyebilir sarsılabilir, o dönem ki evler ile şimdiki bir mi şimdi evler beton daha dayanıklı yani heyelan bölgesi isek bu afeti yaşadıysak yerimizden bizi kopartmamak adına heyelana dayanıklı evler yapılmasına imkân verilebilirdi. (K12, Toplu Konut (İhaleli))

İskân edilme sürecindeki sınırlılıklar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Adaletsizliktir*. Katılımcılar yerel yönetimlerin özellikle muhtarların hak sahibi belirlenmesi sürecinde adil dağılım yapmadıklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1 ve K7 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Herkesin şartları, yaşam şekli, ihtiyaçları ve afet olayından yaşadıkları kayıp birbirinden farklı herkese aynı muamele yapılmamalı. (K1, Toplu Konut (İhaleli))

O dönem muhtar önüne ne geliyorsa yazdı aslında hak sahipliğini hak etmeyen çoğu kişi ev aldı. Evler o zaman için maliyetine verildi. Muhtar ne derse o idi yani bu olaylarda muhtarın yeri çok önemli. Muhtarsız hareket etme şansın yoktu ki kızım. Muhtar ile aran iyi ise işlerin yolunda gider değilsen kötü gider bu böyleydi o zaman. Asıl mağdur olana ev çıkmadı. Adaletli ev dağılımı olmadı. Devlete güveni sarstı bu durum tabi. (K7, Toplu Konut (İhaleli))

İskân edilme sürecindeki sınırlılıklar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Hasarlı Eve Geri Dönme* olmuştur. Katılımcılar merkezde yaşamakta zorlandıkları için ya da tercih ettikleri iskân yöntemine geçene kadar kalacak yerleri olmadığı için hasarlı evlerine geri döndüklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1, K8 ve K12 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Evimiz yıkılmadı ama oturulamaz dendi, afet konutlarında iki üç yıl yaşadım. Sonra geri döndüm. Evet hasarlı evime geri döndüm çünkü topu konutlarda daha fazla yaşamaya devam edemedim. Bize devlet kendiliğinden bize sormadan bizi iskana tabi tuttular. Bu köyden Hatay iline iskân eden kişi de çok fazladır. Eve durulmaz raporu verdiler ama nerde yaşayacağım yine aynı evimde yaşamaya devam ettim. Biliyorum doğru değil bu ama hayatıma devam edemiyorum kızım aşağıda (Toplu konutu kastediyor). İnsanların tarlası arazisi her şeyi bu köyde nasıl başka bir yerde yaşama imkânım olabilir ki. (K1, Toplu Konut (İhaleli))

Gelip bakıyorlar tespit ediyorlar eski hasarlı evinizde kalamazsınız diyorlar ama mecbur kalıyorsunuz çünkü herhangi bir kira ya da başka bir yardım yapılmıyor. (K8, TOKİ)

Bizim afeti yaşadıktan sonra toplu konuta geçiş süremiz yaklaşık iki yıl o süre zarfında biz yine hasarlı evimizde yaşamaya devam ettik. (K12, Toplu Konut (İhaleli))

İskân edilme sürecindeki sınırlılıklar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Afet Anında Vaat Edilen Kolaylıkların Sağlanmaması* olmuştur. Katılımcılar yerel yönetimlerin söz verdikleri yardımları yapmadıklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K2 ve K4 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

O dönem bizi buna mecbur edene kadar kira yardımı yapıp bizi güvenli bir yere geçmemizi sağlayabilirlerdi, yapmadılar. Afet anında şunu yapacağız bunu yapacağız vaatleri veriliyor ama sonra işler öyle olmuyor. Bir daha yeni konutuma 2019 yılında geçtim sen düşün gerisini (sinirli ve alaycı bir tavır sergiliyor) o dönem muhtar dilekçeleri hep engelledi bize bilgi de vermedi, düşünsene kızım köyün idaresi onda devleti temsil ediyor daha kime güveneceksin. (K2, TOKİ)

Her şey söylemde kalıyor milletvekilleri de geldi belediye başkanları da geldi kafadan söylendi bir şeyler oysa yazılı imzalı olsaydı belki de yapılacaktı, bir şeyler söylenildi ve lafta kaldı sonuçta birçok şey yapılmadı. Bir ay içinde en az 100 kişi geldiler hani nerde o adamlar biri dedi ki tuğlası benden biri dedi ki penceresi benden hani neredeler... (K4, EYY)

İskân edilme sürecindeki sınırlılıklar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Belirsizliktir*. Katılımcılar hak sahibi olma sürecindeki prosedürün açık bir şekilde yapılandırılmadığı için birçok belirsizlik olduğundan bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K7 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

Hak sahibi olacağımız zaman konusunda da bir belirsizlik olduğu için bekle bekle zaman geçiyor o konuda da bize tam bilgi verilebilirdi. (K7, Toplu Konut (İhaleli))

İskân edilme sürecindeki sınırlılıklar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Farklı Bir İskân Seçeneğinin Sunulmaması* olmuştur. Katılımcılar iskân yöntemi tercihinde başka bir seçenekleri olmadığından ve bu yüzden seçtikleri yöntemden memnun olmadıklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1, K6 ve K11 kodu katılımcılar şunlardan bahsetmişlerdir.

Kızım çok eski afetlerde bu iskân yöntemleri çok da sunulmadı bize ki çoğu şey zorunluluktaki. Bizim ilimizde arazi çok değil aslında olan da yerleşime açılacak kadar uygun değil o yüzden il dışına gönderilenler çok oldu ama mutsuzlar uyum sorunu yüzünden. (K1, Toplu Konut (İhaleli))

Şimdi belli başlı iki üç seçenek sunuluyor bize yıllardır. Değişen hiçbir şey olmuyor mu yani 50 yıl önce ki ihtiyaçlar ile şimdi ki bir mi. E neden o zaman bunların uygulamaları değişmiyor. Hep biz mağdur durumundayız. Vatandaşın her zaman yanında olacak şeyler yapacaksın. Vatandaş senden istemeye gelmeden sen zaten tüm imkanlarını sunacaksın biz bunu yapabilecek güçlü bir ülkeyiz. (K6, Toplu Konut (İhaleli))

Zaman kaybı olmadan insanları zaten içinde bulundukları o kötü durumdan hızlıca çıkaracak yöntemler bulunmalı. (K11, EYY)

İskân edilme sürecindeki sınırlılıklar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Hak Sahibine Ait Başka Arazinin Olmaması* olmuştur. Katılımcılar iskân yöntemi tercihinde bir toprakları olmadığı için mecburen mevcut iskân yöntemini seçtiklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1 ve K9 kodlu katılımcılar şunlardan söz etmişlerdir:

Ben baştan beri apartmanı istemedim ama başka bir seçenek yoktu başka bir yerde arazim olsaydı yapardım küçük bir ev girerdim içine ama yok bu eldekini bile ne emekler ile zorla yaptım. (K1, Toplu Konut (İhaleli))

Afeti yaşadık biz, bize dediler mi nerede kalacaksınız ne yapacaksınız, 65 m2 eve git hayatını sürdür diyorlar. Bana yine bu çevreden çok uzaklaştırmadan arazi imkânı sağlanmalı ki ben hayatımı devam ettireyim neden bana farklı şeyler sunmuyorsun? Ya bu ya bu olur mu öyle benim imkânım yoksa suçum nedir (sinirli bir ifade ile devam ediyor) ben kendi toprağında ev yapmak istiyorum ve buradan kopmak istemiyorum. Bana bunun için şans ver ya benim imkânım yoksa toprağım yoksa suç mu? (K9, Toplu Konut (İhaleli))

İskân edilme sürecindeki sınırlılıklar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Maddi İmkânın Olmaması* olmuştur. Katılımcılar iskân yöntemi tercihinde yeterli maddi durumları olmadığı için mecburen mevcut iskân yöntemini seçtiklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K2 ve K9 kodlu katılımcılar şunlardan söz etmişlerdir:

Zaten seçmek zorunda kalıyorsun başka bir şansın olmuyor, başka bir arazin ya da evin yoksa yapacak paranda yoksa gelip oturursun işte apartmanda. (K2, TOKİ)

Ama benim arazimin olduğu yer afet bölgesi denildi. Daha da başka yerde arazim yok e arazi alacak param da yok, mecburen seçiyorsun yani. Biz afet konutlarından haberdardık o kolayımıza geldi işte onu seçtik. (K9, Toplu Konut (İhaleli))

5.2.1.2. Seçilen İskân Yönteminin Dezavantajları

Katılımcıların ifadeleri olan iskân sürecinin olumlu/olumsuz yönleri temasında bulunan seçilen iskân yönteminin dezavantajları kategorisi 8 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; yetersiz ve kalitesiz evler, yapılan finansal düzenlemenin yetersiz olması, evlerinden/çevrelerinden uzak kalmanın zorluğu, zor ulaşım, yetersiz çevre imkanları, yetersiz altyapı, bina yönetim güvenliği eksikliği ve hijyenik sorunlardır.

Seçilen iskân yönteminin dezavantajları kategorisinde katılımcılar *Yetersiz ve Kalitesiz Evler* ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar yapılan evlerin malzemesinin kötü olduğundan ve evlerin küçük olduğundan bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K6 ve K9 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

Bir kere evlerin malzemesi iyi değil, biraz da ev küçük kızıım. Tamam köyde ki gibi rahatlık bulamazsın belki ama inan evler çok küçük. Apartman da yaşımanın zorlukları var bir de mesela aşığı yukarı ses gider gürültü çok oluyor. Ses sorunu çok fazla mesela. (K6, Toplu Konut (İhaleli))

Evler çok kalitesiz. Para verip alıyorsun da ama içinde oturulacak gibi değil, küçüklüğü bir yana malzemeler çok kalitesiz. Baştan aşığı ben yeni yaptım evi. Yani aslında bize evi ucuza falan vermiyorlar sen zaten dört duvar satın alıyorsun oradan. evre düzeni diye bir şey yok, evlere giriş çıkışta yollar kötü. Ses çok geçiriyor ne konuşırsan ne yaparsan ses üste geçiyor. (K9, Toplu Konut (İhaleli))

Seçilen iskân yönteminin dezavantajları kategorisinde katılımcılar ayrıca *Yapılan Finansal Düzenlemenin Yetersiz Olması* ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar tercih ettikleri iskân yöntemine göre para yardımını yeterli şekilde ve zamanında alamadıklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K2, K3 ve K11 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

Evet demeler çok zorlayıcı değil normalde ev almaya kalksan hiç alamazsın ama yine de daha avantajlı şeyler sunabilirler bize, ne olduğunu da devlet düşünsün artık kızım (gülüyor) (K2, TOKİ)

Ama benim beklediğim, evi yapmak için verdikleri paranın hepsini bašta vermeleri. Şimdi AFAD yaptıkça veriyor. Hak sahibi olduk ama hemen başılayamadık çünkü AFAD evi yaptıkça para veriyor. E bašta biraz paran olacak ki bir şeyler başılayıp yapabilesin e o para olmadı bu yöntemde işe yaramaz işte. Paran yoksa ev de yok yapamıyorsun bu aslında bizi zorladı. Evin bir kısmını yaptık geldi sıra diğer yerleri yapmayı ki para yok. Parayı temin edebileceğin bir yer yok ne yapacaksın illaki bulacaksın ablacım başka ne yapacaksın ben aldım kızlarıımdan altın bozdurdum sonra ben de aldım AFAD'a verdim yani bir yerden aldım bir yere verdim devir dayım yaptım. Kurumlarda bu dile getirdiğimiz sorunları rapor etsinler para ev için yetmiyor diye. (K3, EYY)

Ekonomik olarak yeterli bir para verilmiyor şartlar belli malzeme fiyatları da belli. Sadece evi vermek değil ki olay srekliyet olmalı kontrol edilmeli ihtiyaç karşıyor mu, karşılamıyor mu? Bunlar çok önemli bunların tespiti yapılmalıdır. Verdikleri para ile yaşıyabileceğimiz bir ev asla yapılamaz. Ancak bir depo yapabilirsin. Uygulamada düzeltmeler yapılmalı, yani bu zamana kadar çok geç kalınmış, hak sahibi vatandaşları arayan yok soran yok yazıktır vatandaşı. Verilen para parça parça olduğu için süre uzadı, eğer para toplu verilseydi çoktan bitirirdim evi. Hem zamandan tasarruf ederdim hem benim işim görülürdü. (K11, EYY)

Seçilen iskân yönteminin dezavantajları kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Evlerinden/evrelerinden Uzak Kalmanın Zorluğu* olmuştur. Katılımcılar afetten önce yaşadıkları çevreden uzak kaldıkları için geçim kaynaklarına ulaşımak için daha fazla çaba ve zaman harcamak zorunda kaldıklarından ve taşındıkları yerde sosyal açıdan da yeterli ilişkileri kuramadıklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1, K6 ve K12 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Bunun yanında insanlar istemedikleri bir yerde yaşadıkları için öfkeli ve gergin oluyorlar. E ev sahibi olmuş olduk merkezde bu güzel, ama dedim ya serbest yaşamaya alışmış kişileri topla bir araya e etrafta da bir şey yok akşıama kadar evde ya da imkânı olan işte köyüne

gidip uğraşıp geliyor. Bu afet konutları zaten baştan kaybediyor neden dersin mağdur ve muhtaç olan insanlar için özellikle yapılmış evler sonuçta. Şimdi doğru konuşalım tamam devletten Allah razı olsun yine ev verdi bize daha ne yapacaktı ama bir de şu var ne verirse verelim kabul edecekler o yüzden malzeme kalitesizmiş çevre ve altyapı sorunları varmış bunlar aslında hep oldu olacağı da biliniyordu ve böyle de devam edecek. Bizi köyden aldın tamam devlet olarak bizi düşündün ve güvenli olmadığını tespit ettin afet konutları yaptırdın uygun ödeme koşulları ile bizi ev sahibi yaptın buraya kadar güzel ama yaşayamıyoruz, hayatımıza, alışmış olduğumuz düzene devam edemiyoruz yani biz ne istedik sen ne verdin bize ee olmuyor ki işte. (K1, Toplu Konut (İhaleli))

Hak sahibi kişileri iskân edecekleri yeri seçerken önceden bulundukları yerden çok uzaklarda ev yapmasalar daha iyi olur. Çünkü ne kadar yeni konuta da geçsek de köyümüz ile bağlantıyı kesme şansımız yok ki hep gidip geleceğiz ama ne kadar uzak olursa bizim için o kadar güç olacak buna dikkat edebilirler. Mesafe uzak olunca ulaşım açısından büyük sorun oluyor hem para hem zaman kaybediyoruz. (K6, Toplu Konut (İhaleli))

Toplu konuta geçince yabancılaşmış olduk sonuçta yerimizden koparıldık. Müstakil bir arazin olur orda her şey çok farklıdır rahatsındır zaten ama bir apartman dairesinde bu mümkün mü? Değil olmaz özgürlüğün biter, belli bir alan var orda. Zor bana göre zor toplu konutta yaşamak, konuta geçtikten sonra buradaki arazimizde bir şeyler ekip biçip çalıştık, kendi aracında yok yürüme gidip geldik yani 45 dakika sürüyor az değil. (K12, Toplu Konut (İhaleli))

Seçilen iskân yönteminin dezavantajları kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Zor Ulaşım*dir. Katılımcılar hem köyden hastane, okul gibi merkezi yerlere ulaşımın hem de merkezden köye geçim kaynaklarını sürdürmek için ulaşmanın zor olduğundan bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K4 ve K13 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Yani ne olabilir eğer köyünde isen ulaşım da sorun olmaz, ama işte afetten sonra mesela EYY seçenler için yolların varsa tamirlik işleri onlara dikkat edilebilir. Çünkü ulaşım olmaması büyük sorun hastaneye gideceksin okula gideceksin. (K4, EYY)

Ben evim hasar gördüğünden beri toplu konutta yaşıyorum bunu zorla ben seçtim ama hiç rahat edemedim neden çünkü bağım bahçem köyde. Kendi arabam yok kolay gidip gelemiyorum köyün arabası var işte onunla gidip gelip işlerimi halletmeye çalışıyorum. Böyle zaten arabalar yavaş gidiyor çok zaman geçiyor ha tabi benim için zamandan daha önemli olan para çünkü her gidişim bana maddi olarak yük sonuçta. (K13, Toplu Konut (İhaleli))

Seçilen iskân yönteminin dezavantajları kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Yetersiz Çevre İmkanları* olmuştur. Katılımcılar sosyalleşebilecekleri, çıkıp hava alabilecekleri alanların kısıtlı olduğundan yakınmışlardır. Konuyla ilgili K2 ve K10 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Çıkmışsın köyden gelmişsin apartmana etkileniyorsun hem de çok etkileniyorsun, köyde kapının önüne çık özgür bir şekilde otur çayını yap yemeğini ye apartmanda dört duvar arası zaten kısıtlı alanda kendini iyi hissedemiyorsun, e çevrede park ya da ne bileyim vakit geçireceğin pek bir şey de yok oturuyorsun ev de işin yoksa akşama kadar bak duvara. (K2, TOKİ)

Çevre yok ki, apartmanların içindesin akşama kadar. Hani çevresinde vakit geçirilecek güzel bir alan olsa belki vakit geçer da yok ama hem yok hem de çevre düzeni çok kötü. (K10, Toplu Konut (İhaleli))

Seçilen iskân yönteminin dezavantajları kategorisinde katılımcılar ayrıca *Yetersiz Altyapı* ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar tercih ettikleri iskân yönteminde sıklıkla altyapı sorunları yaşadıklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K11 ve K14 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

Ama altyapı sorununu çok yaşadım hala yaşıyorum maalesef. (K11, EYY)

Fakat kanalizasyon vb. altyapı hizmetleri hiç yeterli değil. Zorlamadan olmuyor. Gidiyorsun belediyeye sesini duyan yok ya da erteleyip duruyorlar. Arazi yapısı bilinmeden hareket ediliyor. Jeoloji müh. Uzman kişi gelip hem muhtar hem halk ile görüşüp ön araştırma yapması gerekiyor. Binaların etrafında ağaçlandırma ve sosyal alanlar hiç yok, olsa vakit geçirilir fena olmaz ama yok. (K14, Toplu Konut (İhaleli))

Seçilen iskân yönteminin dezavantajları kategorisinde katılımcılar ayrıca *Bina Yönetim Güvenliği Eksikliği* ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar seçilen iskân yönteminde bina güvenliğinin olmadığından ve bu durumdan şikayetçi olduklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1 ve K9 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

Bir de giriş çıkışları tabi serbest kim giriyor kim çıkıyor belli değil yönetimi yok ya. (K1, Toplu Konut (İhaleli))

Bir de bu afet konutları giriş çıkışı çok boş bence çok güvensiz. (K9, Toplu Konut (İhaleli))

Seçilen iskân yönteminin dezavantajları kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Hijyenik Sorunlardır*. Katılımcılar seçilen iskân yönteminde çevrede yaşayan insanların köydeki eski yaşamlarını sürdürmeye çalıştıkları için (hayvancılık ve tarım) hijyene bağlı sorunlar yaşadıklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K14 kodlu katılımcının ifadeleri şöyledir:

Toplu konutların çevresinde ahırlar türedi sağlık sorunu çıktı, sinek vs. e hak sahipleri de komşu köylüde müsait bulduğu yakın çevreye ahır yaptırdı. E tabi eski yaşantısından vazgeçmek istemiyor. Ama ahırlar ciddi sağlık sorunu. (K14, Toplu Konut (İhaleli))

5.2.1.3. Seçilen İskân Yönteminin Avantajları

Katılımcıların ifadeleri iskân sürecinin olumlu/olumsuz yönleri temasında bulunan seçilen iskân yönteminin avantajları kategorisi 5 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; sistemli ve adil ödeme imkânı, merkezde olması, halihazırda yaşanılan yerden uzaklaşmama, afet durumlarına karşı güvenli olması ve ev sahibi olmadır.

Seçilen iskân yönteminin avantajları kategorisinde katılımcılar *Sistemli ve Adil Ödeme İmkânı* ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar seçtikleri iskân yönteminde uygun ödeme seçenekleri olduğundan ve ödemede zorlanmadıklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K8 ve K10 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

Ev aldık sonuçta ödemesi bizi çok zorlayacak şekilde değildi. Normalde ev almaya kalksan mümkün değil bu açıdan düşündüğünde olumlu (K8, TOKİ)

Avantajı şu olabilir ödemede değişen bir borç yok yıllarca aynı parayı ödemeye devam ediyorsun bir de tabi taksit süresinin uzun olması güzel, onun dışında hiçbir avantajı yok. (K10, Toplu Konut (İhaleli))

Seçilen iskân yönteminin avantajları kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod Merkezde Olması olmuştur. Katılımcılar seçilen iskân yönteminin merkezde olmasından dolayı bazı imkanlara daha kolay ulaşabildiklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K7 ve K14 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

İskân yöntem tercihimde yerleştiğim çevre merkezde olduğu için ulaşım, sağlık gibi imkanlarından çok yararlandım. (K7, Toplu Konut (İhaleli))

Farklı bir taraftan da ya köyden bıkmış insan var vatandaş diyor ki ben şehri tercih edeyim işte belki çocuğum işe girer, daha sosyal olurum hastane yakındır okul yakındır gibi düşünüyor. (K14, Toplu Konut (İhaleli))

Seçilen iskân yönteminin avantajları kategorisinde katılımcılar ayrıca Halihazırda Yaşanılan Yerden Uzaklaşmama ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar Evini Yapana Yardım yöntemini seçmelerinin en büyük avantajının yaşadıkları yerden ayrılmamaları olduğundan bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K3 ve K11 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

Evini Yapana Yardım yönteminin avantajı ne biliyor musun, arazim olduğu için kendi tanıdık yerim olduğu için onu seçtim, ben bir de kalabalık nüfusum sığamam hem de bağımı bahçemi yaparım dedim, dediğim gibi bir domatesini ekersin salatalığını yaparsın (K3, EYY)

Avantajı çok hem yerinden ayrılmıyorsun, yeni bir çevreye uyum sağlamak kolay değil. Bak aynı ilçe de köyler arasında bile insanların alışkanlıkları davranışları farklı. Bahçenden hayvanından uzak kalmıyorsun, sonuçta ekip biçtiklerini yiyorsun para olarak bir kayıp yaşamıyorsun yani o açıdan. (K11, EYY)

Seçilen iskân yönteminin avantajları kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Afet Durumlarına Karşı Güvenli Olması* olmuştur. Katılımcılar seçilen iskân yönteminin eski evlerinden hem afet hem çevresel

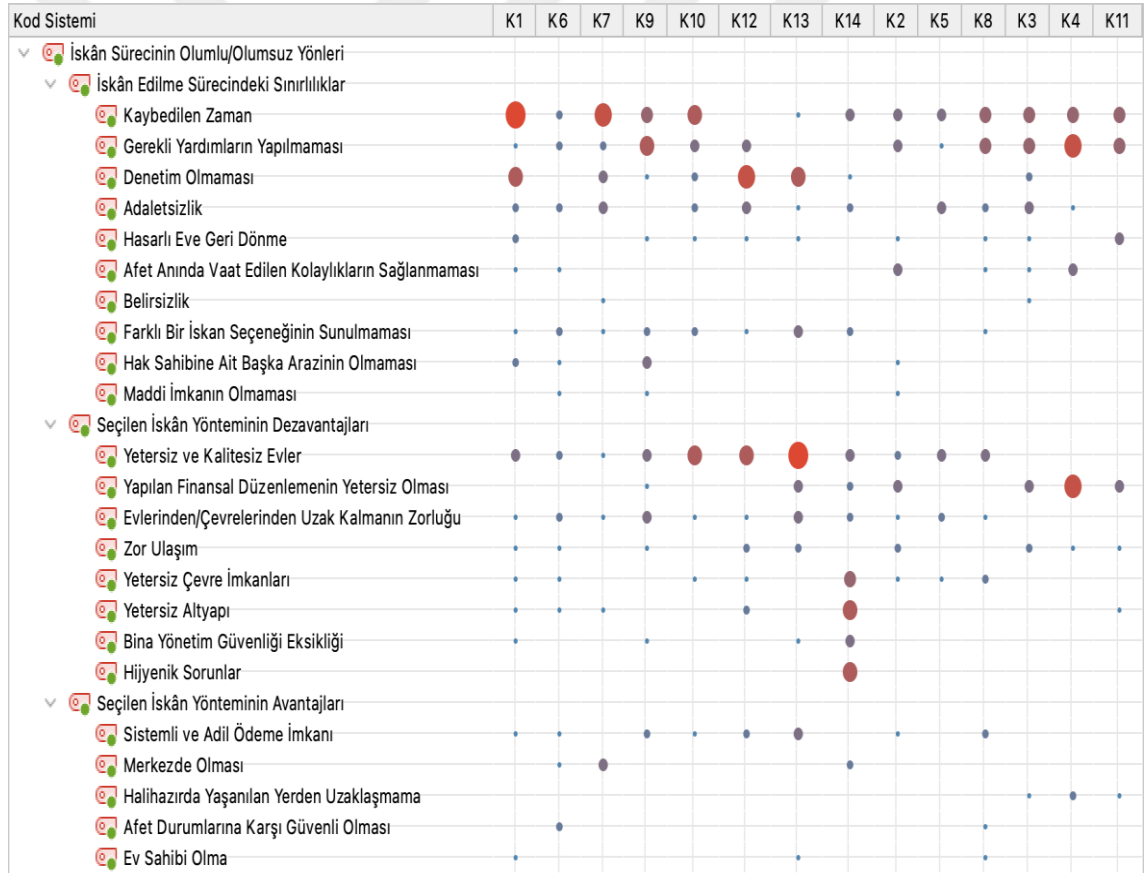
tehlikelerden korunmak açısından daha güvenli olduğundan bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K6 ve K8 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Fakat güvenlik ve merkeze ulaşım açısından avantajlı. Ben psikolojik olarak çok etkilendim burası en azından koskoca bina sel alıp götüremez burayı. (K6, Toplu Konut (İhaleli))

E yönetim olduğundan daha güvenli. (K8, TOKİ)

Seçilen iskân yönteminin avantajları kategorisinde katılımcılar ayrıca *Ev Sahibi Olma* ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar bu iskân yöntemleri sayesinde kendi evlerine sahip olabilmelerinin büyük avantaj olduğundan bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K8 kodlu katılımcısının ifadesi şöyledir:

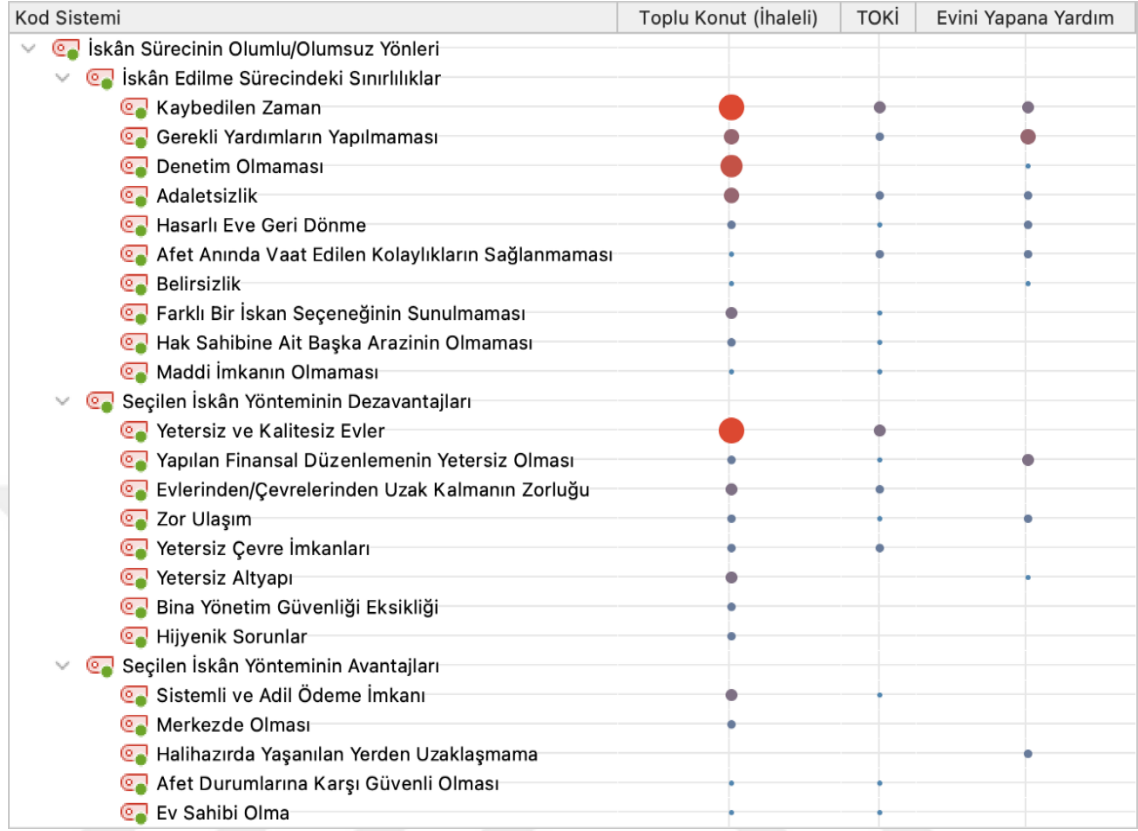
Yani ev sahibi oluyorsun sonuçta bu avantaj. (K8, TOKİ)

Şekil 6. İskân sürecinin olumlu/olumsuz yönleri temasına dair ilgili kategoriler ve kodların katılımcılara göre dağılımı

İskân sürecinin olumlu/olumsuz yönleri teması Şekil 6'da katılımcılara göre incelenmiştir. Buna göre katılımcı görüşleri kaybedilen zaman, gerekli yardımların yapılmaması, yetersiz ve kalitesiz evler, yapılan finansal düzenlemelerin yetersiz

olması, sistemli ve adil ödeme imkânı ve merkezde olması kodları üzerine yoğunlaşmıştır.

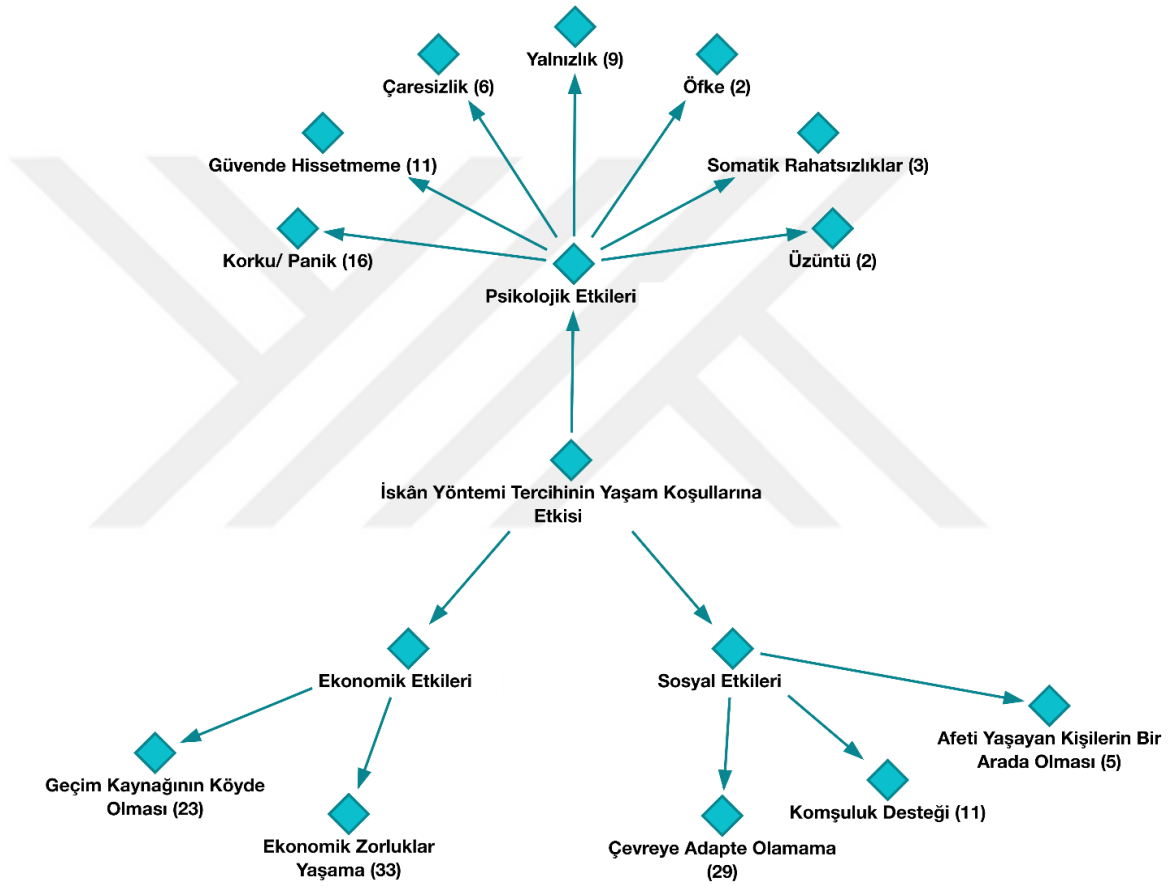
Şekil 7. İskân sürecinin olumlu/olumsuz yönleri temasına dair ilgili kategoriler ve kodların iskân yöntemlerine göre dağılımı

İskân yönteminin olumlu/olumsuz yönleri teması Şekil 7’de katılımcıların tercih ettikleri iskân yöntemine göre incelenmiştir. Buna göre, kaybedilen zaman, gerekli yardımların yapılmaması, adaletsizlik, hasarlı eve geri dönme, afet anında vaat edilen kolaylıkların sağlanmaması, yapılan finansal düzenlemenin yetersiz olması ve zor ulaşım kodları tercih edilen her iskân yöntemi için ortak kodlar iken; denetim olmaması, belirsizlik, yetersiz altyapı kodları EYY ve Toplu Konut (İhaleli) iskan yöntemleri için ortak kodlar; farklı bir iskan seçeneğinin sunulmaması, hak sahibine ait başka arazinin olmaması, maddi imkanın olmaması, yetersiz ve kalitesiz evler, evlerinden/çevrelerinden uzak kalmanın zorluğu, yetersiz çevre imkanları, sistemli ve adil ödeme imkânı, afet durumlarına karşı güvenli olması ve ev sahibi olma kodları ise TOKİ ve Toplu Konut (İhaleli) iskan yöntemleri için ortak kodlardır. Bina yönetim güvenliği eksikliği, hijyenik sorunlar ve merkezde olması kodları yalnızca Toplu Konut (İhaleli) iskân yöntemini tercih edenler tarafından; hali hazırda yaşanılan yerden

uzaklaşmama kodu yalnızca EYY iskân yöntemini tercih edenler tarafından bahsedilmiştir.

5.2.2. İskân Yöntemi Tercihinin Yaşam Koşullarına Etkisi

Araştırmanın ikinci teması olan iskân yöntemi tercihinin yaşam koşullarına etkisi hiyerarşik kod alt bölümler modeli Şekil 8’de görülmektedir. İskân yöntemi tercihinin yaşam koşullarına etkisi teması 3 farklı kategori altında incelenmiştir. Bunlar; psikolojik etkileri, sosyal etkileri ve ekonomik etkileridir.

Şekil 8. İskân yöntemi tercihinin yaşam koşullarına etkisi teması hiyerarşik kod alt kod bölümler modeli

5.2.2.1. Psikolojik Etkileri

Katılımcıların ifadeleri iskân yöntemi tercihinin yaşam koşullarına etkisi temasında bulunan psikolojik etkileri kategorisi 7 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; korku/ panik, güvende hissetmeme, yalnızlık, çaresizlik, somatik rahatsızlıklar, öfke ve üzüntüdür.

Psikolojik etkileri kategorisinde katılımcılar *Korku/Panik* kodu ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar afet sonrası travmatik bazı etkiler

yaşadıklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K5 ve K7 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

Afet sildi süpürdü köyümüzü zaten babam da öldü o afette. (Gözleri doluyor) bak hanım kızım benim başıma çok şeyler geldi. Çok fazla yağış oldu tabi peşine heyelan geldi ben gök gürültüsünden çok korkarım kızım çok hala o zaman gelince aklıma içim kalkar. (K5, TOKİ)

O zaman birden bir şey yaşıyorsun en güvendiğin evin da içinde rahat ettiğin bin bir emek ile yaptığın evin elinden gideceğini düşünüyorsun tabi korkuyor panikliyorsun (K7, Toplu Konut (İhaleli))

Psikolojik etkileri kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Güvende Hissetmeme* olmuştur. Katılımcılar temel ihtiyaçlarının karşılanmadığından ve bazı çevresel etkenlerden dolayı kendilerini güvende hissetmediklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K4 ve K13 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Hak sahipliğinin belirlenme sürecinde kendini güvende hissetmiyorsun ki kızım, para yok, e kalacak yerin yok, zaten afeti yaşamışsın korkuyorsun kaygılanıyorsun ee gel de kendini güvende hisset. Olmaz güvenlik falan yok, Önce kalacak yerin olacak sonra yiyecek yemeğin olacak ki kendini güvende hissedip hayatına devam edebilesin. (K4, EYY)

Sen kendine yeni bir çevre edinene kadar aradan çok zaman geçiyor. Çünkü güvenemiyorsun karşındakine. Bu kadar yakın köylerde bile insanların bu kadar farklı olmaları beraber yaşamada ve güvenmede sorun yaratıyor. (K13, Toplu Konut (İhaleli))

Psikolojik etkileri kategorisinde katılımcılar ayrıca *Yalnızlık* ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar çevrelerinden ve yerel yönetimlerden yeterli desteği göremedikleri için kendilerini yalnız hissettiklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K7 ve K9 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

Belli ki afetler olacak en azından geçici kalacağımız yerleri bile belirleseler kalıcı kalana kadar yalnız kalmazdık ve daha güvende olurduk. (K7, Toplu Konut (İhaleli))

Psikolojik olarak kendimi çaresiz ve yalnız hissettim. Afeti yaşayan biz evimizden olan biz ama destek görmeyen yine biz. (K9, Toplu Konut (İhaleli))

Psikolojik etkileri kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Çaresizliktir*. Katılımcılar yeterli desteği göremediklerinden ve ellerinden bir şey gelmediği için kendilerini çaresiz hissettiklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K9 ve K13 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Yani uyum sağlamakta zorlanıyorsun çevreye, böyle tüm her şeyden soyutlanmış bir yere atılmış gibi hissediyorsun. Gariban hissediyorsun işte. (K9, Toplu Konut (İhaleli))

Neyse evi yaptırдық biraz girdik içine yine ama korkuyoruz tabi az bir yağmur fazla yağsa aha yine bir şey olacak korkusu öyle kolay değil afeti yaşamayan bilemez insan çaresiz kalıyor. (K13, Toplu Konut (İhaleli))

Psikolojik etkileri kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Somatik Rahatsızlıklar* olmuştur. Katılımcılar afet sonrasında strese bağlı olarak bazı fiziksel rahatsızlıklar yaşadıklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K4 kodlu katılımcının ifadeleri şöyledir:

Psikolojik olarak ben çöktüm afetten sonra, gözlerim ağlamaktan görmedi, beyin damarlarım tıkanı, vertigo vurdu beni, bir hafta kendinden habersiz yattım, vücut gitmiş bende inan. (K4, EYY)

Psikolojik etkileri kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Üzüntü* olmuştur. Katılımcılar evlerinden ve yaşadıkları yerden ayrılmak zorunda kaldıkları için üzüldüklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K2 kodlu katılımcının ifadeleri şöyledir:

Kimse toprağından ayrılmak başka yere gitmek istemez bu bizi sarstı üzüldük başta sonra yapacak bir şey yok diye alışıyorsun ama hala içimdedir, mutlu değiliz yani etkilendik psikolojik olarak nasıl etkilenmeyelim. (K2, TOKİ)

Psikolojik etkileri kategorisinde katılımcılar ayrıca *Öfke* ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar ihtiyaç duydukları konularda destek göremedikleri için öfkeli olduklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

Aslında düşünde bak kızım niye uğraşsınlar ki sen köyde kendi kafasına rahat rahat yaşayan adamı al gel koy dört duvar arasına uyum sağlayamadı ki ha ben de öyle haliyle stresli ve öfkeli oluyoruz. (K1, Toplu Konut (İhaleli))

5.2.2.2. Ekonomik Etkileri

Katılımcıların ifadeleri iskân yöntemi tercihinin yaşam koşullarına etkisi temasında bulunan ekonomik etkileri kategorisi 2 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; Ekonomik Zorluklar Yaşama ve Geçim Kaynağının Köyde Olmasıdır.

Ekonomik etkileri kategorisinde katılımcılar *Ekonomik Zorluklar Yaşama* ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar afet sonrası geçim kaynaklarına ulaşımında, yeni bir hayat kurmada paraya ihtiyaç duyduklarından ve bu konuda zorluk

yaşadıklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K5 ve K13 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

Yani çok iyi durumlarımız yok, yaşadığımız afet ile ev ya da mal hasar görüyor e yerine koyman lazım kaybettiklerini para olmadan olmuyor. Hak sahiplerine özel iskân edilene kadar bir bütçe ayrılabilir ve o bütçe ile de bu konuştuğumuz temel sorunlar çözülebilir. Tamam bir imkân sunuyorsun destek olmaya çalışıyorsun ama sonuçta ben borçlanıyorum hem önceki düzenim de bozuluyor ki sadece giden ev de değil eşyalar da gitti. O konuda da yardım yapılmalıdır. Ben yeni evime geçene kadar devlet bana destek olmak zorunda. (K5, TOKİ)

Ben evim hasar gördüğünden beri toplu konutta yaşıyorum bunu zorla ben seçtim ama hiç rahat edemedim neden çünkü bağım bahçem köyde. Kendi arabam yok kolay gidip gelemiyorum köyün arabası var işte onunla gidip gelip işlerimi halletmeye çalışıyorum. Böyle zaten arabalar yavaş gidiyor çok zaman geçiyor ha tabi benim için zamandan daha önemli olan para çünkü her gidişim bana maddi olarak yük sonuçta. (K13, Toplu Konut (İhaleli))

Ekonomik etkileri kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Geçim Kaynağının Köyde Olması* olmuştur. Katılımcılar geçim kaynakları köyde olduğu için mecburen iş değişikliği yaptıklarından ya da köye gidip gelmekte zorlandıklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K6 ve K12 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Selden önce köyden geçinirdik köyde tarım yapıyorduk, e afet oldu köyden çıktık geldik merkeze nasıl geçineceğiz işte o yana bu yana günlüğe git işçilik yap derken az da olsa para kazanmaya çalıştık. Ekonomik olarak köyde de çok da iyi durumumuz yoktu ama en azından bahçene ekersin ne olursa yine idare eder yersin ama merkezde bunu yapamazdık. Apartman dairesinde yapabileceğimiz şeyler sınırlı tabi. (K6, Toplu Konut (İhaleli))

Beni arazimden koparıyor ama bana arazi vermiyor ben çiftçiyim benim temel ihtiyacım arazi ama sen bana arazi vermiyorsun. Köyde yaşayan insanların geçim kaynağı çiftçiliktir. Ya tarım yapıyorsun ya hayvan bakıyorsun yani geçimini ondan sağlıyorsun e nasıl olacak e benim oraya gidip gelmem sıkıntı problem yani bunu nasıl çözeceğiz. Bağım bahçem ya da hayvanım köyde ben şehirde olacak iş mi bu sence? (K12, Toplu Konut (İhaleli))

5.2.2.3. Sosyal Etkileri

Katılımcıların ifadeleri iskân yöntemi tercihinin yaşam koşullarına etkisi temasında bulunan sosyal etkileri kategorisi 3 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; çevreye adapte olamama, komşuluk desteği, afeti yaşayan kişilerin bir arada olmasıdır.

Sosyal etkileri kategorisinde katılımcılar *Çevreye Adapte Olamama* ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar özgürlüklerinin kısıtlandığından, yeterince sosyalleşemediklerinden ve daha fazla bireyselliğe yöneldiklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1, K9 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

Bizim ilimizde arazi çok değil aslında olan da yerleşime açılacak kadar uygun değil o yüzden il dışına gönderilenler çok oldu ama mutsuzlar uyum sorunu yüzünden. (K1, Toplu Konut (İhaleli))

Köyde tanıdığım bildiğim yer biz burada doğduk burayı bildik eşimiz dostumuz hep bu civardan, buradan aşağı indiğimde uyum sağlamak çok zor oluyor zaten uyum da sağlayamadım. Zaten oradaki (afet konutlarını kastediyor) insanlar da benim gibi çok mutlu değiller aynı şekilde yerlerinden ayrılp gelmişler bir apartman dairesine kapanmışlar olmuyor yani. Çok olumsuz etkilendim. (K9, Toplu Konut (İhaleli))

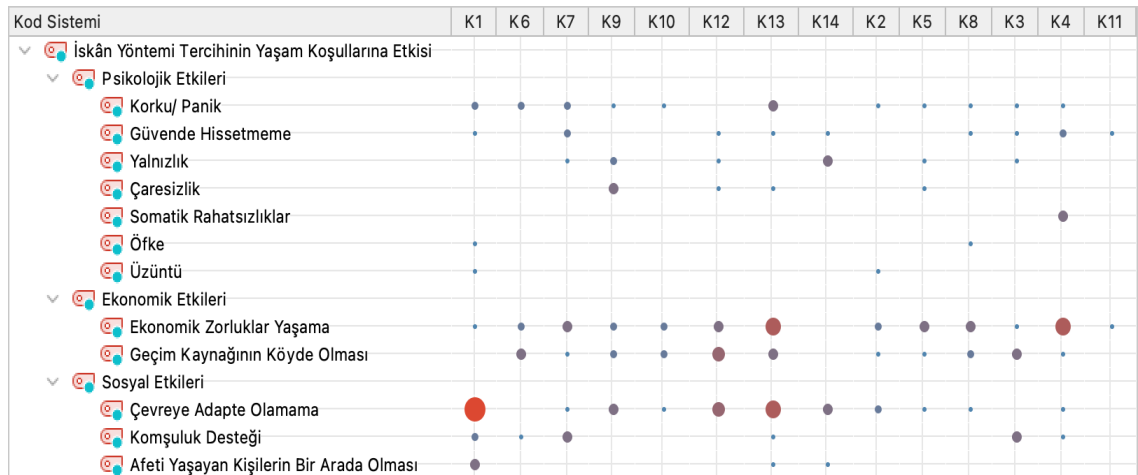
Sosyal etkileri kategorisinde katılımcılar ayrıca komşuluk desteği ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar afet sonrasında ve konutlarına yerleştikten sonra komşularından oldukça destek gördüklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K6 ve K13 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

Komşuluk ilişkileri toplu konutta daha iyi köyde hep dağınık ya, kimsenin kimseden haberi yok, ben aslında toplu konutta huzurluyum. Mutluyum yani. (K6, Toplu Konut (İhaleli))

Afeti yaşadığımız o ilk zamanlar ne belediyeden ne de başka yerden yardım gelmedi yine konu komşu etraf yardımcı oldu Allah razı olsun onlardan ama sonuçta onların da yapabilecekleri bir yere kadar. (K13, Toplu Konut (İhaleli))

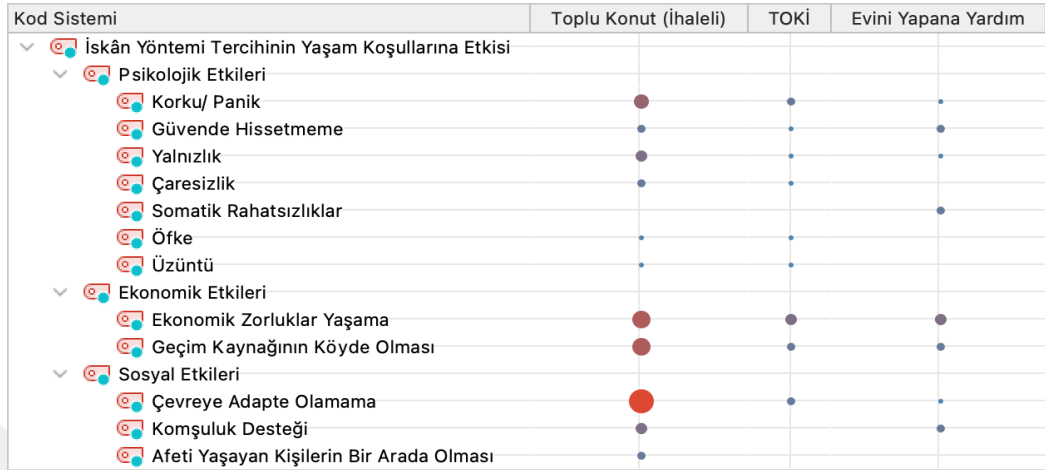
Sosyal etkileri kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Afeti Yaşayan Kişilerin Bir Arada Olmasıdır*. Katılımcılar afeti yaşayan kişilerin toplu konutlarda bir arada yaşadıkları için anlaşılmakta zorlandıklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K14 kodlu katılımcının ifadelere şöyledir:

Komşuluk ilişkileri açısından iyi değil durum zaten hepsi afet yaşamış yani olumsuz bir durum yaşayıp yerinden ayrılp gelen insanlar orada huzurlu olur mu. Bence bu büyük sorun psikolojik olarak yıpratıyor bu da. Buna bir çözüm bulunmalı, insanlar şöyle düşünüyor afet yaşayanları karantinaya aldılar gibi neden çünkü o ortamda herkes onun gibi yani bir nevi hastalıklıymışsın gibi düşündürüyorlar sana. (K14, Toplu Konut (İhaleli))

Şekil 9. İskân yöntemi tercihinin yaşam koşullarına etkisi temasına dair ilgili kategoriler ve kodların katılımcılara göre dağılımı

İskân yöntemi tercihinin yaşam koşullarına etkisi teması katılımcılara göre Şekil 9’da incelenmiştir. Buna göre, katılımcı görüşleri korku/panik, güvende hissetmeme, ekonomik zorluklar yaşama, geçim kaynağının köyde olması ve çevreye adapte olamama kodları üzerine yoğunlaşmıştır.

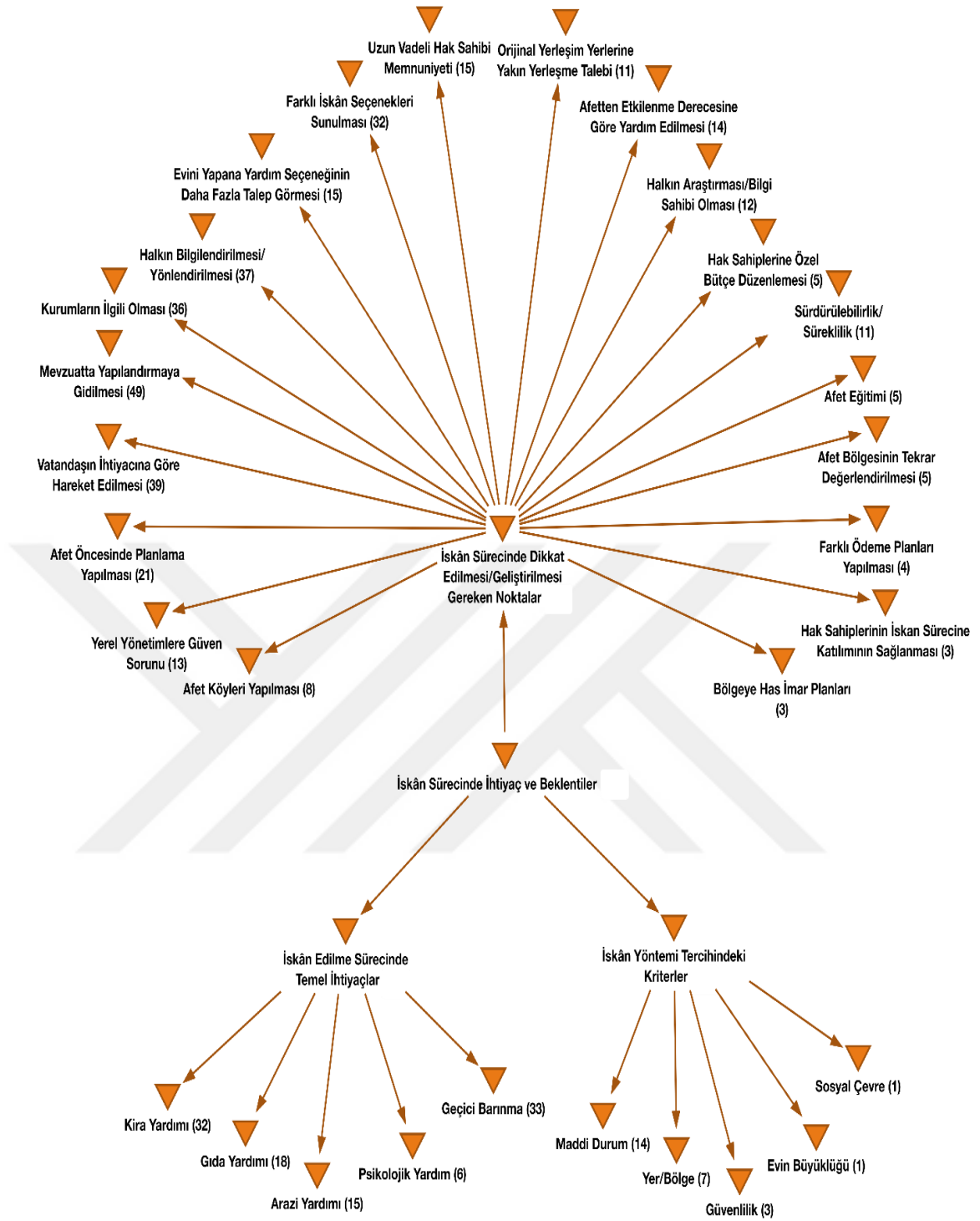

Şekil 10. İskân yöntemi tercihinin yaşam koşullarına etkisi temasına dair ilgili kategoriler ve kodların iskân yöntemlerine göre dağılımı

İskân yöntemi tercihinin yaşam koşullarına etkisi teması Şekil 10’da katılımcıların tercih ettikleri iskân yöntemine göre incelenmiştir. Buna göre, korku/panik, güvende hissetmeme, yalnızlık, ekonomik zorluklar yaşama, geçim kaynağının köyde olması, çevreye adapte olamama kodları tercih edilen her iskân yöntemi için ortak kodlar iken; komşuluk desteği kodu EYY ve Toplu Konut (İhaleli) iskân yöntemleri için ortak kod; çaresizlik, öfke, üzüntü ise TOKİ ve Toplu Konut (İhaleli) iskân yöntemleri için ortak kodlardır. Afeti yaşayan kişilerin bir arada olması kodundan yalnızca Toplu Konut (İhaleli) iskân yöntemini tercih edenler tarafından; somatik rahatsızlıklar kodundan ise yalnızca EYY iskân yöntemini tercih edenler tarafından bahsedilmiştir.

5.2.3. İskân Sürecinde İhtiyaç ve Beklentiler

Araştırmanın son teması olan iskân sürecinde ihtiyaç ve beklentiler hiyerarşik kod alt bölümler modeli Şekil 11’de görülmektedir. İskân sürecinde ihtiyaç ve beklentiler teması 3 farklı kategori altında incelenmiştir. Bunlar; iskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar, iskân edilme sürecinde temel ihtiyaçlar, iskân yöntemi tercihindeki kriterlerdir.

Şekil 11. İskân sürecinde ihtiyaç ve beklentiler teması hiyerarşik kod alt kod bölümler modeli

5.2.3.1. İskân Sürecinde Dikkat Edilmesi/Geliştirilmesi Gereken Noktalar

Katılımcıların ifadeleri iskân sürecinde ihtiyaç ve beklentiler temasında bulunan iskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisi 20 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; mevzuatta yapılandırmaya gidilmesi, vatandaşın ihtiyacına göre hareket edilmesi, halkın bilgilendirilmesi/yönlendirilmesi, kurumların ilgili olması,

farklı iskân seçenekleri sunulması, afet öncesinde planlama yapılması, uzun vadeli hak sahibi memnuniyeti, evini yapana yardım seçeneğinin daha fazla talep görmesi, afetten etkilenme derecesine göre yardım edilmesi, yerel yönetimlere güven sorunu, halkın araştırması/bilgi sahibi olması, orijinal yerleşim yerlerine yakın yerleşme talebi, sürdürülebilirlik/süreklilik, afet köyleri yapılması, afet eğitimi, hak sahiplerine özel bütçe düzenlemesi, afet bölgesinin tekrar değerlendirilmesi, farklı ödeme planları yapılması, hak sahiplerinin iskan sürecine katılımının sağlanması, bölgeye has imar planları yapılmasıdır.

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcılar *Mevzuatta Yapılandırmaya Gidilmesi* ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar yaşam şekillerine uygun, vatandaş merkeze alan düzenlemelerin olması gerektiğinden ve var olan sistemin ihtiyaçlara cevap vermediği için değişmesi gerektiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K4, K5 ve K14 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

Asıl bu kısım düzeltilmeli, vatandaş mağdur destek görmesi lazım, politikacılar bir araya gelip düzenlemeler yapmalılar. Bu kişiler ne kaybetti, bundan sonra hayatlarına devam edebilecekleri durumları var mı? Eğer yoksa neler yapılabilir gibi planlamalar yapılmalı. Kanun değişikliğine gidilmeli direk bizi ilgilendiren bir kanun olmalı iskân yöntem tercihleri seçenekleri artırılmalı, farklı alternatifler sunulmalı bizlere. Biz seçeneksizlik içinde bir tercih de bulunuyoruz işte doğrusu bu. (K4, EYY)

Ha şu da olabilir üstler ne derse altlar onu yapar sonuçta bir düzen var evet bu belki normal işlerde böyle olabilir ama afet gibi olağan üstü durumlarda bence yerel kurumlar daha özgür bırakılmalı, çünkü her yörenin şartları aynı değil her afetin etkileri de ya da o yerde hangi afetin yaşandığı da aynı değil yani sabit bir durum yok o yüzden yöreden yöreye bile değişen böyle bir durum için herkese uygulanan standart yöntemleri ve uygulamaları sunmamalısın, dediğim gibi sistem değişmeli daha çok vatandaş düşünen var olan eski düzenini ona çok aratmayacak onu hem ekonomi hem de psikoloji yönünden eksik bırakmayacak uygulamalar gelmeli. (K5, TOKİ)

Yani sonuç olarak gelecekte olması muhtemel riskleri ön görecek ve planlı vatandaşlımı düşünen uygulamalar yapacaksın mevzuat mı değişecek değişeceksin o kadar. (K14, Toplu Konut (İhaleli))

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Vatandaşın İhtiyacına Göre Hareket Edilmesi* olmuştur. Katılımcılar devletin ve yerel yönetimlerin vatandaşa ihtiyaçlarına yönelik yardım etmesi gerektiğinden ve bu süreçte maddi durum, sosyal çevre ve yaşam şartlarının göz önünde bulundurulması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1, K7 ve K9 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Kişilere iskân için seçenek sunarken durumları göz önüne alınmalı, ekonomik olarak durum nedir, sosyal açıdan durum nedir, bunlara dikkat edeceksin. Belki de böyle bir düzen gelse herkes daha kısa sürede daha mutlu bir hayat sürecektir. Ben şimdi sadece kendim için de demiyorum komşularımdan da biliyorum aynı sorunlar yaşanıyor hep. Sorun belli çözüm belli aslında bunları bir araya getirmek lazım işte. (K1, Toplu Konut (İhaleli))

Afet yaşamış kişileri en hızlı nasıl eski hayatlarına döndürürüm bunu düşünmeleri lazım hızlı ve programlı bir şekilde kim ne zarar gördü neye ihtiyacı var diye belirleyip hemen yardım başlatılması lazım. Sunulan yöntemler hak sahibi lehine olmalı mecburiyetten bir tercih olmamalı. (K7, Toplu Konut (İhaleli))

Kanun koyucular vatandaşı düşünmeli ama düşünürken de vatandaşının özelliklerine bakmalı. Yani yerel durumlar dikkate alınmalı her afet farklı, her bölgenin de geçim kaynağı insan yapısı kültürü farklı, bunlara dikkat ederek yeniden düzenlemeler yapılmalı. (K9, Toplu Konut (İhaleli))

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcılar ayrıca *Halkın Bilgilendirilmesi/Yönlendirilmesi* ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar hak sahiplerinin ve afetzedelerin süreçle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarından bu nedenle yetkililerin vatandaşı bilgilendirmesi ve yönlendirmesi gerektiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K5 ve K14 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

Kurumlar için içine daha fazla girmeli bizleri bilgilendirmeli daha fazla açıklama yapmalılar. (K5, TOKİ)

Halkın eğitim alması için temelden başlanmalı önce kavramları öğretirsin çünkü kavram birçok kelimeyi ifade eder, anlatır. Afetzedeler kavramlar konusunda bilgilendirilmeli. Bir kurum gelip bakıyor başka bir şey diyor, diğeri gelip başka şey diyor, kurumların birbirinden haberi yok. Çok başlılık olmaz bu alanda hızlı olacaksın çözüm odaklı olacaksın kısa zamanda çok büyük işler halledeceksin. Birbirlerinden haberleri olmayan yok o benim görevim değil bu benim görevime girmiyor diyen kurumlardan bize fayda gelir mi zannediyorsun. Ha şu da bir gerçek asıl kilit rol burada muhtar da. Ben bilemedim hadi benim eğitimim yoktu ya da haberim yoktu sen devletin temsilcisi olarak benden ve benim yaşayacaklarımdan sorumlusun beni doğru yönlendirmek zorundasın. Yani Muhtarlar asıl bilgi sahibi olmalı kırsal da kime güvenip kime gideceksin. (K14, Toplu Konut (İhaleli))

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcılar ayrıca *Kurumların İlgili Olması* ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar yerel yönetim kollarının ve kurumların (Belediyeler, muhtarlıklar vb.) iskân sürecinde vatandaşa yeterince yardımcı olmadığından ve bu süreçte daha aktif rol oynamaları gerektiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K6 ve K11 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

Kurumlar bizi en yakın görenler gelip gidip muhatap olduğumuz derdimizi sorunumuzu söylediğimiz yerler. Bu dediklerimiz iletsinler üstlerine bir değişikliğe gidilsin bizim buna ihtiyacımız var. Ev verdikten sonra kimse gelip durumumuza bakmıyor bunlar ne yapıyor diye. Geçinebiliyorlar mı ya da moralleri ruh sağlıkları nasıl kimse sormuyor, evi verdim mi verdim oldu bitti olur mu öyle (kızgın bir ifade ile bana sorup teyit almak istiyor). (K6, Toplu Konut (İhaleli))

Kurumlar bire bir gelmeli o bölgede ihtiyaçları tam olarak tespit etmeli. Üstlerine de bunu güzelce belirtmeli sunmalı. (K11, EYY)

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Farklı İskân Seçenekleri Sunulmasıdır*. Katılımcılar arazisi olmayanlar için de apartmanlardan farklı olarak değişik iskân seçeneklerinin sunulması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K4, K6 ve K7 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Sonra farklı seçenekler bulup hak sahiplerine sunardım. Köyde ya da başka bir yerde arazisi olmayan adam ne yapacak illa ki ya TOKİ ya da afet konutlarını seçecek neden buna mecbur ediyorsun ki farklı bir şey bul hem köyünden koparma hem de güvenli bir şekilde yaşamasını sağla. (K4, EYY)

Aslında afet yaşayan bireyleri uygun arazilere yerleştirip orada ev yapmalarına destek verip orda ekip biçerek, üreterek borçlarını ödemeleri sağlanabilir. (K6, Toplu Konut (İhaleli))

Hak sahiplerinin çoğu aslında tercihlerini bilinçli yapmıyor mecbur kalıyorlar, zaten seçenekte yok ki, en az 5-6 seçenek sun bize bakalım. Zaten arsan yoksa direkt afet konutlarını seçiyorsun daha ucuz diye. (K7 Toplu Konut (İhaleli))

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Afet Öncesinde Planlama Yapılması* olmuştur. Katılımcılar yetkililerin daha afet olmadan önce bu konuda önlemler almaları gerektiğinden ve uygun müdahale planları oluşturmaları gerektiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K3 ve K13 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Sistem baştan düzeltilmeli. Her bölgede ne yaşanır az buçuk belli önceden otur planını yap buna göre arazi temin et daha önceden altyapı çalışmalarını tamamla ki hazırlıklı ol. (K3, EYY)

Afet olayı olduğunda değil öncesinden yapacaksın planını. Belli da bu bölgede heyelan da sel de hep olacak ve eskiden biz mağdur olduk bugün başkaları mağdur oluyor ama sorun ortak bunu önceden hesap edip ona göre ayarlayacaksın her şeyini. (K13, Toplu Konut (İhaleli))

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Uzun Vadeli Hak Sahibi Memnuniyeti* olmuştur. Katılımcılar yapılacak uygulamalarda memnuniyetin uzun vadeli olması

gerektiğini ve bu doğrultuda eylemlerin yapılması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K6 ve K8 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Bir ekip gelseydi destek olsaydı bize o dönem keşke, zor günler geçirdik çok zordu. Destek almaya ihtiyacımız vardı ama öyle bir durum olmadı zaten. (K6, Toplu Konut (İhaleli))
En önemlisi bizi düşüneceklerdi olmadı. Yanımızda görmek istediklerimiz yoktu göremedik. Kalacak yerimiz yoktu kimse sormadı, yiyecek yemeğiniz var mı diye de kimse sormadı, ilk anlarda bir ilgi oluyor sonra kimseyi bulamıyorsunuz. (K8, TOKİ)

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Evini Yapana Yardım Seçeneğinin Daha Fazla Talep Görmesi* olmuştur. Tüm katılımcılar eğer tekrar iskân yöntemi seçme şansları ve imkanları olsaydı evini yapana yardım seçeneğini seçmek istediklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K6 ve K9 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Tekrar seçme şansım olsaydı evet hala o korku var bende ama yine de köyümde ev yapmak isterdim kendi toprağında olmak başka. Ama o zaman bizim EYY yöntemini seçecek durumumuz yoktu. O şekilde yapamadık. Ama devlet bana para verseydi alırdım arazi yapardım evimi, benim olduğum yer afet bölgesi ilan edildi e ev yapılmaz orda dediler bana, tamam ama benim başka yerde arazim yoktu haliyle seçme şansım da yoktu, olsaydı arazim ya da arazi satın alacak param köyü isterdim tabi. Yeniden seçme şansım olsa ee bana arazi verseler orada ev kurmamı sağlasalar hemen geçerim, köy isterim tabi toprağımı isterim. (K6, Toplu Konut (İhaleli))

Ama gönlünden gelen ne dersen tabi ki evini yapana yardımı seçerdim. Topraktan uzaklaşmak bizim için çok zor hayatını devam ettiremiyorsunuz apartmanda olmuyor ben çok zorladım kendimi olmadı. (K9, Toplu Konut (İhaleli))

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Afetten Etkilenme Derecesine Göre Yardım Edilmesi* olmuştur. Katılımcılar afetten daha çok etkilenen ve daha çok zarara uğrayan insanların hızlı ve etkili yardımı alması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1 ve K14 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Afet olayından hemen sonra kim ne yaşadıysa derecelendirilerek müdahale edilebilir. Herkes afetten eşit derecede zarar görmüyor. Kimi can kaybı yaşıyor kiminin evi hasarlı ama yine de oturulabilir kiminin evi çok ağır hasarlı, kiminin engelli çocuğu yaşı kişileri var evde bunların hepsi dikkate alınarak bir sıraya koyulmalı. (K1, Toplu Konut (İhaleli))

Afetin derecesi önemli daha çok mağdur olan var daha az olan var ölümlü olan var hafif hasarlı olan var. Bu da sıraya koyulmalı. Sırada bence şu şekilde olmalı;
1. Ailede can kaybı olanların ailelerine yük bindirmeden sorunlar çözülmelidir.
2. Daha az hasarlı olanlara da ona göre muamele yapılmalıdır.
3. Afet bölgelerine göre derecelendirme yapmalıyız. (Derecelendirmeye dikkat edilmesi lazım). (K14, Toplu Konut (İhaleli))

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcılar ayrıca *Yerel Yönetimlere Güven Sorunu* ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar yerel yönetimin vatandaşı yeterince desteklemediğinden ve verilen kararların adil olmadığından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K7 ve K8 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

O dönem muhtar önüne ne geliyorsa yazdı aslında hak sahipliğini hak etmeyen çoğu kişi ev aldı. Evler o zaman için maliyetine verildi. Muhtar ne derse o idi yani bu olaylarda muhtarın yeri çok önemli. Muhtarsız hareket etme şansın yoktu ki kızım. Muhtar ile aran iyi ise işlerin yolunda gider değilsen kötü gider bu böyleydi o zaman. Asıl mağdur olana ev çıkmadı. Adaletli ev dağılımı olmadı. Devlete güveni sarstı bu durum tabi. (K7, Toplu Konut (İhaleli))

Bir tek kendime güveniyorum. Çünkü devletten bile yardım alamadıktan sonra ölür gidersin. Siyasi olaylar süreci etkiliyor tabi. Muhtar üzerine düşeni yapmıyor, ön yargı var, muhtarın dilekçesi çok önemli vatandaş düşünen yok. Karadeniz insanı çalışkan daha farklı seçenekler sunulsa verilenin bin katını öder karşı tarafa altında ezilmez ama kimse dediğim gibi farklı bir seçenek sunmuyor. (K8, TOKİ)

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Halkın Araştırması/Bilgi Sahibi Olmasıdır*. Katılımcılar vatandaşın hak sahibi olma süreciyle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığından ve bu süreçte araştırıp kendilerini geliştirmeleri gerektiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1 ve K10 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Bilmiyorduk böyle bir şey başımıza gelmeden önce nerden bileceksin ne yapacağını. Bilmek lazım, öğrenmek lazım hakkın nedir nerelere başvuracaksın bileceksin bu konuda hak sahiplerine iş düşüyor. Gidip başvuramazsan kimsenin haberi olmaz senden. Verilen evde oturamıyor ve tekrar hasarlı evine dönüyorsan korkmadan bunu da gidip söylemen lazım işte durum budur diye. Ama nerde korkuyoruz ki gelir yıkarlar evimizi ya da alırlar evimizi lazım değil sus da otur işte aha bende aynısı yapıyorum korkuyorum çünkü. (K1, Toplu Konut (İhaleli))

Bizde tabi bilmiyorduk dememeliyiz araştırsak iyi ama burada asıl mesele hem bilmiyoruz hem eğitimimiz yok ne bileyim. (K10, Toplu Konut (İhaleli))

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Orijinal Yerleşim Yerlerine Yakın Yerleşme Talebi* olmuştur. Katılımcılar kendi bölgelerinden çok uzaklaşmadan iskân edilme taleplerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K5, K6 ve K13 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Şimdi bizi yalnız bırakıyorlar ya düşün ki benim torunum köy okulunda okuyor e okula gidip gelecek e ben gelmişim merkeze kiraya oradan nasıl gidip geleceğim. Olmaz işte bu mağduriyeti yaşayan herkesi gerekirse topla en yakın ve en uygun bir yere evleri olana kadar tut orada kiralarını da öde. Sürekli bir düzen bozulur mu çocuğu var yaşlısı var etkileniyoruz çok etkileniyoruz. (K5, TOKİ)

Hak sahibi kişileri iskân edecekleri yeri seçerken önceden bulundukları yerden çok uzaklarda ev yapmasalar daha iyi olur. Çünkü ne kadar yeni konuta da geçsek de köyümüz ile bağlantıyı kesme şansımız yok ki hep gidip geleceğiz ama ne kadar uzak olursa bizim için o kadar güç olacak buna dikkat edebilirler. Mesafe uzak olunca ulaşım açısından büyük sorun oluyor hem para hem zaman kaybediyoruz. (K6, Toplu Konut (İhaleli))

Ben afeti yaşadım diye yerimden ayrılmak zorunda mıyım? Çok uzağa götürmeden, beni toprağımdan koparmadan bir şeyler yapılabilir. (K13, Toplu Konut (İhaleli))

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Sürdürülebilirlik/Sürekliliktir*. Katılımcılar yapılan uygulamaların devamlı olması gerektiğini ve hak sahiplerinin yaşam şartlarının takip edilmesi gerektiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K7 kodlu katılımcının ifadesi şöyledir:

Olaydan sonra kim nerede hayatını nasıl sürdürüyor kimse denetlemiyor sormuyor aslında. (K7, Toplu Konut (İhaleli))

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Afet Köyleri Yapılması* olmuştur. Katılımcılar eski hayatlarına yakın şartların sunulmasının daha yararlı olacağını ve bunun içinde afet köyleri yapılmasının yararlı olabileceğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K6, K13 ve K14 kodlu katılımcının ifadesi şöyledir:

Aslında afet yaşayan bireyleri uygun arazilere yerleştirip orada ev yapmalarına destek verip orda ekip biçerek üreterek borçlarını ödemeleri sağlanabilir. (K6, Toplu Konut (İhaleli))

Aslında köylüyü yerinden koparmamak için kamulaştırma yapılabilir tabi aldığın yerinde hakkını vereceksin çünkü kimse yerini satmaya yanaşmıyor. İsteddiği kadar para verilse bile vatandaş yerini satmak istemiyor. Ha bize bireysel ev yapamıyorsan da tamam apartman yap ama yine bizi köyümüzden ayırma ya ...yani böyle küçük çaplı afet köyleri yapılamaz mı en azından eker biçer oradan aldıklarımızı yeriz de az da para kazanırız. O zaman apartmanda yaşamının zorluğunu da anlamayız zaten. (K13, Toplu Konut (İhaleli))

Boş araziler var, inşaat için bir sürü alan açıyorsunuz afet alanları için de bunlar yapılabilir. Sadece altyapı yapılacak ev yapılıns demiyorum hemen bir şey mi oldu ya binayı hemen yaptırırın ya da yaparsın binayı afet olana kadar geçici görevler için kullanabilirsin yani yeter ki niyetin olsun. Yöreden adamı kopartmak sadece ekonomisini bozmaz ki, psikolojisini de bozar. Yöreye özgü meslekler var mesela adam çatı ustasıdır veya adam ziraatçıdır şimdi sen bunu gönderiyorsun başka bir yere haliyle olmuyor yani yöreye uygun mesleğini devam ettireceği alanı sağlaman lazım ki o kişi hayatını devam ettirebilsin. Kamulaştırma işlemleri, altyapı işlemleri önceden bitmiş olur e projede hazır bekletilir, oldu mu bir durum (afeti kastediyor) hemen yapıma başlanır. Ve evi yaparken de doğal enerjilerden faydalan mesela güneş enerjisi. Afet yaşamış kişiler için özel köy alanları

açılsın burada hem vatandaş hayatına devam etsin hem de arazi işlensin. Yani ismine ne dersek o olur ama mantık olarak afet köyleri ya da afet sonrası yaşam köyleri diyebiliriz çok da güzel bir proje olur! (K14, Toplu Konut (İhaleli))

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Afet Eğitimidir*. Katılımcılar yaşanan süreç ve afetler karşısında ne yapacaklarını bilmediklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K2 ve K14 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Hak sahipleri hangi yöntemi neden seçtiğini bilmiyor ki, bilmemek nerden gelir eğitimsizlikten peki kim kalkıp ben bir gün hak sahibi olacağım bakayım neler var diye gidip öğrenir, devlet olarak sen geleceksin vatandaşına hizmet edeceksin. Eğitimsiz bu işler zor. (K2, TOKİ)

Eğitim çok önemli vatandaş bilgilenebilir, vatandaşın seviyesine inip bilgi verilmeli. Ha ne yapılabilir? Seminer, eğitim, bilgilendirmeler yapılabilir. (K14, Toplu Konut (İhaleli))

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Hak Sahiplerine Özel Bütçe Düzenlemesi* olmuştur. Katılımcılar afetlerde hak sahipleri için ayrılması gereken doğrudan bir bütçenin olması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K5 ve K6 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Hak sahiplerine özel iskân edilene kadar bir bütçe ayrılabilir ve o bütçe ile de bu konuştuğumuz temel sorunlar çözülebilir. Tamam bir imkân sunuyorsun destek olmaya çalışıyorsun ama sonuçta ben borçlanıyorum hem önceki düzenim de bozuluyor ki sadece giden ev de değil eşyalar da gitti. O konu da da yardım yapılmalıdır. Ben yeni evime geçene kadar devlet bana destek olmak zorunda. (K5, TOKİ)

Süreci hızlandırıp vatandaşına o andan itibaren sahip çıkması gerekiyor. Kalacak yerden para yardımı ve gıda yardımına kadar destek olunmalı. Sadece bu konular için ayrı bir bütçe ayırsınlar. Gerekiyorsa kanunda değişiklik yapsınlar. Çünkü hayat değişiyor insan ihtiyaçları değişiyor. Herkese aynı muameleyi yapmak da yanlış. Kiminin kaybı çok kiminin az orada da bir düzenleme olmalı. (K6, Toplu Konut (İhaleli))

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Afet Bölgesinin Tekrar Değerlendirilmesi* olmuştur. Katılımcılar afet bölgesi ilan edilen arazilerin tekrar değerlendirilmesi ve uygun görülen yerlerin tekrardan iskana açılması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K10 kodlu katılımcının ifadeleri şöyledir:

Bir bölge afete maruz kaldıktan sonra tekrar kontrol edilip iskana açılsın sizden bunu duymak istiyorum. Bizim mağduriyetimiz afet bölgesi olmaktan çıkarsak düzelir. Yani hem parasal hem çevresel hem de psikolojik olarak büyük zarar gördük. (K10, Toplu Konut (İhaleli))

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcılar ayrıca *Farklı Ödeme Planları Yapılması* ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar ilgili yönetimlerin farklı ödeme planları oluşturarak hak sahiplerine daha çok yardımcı olmaları gerektiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K4 ve K6 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

Paraların ödemesini daha düzgün yapardım hatta afet yaşamış kişileri borçlandırmazdım. (K4, EYY)

Yine de devlet hak sahibi mağdur vatandaşı kredi borcu altına sokmamalı farklı bir ödeme şekli olabilir ne bileyim ver bir arazi ekelim biçelim üretim yapalım onları satalım. Hem üretim yaparız hem borcumuzu öderiz neden olmasın, illa ki para mı olmalı hep farklı yollar bulunsun biraz farklı düşünelim. (K6, Toplu Konut (İhaleli))

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Hak Sahiplerinin İskân Sürecine Katılımının Sağlanmasıdır*. Katılımcılar süreç boyunca hak sahiplerinin de alınacak kararlara katılımının olması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K5 ve K6 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Hak sahipleri taleplerini dile getirmeli her şeyi kabullenip oturmak değişim getirmez. (K5, TOKİ)

Hak sahipleri merkeze alınsın, en az zararla bu işin içinden nasıl çıkılır buna dikkat edilsin. Bizim de sorumluluklarımız var tabi biz bilmiyoruz diye köşeye çekilmek olmaz. Neyi istiyorsak bunları söylemeliyiz. (K6, Toplu Konut (İhaleli))

İskân sürecinde dikkat edilmesi/geliştirilmesi gereken noktalar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Bölgeye Has İmar Planları* olmuştur. Katılımcılar her yörenin farklı yapıda olduğunu ve planlamaların buna göre yapılması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1 ve K11 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

Alanlarımız kısıtlı merkez imarı ile ilçe imarlarını bir tutuyorlar, köyde ki mahallere has bir imar planı hazırlanabilir. Devlet belirleyebilir alanları. Yerimizden bizi kopartmadan bir çare bulunamaz mı bulunur her şey mümkün mevzuatı buna göre güncelleyip değişiklik yapılamaz mı yapılır tabi (K1, Toplu Konut (İhaleli))

Her yerin özelliğine göre afetler ve sonrasında ki süreçler yönetilmeli. (K11, EYY)

5.2.3.2. İskân Edilme Sürecinde Temel İhtiyaçlar

Katılımcıların ifadeleri iskân sürecinde ihtiyaç ve beklentiler temasında bulunan iskân edilme sürecinde temel ihtiyaçlar kategorisi 5 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; geçici barınma, kira yardımı, gıda yardımı, arazi yardımı ve psikolojik

yardımdır. Ayrıca tüm katılımcılar temel ihtiyaçların yeterince karşılanmadığından söz etmiştir.

İskân edilme sürecinde temel ihtiyaçlar kategorisinde katılımcılar *Geçici Barınma* ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar afet sonrası hak sahiplerine yeni konutlarına geçene kadar barınabileceği geçici barınma imkanları sunulması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1, K6 ve K8 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

Afet olayını yaşadıkdan sonra hemen geçici barınma sağlanmalı biz böyle bir şey görmedik bu büyük sorun direk yalnız kalıyorsunuz çünkü. (K1, Toplu Konut (İhaleli))

Aslında konuşmadığımız en büyük sıkıntı çektiğimiz şey de hemen sonrasında (afetin) kalacak yer arayışına girmemiz oldu. Afetten sonra geçici barınma olmasını isterdim. Arazim olsa evim olsa durmam dönerim köyüme. 13 dönüm bir fındık bahçem var. Devlettten yardım hep bekledim. Afet sonrasında hem ev hasarlı oturulamaz deniliyor tamam ama hem de yeni eve geçene kadar sana geçici bir kalacağın yer verilmiyor o arada işte yalnız kalıyorsunuz ne yapacaksın kendi yağında kavrulacaksın neyi talep ettik de oldu ki (K6, Toplu Konut (İhaleli))

En çok ihtiyaç duyduğum kalacak bir yerin sağlanmasıydı. (K8, TOKİ)

İskân edilme sürecinde temel ihtiyaçlar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Kira Yardımı* olmuştur. Katılımcılar hak sahiplerinin yeni konutlara geçene kadar kirada oturduklarından ve bu nedenle afetzedelere kira yardımı yapılması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K3 ve K8 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Benim devletten istediğim afet olayını yaşadığımız o süreçte kira yardımı olabilirdi ama asıl önemli olan paranın geri ödenmemesi bunu sağlayacak kaynakları vardır. (K3, EYY)

Afeti yaşadıkdan sonra en çok kalacak yere ihtiyaç duyuyorsunuz. Gelip bakıyorlar tespit ediyorlar eski hasarlı evinizde kalamazsınız diyorlar ama mecbur kalıyorsunuz çünkü herhangi bir kira ya da başka bir yardım yapılmıyor. Oturulamaz deniliyor tamam haklılar güvenli değil fakat nerede duracağım ki, kira yardımı yapılabilirdi en azından. (K8, TOKİ)

İskân edilme sürecinde temel ihtiyaçlar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Gıda Yardımıdır*. Katılımcılar afet sonrasında afetzedelere gıda yardımı yapılması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K5 ve K9 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Sonra ise gıda yardımı olmalıydı sürekli bir şekilde ama bizde süreklilik diye bir şey yok başta birkaç bir şey yapılıyor sonra hiçbir şey yok. (K5, TOKİ)

En temel ihtiyacımız o dönem barınma ve gıda yardımı idi. İkisi de yapılmadı. Evinde oturulmaz dediğin zaman seçenек sunacaksın destek olacaksın. Eee oturulmaz sonra bu adam nerde yatacak akşama sorma ne yiyecek sorma öyle bir dünya yok. (K9, Toplu Konut (İhaleli))

İskân edilme sürecinde temel ihtiyaçlar kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Arazi Yardımı* olmuştur. Katılımcılar geçimlerini sağlayabilecekleri bir arazi verilebileceğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K6 ve K13 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Aslında afet yaşayan bireyleri uygun arazilere yerleştirip orada ev yapmalarına destek verip orda ekip biçerek üreterek borçlarını ödemeleri sağlanabilir. (K6, Toplu Konut (İhaleli))

Tamam yine toplu konut olabilir ama daha uygun yerler seçilsin bizim tarım yapabileceğimiz yerler belirlensin. En azından bu konuda ortama daha iyi adaptasyon sağlarız. Herkesin kendi küçük bahçesi olsa güzel olur hem etrafa sahip çıkarız hem paramızı kazanırız. Yani ya bize arazi ver afet konutlarının yanında ya da bir yer bul bize. Bir arazi ya sonuçta yani orayı satın alıp orada ev yapma şansı ver e tabi bunun için de destek ol. (K13, Toplu Konut (İhaleli))

İskân edilme sürecinde temel ihtiyaçlar kategorisinde katılımcılar ayrıca *Psikolojik Yardım* ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar afetin travmatik etkilerinin iyileştirilebilmesi için psikolojik desteğe ihtiyaç duyduklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K6 ve K9 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

Psikolojik olarak da yardım isterdim sonuçta çok korktuk. Bir ekip gelseydi destek olsaydı bize o dönem keşke zor günler geçirdik çok zordu. Destek almaya ihtiyacımız vardı ama öyle bir durum olmadı zaten. Hala o korku var bende konuştuğumuz zaman o ilk an da ki korku vuruyor bana eskisi kadar olmasa da hala etkisi var bende. O süreçte destek istiyorsunuz yalnız olmadığınızı görmek istiyorsunuz. Büyük korku yaşamışız evimiz gitmiş ki sadece ev gitmiyor ki eşyalar da gidiyor hasar görüyor. Bunların yerine gelmeyeceğini düşünüyorsunuz. O kadar para yok elde. Bir de uzun yıllar beklemek iyice zora sokuyor her şeyi. Hem para hem de psikolojik destek bekledim bu konuda bir şeyler yapılmasını da isterdim. (K6, Toplu Konut (İhaleli))

Destek sadece para anlamında olmamalı. Psikolojik olarak da destek görmeyi isterdim çünkü buna ihtiyacımız vardı. (K9, Toplu Konut (İhaleli))

5.2.3.3. İskân Yöntemi Tercihindeki Kriterler

Katılımcıların ifadeleri iskân sürecinde ihtiyaç ve beklentiler temasında bulunan iskân yöntemi tercihindeki kriterler kategorisi 5 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; maddi durum, yer/bölge, güvenilirlik, sosyal çevre ve evin büyüklüğüdür.

İskân yöntemi tercihindeki kriterler kategorisinde katılımcılar *Maddi Durum* ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar arazilerinin olmadığından ve arazi almayı karşılayacak durumları olmadığından ya da kolay ödeme planları nedeniyle

tercih ettikleri iskân yöntemini seçtiklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K2, K3 ve K9 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

Şimdi evimin olduğu yere izin çıkmadı e başka yerde de yerim yok başka yerden arazi alacak param da yok mecbur seçiyorsun tercih değil bu mecburiyet, yani ekonomik durumun bu iskân tercihini etkilememesi mümkün değil. (K2, TOKİ)

E tabi başka yerde arazim olmasa mecbur afet konutları ya da TOKİ'den ev alacaktım. İmkânın olacak ki bu yöntemi seç ya yerin olacak ya da yeri alabileceğin paran olacak yani ikisi de aynı yere geliyor. (K3, EYY)

Maddi durumumun iskân tercihimizi etkiledi. Çünkü param olsa arazi alır evimi yapardım. Ama benim arazimin olduğu yer afet bölgesi denildi. Daha da başka yerde arazim yok e arazi alacak param da yok, mecburen seçiyorsun yani. (K9, Toplu Konut (İhaleli))

İskân yöntemi tercihindeki kriterler kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Yer/Bölge* olmuştur. Katılımcılar afetten önce yaşadıkları yerden ayrılmak istemedikleri için kalmayı tercih etmişler ya da yaşadıkları yerde kendilerini güvende hissetmedikleri için taşınmayı tercih etmişlerdir. Konuyla ilgili K4 ve K6 kodlu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

Yani bu yöntemi seçmemin sebebi hem bağ bahçemden kopmamak meyvelerimiz var burada komsularımız var burada biz buraya alışmışız başka yerde nasıl yapalım yapamayız. Konutlardan ev alın dediler çocuklar başladı ağlamaya anne biz buradan gidecek miyiz diye ben daha çok üzıldüm. Burada dışarıya çıkmaya alışmışız orda apartman hayatı var. Yerimden ayrılmayı istemedim gene yerimi istedim. (K4, EYY)

E korktuk tabi tekrar sel alır beni gider diye açıkçası köyde de kalmak istemedim. Dedim apartman kalabalıktır yüksektir. Daha güvenlidir. (K6, Toplu Konut (İhaleli))

İskân yöntemi tercihindeki kriterler kategorisinde katılımcılar ayrıca *Güvenlilik* ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar kaliteli malzeme kullanımından dolayı iskân yöntemi tercihi yaptıklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K8 kodlu katılımcının ifadesi şöyledir:

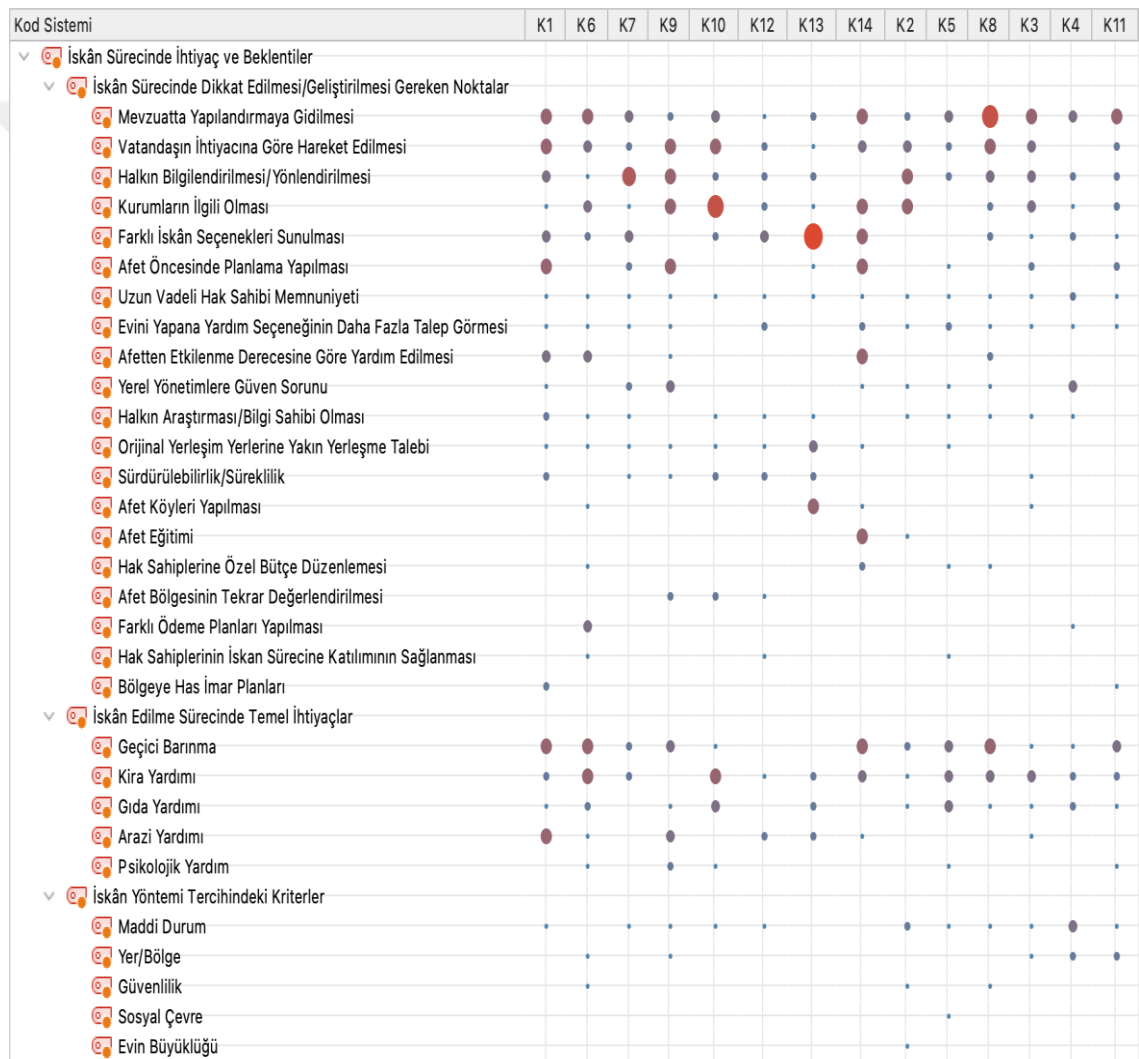
Daha iyidir diye düşünerek TOKİ istedik, malzemesi ortamı büyüklüğü imkanları daha iyidir diye düşündüm. Bir de afet konutlarında herhangi bir sorun olduğunda çok ilgilenen olmuyor ama TOKİ'ler de yönetim oluyor e bir sorun çıktıda mı muhatap oluyor karşıda. (K8, TOKİ)

İskân yöntemi tercihindeki kriterler kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Sosyal Çevredir*. Katılımcılar sosyal olarak daha rahat edeceklerini düşünmelerinin iskân yöntemi tercihinde etkili olduğundan bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K14 kodlu katılımcının ifadeleri şöyledir:

Farklı bir taraftan da ya köyden bıkmış insan var vatandaş diyor ki ben şehri tercih edeyim işte belki çocuğum işe girer, daha sosyal olurum hastane yakındır okul yakındır gibi düşünüyor (K14, Toplu Konut (İhaleli))

İskân yöntemi tercihindeki kriterler kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri bir diğer kod *Evin Büyüklüğü* olmuştur. Katılımcılar daha fazla fiziksel alan sağladığı için TOKİ iskân yöntemini seçtiklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K2 kodlu katılımcının ifadeleri şöyledir:

TOKİ'yi niye seçtik daha iyidir diye düşündüm afet konutlarına göre kalitelidir daha büyüktür diye düşündüm (K2, TOKİ)

Şekil 12. İskân sürecinde ihtiyaç ve beklentiler temasına dair ilgili kategoriler ve kodların katılımcılara göre dağılımı

İskân sürecinde ihtiyaç ve beklentiler teması katılımcılara göre Şekil 12’de incelenmiştir. Buna göre, katılımcı görüşleri mevzuatta yapılandırılmaya gidilmesi,

vatandaşın ihtiyacına göre hareket edilmesi, kurumların ilgili olması, farklı iskân seçenekleri sunulması, geçici barınma, kira yardımı ve maddi durum kodları üzerine yoğunlaşmıştır.

Şekil 13. İskân sürecinde ihtiyaç ve beklentiler temasına dair ilgili kategoriler ve kodların iskân yöntemlerine göre dağılımı

İskân sürecinde ihtiyaç ve beklentiler teması Şekil 13'te katılımcıların tercih ettikleri iskân yöntemine göre incelenmiştir. Buna göre, mevzuatta yapılandırmaya gidilmesi, vatandaşın ihtiyacına göre hareket edilmesi, halkın bilgilendirilmesi/yönlendirilmesi, kurumların ilgili olması, farklı iskân seçenekleri sunulması, afet öncesinde planlama yapılması, uzun vadeli hak sahibi memnuniyeti, evini yapana yardım seçeneğinin daha fazla talep görmesi, yerel yönetimlere güven sorunu, halkın araştırması/bilgi sahibi olması, geçici barınma, kira yardımı, gıda yardımı, psikolojik yardım, maddi durum, kodları tercih edilen her iskân yöntemi için ortak kodlar iken; sürdürülebilirlik/süreklilik, afet köyleri yapılması, farklı ödeme planları yapılması, bölgeye has imar planları, arazi yardımı, yer/bölge kodları EYY ve Toplu Konut (İhaleli) iskan yöntemleri için ortak kodlar; afetten etkilenme derecesine göre yardım edilmesi, orijinal yerleşim yerlerine yakın yerleşme talebi, afet eğitimi, hak sahiplerine

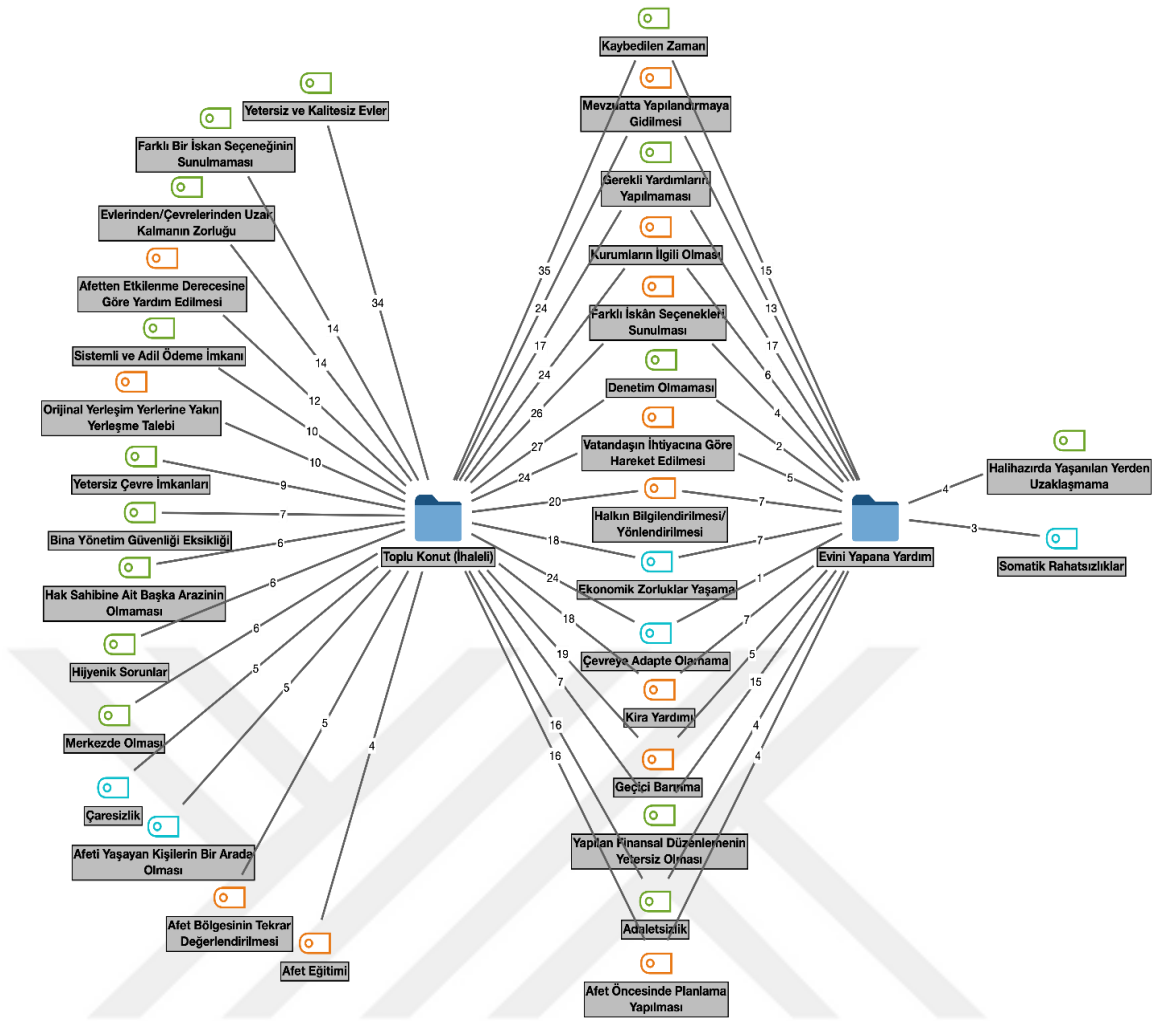
özel bütçe düzenlemesi, hak sahiplerinin iskan sürecine katılımının sağlanması ve güvenlik TOKİ ve Toplu Konut (İhaleli) iskan yöntemleri için ortak kodlardır. Sosyal çevre ve evin büyüklüğü kodlarından ise yalnızca TOKİ iskân yöntemini tercih edenler tarafından bahsedilmiştir.

5.3. Afet Sonrası İskân Yöntemleri İki Vaka Modelleri

Çalışmanın bu kısmında; EYY, TOKİ ve Toplu Konut (İhaleli) yöntemlerinin karşılaştırılmasına yer verilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda iskân yöntemi tercih süreçlerinde yaşanan ortak sorunlar ve uygulamalar ile farklılıkların ortaya çıkarılması planlanmıştır. Çalışma kapsamında incelenen üç ayrı iskân yönteminin karşılaştırıldığı iki vaka modelleri Şekil 14, Şekil 15 ve Şekil 16’ da verilmiştir.

5.3.1.EYY ve Toplu Konut (İhaleli) İskân Yöntemlerinin Karşılaştırıldığı İki Vaka Modeli

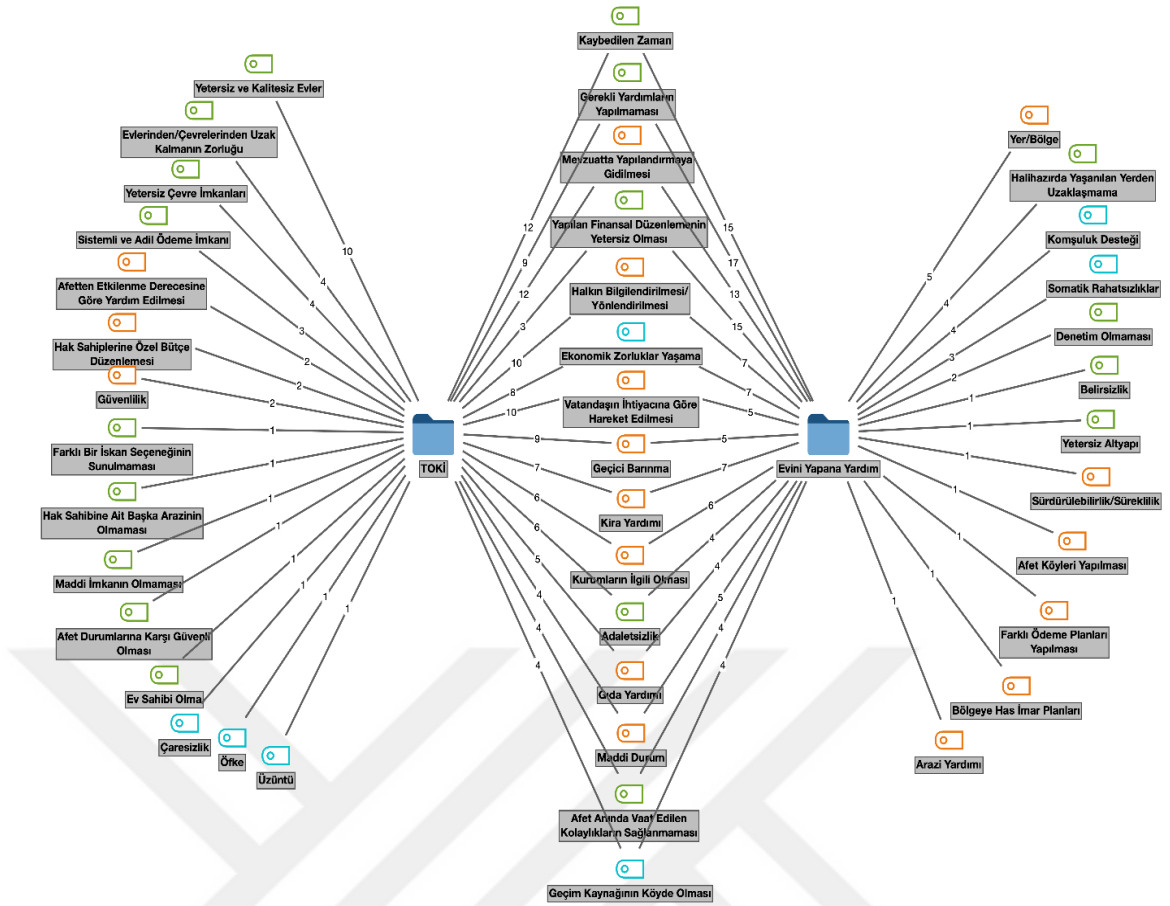
Şekil 14’de EYY ve Toplu Konut (İhaleli) İskân Yöntemlerinin karşılaştırıldığı iki vaka modeli sunulmuştur. Bu modellemede hangi kodların hangi iskân yöntemlerinde ne kadar vurgulandığı gösterilmektedir. Şekil 14 incelendiğinde; EYY ve Toplu Konut (İhaleli) İskân Yöntemlerinin “kaybedilen zaman ve mevzuatta yapılandırılmaya gidilmemesi” konularının en sık kodlanan ortak yönlerden birisi olduğu görülmektedir. “Farklı iskân seçeneklerinin sunulması ve kira yardımı” kodları da her iki iskân yönteminde sıklıkla kodlandığı saptanmıştır. EYY yönteminden farklı olarak toplu konutlarda çokça yetersiz ve kalitesiz evler kodlamasının yapılması dikkat çeken bir nokta olarak ele alınabilir. EYY yönteminde çoğunlukla hali hazırda yaşanan yerden uzaklaşmama kodlamasına ağırlık verilmiştir. Yine Toplu konutlarda EYY den farklı olarak ağırlıkla vurgulanan iki kod ise “farklı bir iskân seçeneğinin sunulmaması ve afetten etkilenme derecesine göre yardım edilmesi” şeklindedir.

Şekil 14. EYY ve Toplu Konut (İhaleli) iskân yöntemleri (iki vaka modeli)

5.3.2.EYY ve TOKİ İskân Yöntemlerinin Karşılaştırıldığı İki Vaka Modeli

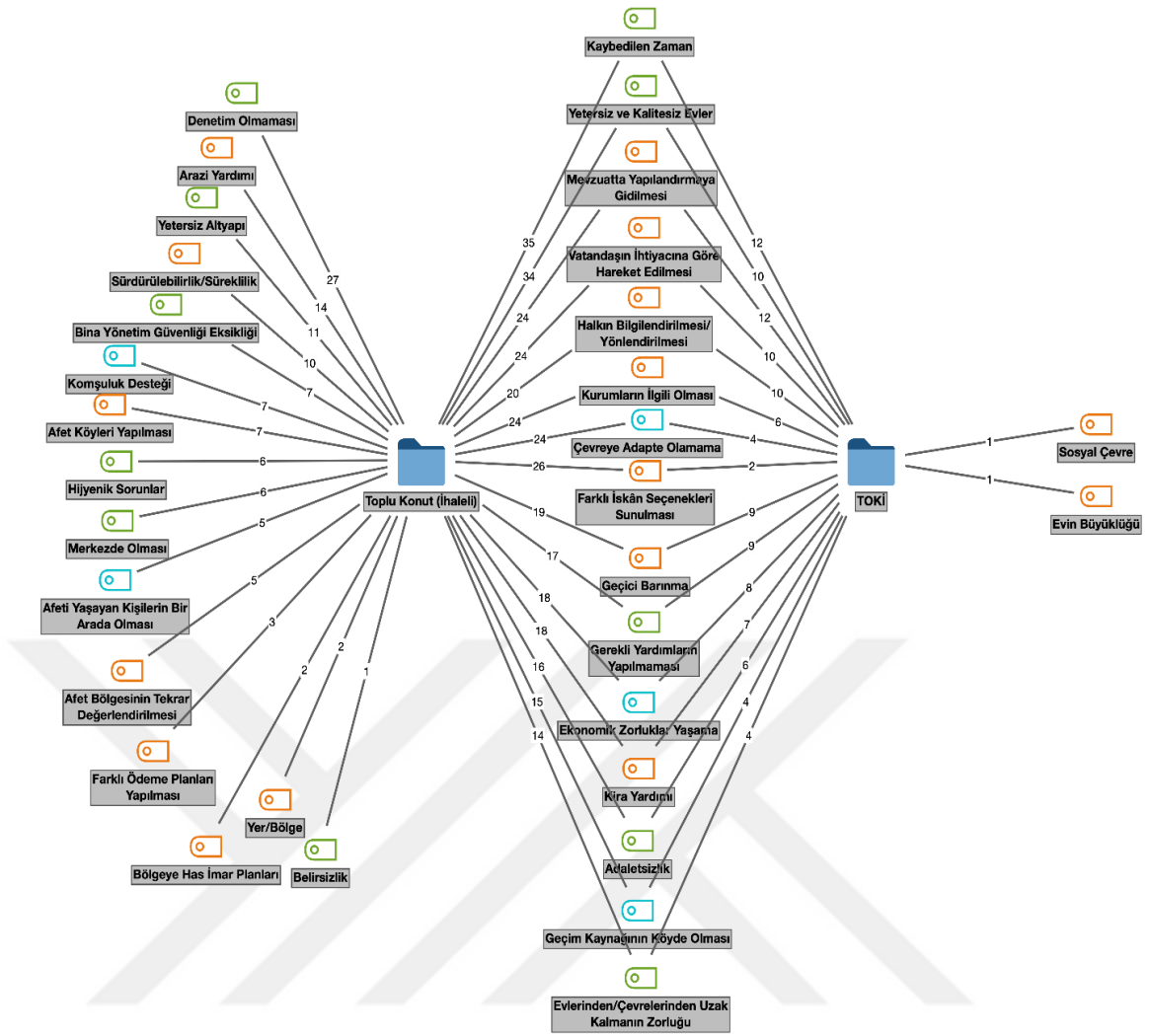
Şekil 15’de EYY ve TOKİ İskân Yöntemlerinin karşılaştırıldığı iki vaka modeli sunulmuştur. Bu modellemede hangi kodların hangi iskân yöntemlerinde ne kadar vurgulandığı gösterilmektedir. Şekil 15 incelendiğinde; EYY ve TOKİ İskân Yöntemlerinin “kaybedilen zaman, mevzuatta yapılandırılmaya gidilmesi, vatandaşın ihtiyacına göre hareket edilmesi ve halkın bilgilendirilmesi/yönlendirilmesi” konularının en sık kodlanan ortak yönlerden birisi olduğu görülmektedir. EYY yönteminde çoğunlukla halihazırda yaşanılan yerden uzaklaşmama ve komşuluk desteği kodlamasına ağırlık verilmiştir. TOKİ’de ise vurgu daha çok yetersiz ve kalitesiz evler, evlerinden/çevrelerinden uzak kalmanın zorluğu ve yetersiz çevre imkanları üzerine odaklanılmıştır.

Şekil 15. EYY ve TOKİ iskân yöntemleri (iki vaka modeli)

5.3.3. Toplu Konut (İhaleli) ve TOKİ İskân Yöntemlerinin Karşılaştırıldığı İki Vaka Modeli

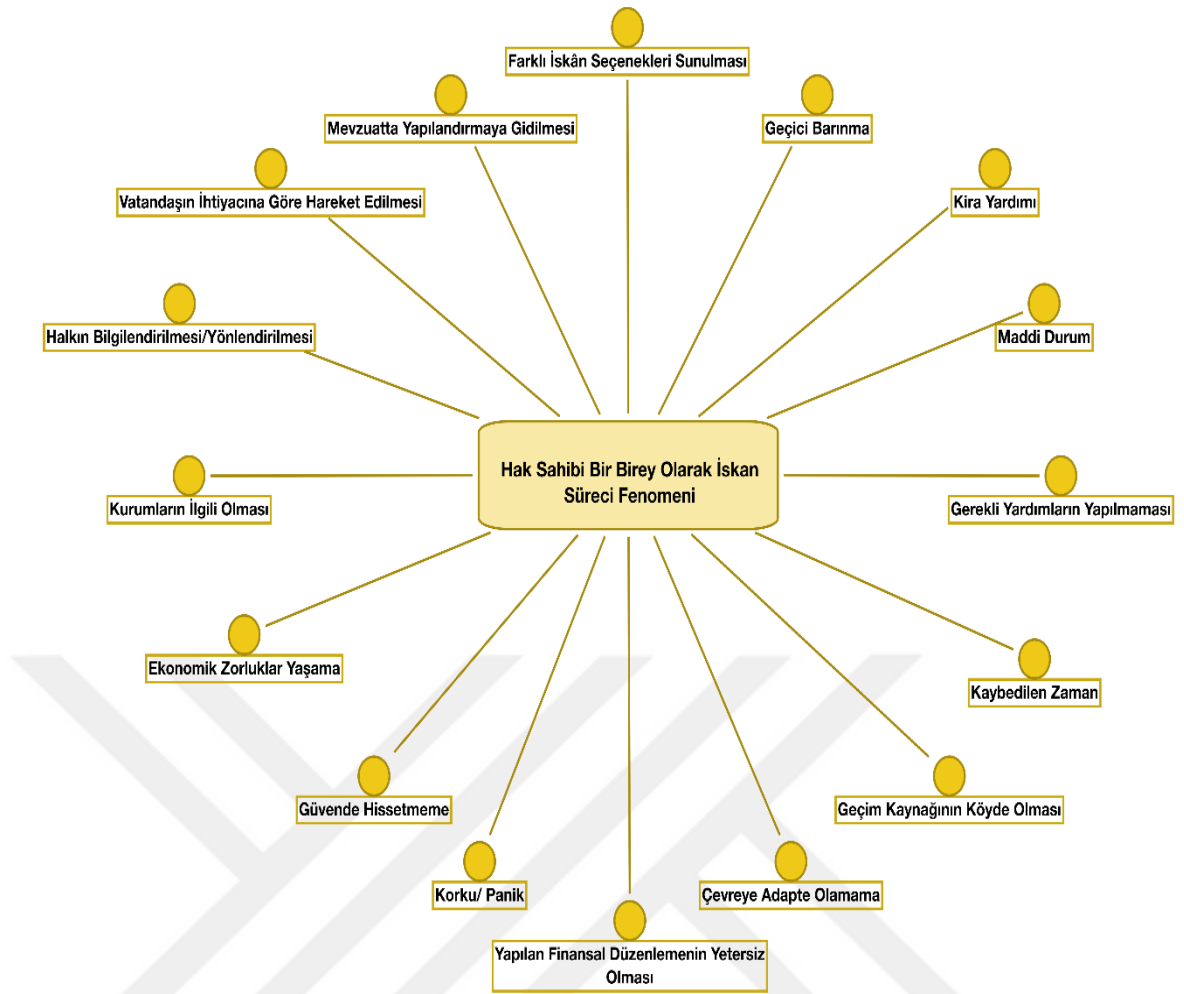
Şekil 16’da Toplu Konut (İhaleli) ve TOKİ İskân Yöntemlerinin karşılaştırıldığı iki vaka modeli sunulmuştur. Bu modellemede hangi kodların hangi iskân yöntemlerinde ne kadar vurgulandığı gösterilmektedir. Şekil 16 incelendiğinde; Toplu Konut (İhaleli) ve TOKİ İskân Yöntemlerinin “kaybedilen zaman, yetersiz ve kalitesiz evler, mevzuatta yapılandırılmaya gidilmesi ve farklı iskân seçenekleri sunulması” konularının en sık kodlanan ortak yönlerden birisi olduğu görülmektedir. Toplu Konut (İhaleli) yönteminde çoğunlukla denetim olmaması, arazi yardımı ve yetersiz altyapı kodlamalarına ağırlık verilmiştir. TOKİ’de ise vurgu daha çok sosyal çevre ve evin büyüklüğü üzerinedir.

Şekil 16. Toplu Konut (İhaleli) ve TOKİ iskân yöntemleri (iki vaka modeli)

5.4. Afet Sonrası İyileştirme Süreci Kapsamında Hak Sahibi Bir Birey Olarak İskân Süreci Fenomen Özü

Görüşmelerde yapılan betimlemelerin sentezi neticesinde fenomenin önemli yapılarını oluşturan bileşenler tespit edilerek bir araya getirilmiş ve afet sonrası iyileştirme süreci kapsamında hak sahibi bir birey olarak iskân süreci fenomeni Şekil 17’de gösterilmiştir.

Şekil 17. Hak sahibi bir birey olarak iskân süreci fenomeni

Fenomenin özü/temeli, hak sahibi bireylerin üç iskân yönteminde ortak olarak ifade edilen, iskân deneyimlerine etki eden ve bu deneyimi anlamakta büyük öneme sahip olan 16 farklı etkenin bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur. Fenomen özünün etkenlerinden ilki “*farklı iskân seçenekleri sunulması*” gerekliliği olmuştur. Araştırma kapsamında birçok hak sahibi bireyin tercih ettikleri iskân yönteminin farklı bir seçenek olmamasından dolayı mecburi olarak tercih edildiğini ve bu durumun iskân deneyimini olumsuz etkilediği saptanmıştır.

İkinci etken “*mevzuatta yapılandırılmaya gidilmesi*” olarak belirlenmiştir. Araştırma katılımcılarının büyük bir bölümü mevzuatta düzenlemeler yapılması ve gerekirse kanun değişikliğine gidilmesi gerektiğini vurgulamış ve bu durumun düzeltilmemesinin iskân deneyimini olumsuz etkilediğini belirttikleri saptanmıştır.

Üçüncü etken “*vatandaşın ihtiyacına göre hareket edilmesi*” olarak belirlenmiştir. Çoğu katılımcı yapılan uygulamalarda vatandaşın ihtiyaçlarının göz ardı edildiğini ve yetersiz maddi durum sebebi ile hayat standartlarının olumsuz olarak etkilendiğini buna bağlı olarak çok zor dönemler geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu

durum katılımcıların hem normal yaşamlarına daha kısa sürede dönmelerine engel hem de yaşamlarına uyum sağlama noktasında zor dönemler geçirmelerine sebep olmaktadır. Başka bir açıdan bakıldığında iskân tercihlerinin ekonomilerini kötüleştiren bir faktör olduğu da ortaya çıkmaktadır.

Dördüncü etken “*halkın bilgilendirilmesi/yönlendirilmesi*” olarak belirlenmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun iskân tercihlerine dair yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve bu süreçte bilgilendirilmeye ve yönlendirilmeye ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir

Beşinci etken “*kurumların ilgili olması*” olarak belirlenmiştir. Bu süreçte maddi ve manevi olarak daha fazla desteğe ihtiyaç duyduklarını ve bu sebeple kurumlardan daha fazla ilgi beklentilerinin olduğu belirlenmiştir.

Altıncı etken “*ekonomik zorluklar yaşama*” olarak belirlenmiştir. Özellikle Toplu Konut (İhaleli) ve TOKİ iskân seçeneklerinden seçim yapan çoğu katılımcı yaşadıkları yerden ayrılmanın sebep olduğu maddi zorluklardan bahsetmişlerdir. Özellikle afet sonrası değişen yaşam koşullarına uyum sağlama noktasında zorluk yaşadıklarını ve geçim kaynaklarının genellikle köylerinde olması sebebi ile ekonomik olarak ciddi olumsuzluklar yaşadıkları belirlenmiştir.

Yedinci etken “*güvende hissetmeme*” olarak belirlenmiştir. Afet anı ve sonrası dönemde çoğu ihtiyaç ve beklentilerin karşılanmaması sebebi ile kendilerini güvende hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Bu açıdan psikolojik olarak bu süreçteki güvensizlik duygularının iskân deneyimlerini olumsuz etkilediği saptanmıştır.

Sekizinci etken “*korku/panik*” olarak belirlenmiştir. Yaşanılan afet deneyimi ve sonrasında genellikle yalnız kaldıklarından dolayı çoğu katılımcı hala korktuğunu ve kaygı duyduğunu belirtmiştir. Bu durumun iskân deneyimini olumsuz etkilediği saptanmıştır.

Dokuzuncu etken “*yapılan finansal düzenlemelerin yetersiz olması*” olarak belirlenmiştir. Özellikle EYY yöntemini seçen katılımcıların evlerini yaptıkça ilgili kurumlardan paralarını alıyor olmalarını, TOKİ seçen katılımcıların ise taksitlerin enflasyona göre değişiklik göstermesinin bir sorun olarak ifade edildiği saptanmıştır. Ayrıca Toplu Konut (İhaleli) tercih eden katılımcılar da borçlandırma yönteminde değişiklik olması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu durumun iskân deneyimini olumsuz etkilediği saptanmıştır.

Onuncu etken “*çevreye adapte olamama*” olarak belirlenmiştir. Katılımcı bireyler Toplu Konut (İhaleli) ve TOKİ yöntemini seçen hak sahibi bireylerin yerlerinden/köylerinden ayrılmasının sonucunda yeni ortamlarına alışamadıkları ve uyum konusunda sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. EYY yöntemini seçen bireyler

ise genellikle yerlerinden ayrılmadıkları için adaptasyon ile ilgili herhangi bir sorun yaşamadıklarını vurgulamışlardır.

On birinci etken “*geçim kaynağının köyde olması*” olarak belirlenmiştir. Toplu Konut (İhaleli) ve TOKİ yöntemini seçen hak sahibi bireylerin daha çok tarım ve hayvancılık ile uğraştıkları ve bu doğrultuda yerlerinden/topraklarından uzaklaşmanın getirdiği bir ekonomik sorun içerisinde olduklarını ifade etmişlerdir. Bu durumun iskân deneyimini olumsuz etkilediği saptanmıştır.

On ikinci etken “*kaybedilen zaman*” olarak belirlenmiştir. Üç iskân yönteminde de temel vurgu afet olayını yaşadıkları andan itibaren konutlarına geçene kadar geçen sürenin çok uzun olmasıdır. İskân sürecinin uzunluğunun bu deneyimi olumsuz etkilediği saptanmıştır.

On üçüncü etken “*gerekli yardımların yapılmaması*” olmuştur. Üç iskân yöntemi için de ortak vurgu olan bir ifade yardıma ihtiyacı olmalarına rağmen seslerini duyuramadıkları ve gerekli yardımların yapılmadığıdır. Afet olayının maddi ve manevi olarak kendilerini olumsuz etkilediğini ayrıca bekledikleri yardımları görememenin yarattığı olumsuz durumu ifade etmişlerdir. Bu durumun iskân deneyimini olumsuz etkilediği saptanmıştır.

On dördüncü etken “*maddi durum*” olmuştur. Sunulan iskân yöntemlerinden tercih yapabilmenin maddi durum ile yakından ilişkili olduğunu, parası ve arazisi olanın daha kolay eski yaşamına dönebildiğini fakat maddi durumun yetersiz olmasının mecburi bir iskân tercihinde bulunulmasına sebep olduğu ve bunun neticesinde çok büyük sorunların ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Bu durumun iskân deneyimini olumsuz etkilediği saptanmıştır.

On beşinci etken “*kira yardımı*” olmuştur. Afet anından itibaren evleri yıkılan ya da oturulamayacak derecede hasar gören hak sahibi bireylerin yeni konutlarına yerleşene kadar geçen sürede yalnız bırakıldıkları ve kendi imkanları ile yaşamlarını sürdürmek zorunda oldukları ifade edilmiştir. Bu noktada en büyük problemin kira vermek olduğu belirtilmiştir. Çoğu hak sahibi birey bu süreçte kira veremediği için tanıdık kişilerin yanında kaldıklarını ya da kiralarını verebilmek için sahip oldukları birikimin tümünü harcadıklarını belirtmişlerdir. Bu durumun iskân deneyimini olumsuz etkilediği saptanmıştır.

On altıncı etken “*geçici barınma*” olmuştur. Afetten sonra yeni konutlarına hemen yerleşme şansı olmayan hak sahibi bireyler bir anda hayatlarının değişmesi karşısında büyük zorluklar yaşadıklarını ve bu süre zarfında en temel ihtiyaçlardan biri olan barınma noktasında yalnız kaldıkları ve destek göremediklerini belirtmişlerdir. Bu

noktada yeni konutlarına geçene kadar geçici barınma taleplerinin olduğunu vurgulamış ve bunun yapılmasının gerekliliğini birçok kez ifade etmişlerdir. Bu durumun iskân süreci deneyimini olumsuz etkilediği saptanmıştır.

5.5. Kod Bulutu

Çalışmanın bu bölümünde TOKİ, Evini yapana yardım ve Toplu Konut (İhaleli) iskân yöntemlerinde belirtilen kodların yoğunluğunu göstermek amacıyla görüşme kayıtlarının kodlanması sonucu elde edilen kodlamalara ilişkin kod bulutu Şekil 18’de verilmiştir.

Şekil 18. Kod bulutu

Katılımcıların ifadelerinin yoğunluğa göre dağılımda daha büyük puntolu olarak gösterilen kodlar daha yoğun olarak kullanılan ifadeleri gösterirken, daha küçük puntolu olan ifadeler, kodların daha az yoğunlukta kullanıldığını göstermektedir.

5.6. Tartışma

Afet sonrası iyileştirme çalışmaları kapsamında sunulan iskân yöntemlerinin hak sahipleri açısından değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmada bu kısımdan

itibaren konuya dair değerlendirmeye yönelik elde edilen bulguların tartışılmasına yer verilmiştir.

Çalışmada katılımcıların büyük çoğunluğu kendilerine sunulan yöntemlerin kısıtlı olduğunu, tercih ettikleri iskân yönteminden memnun olmadıklarını, *farklı iskân seçeneklerinin sunulmamasından* dolayı olumsuz etkilendiklerini bu sebeple istemedikleri, memnun olmadıkları yaşam koşullarına yöneldikleri ayrıca özellikle Toplu Konut (İhaleli) ya da TOKİ konutlarına yerleşen hak sahiplerinin mecburi iskân tercihinden kaynaklı olarak ciddi zorluklar yaşadıklarını ifade ettikleri grlmştr. Koenig (2005) gelişmekte olan ülkelerde yerinden edilme konusunda yeniden yerleşime ilişkin analizlerin yapılması ve yerel kalkınmayı geliştirmeye yönelik farklı yaklaşımların geliştirilmesi gerektiğinden bahsetmektedir (Koenig, 2005: 133). Peng vd. (2014) topluluk düzeyinde sürdürülebilir toparlanma elde etme olasılığını arttırmanın bugün uygulanmakta olan prosedürlerin yeniden değerlendirilmesini ve değiştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Peng vd., 2014: 110). Çalışmanın verileri genel olarak literatür ile benzerlik göstermektedir. Etkin bir yeniden yapılanma için sunulacak iskân yöntem seçeneklerinin hak sahibi bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda arttırılmasının iskân sürecini/deneyimini olumlu yönde etkileyebileceği söylenebilir.

Çalışmada katılımcıların büyük çoğunluğunun afet sonrası iskân politikalarında *mevzuatta yapılandırılmaya gidilmesi gerektiğini* ifade ettikleri saptanmıştır. Fakat zellikle Toplu Konut (İhaleli) tercihinde bulunan katılımcılar bu durumun politika yapıcılar tarafından öncelikli bir şekilde ele alınması gerektiğini, mevzuatta bu noktada boşluk olduğunu, hak sahiplerinin daha önceki yaşam şekillerinin göz ardı edilerek uygulamaların yapıldığını ifade etmişlerdir. Hiles (1997) olağanşt durumlarda iyileştirme planının bir değişiklik yönetimi prosedürünün parçası olması gerektiğini belirterek herhangi bir değişikliğin uygulanması sonucu planların da güncellenmesi gerektiğini ifade etmiştir (Hiles, 1997: 24). Ophiyandri vd. (2013) afet sonrası konut yeniden inşasında uygun yeniden yapılandırma politikaları ve stratejilerinin belirlenmesini kritik başarı faktörleri arasında saydığını belirtmektedir (Ophiyandri vd., 2013). Oliver Smith (1990) her durum için en uygun ve uygulanabilir stratejinin belirlenmesi gerekliliğini vurgulamaktadır (Oliver Smith, 1990). Shaw ve Sinha (2003) afet sonrası faaliyetlerin planlanması ve yürütülmesinin tüm yönlerine hükümetin ve toplulukların dahil edilmesinin çok önemli olduğunu belirtmiştir (Shaw ve Sinha, 2003). Kishore (2000) herhangi bir yeniden yapılanma programının etkilenen insanların bir dizi karmaşık ve çoğu zaman çelişen ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini ifade etmiştir (Kishore, 2000).

Peynircioğlu (2007) ulusal afet yönetim kapasitesinin gelişen teknolojik şartlara göre yeniden şekillendirilmesi, mevcut yasaların uygulamalarda karşılaşılan darboğaz çerçevesinde tekrar ele alınarak yenilenmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Hilhorts (2004) politikaların ve uygulamaların koordine olmaması durumunda başarılı sonuçlar elde edilemeyeceği ve aynı zamanda yanlış olanın programlar ve programların uygulamalarının olduğu fakat zarar görenlerin her zaman insanlar olduğunu ifade etmiştir (Peynircioğlu, 2007: 92). Waugh (2000) afete dayanıklı, esnek ve sürdürülebilir topluluklar geliştirmeye artan ilgi olmasına rağmen, sürecin normalde toplumu yeniden inşaa etme noktasında geri kaldığını vurgulamaktadır (Waugh, 2000). Smith ve Wenger (2007) hem araştırılan topluluğu hem de uygulayıcılar açısından afet iyileştirme evresinin afet yönetiminin en az anlaşılan yönünü temsil ettiğini ve afet yönetiminin yaygın olarak kabul edilen hazırlık, zarar azaltma ve müdahale aşamalarında ki temel sorunlar ele alınmamışken uygulayıcıların bütünsel bir politika çerçevesi oluşturmaları ve afetler sonrası iyileştirme eylemlerinin oluşturulmasının başarısızlık ile sonuçlanacağını vurgulamaktadır (Smith ve Wenger, 2007: 234).

Tierney ve Oliver Smith (2012) toplumların iyileşme durumlarında göreceli gücünü ve afet mağdurlarına ne tür ve nasıl yardım sağlanabileceğine ilişkin politikaların önemli yer tuttuğundan bahsetmektedir (Tierney ve Oliver Smith, 2012: 127). Jain vd. (2017) doğal afetlerden sonra hükümetlerin genellikle insani yardım adına savunmasız toplulukları yeniden yerleştirdiğini fakat bu durumun toplulukların günlük rutinlerini zorlaştırdığını veya yeni riskler yarattığı için bu tür bir yer değiştirmeyi olumlu karşılamadıklarını belirtmiştir. Ayrıca yerinden edilmiş toplulukların temel ihtiyaçlarının göz önüne alınmadığını ve bu durumun daha fazla risk yarattığını vurgulayarak katılımcı ve risk azaltıcı planlar ve politikaların geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Jain vd., 2017). Çalışmanın verileri genel olarak literatür ile benzer noktalara vurgu yapmaktadır. Çalışma bulgularına dayanarak hak sahibi bireylerin afet öncesi yaşantılarına dönmelerinde önemli bir yer alacak olan iskân politika ve uygulamalarında yapılandırılmaya gidilmesi iskân deneyim sürecini olumlu şekilde etkileyeceği söylenebilir.

Araştırma katılımcılarının çoğunun iskân edilme sürecinde *vatandaşın ihtiyacına göre hareket edilmediğini* ifade ettikleri saptanmıştır. Katılımcıların en büyük problemlerinden biri afet öncesi yaşantılarına ekonomik ve sosyal yönden dönememek olmuştur. Bu noktada asıl önemli olanın var olan mevcut uygulamalardan ziyade vatandaşın ihtiyacını gözeten ve öncelikli olarak ele alan uygulamaların olması gerekliliğidir. Ayrıca hak sahibi bireylerin en çok yakındıkları nokta ise evlerin yeterli

büyükölükte olmadığı ve kullanılan malzemelerin kalitesiz olduğu üzerinedir. Bu bağlamda hak sahibi bireylerin ihtiyaçlarının göz ardı edildiğı görölmüştür. Tapan (1975) konut büyüklüklerinin belirlenmesinde kalıcı konut için başvuru yapan ailelerin ihtiyaçlarının dikkate alınmadığı ve mekân standartlarının tam olarak belirlenmediğini, konutların kullanıcıların yaşam biçimlerine cevap veremediğini oysaki yaşam koşulları, gelenekler, kültürler ve farklı büyüklükteki planlara bakılmasının gerekli olduğunu ifade etmiştir. Johnson (2007) yeni yerin hizmetlere uygun mesafede olması gerektiğinden ve etkilenen toplulukların afet öncesi günlük yaşama dönmelerini desteklemek için gerekli olan dükkanlar, okullar ve dini binalar gibi yerlerde de tesisler sağlanması gerektiğinden bahsetmektedir (Johnson, 2007). Acaroğlu (1975) konutların içinde yaşayanların toplumsal ve ekonomik yapılarını, yaşam biçimlerini ve çevre koşullarını en iyi yansıtacak şekilde yapılması gerektiğini vurgulayarak konutun yalnızca barınma amaçlı olmadığını aynı zamanda bir toplumsal statü simgesi ve güvenlik aracı olduğunu ifade etmektedir (Acaroğlu, 1975).

Capell ve Ahmed (2021) afet sonrası konut iyileştirme projelerinin planlanması ve uygulanmasında genellikle toplumla istişarenin merkezi bir rol aldığını ve sağlanan konutlarda kullanıcı memnuniyet düzeyini arttırmanın bir yolu olarak kullanıcı gereksinimlerinin konut tasarımına dahil edilmesinin sağlanması gerekliliğinden bahsetmiştir (Capell ve Ahmed, 2021). Gökçe ve Tetik (2012) modern iyileştirmede uluslararası örneklerde afetzede isteğinin ve ihtiyacının öncelikli olduğunu vurgulayarak toplu yerleşim alanında iskân edilen afetzedelerin maruz kaldığı ya da yansıttığı sosyal ve kültürel problemlerin sosyokültürel yapıyı olumsuz etkilediğini belirtmiştir (Gökçe ve Tetik, 2012). Birleşmiş Milletler Afet Yardım Organizasyonu (UNDRO) (1982) bir ev tasarlamının karmaşık bir iş olduğunun; sosyal, kültürel, dini, politik, ekonomik, çevresel, teknik ve diğer etkileşimleri yansıttığını bu bağlamda afet durumlarındaki yıkımın bu sembolik referansların kaybolmasına yol açtığını ifade etmektedir (UNDRO, 1982). Barakat (2003) yeniden yapılanma programlarının genellikle afetten etkilenen toplulukların isteklerini dikkate almadığını tespit etmiştir (Barakat, 2003). Oliver Smith (1991) etkilenen kişilerin ihtiyaçlarına gereken özen gösterilmezse yeni inşa edilen tesislerin inşaatın tamamlandığı günden itibaren kullanılmaz hale gelme olasılığının varlığını vurgulamıştır (Oliver Smith, 1991). Shaw ve Sinha (2003) afet sonrası etkilenen kişilerin istekleri incelendikten sonra yeniden yapılandırma stratejilerinin uygulanması gerektiğini ifade etmiştir (Shaw ve Sinha, 2003). Kishore (2000) herhangi bir yeniden yapılanma programında etkilenen insanların bir dizi karmaşık ve çoğu zaman çelişen ihtiyaçlarının karşılanmasının gerekliliğinden bahsetmektedir (Kishore,

2000). Yılmaz (2014) afet sonrası kalıcı konut planlarında etkilenen bölgelere uygun olmayan, yerel olmayan inşaat teknolojileri ile insanların yerel ihtiyaçlarını göz ardı ederek prototip evler inşa etmenin ve insanları yeniden yerleşime zorlayıp arazi kullanımı noktasında uzun vadeli planlardan yoksun bırakma konularının uzun süredir eleştirildiğinden bahsetmiştir (Yılmaz, 2014: 537). Bu çalışmanın verileri genel olarak literatür ile benzerlik göstermektedir. Var olan politika ve uygulamaların vatandaşın ihtiyacına cevap vermediğini düşünen çoğu katılımcı bir bütün şeklinde hem ekonomik hem sosyal hem de psikolojik açıdan ihtiyaçların tespit edilip bu doğrultuda çalışmaların yapılmasını istediklerini ve vatandaşın ihtiyacına göre hareket edilmesinin hem politika yapıcı ve uygulayıcıların hem de mağdur vatandaşın yararına olacağını belirtmişlerdir. Bu durumun dikkate alınmasının iskân deneyim sürecini olumlu etkileyeceği düşünülmektedir.

Araştırma katılımcıları iskân tercih süreci ile ilgili bilgilerinin eksik olduğunu, bilinçli ve farkında olarak bir tercih yapmadıklarını belirterek özellikle muhtarların söylemleri doğrultusunda hareket ettiklerini ve *bilgilendirilip yönlendirilmediklerini* ifade ettikleri saptanmıştır. Nikuze vd. (2019) yerinden edilmiş hane halklarının fiziksel, finansal, sosyal ve insani olarak geçim kaynakları üzerinde birçok olumsuz etkiye katlandığını vurgulayarak yeniden yerleşim projelerinin doğru ve ayrıntılı bilgilerinin erkenden iletilmesi, sürecin açık, şeffaf ve haklar ile ilgili bilgilerin açıklanması ve tartışılması gerektiğini vurgulamıştır (Nikuze vd., 2019: 39). Kümbetoğlu vd. (2007) bireylerin ve ailelerin özel yaşamlarında önemli bir yeri olan konutun temel bir hak ve gereksinim olduğunu, herkesin güvenli ve kullanışlı bir konutta yaşamaya ve özel yaşam alanı olan konutun yerini, mimari ve diğer özelliklerini kendi gereksinimleri ve alışkanlıklarıyla uyumlu bir biçimde seçmeye hakkı olması gerektiğini belirterek bu haklarını kullanmayan kişilerin bedensel ya da ruhsal olarak zarar görüp ekonomik sıkıntılar çekebileceğinden bahsetmektedir (Kümbetoğlu vd., 2007). Foster (1980) halkı bilgilendirme programlarının afete hazırlıklı olma düzeyini koruma ve arttırma noktasında en önemli unsur olduğunu vurgulamıştır (Foster, 1980). Çalışmanın verileri genel olarak literatür ile benzerlik göstermektedir. Hak sahibi bireyler iskân sürecinde ne yapacaklarını ve ne ile karşılaşacaklarını tam olarak bilemedikleri için bu durumun hayatlarını olumsuz etkilediğini ayrıca afetler ve afet sonrası iskân süreci ile ilgili bilgilendirilmeleri gerektiğini ifade etmektedirler. Bu durumun gerçekleştirilmesinin iskân deneyim sürecine olumlu şekilde etki göstereceği söylenebilir.

Çalışmada iskân yöntem tercihinin katılımcıların yaşam koşullarını psikolojik açıdan etkilediğini, en çok *korku/panik* ve *güvende hissetmeme* duygularını hissettiklerini ifade ettikleri saptanmıştır. Bu durumun yerlerinden ayrılan hak sahibi bireylerin yaşadıkları zorlu uyum sürecini çok daha zor hale getirdiği söylenebilir. Katılımcıların bazıları yaşadıkları afetin etkisinin halen daha üzerlerinde olduğunu ve özellikle yoğun yağışlı günlerde bulundukları evlerden ayrılıp kendilerini daha güvenli hissedecekleri yerlere gittiklerini belirtmişlerdir. Coetzee (2002) değişen bir çevre karşısında bireylerin, hanelerin ve toplulukların huzurunun afetler ve sonuçlarına ilişkin kırılganlıkları ile ilgili olduğundan bahsetmiştir (Coetzee, 2002: 33). Uyar (2007) afetlerin kısa ve uzun dönemde hem kişilerin hem de toplumun psikolojik hayatını ve ruh sağlığını önemli ölçüde etkilediğini vurgulamıştır (Uyar, 2007). Şahin ve Sipahioğlu (2003) afetlerin yol açtığı yıkımların değerlendirilirken genellikle ölüm ve yaralanmalar ile ekonomik kayıpların dikkate alındığını fakat afetlerin yol açtığı sosyal ve psikolojik yıkımların afetlerin diğer olumsuz etkilerine oranla daha karmaşık olduğundan, alınacak önlemler ve yapılacak iyileştirme hamleleri ile ekonomik kayıpların bir dereceye kadar telafi edilebilmesine rağmen toplum ve birey üzerindeki sosyal ve psikolojik olumsuzlukları gidermek için çok daha kapsamlı önlemlerin gerekeceğini ifade etmişlerdir (Şahin ve Sipahioğlu, 2003). Barakat (2003) bir evi kaybetmenin fiziksel yoksunluktan daha fazlası olduğunu kişinin itibarını, kimliğini ve mahremiyetini kaybetmek ile eş değer olduğunu ifade etmiştir (Barakat, 2003). Ekşi (2017) afet bağlantılı kayıpların oluşturduğu stresin, kısa ve uzun vadeli psikolojik sorunlara yol açabildiğinden bahsetmiştir (Ekşi, 2017: 159). Kristensen vd. (2012) afetlerin bir topluluğun psikolojik durumu ve sosyal yaşamı üzerindeki etkisinin daha az görünür olmakla birlikte genel iyileşme üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu açıklamaktadır (Kristensen vd., 2012). Andrew vd. (2013) konutun sakinleri için hem işlevsel hem de duygusal anlamı ile genellikle hane halklarının yaptığı en büyük yatırım olduğunu vurgulamaktadır (Andrew vd., 2013). Çalışmanın verileri genel olarak literatür ile benzerlik göstermektedir. Hak sahibi bireylerin farklı afetler sonrasında yaşadıkları en yoğun yaşanan duyguların korku/panik ve güvende hissetmeme olmasının iskân deneyim sürecini olumsuz şekilde etkilediği söylenebilir.

Araştırma katılımcılarından Toplu Konut (İhaleli) ve TOKİ yöntemini tercih eden katılımcıların çoğunun konutlarına yerleştikten sonra ciddi zorluklar yaşadıklarını ve *çevreye adapte olamadıklarını* ifade ettikleri saptanmıştır. Özellikle Toplu konutlarda afet yaşayan kişilerin bir arada yaşamalarının aslında olumsuz bir durum olduğunu belirterek köylerinden/topraklarından ayrılıp geldikleri konutlarında önceki yaşantılarını

devam ettirme olanaklarının bulunmadığını ve bu durumunda uyum konusunda sorun olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Cernea (1997) gönülsüz yeniden yerleşimde en büyük riskin yerinden edilmiş kişilerin yoksullaştığı, sosyal bozulmaların gerçekleştiği ve bu risk ile mücadele edebilmek için yerinden edilmiş insanların geçim kaynaklarının korunması ve yeniden inşası noktasında adil yeniden yerleşim programlarının olması gerekliliğinden bahsetmektedir (Cernea, 1997). Aynı çalışmada zorunlu yer değiştirmeyi çevreleyen bir siyasi etkinin olduğundan ve zorla yerlerinden edilen insanların yaşadığı kültürel ve psikolojik stresin daha sonraki bireysel ve grup davranışlarını etkileyeceğinden de bahsedilmektedir. Bu bağlamda dikkate alınması gereken başka bir konu ise hak sahibi bireylerin adaptasyon sorunu sebebi ile orijinal yerleşim yerlerine yakın yerleşme taleplerinin varlığıdır. Özellikle TOKİ ve Toplu Konut (İhaleli) yöntemini seçen katılımcılar *evlerinden/çevrelerinden uzak kalmanın zor olduğunu* belirterek bu durumu dezavantaj olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. EYY yöntemini seçen katılımcıların ise *halihazırda yaşanan yerden uzaklaşmadığının* bir avantaj olduğunu ve bunun neticesinde de çevreye adaptasyon sorununun yaşanmadığını ifade ettikleri saptanmıştır. Arslan ve Ünlü (2010) çalışmalarında yere bağlılığa ilişkin güçlü bağların çok uzun zamanda oluştuğu ve bu nedenle afet sonrası yer değiştirme kararı almadan mümkün olduğunca yer değiştirmemeye yönelik çözümler üretilmesinin sosyal yeniden yapılanmayı kolaylaştıracağını vurgulamıştır (Arslan ve Ünlü, 2010).

Sridarran vd. (2018) yapılı bir çevreye uyumun uzun vadeli bir sosyal süreç olduğunu ve verilen yardım düzeyi ve yerleşim türünün temel olumlu koşulların sağlanmasında kilit rol oynadığını belirtmiştir. Aynı çalışmada evlerin insanlar tarafından son derece değerli olarak kabul edildiğinden bir afetten sonra öncelikli ve en acil ihtiyacın ev olduğunu, yeniden yerleşim sürecinin sadece bir ev inşa etme süreci değil aynı zamanda yeni bir çevre yaratma süreci olduğundan ve bu süreçte hem insan faaliyetleri hem de yapılı çevrenin birbirine uyum sağlaması gerektiğini fakat bu adaptasyon sürecinin uzun vadeli bir sosyal sürecin sonucu olduğundan bahsedilmiştir (Sridarran vd., 2018:126). Ataman (1977) afet bölgelerinde rehabilitasyon konusunun sadece barınak gereksiniminin karşılanması biçiminde görüldüğü sürece sorunlara kalıcı çözümler bulmanın mümkün olamayacağını, sorunun ekonomik, fiziki ve sosyal bütünlüğü ile genel yaşamı bozulan bir yörenin, aynı bütünlük ile daha üst düzeyde farklı bir yapıda yeni bir dengeye kavuşturulması şeklinde ele alınması gerektiğini ve bu şekilde ele alındığında fiziki çevrenin yenilenmesi olayının anlam kazanacağını vurgulamıştır. Aynı çalışmada fiziki çevrenin tek başına bağımsız bir değişken

olmadığı, toplumun sosyal ve ekonomik yaşamının mekânda yansımından ibaret olduğundan da bahsetmiştir (Ataman, 1977:35). Kümbetoğlu vd. (2007) afetlerden sonra ortaya çıkan barınma sorunlarını çözümlmeye çalışırken konuta ilişkin gereksinimlerin tümüne özellikle de kültürel duyarlılık ve alışkanlıklara mümkün olduğunca dikkat edilmesinin afetzede toplulukların yaşama yeniden tutunmasını kolaylaştıracağından bahsetmiştir (Kümbetoğlu vd., 2007). Coetzee (2002) değişen bir çevre karşısında bireylerin, hanelerin ve toplulukların huzurunun afetler ve sonuçlarına ilişkin kırılganlıkları ile ilgili olduğundan bahsetmiştir (Coetzee, 2002: 33). Panesir (2018) doğal afetlerin bir etkisinin de nüfusun yer değiştirmesi sebebi ile birçok insanın evini ve topluluğunu terk etmek, tamamen yeni bir yere geçerek yeni bir hayata başlamak zorunda kaldığını ve bunun da insanların sağlık hizmetlerine, eğitime, yiyecek ve su kaynaklarına erişimini engelleyebileceği gibi birçok sorunu beraberinde getirdiğinden bahsetmektedir (Panesir, 2018: 23). Çalışmanın verileri genel olarak literatür ile benzerlik göstermektedir. Toplu Konut (İhaleli) ve TOKİ yöntemini tercih eden katılımcıların yaşadıkları yer değişikliğinin iskân deneyimini olumsuz yönde etkilediği, EYY yöntemini seçen katılımcıların ise yerlerinden ayrılmama durumunun iskân deneyim sürecini olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Araştırma katılımcılarının neredeyse tamamı yerlerinden/topraklarından ayrılmanın etkisi ile geçim kaynaklarına erişememe ya da zor erişebilme sebebi ile ekonomik zorluklar yaşadıklarını dolayısıyla iskân yöntemi tercihlerinin yaşam koşullarını ekonomik olarak olumsuz şekilde etkilediğini ve halen daha etkilerini hissettiklerini ifade ettikleri saptanmıştır. Özellikle Toplu Konut (İhaleli) ve TOKİ tercihinde bulunan katılımcılar yerlerinden/topraklarından kalıcı şekilde ayrılmalarının kendilerini maddi açıdan olumsuz yönde etkilediklerini, EYY yöntemini seçen katılımcıların ise evlerine yerleşene kadar konut inşa sürecinde verilen bütçenin bir bütün halinde değil, evi inşa ettikçe yani parça parça verilmesinin ekonomilerini olumsuz etkilediklerini belirtmişlerdir. İskân tercihinde maddi durumlarının etkili olduğunu ifade eden katılımcılar içinde EYY yöntemini seçenlerin maddi olarak daha iyi durumda oldukları, TOKİ ve Toplu Konut (İhaleli) yöntemlerini seçenlerin ise maddi imkansızlıktan dolayı mecburi iskân tercihinde bulundukları saptanmıştır. Ayrıca afet sonrası yaşanan en büyük sorunun aslında maddi kaynaklı olduğunu ve durumu iyi olmayan bireylerin böyle bir durumda daha da mağdur olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Hem var olan durumun getirdiği *ekonomik zorluklar* hem de iskân tercihinde önemli etkiye sahip olan *maddi durum* çalışmada sıklıkla vurgulanmış ve özellikle yapılacak yardımların ya da uygulamaların vatandaşın maddi durumuna

katkı sağlayacak yönde ve şekilde planlanması gerekliliği ifade edilmiştir. Gerrity ve Steinglass (1994) ev kaybının bireyler ve aileleri nasıl etkilediğine dair araştırmaların az bir kısmını afetlere ilişkin bilimsel yazıların oluşturduğunu oysa ev kavramının insan yaşamında önemli bir yere sahip olduğunu belirtmektedir. Ayrıca ev kaybının bir ailenin yapısı, iktisadi olanakları, sosyal ilişkileri ve sağlık durumları üzerinde ciddi düzeyde olumsuz etkiye yol açtığından da bahsetmiştir (Gerrity ve Steinglass, 1994). Cernea (2008) yeniden yerleşim sırasında evsizlik, işsizlik ve topraksızlık dahil olmak üzere önemli risklerin olduğu ve bu risklerin yoksullaşmaya sebep olduğunu ifade ederek yeterli finansmanla desteklenen açık stratejiler yoluyla bu riskin tersine çevrilmesini tavsiye etmektedir (Cernea, 2008: 5).

Fernandes (1991) kalkınma programlarının kabaca kırk yılda yaklaşık 20 milyon insanın yerinden edilmesine ve gönülsüz yeniden yerleşime neden olduğunu; bu insanların %75'inin "rehabilite edilmediğini" ortaya çıkartarak bireylerin gelirlerinin ve geçim kaynaklarının eski haline getirilmediği başka bir ifadeyle kalkınma amaçlı yeniden yerleşimcilerin büyük çoğunluğunun bu sebeple yoksullaştığından bahsetmektedir (Fernandes, 1991). Bu bağlamda ağırlık verilmesi gereken bir noktanın da *afet öncesinde planlama yapılmasının* gerekli olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla yapılacak planlamalar ile afet öncesinde hazırlıkların tamamlanacağı ve hak sahibi bireylerin daha az zarar ile süreci tamamlayacakları düşüncesine yoğunlaşmıştır. Roosli vd. (2012) yeniden yapılanmanın aşamalı olarak tanımlanması ve planlanması gerekliliğini vurgulamaktadır (Roosli vd., 2012). Ayrıca TOKİ ve Toplu Konut (İhaleli) yönteminde *geçim kaynaklarının köyde olması* sebebi ile yer değişikliği sonucu hem ekonomik hem de sosyal açıdan hayatlarını kesintiye uğratan bir sürece sebebiyet verdiklerini ifade eden hak sahibi bireyler en fazla maddi açıdan sorun yaşadıklarını bu durum sebebi ile de orijinal *yerleşim yerlerinden ayrılmak istemediklerini* ya da bu yerlere yakın iskân edilmek istediklerini ifade ettikleri saptanmıştır. Wisner ve Luce (1993) afet kaynaklı bölgelerde yaşanan göç sebebi ile bölge gelirlerinde azalma ve bölgede üretim kaybının olabileceğinden bahsetmiştir (Wisner ve Luce, 1993). Ade bilau vd. (2015) tüm yer değiştirme süreci boyunca etkilenen hane halklarının geçim kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi gerekliliğine değinmiştir (Ade bilau vd., 2015: 314). Badri vd. (2006) etkilenen haneler için istenilmeyen ve ön görülemeyen sosyo ekonomik sonuçlar gerçekleştiği ve yeniden yerleştirme sürecinde ailelerin doğal kaynaklarına erişimlerini kaybetmeleri sebebi ile afet sonrası durumla başa çıkma kapasitelerinde bir düşüşe neden olduğunu ifade ederek yer değiştirmenin yeni ekonomik faaliyetlere yol açtığını ve birçok ailenin yoksullaşmasına sebep olduğundan

bahsetmiştir (Badri vd., 2006). 5543 sayılı İskân Kanunu Uygulamaları Hakkındaki Genelge’de “ailelerin yeni yerleşim yerlerinin uygun alan bulunması halinde eski yerleşim yerlerine yakın olmasına öncelik verilerek arsa ve/veya arazi sağlanacaktır” vurgusu bulunmaktadır (Resmî Gazete: 26301, 2006). Yntiso (2008) çalışmasında, uygun yeniden yerleşim politikalarının bulunduğu ülkelerde yerinden olmanın olumsuz etkilerinin önlenemediğinden bahsetmektedir (Yntiso, 2008: 59). Greer ve Trainor (2021) uzun vadeli konutların yeniden kurulmasının iyileşme için kritik öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır (Greer ve Trainor, 2021). Çalışmanın verileri genel olarak literatür ile benzer noktalara vurgu yapmaktadır. Hak sahibi bireylerin geçim kaynaklarının çoğunlukla tarım ve hayvancılık alanında olması sebebi ile köylerinden/topraklarından ayrılmanın neticesinde yaşadıkları ekonomik zorlukların dikkate alınması ve hak sahibi bireylere geçim kaynaklarına uygun yerleşim imkanının sağlanmasının iskân deneyim sürecini olumlu şekilde etkileyeceği söylenebilir.

Araştırma katılımcılarının büyük çoğunluğu afet sonrası kalacak yerlerinin olmaması ve maddi imkân yetersizliğinden dolayı *geçici barınma* noktasında sorun yaşadıklarını ayrıca afet sonrası değişen ve bozulan düzene ayak uydurmakta zorluk çektiklerini, iskân edilme sürecinde en çok ihtiyaç duydukları desteğin geçici barınma olduğunu ve bu durumda yalnız bırakıldıkları için maddi ve manevi olarak ciddi zorluklar yaşadıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Katılımcıların afet sonrası en acil giderilmesi gereken durumun kalacak yer temini olduğu ve bu doğrultuda devlet desteğinin yeterli şekilde olmadığını, en azından yeni konuta geçene kadar hak sahiplerinin güvenliğinin sağlanması gerektiğini ifade ettikleri belirlenmiştir. Yılmaz (2013) afet sonrasında ortaya çıkan en acil ve ilk sorunun afetzedelerin barınma ihtiyaçlarının karşılanması olduğundan bahsetmiştir (Yılmaz, 2013: 71). Felix vd. (2015) afetlerden sonra en önemli şeyin bir an önce geçici barınmanın sağlanması olduğunu ve barınma sorunu çözümlerinin kültürel ve yerel olarak sürdürülebilir olmadığını belirtmiştir. Ayrıca kalıcı bir konut çözümüne ulaşana kadar geçen sürenin afet mağdurları için aşırı travma ve stres yarattığını bu nedenle de afet sonrası yeniden yerleşimin hızlı olması gerektiği fakat acil çözümler için de etkili seçeneklerin olması gerektiğinden bahsetmiştir (Felix vd., 2015). Kim vd. (2021) çalışmalarında mağdurların acil ihtiyaçlarına uygun şekilde yanıt verebilmek için, geçici barınak planlaması, yasal asgari standartların ötesinde yeterli alanın sağlanması, sıhhi ve kapalı çevre kalite yönetiminin sağlanması ve alanların işlevinin kullanıcıya göre ayrılmasının gerekliliğinden bahsetmiştir (Kim vd., 2021). Hidayat ve Ebgu (2010) afetler sonrası yaşanamaz hale gelen evler için hükümetin geçici veya kalıcı konutlar için yeni yerler

bulması gerektiğini ifade etmektedir (Hidayat ve Ebgü, 2010). Akalın (2016) Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'ne göre en temel ihtiyaçlardan birinin barınma ihtiyacı olduğunu ayrıca İstanbul'da 1996 tarihinde toplanan Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferansı'nda kabul edilen "herkesin sağlıklı, güvenli, emniyetli erişilebilir- ödenebilir olan ve temel hizmet, kolaylık ve konfor unsurlarını kapsayan konut ve yasal yararlanma güvencesi konusunda ayrımcılıktan uzak yeterli konutun olabilmesi maddesi konut hakkının profilinin tanımlanması açısından önemli olduğunu ifade etmiştir (Akalın, 2016: 108). Çalışmanın verileri genel olarak literatür ile benzerlik göstermektedir. Hak sahibi bireylerin en kısa sürede barınma ihtiyacının karşılanmasının iskân deneyim sürecini olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir.

Çalışmada katılımcıların bazıları iskân sürecinde yapılan uygulamalardan haberdar olmadıkları, sürecin var olan prosedürlerin yerine getirilmesi şeklinde devam ettiği, vatandaşın ihtiyaçlarının göz ardı edildiği, uygulamaların amaca hizmet etmediği şeklinde vurguları tespit edilmiştir. Bu bağlamda *halkın iskân sürecinin her aşamasında yer alması gerektiğini* ancak bu şekilde var olan problemlerin kaynağında çözülebilebileceğini düşündüklerini ifade eden katılımcılar özellikle yerlerinden ayrılmak istemediklerini ve bunu dikkate alacak bir çalışmada halk katılımı ve halkın kararları ile gerçekleştirilebileceğini belirtmişlerdir. Ghomi vd. (2021) evlerin planlama ve tasarım aşamalarında yalnızca çok az sayıda alıcıya, sürece katılma fırsatının verildiği bu sebeple alıcılar tarafından boşaltılan önemli sayıda ev olduğu ve memnuniyet seviyesinin düşüklüğünden ayrıca sürecin başından itibaren aktif topluluk katılımının gelecekteki konut projeleri için kilit bir gereklilik olduğundan bahsetmiştir (Ghomi vd., 2021).

İslam vd. (2020) aktif toplum katılımının dayanıklı evler için bir ön koşul olduğunu bunun nedeninin de afet sonrası konut yeniden inşasında toplum katılımının önemli karar alma süreçlerinde hak sahibi bireyleri güçlendirebilmesi olduğundan bahsetmiştir. N. E. Ganapati ve S. Ganapati (2008) afet iyileştirme evresinde halkın katılımının sağlanmasının ve insanları planların önünde tutmanın öneminden bahsederek bu durumun katılımcıları daha iyi bilgilendirebileceği sonucuna varmışlardır (N. E. Ganapati ve S. Ganapati, 2008: 56). Shaw ve Sinha (2003) yeniden yapılanmanın bir afetten sonra en zorlu faaliyet biçimlerinden biri olduğundan ve afet sonrası faaliyetlerin planlanması ve yürütülmesinin tüm yönlerine hükümetin ve toplulukların dahil edilmesinin çok önemli olduğundan bahsetmiştir (Shaw ve Sinha, 2003). Zaman (1996) yerinden edilen insanlara yer değiştirmeleri konusunda danışılması ve hayatlarını etkileyecek kararların her aşamasına katılma hakkına sahip olmaları gerektiğinden

bahsetmiştir Ayrıca geliştirme projelerinin bugün olduğu gibi teknik uzmanların, yöneticilerin ve bürokratların özel alanı olarak kalmaması gerektiğini tam aksine halkın katılımı, proje tasarımcıları ve yöneticileri ile doğrudan istişare edilerek önemli rolleri üstlenebilecek ve sosyo-ekonomik etki çalışmalarının, yeniden yerleşim planlarının ve tazminat ödemelerinin uygulanmasına yardımcı olabilecek şekilde olması gerektiğini vurgulamıştır. Yanı sıra halk katılımının resmileştirilmesinin yeniden yerleşim sürecinde toplum katılımı için itici güç olacağını da ifade etmiştir (Zaman, 1996).

Moe ve Pathranarakul (2006) afet sonrası yeniden yapılanmanın çeşitli boyutları olan karmaşık bir faaliyet olduğunu, hükümet, sivil toplum ve uluslararası kuruluşların afet yeniden yapılandırma programlarında toplumla bağlantı kurulması gerektiğinden bahsetmişlerdir (Moe ve Pathranarakul, 2006). El-Masri (1997) afet sonrası yeniden yapılanma sürecinde bireylerin ihtiyaçlarının anlaşılması odağında yaptığı çalışmada, afete cevabın etkili olabilmesi için sosyal çevrenin anlaşılmasına ve yeniden yapılanma programında son kullanıcının (hak sahibi bireyin) rolünün açıkça ifade edilmesini temel alan bir yaklaşım önererek bu bağlamda afet sonrası yeniden yapılanma sürecinde halkın bilgilendirilmesi ve farklı seviyelerde de olsa sürece aktif katılımının gerekli olduğundan bahsetmektedir (El Masri, 1997: 61). Arefia (2018) psikososyal, fiziksel ve ekonomik iyileşmeye katkıda bulunmak için en çok gelecekteki afetlerin risklerini azaltmak ve insanların katılımından fayda sağlamayı amaçlayacak şekilde zorlukların üstesinden gelinebileceğinden bahsetmektedir. Aynı çalışmada gelecek için afet risklerini azaltmak ve insanların yeniden yapılanma sürecine katılımına odaklanmanın son yıllarda yapılanmada en çok savunulan iki strateji olduğunu vurgulayarak konut yeniden inşa programlarının amaca yönelik olmasının geleceğe yönelik katkılar sağlayacağı ve gelecekteki afet risklerini azaltmak ve psikososyal, fiziksel ve ekonomik iyileşme sağlama noktasında insanların katılımı ile zorlukların üstesinden gelinebileceğinden bahsetmiştir (Arefia, 2018:43). Arslan (2009) afet sonrası yeniden yapılanmada değişen çevre koşulları sebebi ile gerçekleşen en büyük sorunlardan birinin insanların genellikle güçlü duygusal bağılıklar oluşturdukları, çevrelerini kaybetmeleri ve yer değiştirmeden kaynaklanan kayıpların olduğunu vurgulayarak bu kayıpların tam olarak yok edilmese de afete maruz kalan toplumun sosyal yapı ve kültürel değerlerinin göz önüne alınarak halkın aktif katılımı ya da dolaylı şekilde görüşlerinin dikkate alınarak değerlendirilmesinin birçok problemi ortadan kaldırabileceğinden bahsetmektedir (Arslan, 2009: 28). Ade Bilau vd. (2015) afet sonrası durumların önemli derecede karmaşık olduğunu bu bağlamda kurumsal yapıların oluşturulmasının ve etkilenen toplulukların yeniden yapılanmasının planlanmasında ve uygulanmasında

etkilenen bireylerin aktif katılımlarının önemini vurgulamaktadırlar (Ade Bilau vd., 2015). Reyes (2002) halk katılımının afet yönetiminde başarıyı etkilediğinden bahsetmiştir (Reyes, 2002). Davidson vd. (2007) afet sonrası yeniden yapılanma kapsamında konut projelerine toplum katılımının önemine vurgu yapmaktadırlar (Davidson vd., 2007: 102). Çalışmanın verileri genel olarak literatür ile benzerlik göstermektedir. Hak sahibi bireylerin iskân sürecine katılımının sağlanması ile var olan ihtiyaçların kaynağında tespit edilebileceği ve bu durumunda iskân deneyimini olumlu yönde etkileyebileceği söylenebilir.

Araştırma katılımcılarının çoğu iskân edilme sürecinde afet olayını yaşadıkları andan konutlarına yerleşene kadar geçen zaman diliminin çok uzun olduğunu bu süre boyunca kendi imkânları dahilinde hayatlarını sürdürmek zorunda olduklarını ve sürenin bu kadar uzun olmasının mağdur olan hak sahibi bireyleri daha da mağdur bıraktığı, sürecin tamamen hak sahibi bireylerin dışında geliştiği için *kaybedilen zamanın* acil olarak telafi edilmesi ve yapılacak uygulamaların zaman kaybını en aza indireyecek şekilde planlanması gerektiğini ifade ettikleri saptanmıştır. Özellikle Toplu Konut (İhaleli) yöntemini tercih edenlerin çok daha fazla zaman kaybettikleri ve uzun yıllar konutlarına yerleşmeyi beklediklerini, TOKİ ve EYY yönteminde ise bu zaman diliminin daha kısa olduğu tespit edilmiştir. Comerio (1998) afet sonrası toparlanma hızının finansman ve yönetime bağlı olduğundan bahsetmektedir (Comerio, 1998). Jain vd. (2017) kullanıcıların konut yapıldıktan uzun zaman sonra belirlendiğinden insanların özel ihtiyaçları ile konutun sağlandığı süre arasında her zaman boşluklar olduğunu vurgulamışlardır (Jain vd., 2017). Limoncu (2007) kalıcı konutların hızlı bir şekilde üretilmesinin beklenildiğini ve hızlı bir üretimin de iyi bir organizasyona bağlı olduğunu belirtmiş ve böyle bir üretimde işlemlerin birbiriyle uyumsuz olmasının zaman kaybına neden olacağı ve yetkili kurumlar arasında iletişim eksikliği, üretim organizasyonunun yetersizliği gibi sebepler ile konutların üretilmesinin zaman almasının sonuçları olumsuz etkileyeceğini ifade etmiştir (Limoncu, 2007). Chandrasekhar (2012) insanların afet sonrası gelişimine yönelik ihtiyaçları ve davranışlarının zamanla değiştiğinden toplumdaki iyileşmeyi anlama da zaman sınırlılıklarının kritik faktörler olduğundan bahsetmiştir (Chandrasekhar, 2012). Luchi (2014) karmaşık kararların ve eylemlerin sıkıştırılmış bir zaman diliminde işlenmesi gerektiğinden afet sonrası iyileştirme için planlamada hızlilik ve anlaşmanın aynı anda sağlanmasının zor olduğundan ve politikaların, toplulukların gerçek ihtiyaçlarını göz ardı etmeyecek şekilde acilen yürürlüğe konması gerekliliğinden bahsetmiştir (Luchi, 2014). Mei vd. (2016) toplulukları yer değiştirmede yeniden inşa edebilmenin oldukça

uzun zaman aldığını ve bu durumunda daha önceki yaşamlarına mümkün olan en kısa sürede normale dönmek isteyen insanların beklentilerine uygun olmadığından bahsetmişlerdir (Mei vd., 2016: 364). Çalışma verileri literatür ile benzerlik göstermektedir. Afet yaşandıktan sonra değil öncesinde yapılacak planlamalar ile hak sahibi bireylerin konutlarına yerleşim süresinin kısılması ile mağduriyetin ortadan kalkacağı ve bu doğrultuda iskân deneyiminin olumlu yönde etkilenebileceği söylenebilir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Her an ülkemizde ve dünyanın birçok yerinde çeşitli afetler yaşanmakta ve ciddi derecede zararlara sebep olmaktadır. Özellikle afetler sonrası karşılaşılan en önemli sorunlardan biri konut problemleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu konuda sorunları tespit etmek ve sorunlara çözüm yolları bulmak önem arz etmektedir. Bu çalışmanın afetlerin yoğunlukla yaşandığı Trabzon'da yürütülmesi hak sahibi bireylerin iskân sürecinde karşılaştıkları sorunları tespit etme noktasında iyi bir örnek olacağı düşünülmektedir. Araştırma bulguları yeni çözümler geliştirmenin ötesinde soruna yaklaşım biçimini değiştirmeye ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda; Toplu Konut (İhaleli), TOKİ ve EYY yöntemlerinden birini tercih etmiş hak sahibi bireyler ile gerçekleştirilen çalışmada, afet sonrası iyileştirme kapsamında iskân politikalarının hak sahipleri açısından değerlendirilmesi ile ilgili elde edilen sonuçlar:

1. İskân edilme sürecindeki en belirgin sınırlılıkların kaybedilen zaman ve gerekli yardımların yapılmaması olduğu,
2. Hak sahibine ait başka bir arazinin ve maddi imkânın olmamasının özellikle TOKİ ve Toplu Konut (İhaleli) yöntemindeki katılımcılar tarafından sınırlılık olarak ifade edilen bir sonuç olduğu,
3. TOKİ ve Toplu Konut (İhaleli) yöntemini tercih eden katılımcıların evlerin yetersiz ve kalitesiz olduğunu, evlerinden / çevrelerinden uzak kalmanın zor olduğunu ve çevre imkanlarının yetersiz olduğunu düşündükleri,
4. Katılımcıların üç iskân yönteminde de yapılan finansal düzenlemenin yetersiz olduğunu düşündükleri,
5. TOKİ ve Toplu Konut (İhaleli) yöntemini tercih eden katılımcıların sistemli ve adil ödeme imkânın, EYY yönteminde ise halihazırda yaşanan yerden uzaklaşmanın bir avantaj olduğunu düşündükleri,
6. İskân tercihinin yaşam koşullarına etkisi noktasında psikolojik yönden en çok korku / panik ve güvende hissetmeme duygularının yaşandığı,
7. Geçim kaynaklarının köyde olması sebebi ile katılımcıların iskân tercihlerinin neticesinde ekonomik zorluklar yaşadıkları,
8. Özellikle Toplu Konut (İhaleli) yöntemini seçen katılımcıların sosyal açıdan en çok etkilendikleri durumun çevreye adapte olamama olduğu,
9. İskân sürecinde dikkat edilmesi ve geliştirilmesi gereken en önemli konunun mevzuatta yapılandırılmaya gidilmesi olduğu, ayrıca sunulan iskân seçeneklerinin sınırlı

olduğu ve amaca hizmet etmediği bu sebeple de farklı iskân seçeneklerinin sunulması gerektiğinin ifade edildiği,

10. İskân edilme sürecinde vatandaşın ihtiyaçlarına göre hareket edilmediği, bu süreçte kurumların daha ilgili olmaları gerektiği ve halkın sürece dair bilgilendirilip/ yönlendirilmeleri gerektiğinin ifade edildiği,

11. Hak sahibi bireylerin hemen hepsi uzun vadeli hak sahibi memnuniyetinin olmadığını, konut verildikten sonra bir takip ve denetim sisteminin olması gerektiğini,

12. Tüm katılımcıların tekrar seçme şansları olsa EYY seçeneğini seçeceklerini belirttikleri,

13. Yerel yönetimlere güven sorunu olduğu fakat burada hak sahibi bireylerinde iskân sürecine dair araştırıp bilgi sahibi olmalarının gerektiğini düşündükleri,

14. Çoğunlukla Toplu Konut (İhaleli) yöntemini seçen katılımcıların en büyük ihtiyaç ve beklentilerinin orijinal yerleşim yerlerine yakın yerleşme taleplerinin olduğu,

15. Çoğu katılımcı tarafından iskân edilme sürecinde en temel ihtiyacın geçici barınma ve kira yardımı olduğu, ayrıca gıda yardımının da bu süreçte talep olarak ifade edilen temel ihtiyaçlar arasında yer aldığı,

16. Çoğunlukla Toplu Konut (İhaleli) yöntemini tercih eden katılımcıların arazi yardımını da temel ihtiyaç olarak belirttiği,

17. İskân tercihlerinde en önemli kriterin maddi durumun olduğunu düşündükleri,

18. Toplu Konut (İhaleli) yöntemini seçen katılımcıların yerlerinden ayrılmanın verdiği zorluklar sebebi ile alternatif bir öneri olarak afet köylerinin yapılması gerektiğini düşündükleri,

19. Toplu Konut (İhaleli) ve TOKİ iskân yöntemlerini tercih eden katılımcıların iskân sürecinde dikkat edilmesi ve geliştirilmesi gereken konuların; afetten etkilenme derecesine göre yardım edilmesi, orijinal yerleşim yerlerine yakın yerleşme talebi, afet eğitimi, hak sahiplerine özel bütçe düzenlemesi ve hak sahiplerinin iskân sürecine katılımının sağlanması olduğunu düşündükleri belirlenmiştir.

Bu çalışmanın bulguları merkezi ve yerel yönetimlerin afet sonrası yeniden yapılanma sürecinde etkin ve verimli şekilde karar verme sürecini kolaylaştıran eylemleri planlayıp uygulamalarının ve esas olarak hak sahibi bireylerin gereksinimlerini karşılayan bir yaklaşım benimsenmesinin önemli olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda **araştırma önerileri** aşağıda sıralanmıştır.

1. Afet iskân politikalarının vatandaşın temel ihtiyaç ve beklentilerine odaklı olacak şekilde günün koşullarına göre güncellenmesi ve mevzuatta yapılandırılmaya gidilmesinin gerektiği,

2. Hak sahipliği tespit ve konuta yerleşme sürecinde zaman kaybının en az düzeye indirilmesi ayrıca uzun vadeli hak sahibi memnuniyeti ve sürdürülebilirlik için afet öncesi, sırası ve sonrası bir takip sistemi geliştirilmesi,
3. Hak sahibi bireylerin iskân sürecinin tüm aşamalarına hem karar alıcı hem de uygulayıcı olarak dahil edilmesi,
4. Doğrudan hak sahiplerine özel bir bütçenin tasarlanıp hem maddi hem manevi destek için etkin hale getirilmesi,
5. Hak sahibi bireylerin ekonomik durumları göz önünde bulundurularak konutlarına yerleşene kadar geçen zamanda kademeli kira yardımıyla bulunulması,
6. Konut tasarımında hak sahibi bireylerin beklenti ve ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması ve kişilerin yaşamlarını ekonomik ve sosyal açıdan sekteye uğratmayacak şekilde en uygun tasarımların yapılmasının hatta kullanıcıların beklentilerine odaklı evler oluşturma'nın yeni bir başlangıç olabileceğinin,
7. Standart çözümlere odaklanmak yerine yerel kaynaklar ve yerel odaklı tasarımların tercih edilebileceği ayrıca afet olmadan önce yer seçim çalışmalarının yapılarak bölgeye has imar planları ile yerel odaklı konutların tasarlanabileceği,
8. Afet iskân politika süreç ve uygulamalarına dair toplum eğitiminin faydalı olabileceği,
9. Hak sahibi bireylere farklı iskân seçeneklerinin sunulmasının bu bağlamda farklı bir seçenek olarak afet köyleri projesinin tasarlanması ve uygulanmasının hak sahibi bireylerin afet sonrası yaşantıları için kritik önemde olabileceği,
10. Özellikle önleyici yeniden yerleşim odaklı düşünülmesinin afet sonrası yeniden yapım aşaması yaklaşımlarındaki eksikliğin değerlendirilmesi ve belli bir stratejinin oluşturulmasının önem arz edeceği ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- Acaroğlu, İ. (1975). Deprem ve Geri Kalmışlık. *Mimarlık Dergisi* 8, 9, 8-10.
- Ade Bilau, A., Witt, E. ve Lill, I. (2015). A framework for managing post-disaster housing reconstruction. *Procedia Economics and Finance*, 21(15), 313-320.
- ADPC (2005). Integrated Flood Risk Management in Asia: A Primer, Bangkok. 18 Eylül 2020 tarihinde <https://www.adpc.net/UDRM/primer/Volume%202/volume2.pdf> adresinden erişildi.
- AFAD (2013). 23.09.2011 Tarihli Yer Seçimi İşleri Konulu Genelge. 27 Temmuz 2020 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/genelge> adresinden erişildi. Sayı6465:
- AFAD (2014). Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü. 28 Mayıs 2021 tarihinde [sozluk.pdf](https://www.afad.gov.tr/sozluk.pdf) (afad.gov.tr) adresinden erişildi.
- AFAD (2020). Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü. 27 Aralık 2020 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> adresinden erişildi.
- Afolayan, A. A. (1987). The Sasa Resettlement Project: A Study in Problems of Relocation. *Habitat International*. 11(2), ss. 43–57.
- Akalın, M. (2016). Sosyal konutların Türkiye'nin konut politikaları içerisindeki yeri ve TOKİ'nin sosyal konut uygulamaları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 107-123, s.108.
- Alexander, D. (1993). *Natural disasters*. The Netherlands: Springer.
- Alexander, D. (2002). *Planning for Post-Disaster Reconstruction*, Terra Publishing, University of Massachusetts.
- Altman, I. ve Low S. (1992). *Place attachment*, New York: Plenum press.
- Andrew, S. A., Arlikatti, S., Long, L. C. ve Kendra, J. M. (2013). The effect of housing assistance arrangements on household recovery: an empirical test of donor-assisted and owner-driven approaches. *Journal of Housing and the Built Environment*, 28(1), 17-34.
- Arefian, F. F. (2018). *Organising post-disaster reconstruction processes*. Cham, Switzerland: Springer.
- Arslan, H. (2009). *Afet sonrası yeniden yapılanma sürecinin yere bağlılık, yer değiştirme ve bilişsel haritalama olguları açısından irdelenmesi*. Doktora tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.

- Arslan, H. ve Ünlü, A. (2010). Afet sonrası yeniden yapılanma sürecinde yer değiştirme ve yere bağlılığın değerlendirilmesi: Düzce örneği. *İTÜDERGİSİ/a*, 9(1).
- Ataman, O. (1977). Türkiye’de Doğal Afetler ve Doğal Afetlerde Risk Yönetimi.
- Ataman, O. ve Tabban, A. (1977). Türkiye’de yerleşme alanlarının doğal afetler ile ilişkileri. *Mimarlık Dergisi*, 153, 25-27.
- Attalla, M., Hegazy, T. ve Elbeltagi, E. (2004). In-House Delivery of Multiple-Small Reconstruction Projects. *Journal of Management in Engineering*, ASCE, 20(January), ss.25–31.
- Aysan, Y. ve Davis, I. (1992). Disasters and the small dwelling-process, realism and knowledge: Towards an agenda for the International Decade for Natural Disaster Reduction (IDNDR). In *Disasters and the small dwelling: Perspectives for the UN IDNDR* (ss. 8-22).
- Aysan, Y. ve Davis, I. (2001). Rehabilitation and reconstruction training module. *Disaster Management. Training Programme*.
- Babuş, F. (2006). *Osmanlı'dan günümüze etnik-sosyal politikalar çerçevesinde Türkiye'de göç ve iskân siyaseti uygulamaları* (Vol. 89). Ozan Yayıncılık.
- Badri, S. A., Asgary, A., Eftekhari, A. R. ve Levy, J. (2006). Post- disaster resettlement, development and change: a case study of the 1990 Manjil earthquake in Iran. *Disasters*, 30(4), 451-468.
- Barakat, S. (2003). Housing reconstruction after conflict and disaster. *Humanitarian Policy Group, Network Papers*, 43, 1-40.
- Barenstein, J. (2006). Challenges and risks in post-tsunami housing reconstruction in Tamil Nadu. *Humanitarian Exchange*, 33, 38–39.
- Barenstein, J. (2010). Reconstruction approaches. In A. K. Jha, J. D. Barenstein, P. M. Phelps, D. Pittet ve S. Sena (Eds.), *safer homes, stronger communities – A handbook for reconstructing after natural disasters* (ss. 93–107). Washington, DC: The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank.
- Barenstein, J. ve Iyengar, S. (2010). India: From a culture of housing to a philosophy of reconstruction. In M. Lyons, T. schilderman ve C. Boano (Eds.), *Building Back Better: Delivering people-centered housing reconstruction at scale* (Vol. 163). Warwickshire, UK: Practical Action Publishing Ltd.
- Baroudi, B. ve Rapp, R. R. (2014). Stakeholder management in disaster restoration projects. *International Journal of Disaster Resilience in the Built Environment*, s.183.

- Bates, F. L. ve Peacock, W. G. (1993). Living conditions, disasters and development. Athens, GA: University of Georgia Press.
- Benator, B. ve Thumann, A. (2003). Project Management and Leadership Skills for Engineering and Construction Projects, United States of America: The Fairmont Press, Inc.
- Bendimerad, F. (2007). Afet risk yönetimi risk azaltma ve yerel yönetimler, afet riskinin azaltılması ve sürdürülebilir kalkınma, Fouad. ISBN- 978-975-400-311-6
- Benson, C. ve Clay, E. (2004). “Understanding The Economic And Financial Impacts of Natural Disasters”, The World Bank Disaster Risk Management Series, No. 4., 28406.
- Binder, S. B., Barile, J. P., Baker, C. K. ve Kulp, B. (2019). Home buyouts and household recovery: neighborhood differences three years after Hurricane Sandy. *Environmental Hazards*, 18(2), 127-145.
- Blaine, P. (1994). Risk: Natural Hazards, People’s Vulnerabilities and Disasters, Routledge, Florence.
- Boin, R.A. (2005). From crisis to disaster: Towards an integrative perspective. In R.W. Perry ve E.L. Quarantelli (Eds.), What is a disaster? New answers to old questions (ss. 153–172). Philadelphia: Xlibris.
- Bosher, L. (2008). Hazards and the built environment: Attaining built-in resilience. London: Taylor and Francis.
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. Sage.
- Braun, V. ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa.
- Brown, B. B. ve Perkins, D. D. (1992). Disruptions in place attachment. *Place Attachment*, 279–304. doi:10.1007/978-1-4684-8753-4_13.
- Buğra, A. (2000). “İnsan İhtiyaçları, Tüketim ve Sosyal Politika”, Devlet-Piyasa Karşılığı Ötesinde (Ed.A. Buğra) içinde iletişim Yay., İstanbul, ss.97-127.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri (25. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Canter D. (1977). The psychology of place, London The Architectural Press.
- Capell, T. ve Ahmed, I. (2021). Improving Post-Disaster Housing Reconstruction Outcomes in the Global South: A Framework for Achieving Greater Beneficiary Satisfaction through Effective Community Consultation. *Buildings*, 11(4), 145.

- Carrasco, S., Ochiai, C. ve Okazaki, K. (2016). Disaster induced resettlement: multi-stakeholder interactions and decision making following tropical storm Washi in Cagayan de Oro, Philippines. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 218, 35-49.
- Carter, W. N. (2008). Disaster management: A disaster manager's handbook.
- Cengizkan, A. (2004). Mübadele Konut ve Yerleşimleri) Housing during the Population Exchange). *METU FAP and Arkadaş Yayınevi, Ankara*.
- Cernea, M. (1997) The risks and reconstruction model for resettling displaced populations. *World Development*. Vol. 25. No. 10 ss. 1569-1587.
- Cernea, M.M. (2008) 'Reforming the foundations of involuntary resettlement: introduction'. In M.M. Cernea and H.M. Mathur (eds.) *Can Compensation Prevent Impoverishment? Reforming Resettlement through Investments*. Oxford University Press, Oxford, ss. 1-8.
- Chandrasekhar, D. (2012). Digging deeper: participation and non-participation in post-disaster community recovery. *Community Development*, 43(5), 614-629.
- Chang, Y., Wilkinson, S., Potangaroa, R. ve Seville, E. (2011). "Identifying factors affecting resource availability for post-disaster reconstruction: a case study in China", *Construction Management and Economics*, Vol. 29 No. 1, ss. 37-48.
- Charveriat, C. (2000). "Natural Disasters in Latin America and The Caribbean: An Overview of Risk", *Inter American Development Bank, Working Paper*, 434. ss.3-100.
- Chuang, M. T. (2019). Multi-Conflicts between the Government, the Non-Profit Organisation and the People after a Serious Landslide Disaster Based Upon Qualitative Analysis. *Sustainability*, 11(7), 2175.
- Claudianos, P. (2014). Out of Harm's way; preventive resettlement of at risk informal settlers in highly disaster prone areas. *Procedia Economics and Finance*, 18, 312-319.
- Coetzee, E. (2002). 'Urban vulnerability: a conceptual framework'. In C. Nomdo (ed.) *Urban Vulnerability: Perspectives from Southern Africa*. Periperi Publications, Cape Town, ss. 2-39.
- Comerio, M. C. (1997). Housing issues after disasters. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 5(3), 166-178.
- Comerio, M.C. (1998). *Disaster hits home: New policy for urban housing recovery*. Berkeley: University of California Press.

- Corbin, J. M. ve Strauss, A. L. (2015). Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory (4. bs.). Los Angeles: SAGE.
- Cred, U. S. A. I. D. (2020). Human Cost of Disasters (2000–2019).
- Creswell, J. W. (2013). Nitel araştırma yöntemleri. *M. Bütün and SB Demir, Çev. (Eds.). İstanbul: Siyasal Kitabevi.*
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni.* Siyasal kitabevi.
- Çilingir, G. A. (2018). Türkiye’de uygulanan afet yönetimi politikalarının incelenmesi: yasal düzenlemeler ve Dask. *Resilience*, 2(1), 13-21.
- Dacy, D. ve Kunreuther, H. (1969). The Economics of Natural Disasters: Implications for Federal Policy, The Free Press, New York.
- Davidson, C. H., Johnson, C., Lizarralde, G., Dikmen, N. ve Sliwinski, A. (2007). Truths and myths about community participation in post-disaster housing projects. *Habitat international*, 31(1), 100-115.
- Davis, I. (1978). Shelter After Disaster, Polytechnic Press, Oxford.
- Davis, I. ve Alexander, D. (2015). Recovery from disaster. Abingdon, New York: Routledge.
- Dawson, C. (2016). Araştırma yöntemlerine giriş. A. Arı (Çev.). Konya: Eğitim Yayınevi.
- De Wet, C. (2006). Risk, complexity and local initiative in forced resettlement outcomes. *Development-induced displacement: Problems, policies and people*, 18, 180-202.
- DeMarrais, K. (2004). *Qualitative Interview Studies: Learning Through Experience*. In K. Demarrais ve S. D. Lapan (Eds.), Foundations For Research içinde (ss.51-68). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Demirel, S. (2005). Production of space in postearthquake region: Three cases from Düzce, Master Thesis, METU, Ankara.
- Drabek, T. E. (2007). *Social problems perspectives, disaster research and emergency management: Intellectual contexts, theoretical extensions, and policy implications*. University of Denver, Department of Sociology and Criminology.
- Dukes, S. (1984). Phenomenological methodology in the human sciences. *Journal of religion and health*, 23(3), 197-203.
- Dynes, R. R. (1998). Coming to terms with community disaster. In E.L. Quarantelli (Ed.), What is a disaster: Perspectives on the question (ss. 109–126). London: Routledge.

- Ekşi, A. (2017). Demokrasinin temsil krizi bütünleşik afet yönetimi pratiği çözümleyicimi? *İzmir: Kitapana Yayınevi*. ISBN:978-605-9515-12-2.
- El-Masri, S. (1997). Learning from the people: A fieldwork approach in war-damaged in Lebanon. In *Reconstruction after Disaster: Issues and practices* (ss. 57-72).
- Emek, C. İ. (2014). Türkiye’de iskân siyaseti: iskâna yönelik örgütsel yapı üzerinden bir inceleme. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 12(22), 82-102.
- Erdoğan, S., Nahcivan, N., Esin, M. N., Seçginli, S. ve Coşansu, G. (2015). Hemşirelikte Araştırma: Süreç, Uygulama ve Kritik (2. Baskı). *Ankara: Nobel Tıp Kitapevleri*.
- Ergünay, O. (1996) “Afet Yönetimi Nedir? Nasıl Olmalıdır?”, Erzincan ve Dinar Deneyimleri Işığında Türkiye’nin Deprem Sorunlarına Çözüm Arayışları, TÜBİTAK Deprem Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ankara.
- Ergünay, O. (2014). “Afet Yönetimi: Genel İlkeler, Tanımlar, Kavramlar”, Acil ve Afet Dergisi, Cilt.2, Sayı.4, Acil ve Afet Derneği, Ankara.
- Erkan, E. (2010). “Afet Yönetiminde Risk Azaltma ve Türkiye’ de Yaşanan Sorunlar,” DPT Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Esen, K. (2000). 17 Ağustos 1999 Marmara, 12 Kasım 1999 Düzce Depremleri Işığında Olası Benzeri Depremlerde Kullanılması Gereken Tecrübeler. *Türk İdare Dergisi*, 72(428), 29-53.
- Fayazi, M. ve Lizarralde, G. (2019). The impact of post-disaster housing reconstruction policies on different beneficiary groups: The case of Bam, Iran. In *Resettlement challenges for displaced populations and refugees* (ss. 123-140). Springer, Cham.
- Félix, D., Monteiro, D., Branco, J. M., Bologna, R. ve Feio, A. (2015). The role of temporary accommodation buildings for post-disaster housing reconstruction. *Journal of Housing and the Built Environment*, 30(4), 683-699.
- Fernades, W. (1995, Ocak). The Impact of Displacement on Women from the Weaker Sections. In *International Conference on Development-Induced Displacement and Impoverishment, Refugee Studies Programme, University of Oxford, Oxford, UK* (Vol. 37).
- Fernandes, W. (1991). Power and powerlessness: development projects and displacement of tribals. *Social Action* 41(3), 243-270.
- Few, R., Marsh, H., Jain, G., Singh, C. ve Tebbboth, M. G. L. (2021). Representing recovery: how the construction and contestation of needs and priorities can shape long-term outcomes for disaster-affected people. *Progress in Development Studies*, 21(1), 7-25.

- Foster, H. D. (1980). Disaster Planning: The Preservation of Life and Property, Springer- Verlag, New York.
- Freeman, P. K. (2007). Afet Risk Yönetimi Risk Azaltma ve Yerel Yönetimler, Doğal Afetler İçin Hazırlıklı Olma, ISBN- 978-975-400-311-6.
- Fritz, C.E. (1961). Disaster, iç. Contemporary Social Problems (R. Merton ve R. Nisbet Ed.), New York: Harcourt, Brace and World Inc.
- Fujikura, R. ve Nakayama, M. (2013). The Long-Term Impacts of Resettlement Programmes Resulting from Dam Construction Projects in Indonesia, Japan, Laos, Sri Lanka and Turkey: A Comparison of Land-for-Land and Cash Compensation Schemes, International Journal of Water Resources Development, (29) 4-1.
- Ganapati, N. E. ve Ganapati, S. (2008). Enabling participatory planning after disasters: A case study of the World Bank's housing reconstruction in Turkey. *Journal of the American Planning Association*, 75(1),41-59.
- Gencoglu, S. (1977). Deprem Araştırma Enstitüsü, mimarlık dergisi, sayı 4.
- Genç, F. N. (2007). Türkiye’de doğal afetler ve doğal afetlerde risk yönetimi. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 9(5), 201-226.
- Gerrity, E. T. ve Steinglass, P. (1994). Relocation stress following natural disasters. *Individual and Community Responses to Trauma and Disaster: The Structure of Human Chaos*, (Ed. R. J. Ursano, B. G. McCaughey ve C. S. Fullerton) içinde, Cambridge University Press, Cambridge, ss. 220-247.
- Ghomi, S. G., Wedawatta, G., Ginige, K. ve Ingirige, B. (2021). Living-transforming disaster relief shelter: a conceptual approach for sustainable post-disaster housing. *Built Environment Project and Asset Management*.
- Gilbert, C. (1998). Studying disaster: Changes in the main conceptual tools. In E.L. Quarantelli (Ed.), What is a disaster: Perspectives on the question (ss. 11–18). London: Routledge.
- Gökçe, O. ve Tetik, Ç. (2012). Teoride ve Pratikte Afet Sonrası İyileştirme Çalışmaları, Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Yayını, Ankara.
- Greer, A. ve Trainor, J. E. (2021). A system disconnected: Perspectives on post-disaster housing recovery policy and programs. *Natural Hazards*, 106(1), 303-326.
- Guha Sapir, D., Hargitt, D. ve Hoyois, P. (2004). *Thirty years of natural disasters 1974-2003: The numbers*. Presses univ. de Louvain.
- Güler, H. H. (2008). Zarar azaltmanın temel ilkeleri. *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri*, 35-50.

- Gülkan, P., Balamir, M. ve Yakut, A. (2003). Afet yönetiminin stratejik ilkeleri: Türkiye ve dünyadaki politikalara genel bakış. *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Afet Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi*, 30-32.
- Hall, A. (1994) ‘Grassroots Action for Resettlement Planning: Brazil and Beyond’. *World Development*. 22(12), ss. 1793–1809.
- Harris, J.D. (2010). The Effect of Natural Disasters on The Economy of Developing Countries, Grambling State University Department of Economics, Working Paper, ss.2-18.
- Hettige, S., Haigh, R. ve Amaratunga, D. (2018). Community level indicators of long term disaster recovery. *Procedia engineering*, 212, 1287-1294.
- Hidayat, B. ve Egbu, C. (2010). A Literature Review Of The Role Of Project Management In Post-Disaster Reconstruction. In C. Egbu, ed. Procs 26th Annual ARCOM Conference, 6-8 September 2010. Association of Researchers in Construction Management, ss. 1269–1278.
- Hidellage, V. ve Usoof, A. (2010). Scaling-up peoplecentered reconstruction: Lessons from Sri Lanka’s post-tsunami owner-driven programme. In M. Lyons, T. Schilderman ve C. Boano (Eds.), *Building Back Better: Delivering people-centered housing reconstruction at scale* (ss. 77–112). Warwickshire, UK: Practical Action Publishing Ltd.
- Hiles, A. (1997). *Surviving a disaster*, feature. Elsevier science Ltd.
- Hilhorst, D. (2004). “Complexity and Diversity: Unlocking Social Domains of Disaster Response.” In *Mapping Vulnerability: Disasters, Development and People*, edited by G. Bankoff, G. Frerks and D. Hilhorst. London: Earthscan, ss. 52-66.
- Hossain, M. (1993) ‘Economic effects of riverbank erosion: Some evidence from Bangladesh’. *Disasters*. 17(1), ss. 25–32.
- Islam, E., Abd Wahab, H. ve Benson, O. G. (2020). Structural and operational factors as determinant of meaningful community participation in sustainable disaster recovery programs: The case of Bangladesh. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 50, 101710.
- Ismail, D., Majid, T. A., Roosli, R. ve Ab Samah, N. (2014). Project management success for post-disaster reconstruction projects: International NGOs perspectives. *Procedia Economics and Finance*, 18, 120-127.
- İnal, E. ve Ünlü, A. (2009). Türkiye’de afet sonrası kalıcı konutlarda esneklik kavramının değerlendirilmesi. *İTÜDERGİSİ/a*, 8(2).

- İnmez, İ. (2011). Afetlerin doğallığı üzerine: Sosyal bir olgu olarak afetler ve kırılganlık sorunu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(04), 185-194.
- Jain, G., Singh, C. ve Malladi, T. (2017). Rethinking post-disaster relocation in urban India.
- Jha, A. K., Barenstein, J. D., Phelps, P. M., Pittet, D. ve Sena, S. (2010). Safer homes, stronger communities. A handbook for reconstruction after natural disasters. Washington, DC: The World Bank.
- Johnson, C. (2007). Impacts of prefabricated temporary housing after disasters: 1999 earthquakes in Turkey. *Habitat international*, 31(1), 36-52.
- Kadioğlu, M. (2011). Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek En Kötüsünü Yönetmek. İstanbul: T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yayınları Yayın No:65.
- Kalınkara, V. (2000). “Farklı Yaşam Dönemindeki Ailelerin Konut ve Yakın Çevreye Yönelik Beklentileri” *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt:3, Sayı:1-2, Sosyoloji Derneği, Ankara, ss.41-48.
- Kandelousi, N.S., Ooi, J. ve Abdollahi, A. (2011). Key Success Factors for Managing Projects. *World Academy of Science, Engineering and Technology*, 59, ss.1826–1830.
- Karancı, A. N. (2006), “Afetzedede Psikolojisi ve Afetlere Hazırlıklı Olma /Zarar Azaltma Davranışlarının Geliştirilmesi”, *Afet Yönetimin Temel İlkeleri*, (editörler) Mikdat Kadioğlu ve Emin Özdamar, JICA Yayın No:2, Ankara.
- Karasar, N. (1999). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar. *İlkeler, Teknikler, Ankara: Nobel Yayınevi*.
- Karunasena, G. ve Rameezdeen, R. (2010). Post-disaster housing reconstruction: Comparative study of donor vs owner-driven approaches. *International Journal of Disaster Resilience in the Built Environment*, 1(2), 173–191.
- Kates, R. W. ve Pijawka, D. (1977). Chapter 1: From Rubble to Monument: The Pace of Recovery. *The MIT Press. Cambridge, MA*, 1-23.
- Kayıhan, K. ve Demirci, R. (2007). Babadağ İlçesi Gündoğdu Mahallesi Heyelan Afeti Uygulaması ve Yasal Süreç. *TMMOB Afet Sempozyumu Bildirileri*, 5- 7 Aralık 2007, Ankara, s.410.
- Keleş, R. (2008). Kentleşme politikası, İmge kitabevi, Ankara.
- Kerzner, H. (2003). Project Management: A Systems Approach to Planning, Scheduling, and Controlling Eight Edit., New Jersey, USA: John Wiley ve Sons, Inc.

- Khan, H., Vasilescu, L. G. ve Khan, A. (2008). Disaster management cycle-a theoretical approach. *Journal of Management and Marketing*, 6(1), 43-50.
- Kılıç, C., Aydın, İ., Taşkıntuna, N., Özçürümez, G., Kurt, G., Eren, E., ...Zileli, L. (2006). Predictors of psychological distress in survivors of the 1999 earthquakes in Turkey: effects of relocation after the disaster. *Acta Psychiatrica Scandinavica*.
- Kırçın, P. N., Çabuk, S. N., Aksoy, K. ve Çabuk, A. (2018). A Research on Increasing the Possibility of Using Green Areas as Post-Disaster Assembly Areas in Turkey. *Disaster Science and Engineering*, 4(1), 22-31.
- Kishore, K. (2000). Reconstruction after disaster. *Asian Disaster Management News*, 6(1), 137-148.
- Koçak, O. (2018). Afet Yönetimi ve Etik. Ekim Basım Yayın.
- Koenig, D. (2005). 'Enhancing local development in development-induced displacement and resettlement projects'. In C.D. Wet (ed.) *Development-Induced Displacement: Problems, Policies and People*. Berghahn Books, Oxford, ss. 105–140.
- Kristensen, P., Weisæth, L. ve Heir, T. (2012). Bereavement and mental health after sudden and violent losses: A review. *Psychiatry: Interpersonal ve Biological Processes*, 75(1), 76-97.
- Kuckartz, U. ve Rädiker, S. (2019). *Analyzing qualitative data with MAXQDA* (ss. 1-290). Basel, Switzerland: Springer International Publishing.
- Kumar, G.S.J. (2000). Disaster Management and Social Development. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 20, 66–81.
- Kümbetoğlu, B., User, İ. ve Yazar B. (2007). Afet Risk Yönetimi Risk Azaltma ve Yerel Yönetimler, Deprem Sonrası Bir Konut Edindirme Çözümü Düzce Gölyaka İmece Evleri, ISBN- 978-975-400-311-6
- Laachemi, A. ve Boughaci, D. (2017, Aralık). Web services classification for disaster management and risk reduction. In *2017 4th International Conference on Information and Communication Technologies for Disaster Management (ICT-DM)* (ss. 1-6). IEEE.
- Labadie, J. R. (2008). Auditing of post- disaster recovery and reconstruction activities. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*. 17(5), ss.575–586.
- Leon, A.P. (2005), *Natural Disasters*, 5th ed., McGraw-Hill Science, New York, NY.
- Limoncu, S. (2007). Türkiye’de Yeniden Yapım Aşamasında Yaşanan Sorunlar ve Öneriler. In *Earthquake Symposium* (ss. 22-26).

- Lindell, M. K. (2013). Recovery and reconstruction after disaster. *Encyclopedia of natural hazards*, 812-824.
- Lindell, M. K. ve Prater, C. S. (2003). Assessing community impacts of natural disasters. *Natural hazards review*, 4(4), 176-185.
- Lindell, M. K., Perry, R. W., Prater, C. ve Nicholson, W. C. (2006). *Fundamentals of emergency management* (s. 485). Washington, DC, USA: FEMA.
- Lizarralde, G., Johnson, C. ve Davidson, C. H. (2010). Rebuilding after disasters: From emergency to sustainability. London and New York: Spon Press.
- Luchi, K. (2014). Planning resettlement after disasters. *Journal of the American Planning Association*, 80, 413–425.
- Macit, İ. (2019). Bütünleşik afet yönetiminde Sendai çerçeve eylem planının beklenen etkisi. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 5(1), 175-186.
- Malcolm, E.B. (2010). The “Phases” of Emergency Management, Background Paper, Prepared for the Intermodal Freight Transportation Institute (IFTI) University of Memphis by Vanderbilt Center for Transportation Research (VECTOR).
- Mannakkara, S., Wilkinson, S. ve Potangaroa, R. (2018). *Resilient post disaster recovery through building back better*. Routledge.
- Maskrey, A. (1989). *Disaster mitigation: a community based approach*. Oxfam International.
- Mason, M. (2010). Sample size and saturation in PhD studies using qualitative interviews. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 11(3). <https://doi.org/10.17169/fqs-11.3.1428>.
- Masozera, M., Bailey, M. ve Kerchner, C. (2007). Distribution of impacts of natural disasters across income groups: A case study of New Orleans. *Ecological economics*, 63(2-3), 299-306.
- Massey, D. (1994). *Space, Place and Gender*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Mcmahon, M. M. (2007). Disasters and Poverty, Elsevier, emergency Nurses association, disaster manage response, 4:95-97.
- Mei, E. T. W., Fajarwati, A., Hasanati, S. ve Sari, I. M. (2016). Resettlement following the 2010 Merapi Volcano eruption. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 227, 361-369.
- Merriam, S. B. (2013). Nitel araştırma yöntemleri (Selahattin Turan, çev. ed.). *Ankara: Nobel Yayınları*.s.203)
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*.

- Moe, T. L. ve Pathranarakul, P. (2006). An integrated approach to natural disaster management: public project management and its critical success factors. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*.
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Mukherji, A. (2017). Post-disaster housing recovery. In *Oxford Research Encyclopedia of Natural Hazard Science*.
- Neuman, L. W. (2012). Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar, (Cilt I-II), (S. Özge, Çev.). İstanbul: Yayın Odası.
- Nikuze, A., Sliuzas, R., Flacke, J. ve van Maarseveen, M. (2019). Livelihood impacts of displacement and resettlement on informal households-A case study from Kigali, Rwanda. *Habitat international*, 86, 38-47.
- O'Brien, B. C., Harris, I. B., Beckman, T. J., Reed, D. A. ve Cook, D. A. (2014). Standards for reporting qualitative research: a synthesis of recommendations. *Academic medicine: Journal of the Association of American Medical Colleges*, 89(9), 1245-1251.
- O'Brien, G., O'keefe, P., Rose, J. ve Wisner, B. (2006). Climate change and disaster management. *Disasters*, 30(1), 64-80.
- Odabaş, Z. Y. (2010). Sürdürülebilir Afet Yönetimi ve Kadın, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Oliver Smith, A. (1991). Successes and failures in post- disaster resettlement. *Disasters*, 15(1), 12-23.
- Oliver Smith, A. (1996). Anthropological research on hazards and disasters. *Annual review of anthropology*, 25(1), 303-328.
- Oliver- Smith, A. (1990). Post- disaster housing reconstruction and social inequality: a challenge to policy and practice. *Disasters*, 14(1), 7-19.
- Olshansky, R. B. (2005). How do communities recover from disaster? A review of current knowledge and an agenda for future research. In: Paper presented at the 46th annual conference of the association of collegiate schools of planning.
- Onuncu Kalkınma Planı. (2014). Afet Yönetiminde Etkinlik Özel İhtisas Komisyon Raporu, Ankara, Kalkınma Bakanlığı.
- Ophiyaandri, T., Amaratunga, D., Pathirage, C. ve Keraminiyage, K. (2013). Critical success factors for community- based post- disaster housing reconstruction projects in the pre- construction stage in Indonesia. *International Journal of Disaster Resilience in the Built Environment*.

- Osterling, J. P. (1979). 'The Peruvian Disaster and the Spontaneous Relocation of Some of its Victims: Ancashino Peasant Migrants in Huayopampa'. *Mass Emergencies*. 4. ss. 117–120.
- Otero, R.C. ve Marti, R.Z. (1994) "The Impacts of Natural Disasters on Developing Economies: Implications for the International Development and Disaster Community", *Disaster Prevention for Sustainable Development: Economic and Policy Issues*. Yokohama, International Bank for Reconstruction and Development/World Bank.,11 – 15.
- Özkaya, Y. (2017) Bütünleşik Afet Yönetimi Sürecinde Başarı Göstergesi Olarak Yoksulluk, Bütünleşik afet yönetimi kitabı içinde(ss.201-220). ISBN: 978-605-62806-1-0.
- Özkazanç, S. 2015. Sosyal, Mekânsal ve Ekonomik Boyutlarıyla Afetlerde Konutları, 3. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı– DEÜ – İzmir.
- Özler, M. (2019). Kamu Yönetimi Paradigmasında Afet Riski Yönetiminden Yönetişimine. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 139-150.
- Panesir, M. S. (2018). *Blockchain Applications for Disaster Management and National Security* (Doctoral dissertation, State University of New York at Buffalo).
- Patel, B. (2003). Application of management information system in natural disaster management. Master's thesis, Sardar Patel University, India.
- Patel, R. (2015). The Johns Hopkins and International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies Public Health Guide for Emergencies, (eds) by Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health and the International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, Geneva: 2008 (IInd edition), s. 603 (including two annexure), price not mentioned. *Voice of Intellectual Man-An International Journal*, 5(1), 153-157.
- Patton, M. Q. (2002). Two decades of developments in qualitative inquiry: A personal, experiential perspective. *Qualitative social work*, 1(3), 261-283.
- Patton, M. Q. (2005). Qualitative research. B. S. Everitt ve D. C. Howell (Der.), *Encyclopedia of statistics in behavioural science* içinde (ss. 1633–1636). Chichester: John Wiley ve Sons. <https://doi.org/10.1002/0470013192.bsa514>.
- Patton, M. Q. (2014). Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri. M. Bütün ve S. B. Demir (çev.), Ankara: Pegem Akademi.

- Patton, M.Q. (1985). Quality in qualitative research: Methodological principles and recent developments. Invited address to Division J of the American Educational Research Association, Chicago, s.1.
- Peacock, W.C., C. Killian ve F. Bates. (1987). 'The effects of disaster damage and housing aid on household recovery following the 1976 Guatemalan earthquake'. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*. 5(1), ss. 63–88.
- Pearce, L. (2003). Disaster management and community planning, and public participation: how to achieve sustainable hazard mitigation. *Natural hazards*, 28(2), 211-228.
- Pelling, M. (2003). The vulnerability of cities natural disasters and social resilience. London: Earthscan Publications., s.48.
- Peng, Y., Shen, L., Zhang, X. ve Ochoa, J. J. (2014). The feasibility of concentrated rural settlement in a context of post- disaster reconstruction: a study of China. *Disasters*, 38(1), 108-124.
- Petak, W. J. (1985). Emergency management: A challenge for public administration. *Public Administration Review*, 45, 3-7.
- Peynircioğlu, N. (2007). Afet risk yönetimi risk azaltma ve yerel yönetimler, Türkiye de Afet Yönetimi Politikaları ve Afetlerin Ekonomik Boyutu, ISBN- 978-975-400-311-6.
- Phillips, B. D. (2015). Disaster Recovery, 2nd Edition. Boca Raton, FL: CRC Press.
- Polkinghorne, D. E. (1989). Phenomenological research methods. In R. S. Valle ve S. Halling (Eds.) *Existential-phenomenological perspectives in psychology* (ss. 41-60). Newyork: Plenum press.
- Post-Disaster Needs Assessments Guidelines. (2013). Post Disaster Needs Assessments: Volume A. The European Union, the UN Development Group, and the World Bank. (21 Haziran 2020 <https://www.undp.org/content/dam/undp/library/Environment .pdf> adresinden erişildi.)
- Press, F. ve Hamilton, R. M. (1999). Mitigating natural disasters. *Science*, 284(5422).
- Punch, K. F. (2005). Introduction to Social Research Quantitative and Qualitative Approaches. In *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research*, Vol. 7, No. 2.
- Punch, K. F. (2016). Sosyal araştırmalara giriş- nicel ve nitel yaklaşımlar. D. Bayrak, H. B. Arslan ve Z. Akyüz (Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Quarantelli, E. L. (1988). Disaster crisis management: A summary of research findings. *Journal of management studies*, 25(4), 373-385.

- Quarantelli, E. L. (1999). The disaster recovery process: What we know and do not know from research.
- Quarantelli, E. L. (Ed.). (1998). *What is a disaster? perspectives on the question*. Psychology Press.
- Resmî Gazete. (09.11.1982). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 14.05.2020 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> adresinden erişildi. Sayı: 17863
- Resmî Gazete. (21.09.1968). Afetlerin Genel Hayata Etkililiğine İlişkin Temel Kurallar Hakkında Yönetmelik 19. 08. 2020 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13007.pdf> adresinden erişildi. Sayı: 13007
- Resmî Gazete. (26.09.2006). İskân Kanunu 28 Haziran 2021 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5543.pdf> adresinden erişildi. Sayı: 26301
- Resmî Gazete. (26.09.2018). İskân Kanunu 18 Ocak 2021 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5543.pdf> adresinden erişildi. Sayı: 16811
- Resmî Gazete. (28.08.1968). Afet Sebebiyle Hak Sahibi Olanların Tespiti Hakkında Yönetmelik 19. 08. 2020 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13007.pdf> adresinden erişildi. Sayı: 12988
- Reyes R.R. (2002). Gendering responses to El Niño in rural Peru, *Gender and Development*, 10: 60-69.
- Riemen, D. J. (1986). The Essential Structure of a Caring Interaction: Doing Phenomenology. *Nursing Research: A Qualitative Perspective*.
- Rohrmann, B. (1999). Community-based fire preparedness programmes: an empirical evaluation. *Australasian Journal of Disaster and Trauma Studies*, (1).
- Roosli, R., Vebry, M., Othuman Mydin, M. A. ve Ismail, M. (2012). Building and Planning of Post-Disaster Rehabilitation and Reconstruction. *International Journal of Academic Research*, 4(1).
- Ryden, K. (1993). Mapping the Invisible Landscape: folklore, writing, and the sense of place, Iowa City: University of Iowa Press.
- Sawalha, I. H., Shamieh, J. M. ve Meaton, J. (2018). Little details that make a difference: A value-based approach to disaster management. *Journal of Business Continuity ve Emergency Planning*, 12(2), 180-192.
- Seidman, I. (2013). Interviewing as Qualitative Research: A Guide for Researchers In Education and The Social Sciences. Teacher Scollege Press.

- Seyidoğlu, H. (2003). Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı. (9. Baskı). *Güzem Can Yayınları, İstanbul*.
- Shakuf, I.M. (2007). “An overview on disasters”, Disaster Prevention and Management: *An International Journal*. Vol. 16, ss. 687-703.
- Shaw, R. ve Goda, K. (2004). “From disaster to sustainable civil society: the Kobe experience”, Disaster, Vol. 28 No. 1, ss. 16-40.
- Shaw, R. ve Sinha, R. (2003). Towards sustainable recovery: future challenges after the Gujarat earthquake, India. *Risk Management*, 5(3), 35-51.
- Smith, G. (2004). Holistic disaster recovery: Creating a more sustainable future. *Online Training, Federal*.
- Smith, G. P. ve Wenger, D. (2007). Sustainable disaster recovery: Operationalizing an existing agenda. In *Handbook of disaster research* (ss. 234-257). Springer, New York, NY.
- Smith, W. ve Dowell, J. (2000). A case study of co-ordinative decision-making in disaster management. *Ergonomics*, 43(8), 1153-1166.
- Sridarran, P., Keraminiyage, K. ve Amaratunga, D. (2018). Enablers and barriers of adapting post-disaster resettlements. *Procedia engineering*, 212, 125-132.
- Stenchion, P. (1997). Development and disaster management. *Australian Journal of Emergency Management, The*, 12(3), 40-44.
- Sutley, E. J. ve Hamideh, S. (2018). An interdisciplinary system dynamics model for post-disaster housing recovery. *Sustainable and Resilient Infrastructure*, 3(3), 109-127.s.110.
- Şahin, C., Sipahioğlu, Ş. (2003). Doğal Afetler ve Türkiye. Genişletilmiş 2. Baskı, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- Şengün, H. (2007). Marmara depremi’nde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı çalışmaları ve hukuksal sorunlar. *TMMOB Afet Sempozyumu*, 57-82.s. 58.
- Tang, Y. (2017). Post Disaster Community Recovery—Case Study: 2008 Hurricane Ike in the United States vs 2015 Caihong Typhoon in China. *Open Journal of Social Sciences*, 5(1), 105-113.
- Tapan, M. (1975). Deprem Sonrası Konut Üretimi. *Mimarlık Dergisi*, 8-9.
- Taştan, B. ve Aydınoglu, A., Ç., (2015). Çoklu Afet Risk Yönetiminde Tehlike ve Zarar Görebilirlik Belirlenmesi İçin Gereksinim Analizi, Marmara Coğrafya Dergisi sayı: 31, İstanbul, ISSN:1303-2429 E-ISSN 2147-7825, ss.366-397.
- Tekeli, İ. (1990). “Osmanlı İmparatorluğu’ndan Günümüze Nüfusun Zorunlu Yer Değiştirmesi ve İskân Sorunu”, Toplum ve Bilim, 50: 49-71.

- Tekeli, İ. (2010). *Konut Sorununu Konut Sunum Biçimleriyle Düşünmek*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tercan, B. (2018) Türkiye’de afet politikaları ve kentsel dönüşüm. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(5): 102-120.
- Tierney, K. J. Lindell, M. K. ve Perry, R. W. (Eds.). (2001). *Facing the unexpected: Disaster preparedness and response in the United States*. Joseph Henry Press.
- Tierney, K. ve Oliver-Smith, A. (2012). Social dimensions of disaster recovery. *International Journal of Mass Emergencies ve Disasters*, 30(2).
- Tuan, Y. (1977). *Space and place: The perspective of experience*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- UNDP. (2004). United Nations Development Programme. Bureau for Crisis Prevention *Reducing Disaster Risk: A Challenge for Development-a Global Report*. United Nations. 18 Mart 2021 tarihinde <https://www.undp.org/publications/reducing-disaster-risk-challenge-development#modal-publication-download> adresinden erişildi.
- UNDP. (2021) United Nations Development Programme. Strategic Plan 2022-2025. 30 Eylül 2021 tarihinde <https://www.undp.org/publications/undp-strategic-plan-2022-2025#modal-publication-download> adresinden erişildi.
- UNDRO. (1982). *Shelter After Disaster: Guidelines for Assistance*. New York: United Nations Publication. 29 Ocak 2021 tarihinde <https://www.scribd.com/document/288680322/Shelter-After-Disaster-Guidelines-for-Assistance-1982> adresinden erişildi.
- UNISDR (2005). *Hyogo framework for action 2005– 2015: Building the resilience of nations and communities to disasters*. Paper presented at the Extract from the final report of the World Conference on Disaster Reduction (A/CONF. 206/6). 18 Kasım 2020 tarihinde https://www.unisdr.org/preventionweb/files/1037_hyogoframeworkforactionenglish.pdf adresinden erişildi.
- UNISDR. (2009). *UNISDR Terminology on Disaster Risk Reduction*. Geneva: United Nations Office for Disaster Reduction. 12 Ekim 2020 tarihinde <https://www.unisdr.org/we/inform/publications/7817> adresinden erişildi.
- UNISDR. (2012). *Making Cities Resilient Report 2012*. Environment and Urbanization. 12 Mayıs 2020 tarihinde http://www.unisdr.org/files/28240_rcreport.pdf adresinden erişildi.

- UNISDR. (2020). Human cost of disasters. An overview of the last 20 years the last 20 years 2000-2019. 19 Ekim 2020 tarihinde <https://www.undrr.org/media/48008/download> adresinden erişildi.
- Uyar, S. (2007). “Afet ve Psikiyatrik Bozukluklar,” afet tıbbı, (editörler) Mehmet Eryılmaz ve Ufuk Dizer, Ankara, Ünsal yayınları, ss.937-947.
- Wallace, W. A. ve De Balogh, F. (1985). Decision support systems for disaster management. *Public Administration Review*, 134-146.
- Waugh, W. L., Jr. (2000). Living with Hazards, Dealing with Disaster: An Introduction to Emergency Management, Armonk, New York: M.E. Sharpe, Inc.
- WHO. (2020). World health organization, what we do, 18.04.2020 tarihinde <https://www.who.int/hac/about/definitions/en/> erişim adresinden erişildi.
- Wisner, B. ve Luce, H. R. (1993). Disaster vulnerability: scale, power and daily life. *GeoJournal*, 30(2), 127-140.
- Yavaş, H. (2005). *Doğal Afetler Yönüyle Türkiye’de Belediyelerde Kriz Yönetimi*, Orion Yayınevi, ISBN: 975-6043-02-4. Ankara.
- Yavuzçehre, S. P. ve Aydın, T. (2013). Afet Yönetim Döngüsü ve Algısı: Türkiye’de Afet Yasaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Bulut, Y., Eren, V., Karakaya, S., Aydın, A., Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler ve Kentsel Politikalar, Pegem Akademi, Ankara*, 480-492.
- Ye, Y. ve Okada, N. (2002, July). Integrated relief and reconstruction management following a natural disaster. In *Second annual IIASA-DPRI meeting, Integrated disaster risk management: megacity vulnerability and resilience* (ss. 29-31).
- Yıldırım, A. ve Simsek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Ankara: Seckin*.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık, ISBN: 9789750239991.
- Yılmaz, A. (2012). Türkiye’de afetlerde karşılaşılan sorunlar. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 61-81.
- Yılmaz, D. G. (2013). Stories of rural people living in the settlements built after earthquakes: A case study from the province of Van, Turkey. *International Journal of Social Sciences and Humanity Studies*, 5(1), 81-91.
- Yılmaz, D. G. (2014). Adaptation of rural communities and understanding their socio-economic vulnerability for future. *Procedia Economics and Finance*, 18, 536-543.

- Yntiso, G. (2008). Urban development and displacement in Addis Ababa: The impact of resettlement projects on low-income households. *Eastern Africa Social Science Research Review*, 24(2), 53-77.
- Yontar, İ. G. (2017). Afetlerin Yönetilmesinde Tatbikatların Önemi, Bütünleşik afet yönetimi kitabı içinde(ss.279-304). ISBN: 978-605-62806-1-0.
- Zawawi, E. M. A., Yusof, N. S. ve Ismail, Z. (2018). Adoption of post-disaster waste management plan into disaster management guidelines for Malaysia. *Journal of Material Cycles and Waste Management*, 20(1), 223-236.

EKLER

Ek 1. Afet Yaşamış Hak Sahibi Bireylere Yönelik Görüşme Formu

Bölüm 1: (Demografik ve Genel Bilgiler)

Tarih:/...../.....

1. Adınız- Soyadınız (isteğe bağlı): Rumuz:
2. Cinsiyetiniz: 1. Kadın 2. Erkek
3. Medeni Durumunuz 1. Bekar 2. Evli 3. Boşanmış/Ayrı Yaşıyor
4. Yaşınız:
5. Eğitim durumunuz: 1. İlkokul 2. Ortaokul 3. Lise 4. Üniversite 5. Lisansüstü
6. Mesleğiniz: 1. Memur 2. İşçi 3. Serbest meslek 4. Emekli 5. Çalışmıyor 6. Diğer:
7. Gelir durumunuz: 1. Gelir giderden az 2. Gelir gider denk 3. Gelir giderden fazla
8. Kimlerle yaşıyorsunuz? 1. Yalnız 2. Diğer:
9. Hak sahibi olmadan önce yaşadığınız iskân yeri:
10. Hak sahibi olduktan sonra yaşadığınız iskân yeri:
11. Hangi afet olayı sonucu hak sahibi oldunuz?
12. Afet olayını hangi tarihte yaşadınız?
13. Hak sahibi olarak konutunuza yerleştiğiniz tarih (Ay/yıl)
14. Hangi iskân yöntemi tercih ettiniz?
 - a. Toplu Konut (İhaleli) b. TOKİ' den satın alınarak c. Evini Yapana Yardım (EYY)
15. İskân yöntemi tercih sürecinde ilgili kurumlar tarafından bilgilendirme yeterliliğini nasıl değerlendirirsiniz?
 - a. Yeterli b. Kısmen Yeterli c. Yetersiz d. Bilgilendirme yapılmadı
16. İskân yöntemi tercihi süreci ile ilgili bilgilerinizin yeterliliğini nasıl değerlendirirsiniz?
 - a. Yeterli b. Kısmen Yeterli c. Yetersiz d. Bilgim yoktu.

Bölüm 2: İskân Deneyimine Yönelik Sorular

1. Hak sahibi olarak konutunuza yerleşme sürecinizden bahsedebilir misiniz?
2. İskân yöntem tercihiniz yaşam koşullarınızı etkiledi mi? Nasıl?

Sonda: Sosyal açıdan

Sonda: Ekonomik açıdan

Sonda: Psikolojik açıdan

Sonda: Başka etkiler oldu mu? Neler oldu? Biraz daha açar mısınız?
3. Ekonomik durumunuz iskân yöntem tercihinizi etkiledi mi? Bahseder misiniz?
4. Size sunulan iskân edilme yöntemlerinden seçim yaparken şu an ki konut tercihinizde hangi kriterler etkili oldu? Bahseder misiniz? Nedenleri ile açıklar mısınız?
5. Tekrar seçme şansınız olsaydı hangi iskân yöntemini seçerdiniz? Neden?

6. Afet sonrası size sunulan iskân yöntemleri bağlamında ilgili kurumlardan beklentileriniz/ ihtiyaç duyduğunuz hizmetler var mıydı? Nelerdi? Bahseder misiniz?

7. Iskan yöntem tercihinizde yerleştığınız çevrenin özellikleri nasıldı sizi ne derecede etkiledi?

8. Seçtiğiniz iskân yönteminin avantaj ve dezavantajlarının olduğunu düşünüyor musunuz? Bahseder misiniz?

9. İskân edilme sürecinizdeki temel ihtiyaçlarınız nelerdi? Bu ihtiyaçlar ne düzeyde giderildi? Bahseder misiniz?

10. Hak sahipliğinin belirlenmesi sürecinde dikkat edilmesi gereken durumlar neler olmalıdır? Niçin böyle düşünüyorsunuz?

Sonda: Zaman açısından

Sonda: Politik açıdan

Sonda: Ekonomik açıdan

Sonda: Toplumsal açıdan (toplumsal ilişkiler bakımından)

Sonda: Güvenlik açısından

Sonda: Ulaşım açısından

11. İskân edilme sürecinde herhangi bir sınırlılıkla/sorunla karşılaştınız mı? Nelerdi? Bahseder misiniz?

Sonda: Bu sınırlılıklar/sorunlar nasıl aşıldı?

Sonda: Bu sınırlılıkları/sorunları aşmada kurumların ne gibi işlevleri oldu?

12. Seçtiğiniz iskân yönteminde size sunulan imkanları nasıl değerlendiriyorsunuz?

(Alternatif soru: Seçtiğiniz iskân yönteminde size sunulan imkanlar yeterli miydi, bahseder misiniz? Hangi imkânların sunulmasını beklerdiniz?)

13. İskân yöntemlerinin temel amacı ne olmalıdır? Sizi bu düşüncelerinize yönlendiren nedenler nelerdir?

Sonda: Hak sahibi açısından

Sonda: Mevzuat uygulayıcıları açısından

14. Yanlış, istenmeyen iskân politika sürecinde görmek istemediğiniz bir olay gördünüz mü, yaşadınız mı? Bahseder misiniz? Neydi, nasıl olmuştu, siz ne yaptınız, nasıl tepki verdiniz, neler hissettiniz?

15. İskân yöntemlerinin geliştirilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz, İskân politikalarını hazırlayan kişi siz olsaydınız, yöntemlerle ilgili nasıl bir yol izlerdiniz? Bahseder misiniz?

Sonda: Kurumların rolü açısından

Sonda: Hak sahiplerinin rolü açısından

Sonda: Sistemin yapısı, süreci, işleyişi açısından

16. Görüşmemizi bitirmeden eklemek istediğiniz başka şeyler var mı?

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Araştırmanın Adı: Afet Sonrası İyileştirme Çalışmaları Kapsamında İskân Politikalarının Hak Sahipleri Açısından Değerlendirilmesi

Sayın Katılımcı,

Sizi görüşmeye dayalı bir araştırma çalışmasına davet ediyoruz. Çalışmaya katılıp katılmama kararı tamamen size aittir. Katılmak isteyip istemediğinize karar vermeden önce araştırmanın neden yapıldığına ve görüşme formuna ilişkin bilgi almanız önemlidir. Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okuyunuz. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama hakkına sahipsiniz. Araştırma için herhangi bir ücret ödenmeyecek ve talep edilmeyecektir. Bu görüşmeden elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır.

Araştırmanın Amacı: Bu araştırma ile farklı afetler sonrası hak sahibi olmuş bireylerin iskân edilme yöntemleri tercih süreçlerini etkileyen faktörleri bulmak ve tercih ettikleri yöntemlerin yaşam koşullarına etkilerini açığa çıkararak iskân deneyimlerini bütüncül bir şekilde açıklamak amaçlanmıştır.

İzlenecek Yöntem ve İşlemler: Elinizdeki görüşme formu toplam 32 sorudan oluşmaktadır. Yukarıdaki bilgileri okuduktan sonra görüşme formundaki soruları yanıtlamaya gönüllü olmanız durumunda görüşme süreci başlayacaktır. Görüşme sorularını yanıtlamak için yaklaşık 1 saate ihtiyacınız vardır. Yanıtlamak istemediğiniz soruyu yanıtlamama hakkınız vardır. Görüşmeler ses cihazı aracılığıyla kayıt altına alınacaktır.

Katılması Beklenen Gönüllü Sayısı: 18 kişi/Doygunluk noktası esas alınacaktır.

Araştırmanın Yapılacağı Yerler: Akçaabat, Araklı, Çarşıbaşı, Çaykara, Dernekpazarı, Düzköy, Maçka, Of, Çağlayan, Ortahisar/ Trabzon

“Yukarıda yer alan bilgileri okudum. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı. Araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.”

İmza-Tarih:

Katılımcının Adı Soyadı:
Seda UZUNALI

İmza-Tarih:

Araştırmacının Adı Soyadı:

Ek 3. Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü İzin Yazısı

AFAD

T.C.
TRABZON VALİLİĞİ
İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü

Sayı : 85256429-622.03-E.42274

16.03.2020

Konu : Bilgi ve Belge Talepleri

Sayın Seda UZUNALI

Yalıncak Mahallesi Rize Caddesi No:125/1 Avrasya Üniversitesi Ömer Yıldız Yerleşkesi
ORTAHİSAR / TRABZON

İlgi : 21.02.2020 tarihli dilekçeniz.

İlgi dilekçeniz ile; "Afet sonrası iyileştirme çalışmaları kapsamında iskan politikalarının hak sahibi vatandaşlar tarafından değerlendirilmesi " konulu tez araştırmasını yürütebilmek için Trabzon il ve ilçelerindeki hak sahibi vatandaşların isim listeleri ve ikametgah adreslerinin kurumumuzdan temini için gerekli izin verilmesini talep etmektesiniz.

Trabzon ili ilçelerinde çeşitli afetlerden dolayı "7269 sayılı Yasanın" ın 29. maddesine göre hak sahibi olan aile sayımız 4346 kişi olup; bunlardan 3804 hak sahibi aileye (3324 konut) teslim edilmiş olup, 542 hak sahibi ailede (435 konut) beklemektedir. İlgi dilekçeniz ile talep etmiş olduğunuz, hak sahipleri ile ilgili bilgi ve belgeler yazımız ekindedir.

Bilgilerinizi rica ederim.

ETİK KURUL KARARI

T.C. GÜMÜŞHANE
ÜNİVERSİTESİ
Rektörlüğü

GÜMÜŞHANE
UNIVERSITY
Rector's Office

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU (Proje Onay Formu)

TARİH	: 29 /09/2021	2021 /6
YER	:	
KATILIMCI LAR	: Prof.Dr. GÜNAY ÇAKIR (Başkan) Prof.Dr. HASAN AYAYDIN (Üye) Prof.Dr. MÜGE YILMAZ (Üye) Prof.Dr. BAYRAM NAZIR (Üye) Prof.Dr. EKREM CENGİZ (Üye) Prof.Dr. HURİ İLYASOĞLU (Üye) Prof.Dr. FERKAN SİPAHİ (Üye)	

BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU PROJE ONAY FORMU

Projenin Adı:	"Afet Sonrası İyileştirme Çalışmaları Kapsamında İskân Politikalarının Hak Sahipleri Açısından Değerlendirilmesi"
Projenin Niteliği:	Doktora tezi
Proje Araştırmacıları:	Doç. Dr. Ahmet Burhan ÇAKICI Öğr. Gör. Seda UZUNALI

Araştırmanın Amacı:	Bu araştırma ile afet sonrası iyileştirme çalışmaları kapsamında uygulanan iskân politikalarının Trabzon il ve ilçelerinde konutlarına yerleşen hak sahibi bireyler açısından değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.
Araştırmanın Gerekçesi:	Yaşanan afetler sonrasında bireyleri konutlara yerleştirme ve mağdur olan bireylerin hayatlarını eski standartlara getirebilmek çok kolay olmamaktadır. Zaman, maliyet ve iyi bir planlamanın gerekli olması bu süreci özellikle önemli kılmaktadır. Afet sonrası uygulanan iskân yöntemlerinin işlerliğini belirlemek için yapılan nitel bir çalışmanın olmaması çalışmanın en temel özgünlüğü, bilimselliği ve güncelliğidir. Araştırmanın iskân politikalarının uygulanması noktasında mevzuat açısından etkin olan yöneticilere de farklı bir bakış açısı katacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra çalışma bulguları ile mevcut politikaları iyileştirmek veya yeni bir politika benimsemek için aşağıdan yukarıya katılımı, iyileştirme programları arasında iş birliğini ve entegrasyonu teşvik etmek gerektiğini savunmak ve iskân politikalarının etkinliğini arttıracak yeni bir bakış açısı kazandırmak da hedefler arasındadır. Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde çoğunlukla genel iyileştirme çalışmalarına odaklanıldığı görülmüştür. Özel olarak iskân edilme yöntemlerinin hak sahipleri perspektifinden araştırıldığı çalışmalara çok fazla rastlanılmamıştır. Bu çalışma iyileştirme süreci kapsamında yer alan iskân yöntemlerinin daha bütüncül değerlendirilmesini geliştirmeyi amaçlayan uzun vadeli bir çalışmanın parçası olarak yürütülen saha çalışmasını rapor etmeyi hedefler niteliktedir. Bu çalışmadan özellikle hak sahibi bireylerin, ilgili kurum çalışanlarının, konu üzerinde bilimsel araştırma yapacak bilim insanlarının ve afet yönetimi ile ilgili eğitim gören her derecede öğrencilerin faydalanabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmadan elde edilecek nihai çıktı doktora tezidir. Bu tez üzerinden elde edilen bilgiler ilgili kurumlar ve bilim dünyası ile paylaşılacaktır.
Araştırmanın Yöntemi:	Bu araştırma nitel araştırma modelinde betimleyici bir çalışmadır. Hak sahiplerine dair derinlemesine ve bütüncül bir değerlendirme yapabilmek için araştırma fenomenoloji deseni şeklinde tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu afet yaşamış ve konutlarına yerleşmiş hak sahibi bireyler oluşturmaktadır. Çalışma grubu amaçlı örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Bu çalışmada veri toplama araçları görüşme ve doküman incelemesidir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile Trabzon il ve ilçelerinde üç ayrı iskân yöntemi ile konut sahibi olan bireyler ile görüşme yapılacaktır. Elde edilen veriler deşifre edilerek belirli temalar altında betimsel analize ve sonrasında içerik analizine tabi tutulacaktır. Doküman incelemesi yolu ile elde edilen veriler ise doküman analizine tabi tutulacaktır.
Kullanılacak	Çalışmada hak sahibi bireyler ile ilgili doküman incelemesi ve araştırmacılarla yapılan görüşme formu kullanılacaktır. Bu

ÖZGEÇMİŞ

Seda UZUNALI, 2005 yılında girdiği Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü'nden 2009 yılında mezun oldu. 2013 yılında Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Afet Yönetimi Tezli Yüksek Lisans programına girmeye hak kazandı. 2015 yılında “Doğal Afetlerin Afetzedeler Üzerine Psikolojik Etkileri: Trabzon İli Örneği” isimli yüksek lisans tezini tamamlayarak Bilim Uzmanı unvanını aldı. 2017 yılında Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Afet Yönetimi Doktora programına girdi. 2014 yılından beri ise Avrasya Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır. Evli ve bir çocuk annesidir.

Yayınlar:

Uzunali, S. ve Çakıcı, A.B. (2022). *Acil Durum ve Afet Yönetiminde Multidisipliner Yaklaşımlar I*, Gazi Kitabevi, ISBN 9786258413168, Ankara, s. 61.